

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DET GRØNLANDSKE SELSKABS SKRIFTER. IV.

MISSIONÆR I GRØNLAND

HENRIC CHRISTOPHER GLAHNS

DAGBØGER FOR AARENE 1763-64, 1766-67 OG 1767-68

UDGIVET I ANLEDNING AF
200-AARET FOR KOLONISATIONENS BEGYNDELSE
SOM ET BIDRAG TIL KENDSKABET TIL GAMLE DAGES GRØNLAND

UDGAVEN BESØRGET VED

H. OSTERMANN

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD

MCMXXI

MISSIONÆR I GRØNLAND
HENRIC CHRISTOPHER GLAHNS
DAGBØGER FOR AARENE
1763-64, 1766-67 OG 1767-68

DET GRØNLANDSKE SELSKABS SKRIFTER. IV.

MISSIONÆR I GRØNLAND
HENRIC CHRISTOPHER GLAHNS
DAGBØGER FOR AARENE 1763-64, 1766-67 OG 1767-68

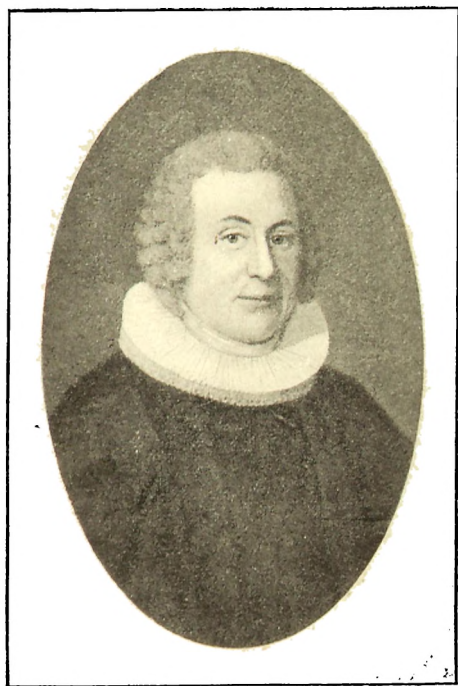
UDGIVET I ANLEDNING AF
200-AARET FOR KOLONISATIONENS BEGYNDELSE
SOM ET BIDRAG TIL KENDSKABET TIL GAMLE DAGES GRØNLAND

UDGAVEN BESØRGET VED
H. OSTERMANN

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
MCMXXI

Med Understøttelse af Undervisningsministeriet.

Henric Christopher Glahn

*Gjertrud Kirstine Glahn
født Egede.*

INDLEDNING

Henric Christopher Glahn blev født 16. December 1738 i Alling præstegaard i Midtjylland som søn af provst Adam Vilhadt Henriksen Glahn og 1ste hustru Inger Christina Weffling. Fra sit 4. til 5. aar opholdt han sig paa grund af en børnesygdom i København hos sin far-fader og navne, der var kgl. kok og tysk af fødsel, hvorfor drengen lærte at tale dette sprog. Sin skolegang fik han dels i hjemmet og dels i København, hvor han efter sin moders død 1750 opdroges først hos farfaderen og senere hos en morbrøder, købmand Christen Weffling. Allerede 1755 dimitteredes han privat til universitetet, kun 16 $\frac{1}{2}$ aar gammel. Efter at have taget embedseksamen blev han 4. marts 1763 kaldet til missionær i Grønland og ordineredes 27. i samme maaned af biskop Harboe. Efter sin hjemkomst fra Grønland 1769 maatte han — „formedelst Struensees Regiering, som kort efter begyndte“ — vente længe paa befordring. Først efter forgæves at have søgt adskillige embeder — saaledes Idestrup paa Falster, Maribo og Esbønderup — blev han endelig 25. juni 1771 kaldet til sognepræst for Kinservik, Ullensvang og Odda i Hardanger og 14. august s. a. gift med Poul Egedes ældste datter, Gjertrud Kirstine Egede, f. 17. november 1748.

I Norge blev han som foregangsmand i havebrug, især kartoffelavl og frugttræsdyrkning, bekendt lige til nutiden, og var som præst i den grad afholdt af sine menigheder, at disse adskillige aar efter hans bortrejse tilbød at bekoste rejsen for ham, hvis han vilde aflægge dem et besøg, og endog 50. aar senere endnu mindedes ham med kærlighed. En stedlig tradition paastaar, at han kun rejste derfra, fordi hans slægtinge havde søgt embede til ham i Danmark. Ved sin afrejse stiftede han et legat paa 100 rd. for præstegældets fattige.

3. juni 1778 blev han sognepræst i Tingsted og 7. april 1781 i Nørre Vedby, begge paa Falster. Sidstnævnte aar beskikkedes han til provst, hvilket embede han ganske vist frasagde sig, men vedblev til sin død at benævnes præpositus honorarius.

Ogsaa i Danmark var Glahn meget afholdt. B. S. Ingemann, hvis fader var hans provst og nabo, vidner, at „den gamle fortræffelige Præsts ærlige, trofaste ansigt med det herlige Udtryk af Kærlighed og Kraft“

VIII

havde gjort et dybt Indtryk paa ham. En af hans eftermænd kalder ham „en højtfortjent, oplyst, from og virksom Mand, som man vel tør kalde *pastor consummatus*, og provst Ingemann benævner ham „en sand Nathanael.“

Glahn døde 21 juli 1804. Hans enke blev boende i sognet paa et lille landsted „Egedesminde“ til sin død 11. februar 1816.

Glahns interesse for Grønland var af gammel dato, idet den skrev sig allerede fra drengesaarene, da han boede i København. Gennem sin fætter, med hvem han delte kammer, og som efter i 1752 at være blevet student en overgang tænkte paa at blive grønlandsk missionær, fik han Egedernes skrifter tillaans. De tiltalte hans ungdommelige fantasi, eventyrlyst og gaa-paa-mod i den grad, at han intet højere ønske nærede end „at komme til et saa herligt Land, hvor man kunde faa saa meget nyt at se,“ og næppe var han bleven student, før han meldte sig hos professor Poul Egede med sit ønske. Han blev venligt modtaget — men maatte rejse hjem til Jylland med den besked, at han endnu var altfor ung til at blive „grønlandsk Seminarist“. Aaret efter, da han igen var i København for at tage „2den Examen“ og bakkalaurgraden, gentog det samme sig, og da han halvanden aarstid senere paany kom over for at læse til attestats, meldte han sig straks igen — men „fik aldrig noget vist Svar, hvorfor, da jeg et Aars Tid idelig havde overløbet Professoren, blev jeg tilsidst kied deraf og slog nu Grønland af Tankerne“ — til en tid. Endnu vidste ingen andre end han selv og Egede herom.

Efter al sandsynlighed har det nedslaaende resultat været aarsagen til en aldrig fuldt opklaret epoke i hans ungdomsaar: hans mod paa eventyret maatte have luft, og da vejen til at opleve det i Grønland syntes lukket, lod han sig hverve som gemen rytter til den hær, som iflg. forbundstraktat mellem Frankrig og Danmark i nogle aar under syvaarskrigen var stationeret i Holsten. Hentydninger i endnu bevarede breve til hans børn og traditioner i familien støtter denne antagelse, ligesom hans for datiden lange studietid faar sin naturlige forklaring derved. Hans hensigt har utvivlsomt været at „svinge sig op“ til officer, men da krigen, som skulde muliggøre dette, udeblev og eventyret med den, vendte han — rimeligvis i begyndelsen af 1760 — tilbage til København for atter at tage fat paa studierne.

--- Hans lyst til Grønland var uformindsket, men den var undergaaet en modnende forandring. De oplevede skuffelser havde dæmpet lysten til eventyret, men skabt et alvorligt ønske hos ham om „at tjene Gud i dette haarde Land.“ Et tilfælde fik ham til at aabenbare sit forsæt og dets hi-

storie for morbroderen og hustru, og disse tog straks med kærlig forstaaelse sagen i deres haand og fik gennem Vajsenhusprovsten udvirket, at Poul Egede — der imidlertid havde opgivet ham, fordi han i saa lang tid ikke havde kunnet faa nogen underretning om ham — anbefalede ham til missionskollegiet. 9. april 1761 blev han antaget til seminarist og tog 28. maj s. a. theologisk embedseksamen med 3. karakter. Det ringe resultat faar sin tilstrækkelige forklaring dels ved den ovenfor nævnte antagelse og dels ved hans egen erklæring: „Min Skæbne har været saa tynd, at jeg i mine Studenter Aar meest maatte leve af *Conditioner*, hvorved mine egne Studeringer bleve forsømte.“¹⁾

De følgende to aar læste han ivrigt grønlandsk hos Poul Egede, samtidig med at han satte sig ind i forskellige videnskaber, som han mente at faa brug for under sin virksomhed i Grønland, deriblandt fødselshjælp. Da hans udsendelse besluttedes 1763, skulde han egentlig have været til Godthaab, men da her var bedre huslejlighed, og hans medudsending, C. F. S. Bjørn, var gift, byttede han med denne. Han fik ikke grund til at fortryde byttet, thi i Holsteinsborg fik han „ganske skikkelige Folk at omgaaes med,“ medens hans kollega fik det alt andet end godt i Godthaab.²⁾

Saa kom Glahn alligevel, som det var hans ungdoms drøm, i nogen grad ud i eventyret, i hvert fald mere end de fleste andre grønlandske missionsnærer. De første 4 aar boede han alene blandt Grønlænderne ved missionslogen Amerdloq paa nordsiden af Holsteinsborgs skibshavnsbugt under præstefjældet, og havde kun periodevis en dansk matros til opvarter og kok. Da denne som oftest hverken udmærkede sig ved renlighed eller større indsigt i kogekunstens mysterier, maatte han selv forestaa husholdningen, og hans daglige levevis blev derfor højst enkel og tarvelig. For det meste kogte han mad — grød, ærter eller kaal — til mange dage ad gangen, hvoraf følgen blev, at han i sit senere liv som oftest ikke spiste ret meget ved middagsbordet. Den tørre kost skulde heller ikke oplive hans appetit. Det haarde skibsbrød var „tit meget slet“, muggent og uappetitligt — „skiønt vi ey heller skal rose de Skonroggen, vi i forbigangne Aar have havt her, hvoraf nogle vare næsten uspiiselige, og de beste maatte først børstes reene fra Spindelvæve. Løyerligt nok, at sidde med Brødet ved den eene og Børsten ved den anden Side af Tallerkenen“! Han kom derfor til at sætte mere pris paa „grønlandsk føde“, baade sælkød, hvalhud og tørret fisk, end det ellers var sædvanligt hos de tiders kolonister. Fra skørbugen, dengang alle danskes farligste fjende, hvortil han ellers utvivlsomt maatte være hjemfalden, har dette dog været hans redning i forbindelse med et udpræget friluftsliv.

¹⁾ Skriv. til missionskoll. 3/7, 1765. ²⁾ Kirkehist. Saml. 5 rk. VI 313 ff.

Han fulgte om sommeren missionens Grønlændere paa angmagssat-togter og fangstrejser og ledsagede dem, naar de om vinteren drog ud „paa brandvagt“ efter hvaler. Han besøgte hyppigt med sin egen kone-baad omegnens hedninger, eller foretog rejser til sit fjerne anneks, Egedes-minde, ja endnu længere bort, mod syd til Sukkertoppen og mod nord til Christianshaab og Jakobshavn. Om vinteren gik han flere gange om ugen over land eller is til de spredte bopladser og senere, da kolonien fra Sydbay blev flyttet til Holsteinsborg, hver helligdag dertil for at holde gudstieneste for Grønlændere og Danske. Han lagde sig straks efter ankomsten efter at ro i kajak, „deels for Fornøvelses Skyld, deels for derved paa en lettere Maade at komme til dem, som boe paa hiin Side Skibshavnsbugten.“ Skønt han drev det saa vidt heri, at han kunde fore-tage længere farter, ja endog vove sig ud alene, kunde dette dog nær være kommen til at koste ham livet, „thi da jeg engang roede fra Hol-steinsborg, havde jeg det Uheld at kandre, men blev omsider ved en Grønlænders Hielp reddet.“¹⁾

Et saa nært samliv med befolkningen maatte selvsagt byde Glahn gunstige betingelser for at komme ind i sproget. Han siger selv, at han især lærte det ad ørets vej gennem den daglige omgang med Grønlæn-derne og da især sin tjenerinde, en ældre enke, „som ved lang Omgang med Danske havde lært at forstaae slet Grønlandsk.“ Allerede efter gan-ske faa aars forløb naaede han til at forstaa saa vanskelige ting som trommesange og gamle „fabler“; han hævder selv, at „jeg haver bestandig tænkt i det Sprog, jeg talte og skrev i,“ og hans efterladte grønlandske arbejder viser da ogsaa baade sproglig forstaaelse og talefærdighed, omend undertiden en lidt ubehjælpelig udtryksmaade. Det er derfor en — med ringe modifikation — retfærdig bedømmelse, naar kritiken over „Anmærk-ninger til Crantz“ („Kiøbenhavns Allehaande“ 1773) indrømmer, at „man vel ikke vil nægte Forfatteren den Ære, at han har bragt det viidere i Sproget, end nogen (o: de fleste) af de senere Danske Missionairer,“ og en fortjent anerkendelse, baade at det ved hjemkomsten betrøedes ham at holde „et grønlandsk Colloqvium“ med seminaristerne, og at han 1779 (^{7/4}) efter ansøgning udnævntes til „*Professor linguæ groenlandicæ*“, efter at det ved hans ansættelse paa Falster var glippet at faa ham knyttet til det grønlandske seminarium i København, hvad man ellers havde ønsket „formedelst hans store Kyndighed i det grønlandske Sprog.“²⁾ Men naar han i 1789 i forstaaelig nidkærhed for sin svigerfaders minde frakender Fabricius, der ønskede nogle faa ark af 2. udgave af ny testamente kasseret, fordi Poul Egedes ortografi var forældet, al ret til at dømme herom, overskrider han unægteligt sin kompetence.

¹⁾ Brev til etatsrd. Finkenhausen 22/7. 1765. ²⁾ Missionskoll. resol. 10/10 1779.

I sin virksomhed i Grønland i snævrere forstand var Glahn ikke blot en alvorlig og nidkær missionær, men tillige en energisk, initiativrig og virkelysten foregangsmand. Han udtalte i en bestemt anledning til missionskollegiet: „Saa længe jeg skulde være en Borgere af Grønland, vilde jeg opofre mig Landet gandske og aldeeles“ — og til Finkehagen skrev han: „Jeg haaber, at Deres Velbaarenhed er overbevist om, at jeg elsker Grønland af mit Hierte.“ Og hans færd viser tydeligt nok, at ordene ikke var mundsvejr, men at han baade aandeligt og timeligt søgte at være saa meget som muligt for Grønlænderne uden hensyn til sig selv.

Skønt han intet hellere ønskede end at blive boende ved Amerdloq, da derved „uttallige Uleyligheder med Europæerne“ undgikkes, var han dog den første til at foreslaa missionsstationens flytning til Holsteinsborg, hvor handelen havde nedsat sig og hvor flere og flere Grønlændere slog sig ned, thi „da vi ere her i Landet for Grønlændernes Skyld, kan dette Ønske ikke have Sted.“

Han hævdede bestandig nødvendigheden af en selvstændig mission i Egedesminde og udtalte i den anledning allerede 1765 ligeledes, at hvis man besluttede sig hertil, „men ey vilde sende een, i Sproget ganske ukyndig, tilbyder jeg mig underdanigst at gaa dertil“ — skønt han nødig vilde forlade Holsteinsborg. Det var utvivlsomt væsentligst hans skyld, at der 1769 ansattes en missionær i Egedesminde.

Da han indsaa, hvilken betydning det vilde faa for den Holsteinborgske mission, om man kunde faa et mere passende forsamlingslokale end missionærens stue, og hvilken aandelig værdi, det vilde have, hvis menigheden selv deltog i arbejdet derfor, foreslog han de døbte at afgive en del af de produkter, deres erhverv skaffede dem, til et kirkefond. Tanken fængede saa stærkt, at den nødvendige sum rejstes paa faa aar. Kirken opførtes 1773 og staa saaledes som et minde om Glahns virksomhed. —

Glahn var paa flere maader forud for sin tid i Grønland. Saaledes hævdede han, i modsætning til de fleste af sine kolleger endog langt senere, at blandede ægteskaber i det lange løb vilde blive til gavn for folket og landet. Ligeledes var han vistnok den første, som paapegede nødvendigheden af „en Lov for Grønlænderne, hvortil udfordres den nøyagtigste Kundskab om deres Gemyts Beskaffenhed, deres Skikke, Sædvaner og Vedtægter, hvilke Lovgiverne, som jeg synes, bør lægge, hvor de kan, til Grund.“¹⁾ Fremdeles indførte han „indbyrdes Underviisning“ i børneskolen med det resultat, at „Børnene ey allene læse paa bestemte Tider, men har og Lyst til at læse i Huusene.“²⁾ Endelig slog han meget stærkt til lyd for en systematisk uddannelse af indfødte kateketer og

¹⁾ Skriv. til missionskoll. ^{20/7} 1767. ²⁾ Indberetn. ^{8/7} 1765.

lærere. Og ikke blot vilde han heriblandt have kvinder, men han hævdede endog nødvendigheden af, at de dygtigste af begge køn sendtes til Danmark for at fuldende uddannelsen der. —

1767 forskrev Glahn fra missionskollegiet „3 Bøger med reent Skrivpapir i“ med følgende motivering: „Vil Gud jeg lever, haver jeg i Sinde til min Missions Tjeneste at samle de adsplittede løse Papirer, som jeg af Grønlandsk eyer, hvilke kan blive til Inventarium paa Stedet og være, ved Guds Aands Hielp, til megen Velsignelse og Lettelse.“ Sit forsæt tro efterlod han dem ved sin afrejse fuldt udskrevne, men de eksisterer næppe mere i deres helhed. Indholdet af 3die bind er: „Forsøg til den Grønlandske Ordbogs Forøgelse“, en samling nytestamentelige fortællinger med spørgsmaal og svar, 6 bibelske historier af gl. testamente samt „Een og fyrretyve *Verba composita* videre oplyste.“ Endvidere vides at have været optaget i samlingerne: „Regler for de grønlandske *Nomina* og *Verba composita*“ samt dele af en bibeloversættelse.

Da missionskollegiet 1769 besluttede at oprette et provsteembede i Grønland, faldt det ganske naturligt, at denne stilling blev tilbudt Glahn. Han afslog den imidlertid paa grund af sin „Ubeqvemhed, Mangel paa Videnskaber og tilstrækkelig Kundskab om Landet“(!) samt sit „ømme og bøyelige Gemyt til ey allene ikke at fortørne nogen, men endog at viise sig, saa vidt muligt, tjenstfærdig mod alle.“ Thi „der er dog en stor Forskiel paa at være en god Missionarius og at være en god Proust, helst i Grønland, ligesom enhver, der er en god Høvidsmand, ey derfor altid er en god Anførere.“ Han foretrak derfor, som hans hensigt var, at rejse hjem.

Men han glemte aldrig Grønland. Da han søgte Idestrup, var det med den motivering, at hans indtægter dér vilde sætte ham i stand til paa egen bekostning at udgive sine grønlandske manuskripter. Endnu medens han var præst i Tingsted, tænkte han alvorligt paa at gaa op igen som missionær, og hans hustru var villig til at følge ham. Hans kaldelse til Nr. Vedby gjorde ende paa denne plan, men til sin sene alder vedblev han forgæves at haabe paa at faa sine grønlandske arbejder udgivet „og derved gavne Folket.“

Størst blivende betydning har Glahn imidlertid som skribent om grønlandske forhold.

Hans levevis og virksomhed i Grønland, i forbindelse med stor aandelig elasticitet og villighed til forstaaelse, en opladt sans og et ualmindelig klart blik for, hvad der mødte ham, gav ham en endog for de tider sjældent rig lejlighed til at komme ud i det eventyr, som det er at lære et næsten uberørt naturfolk at kende, aflure det dets ejendommeligheder, sætte sig ind i dets materielle og aandelige forhold og fatte dets tanke-

gang og motiver. Men ét træk i hans karakter er mere end noget andet af betydning i denne henseende: han var ualmindelig fordomsfri. Han understreger selv, i et forslag om offentliggørelse af et udtog af købmænds og missionærers dagbøger, betydningen af denne egenskab, idet han siger, at et saadant udtog maatte gøres af den, der „havde kastet Fordommenes Aag af sig“¹⁾. Og at han virkelig selv havde gjort dette, kan bedst ses af hans korrespondance med Finkenhagen angaaende de grønlandske sange. Paa anmodning om at skrive om disse erklærede han sig straks villig dertil, „hvilket jeg ellers aldrig havde gjort, saasom jeg [er] gandske ikke orthodox“ Hvad han mener med ortodoks, fremgaar af følgende skildring i et senere brev: „Det var ret artig, at da jeg engang talte med en i Landet langt ældre Mand, end jeg (Niels Egede?), om de grønlandske Sange, som han var uden Forskiel en stor Hadere af, og spurgte ham, om han nogen Tid havde eyet en Sang, svarte han Ney, og sagde tillige, at omendskiønt han havde havt god Leylighed til at faae dem, og høre dem, havde han dog aldrig vildet høre dem. Om saadanne bør være Dommere, som ey vil undersøge en Sag, veed jeg ikke.“

Hans egen fordomsfrihed fik ham til at se saavel andre foreteelser som denne sag helt anderledes: „Jeg har aldrig forbudet Sangene, men heller ikke tilladt dem. Det første kunde jeg ikke gjøre, thi det streed mod min Overbeviisning. Det sidste vilde jeg ikke gjøre, for ey at give Grønlænderne Anstod, som hører dem ved andre Missioner forbydes. Sagen har jeg ladet havt sin jevne Gang og efter Muelighed viist, hvorledes de ofte misbruges“. Og hvad specielt stridssangene angaar, siger han: „Tager man disse bort, tager man alt det bort, som skal i den nærværende Statsforfatning handthæve Ret og Retfærdighed. Stieler en Grønlænder fra en anden, til næste Sammenkomst bliver det ham i Sang bebreydet, Folket leer og han er beskiemmet. Dette taalder denne ærekære Nation ikke, og lader derfor saadanne grove Laster være langt fra sig“ Han har nok set, at Crantz regner alle sange uden undtagelse „iblandt hedenske Vederstyggeligheder.“ Men han har nu selv „lagt Prøver af Sange for Dagen, hvoraf høyere og lærdere Mænd end enten Crantz eller jeg kan dømme, hvad der bør dømmes om dem.“

Glåhns skribentvirksomhed er overmaade alsidig og af baade naturhistorisk, historisk, etnografisk og folkloristisk art. Hans trykte skrifter er ganske vist ikke mange. 1772 blev han medlem af det kgl. norske videnskabers selskab i Trondhjem, og i dets aarsskrifter har han offentliggjort følgende afhandlinger: 1) Forsøg til en Afhandling om Grønlændernes Skikke ved Hvalfiskeriet;²⁾ 2) Om den grønlandske Hund;³⁾ 3) Om Grønlændernes Maade at tælle paa; 4) Efterretninger om det af Grønlænderne saakaldte Angiak.⁴⁾ 1769 udkom „Forsøg til en Afhand-

1) Norsk Videnskabselskabs Skrifter, ny Saml. I 262 Anm. 2) Jfr. dagbøgerne 127- 38 3) Jfr. dgb. 80 f. 4) Jfr. dgb. 99 f.

ling om Testamenter til almindelig men i Særdeleshed Grønlands Nytte“, som han oprindeligt havde hjemsendt til optagelse i „Det oeconomiske Magazin“, men som missionskollegiet lod trykke. Skriftet havde den praktiske følge, at der blev testamenteret flere legater og kapitaler til den grønlandske mission, deriblandt 500 rd. af et af Glahns sognebørn i Norge, bonden Christopher Hieltnes. 1771 udgaves anonymt „Anmærkninger over de 3 første bøger af Hr. David Crantz's Historie om Grønland.“ Denne bog, som samtidens kritik ikke var synderligt gunstig, og om hvilken Thorhallesen udtaler sig ret nedsættende¹⁾, er ikke desmindre et af de vigtigste kildeskrifter baade til kendskabet om Eskimernes kultur og religion og til handelens og missionens historie.

To senere smaaskrifter: Forsøg til en Afhandling om Midlerne til at dæmpe Bølgernes Voldsomhed samt om et Par andre Rednings-Midler i Havsnød til Nytte og videre Eftertanke for de Søfærende (Kbh. 1800) og: Forslag til et Kajakroerskorpsets Oprettelse til Nytte for Krigeren i Almindelighed, for Søekrigeren i Særdeleshed og maaske ogsaa for Postvæsenet (Kbh. 1801) omhandler ikke direkte grønlandske forhold, men bygger paa hans erfaringer fra og giver derfor ogsaa oplysninger om saadanne.

Langt de vigtigste af Glahns skrifter var dog hans journaler eller dagbøger, af hvis „temmelige Størrelse og Vidtløftighed“ han giver den motivering, at „det er allene os, som ere i Landet, der kan give nogen tilforladelig Efterretning om hvad der passerer i Landet, saavel som og om Grønlændernes Sæder m: v:“, og er hensigten dermed den, „at Guds Ære kunde forfremmes, Landet nøyere kiendes, derved desbedre regieres og Folket lyksaliggjøres.“

Han tilføjer, at „naar de kunde i nogle Aar fortsættes, vilde de give Materialier til adskillige Skrifter.“ Det er ogsaa praktisk talt dem, alle hans trykte arbejder hviler paa eller er udtog af, ligesom det fra først af var hans hensigt at søge dem offentliggjort i deres helhed. Endnu i „Forslag til et Kajakroerskorpsets Oprettelse“ udtaler han haabet om, at dette skal lykkes. Men bekostningen hindrede det.

Oprindeligt forelaa dagbøgerne i 6 bind, ét for hvert af de aar, han var i Grønland. Det er hidtil kun lykkedes at finde 3 af disse, og hvorvidt de øvrige eksisterer, er meget tvivlsomt.

Om de manglende: aargange foreligger følgende oplysninger. I dagbogen for 1764—65 „findes og en deel physiske Observationer ved Leylighed anbragte. Ligeledes nogle Oeconomiske i sær under dato 25de Feb: 1765, hvor Grønlands firefodde Dyrs oeconomiske Nytte i Grønland er temmelig vidtløftig udført. J Anhanget til Dagbogen er Angmarsetten

¹⁾ „Endelig synes og, saa lang Erfarenhed og Omgang med *Hernhuterne*, at paalægge mig den Pligt, at fremkomme for *Publici Øyne*, med mere grundede Anmærkninger imod *Krantz' Historie*, end de som her hid bleve seudte afvigte Sommer, uden Navn og uden synderlig Indsigt“ (Brev til missionskollegiet 18⁷, 1774).

beskrevet, de meest giengse Sygdomme antegnede, og nogle Observationer anførte, som henhøre egentligen til *Art: obstetriciam*" (∴ jordemoderkunsten). Aargangen 1765—66 indeholdt bl. a. „dette Aars Missions og Handels-Historie — — — dog hvad den sidste angaaer, med al muelig Varlighed, saasom jeg vel har Tilladelse at skrive om mig men derfor ikke om andre! — — — Landfuglenes og nogle Søefugles og Fiskes oeconomiske Nytte. Nogle Tildragelser, som synes at give en god Oplysning i Historien om Mennesker. Nogle af deres Love og deres Mee-ninger om Sjælens Udødelighed.“ Derimod blev dagbogen for 1768—69 paa grund af optagethed med andet arbejde „kun kort, ubetydelig og næsten ingen.“

Dagbøgenes værdi som kilder til kendskab om grønlandske forhold har altid været anerkendt. Allerede 1766 udtalte missionskollegiet sin paa-skønnelse af den „Skionsomhed og Agtpaagivenhed, hvormed de var ført“ og „de deri forekommende adskillige smukke Ting, som i Tiden kan tiene Publico til nogen Efterretning.“ Den bekendte historiker P. F. Suhm læste dem med megen interesse og bevidner, at de „ere fulde af ypperlige Efterretninger om Grønlands physiske Tilstand og om Grøn-lændernes Sæder og Religion med meere, Grønland vedkommende, saa jeg ey kan andet, end tilstaae hans store Fliid, Nøyagtighed og Opmærk-somhed.“ Rinks afhandling: „Grønlændernes gamle Tro“ bygger for en stor del paa dagbøgerne, ligesom Fenger har gjort brug af dem i sin bog om Hans Egede og den grønlandske mission.

Den fyldigste vurdering af dem har imidlertid Japetus Steenstrup givet i et brev til forfatterens sønnesøn, stiftsprovst Egede Glahn, hvor han bl. a. udtaler: „Den Side, hvorfra vi Naturforskere maa sætte Pris paa at kunne gaa umiddelbart til Glahns Dagbøger, er en dobbelt — — ikke alene for de enkelte udførlige naturhistoriske Datas Skyld — — — men fremfor alt for de umiddelbare Optegnelser om Eskimo-Karakteren og denne Stammes ejendommelige Orddannelse, dens Retsbegreber og Samfundsordning. — — Til Opfattelsen heraf er Optegnelsen af det frisk oplevede af største Betydning.“

Naar Steenstrup derudfra udtaler haabet om, „at hele Rækken af Dagbøgerne efterhaanden vil indfinde sig til den videnskabelige Afbenyt-telse, den virkelig egner sig til,“ vil dette altsaa rimeligvis ikke nogen-sinde ske; men bestyrelsen af „det grønlandske Selskab“ fortjener ikke derfor mindre tak for, at den saa redebon har paataget sig udgivelsen af de rester, der er tilbage.

De bind af dagbøgerne, som nu kendes, er aargangene 1763—64, 1766—67 og 1767—68. De er nu alle samlede paa kgl. bibliotek. Kun den første af dem — desværre den korteste og mindst interessante — foreligger i for-fatterens original. Dennes retskrivning er bibeholdt, men stadig genkom-mende meddelelser om gudstienester etc. er udeladt. Udeladelserne er

markeret ved — — —. Aargangen 1766—67 foreligger kun i en afskrift, som missionær og senere seminarieforsstander N. E. Balle ca. 1865 har ladet foretage ved kateketen Thomas Steenholdt i Jakobshavn og derefter selv nøje gennemset og konfereret med originalen. At afskriften, et meget smukt arbejde, skrevet med klar, tydelig og fast haand, er taget af en Grønlænder, der ikke kan have været saa kyndig i dansk, at han blot ved et eneste ord har kunnet afvige fra den originale udtryks- og bogstaveringsmaade, borger for, at den er nøjagtig indtil de mindste enkeltheder, hvorfor ortografien ogsaa her er bibeholdt. I afskriften er desværre store partier, væsentligst naturhistoriske, ikke medtaget, men indføjte i kort referat af Balle. I nærværende udgave er disse dele sat med petit, og referentens ortografi er bevaret. Endelig foreligger aargangen 1767—68 baade i en omtrent samtidig afskrift, gennemrettet af forfatteren selv — og i en afskrift ganske mage til den af aargangen 1766—67. Den første findes paa det kgl. bibliotek, den sidste tilhører provst Knud Balle. Egedesminde. De enkelte steder, hvor de to afskrifter afviger fra hinanden, er dette anført i en note; afskrifterne er her mærket I og II. For denne aargangs vedkommende er første afskrifts retskrivning bibeholdt.

H. Ostermann.

Holsteinsborgs Kirke, i Baggrunden Præsteboligen.

C. Wagner fot

DAGBOG FRA
DEN 3. JULII 1763 TIL DEN 4. JUNII 1764

HOLDET OG TIL NAADIG EFTERSYN INDSENDT

AF

HENRIC CHRISTOPHER GLAHN

Mission. ordin. ved Nyebyggen Amertlok i Grønland.

Underviisningen ved Nyebyggen AMERTLOK ¹⁾

er gemeenligen i dette Skibaar holdt saaledes:

PRÆSTEN HAR HOLDET

Underviisningen for Catechumenos.

Gudstienesten for Grønlænderne fra Paaske til Dagbogens Slutning.

Underviisningen for de Unge hver anden Uge.

Morgen og Aftenbønnen for Nyebyggerne, hvorved et Stykke af Dr. Pontopp. Forklaring ²⁾ blev forklaret om Søndagaften, og om de Søgne Dage er et Stykke af Bibelen forklaret.

Gudstienesten for de Danske.

CATECHETEN HAR HOLDET

Gudstienesten for Grønlænderne fra Dagbogens Begyndelse til Paaske 1764.

Morgen- og Aftenbønnen for Grønlænderne, hvorved er hver Morgen og Aften igiennemgaaet et Stykke af Dr. Pontoppid.: Forklaring eller sl. Biskop Egedes foruden andet. Men om Søndag Aften er et Stk. af Lidelsens Historie læst.

Underviisningen for de Unge hver anden Uge.

Ludvig og andre Grønlændere have bestandig maatted øve sig i at catechisere og naar Fornødenhed har udfordret det, holdt Bøn.

---

¹⁾ Amerdloq er egentlig navnet paa den nordlige arm af det store Holsteinsborgske fjordkompleks. Jfr. forøvrigt indledningen.

²⁾ Biskop og prokansler Erik Pontoppidans (1698–1762) katekismusforklaring: „Sandhed til Gudfrygthed“ udkom 1737 og indførtes 1738 overalt i Danmark og Norge. Den oversattes tildels paa grønlandsk af Hans Egede (tr. 1742), men forbedredes stadig af Missionærerne og cirkulerede i afskrifter. Udkom først fuldstændig 1777.

³⁾ Ludvig blev senere en særdeles dygtig „Nationalkateket“, men maatte 1775 afsættes paa Grund af usædelighed.

Anno 1763

JULIUS.

D. 3. Julii 1763. Holdt min kiærlige og oprigtige Formand, Hr. Jacob Borch¹⁾ sin Afskeeds Prædiken.

D. 10. holdt jeg min Jndtrædelses Prædiken for den Danske Meenighed.

AUGUSTUS.

D. 2. Augusti. Helligholdte vi Taksigelsens Fest for Fredens Slutning i Europa²⁾.

D. 5. Kom tvende Grønlændere fra Gothaab med Breve fra Hernhutterne til Kiøbenhavn, for at melde Msr. Bones³⁾ Død.

Med disse fik jeg Brev fra Hr. Biørn⁴⁾ hvori han lod mig viide sin lykkelige Ankomst til Landet.

D. 12. Kom Skibet St. Peder⁵⁾, paa hvilket jeg var kommen til Amertlok, tilbage igjen, for at indtage sin Ladning, som det maatte lade blive her efter sig, imedens det gik til Egedesminde for efter høyrespective Compagniets Ordre at flytte Nyebyggen længere Nord efter⁶⁾. Med Skibet St. Peder fulgte

¹⁾ Jac. Borch var Holsteinsborgs første missionær, f. 1722 ²⁷/₁₂ † 1801 ⁴/₁₁ som sognepræst i Karleby pr. Falster. Ord. 1757 ²³/₃ til missionær, men boede det første aar i Diskobugt, fordi den derværende missionær var død. Ved Sydbay (1758—59) og Amerdloq (1759—63) døbte han over 60.

²⁾ Efter den præjsiske syvaarskrig (1756—63).

³⁾ Missionsmedhjælper ved Neu Herrnhut.

⁴⁾ Chr. Fred. Schnell Biørn, f. ³¹/₈ 1740, † ⁷/₈ 1817 som entl. sognepr. i Jerslev i Vendsyssel, var missionær i Godthaab 1763—67.

⁵⁾ Handelskompagniets største skib. Købt 1756

⁶⁾ Egedesminde, anlagt 1759 af Niels Egede ved Igdluerúnerit ca. 60 km. n. f. Nordre Strømfjord, flyttedes 1763 til sin nuværende plads.

ogsaa de biærgede Folk af Fregatten Haabet, som havde stødt imod et Jisfiæld ved sin Bortreyse fra Christianshaab ¹⁾).

D. 21. Prædikede og communicerede jeg.

D. 27. Lættede St. Peder Anker for at gaae hiem til vores kiære Fædrene Land med den Velsignelse som Gud i forrige Vinter havde givet.

Med det fulgte Hr. Borch som nu agtede at repatriere.

Herren, den almægtige, sende dem vel hiem!

Der havde været og var endnu en stor Sygdom i blant Jacob Rønnes ²⁾ Folk. Paa Overreysen mistede vi een Mand.

D. 28. Prædikede jeg for Nyebyggerne.

Gudstienesten for Grønlænderne blev holdt af Catechet en. ³⁾

D. 29. Nu begyndte jeg at foretage mig Grønlændernes Underviisning, ved at forelæse dem, som kom til mig paa Besøg, et eller andet Stk. af Salig Biskop Egedes Catechismo.

D. 30. Drog Hr. Capitain Egede ⁴⁾ til Holsteinsborg. Mod Aftenen gik Catechet en og jeg ud for at gjøre os en Motion. Til den Ende gik vi op paa en behagelig Slette, som ligger under et meget høyt Fiæld, hvilket kan ansees som det fornemste iblandt de andre ⁵⁾. I Andledning af den Fornøvelse vi fandt i at sanke nogle Krækkebær og nogle faa Blaabær ⁶⁾ som her falde, kom vi uformærkt til at tale om Skaberens Godhed

¹⁾ Nordgrønlands ældste koloni, anl. 1734 under Poul Egedes medvirkning.

²⁾ Skibsfører i handelskompagniets tjeneste i mange aar. Deltog bl. a. i anlæggelsen af kolonien Umának (1758).

³⁾ Chr. Fred. Andreas Wulf, f. 1736 ^{11/10} i Bredsten, kom 1751 til Christianshaab som kateket, 1757 assistent ved handelen i Sydbay (Holsteinsborg), 1764 købmand i Holsteinsborg, men vedblev tillige at virke som kateket til 1765; hjenngik 1767 og blev først skriver ved det islandske, færøske og finmarkske pakhuskontor, senere pakhusforvalter ved grønlandske handel, levede endnu 1801.

⁴⁾ Niels Rasch Egede, f. 1710 i Kabelvaag i Lofoten, yngste søn af biskop Hans Poulsen Egede og Gjertrud Nielsdatter Rasch; opholdt sig med sine forældre i Grønland fra 1721. 1731—36 købmand i Godthaab, 1738—40 atter i Godthaab, 1740—43 i Christianshaab. ^{6/1}, 1745 overvrager, vejer, maaler og postmester i Christianssund, men tiltraadte ikke dette embede; ^{15/9}, 1745—1757 vejer, maaler og vrager i Aalborg. Anlagde 1759 gl. Egedesminde, men flyttedes 1761 til Holsteinsborg med logen Amerdloq, hvor han blev til 1764.

Fik s. a. kaptajns karakter, gik atter til Holsteinsborg 1767, dekoreredes 1774 med medaillen pro meritis, afgik som købmand 1776, men beskikkedes til inspektør ved hvalfangsten; hjenngik 1781; † ^{31/8} 1782 i København.

⁵⁾ Præstefjældet.

⁶⁾ Mosebølle (*Vaccinium uliginosum*).

og Visdom, som giver et hvert Land ey allene det nødvendige, men ogsaa noget som fornøyer. Den uforlignelige Prospect af de uhyre Fiælde, der tabe deres graae Toppe i Skyerne selv; Det med Øer besaaede Hav, og det langt i Havet sig vidt-udstrækkende Næs er alt noget, som ikke kan andet end fornøye det Øye, som i Skabningen søger Skaberen. De Bær, som her falde, give ogsaa, naar de ere ret modne, Smagen noget, som vel ikke kan lignedes med Frankeriiges eller andre Landes Produkter, dog noget ret behageligt. Med faa Ord. Vi fornøiede vores Syn og vores Smag og takkede Gud.

SEPTEMBER.

D. 7. Reyste Catecheten til Sukkertoppen for at hente nogle Handels Vare. Med ham skrev jeg til Bertel Larsen, Kjøbmand Storm og Anders Olsen.¹⁾

D. 8. Mod Aften gik jeg ud for at bevæge mig. Noget fra Nyebyggen traf jeg paa et Telt, hvor Faderen til et henved to Aars gammel Barn sad og arbejdede paa en liden Kajak Aare. Da den var færdig lærte han Barnet, hvorledes han skulde holde den, og hvorledes han skulde kaste med sin Piil, som han til samme Ende havde gjort ham. Jeg gjorde mig denne Betænkning: Vilde Fædre hiemme lære deres Børn paa Spøg

¹⁾ Berthel (Bartolomæus) Larsen, f. 1721, vajsensbarn, kom 1739 til Godthaab som kateket (oplært i grønl. af Hans Egede), flyttedes 1757 til Sukkertoppen (Kangâmiut), hvor han grundlagde en stor menighed. 1764 ¹⁶/₃ udn. til missionær og ordin. i juni i Godthaab af missionærerne Gregersen og Bjørn. Meget dygtig i sproget og som missionær en betydelig kraft, stærkt hernhutisk paavirket (P. Egede kalder ham: „den Hernhuter B. L.“). Tillige var han botaniker. † 1782 ¹⁰/₁₂. G. 1744 m. Gr. l. inde Susanna, døbt i Godthaab 1740 ²⁷/₁₁, ca. 12 aar gl, † 1779 ²³/₂. Fra dem stammer den store sydgrønlandske familie Berthelsen. — Hans Rasmus Storm, f. 1734 (db. ³/₁₁), blev 1760 assistent i Sukkertoppen, 1763 ⁵/₈ købmand sst., 1767. ¹⁵/₄ i Godthaab, † 1781 ¹/₈. 1765 ¹³/₁₂ g. m. Berthel Larsens dt. Maria Elisabeth, f. 1747 (db. ⁹/₈), † 1779 ¹¹/₂. — Anders Olsen (Andreas Nordlander), f. ca 1718 paa Senjen i Lofoten, antoges 1740 til kolonist (3: arbejder) i Grønland, 1750 assist. i Godthaab. Anlagde og bestyrede Fiskernæsset 1754, Sukkertoppen 1755, Julianehaab 1773. Var 1765—67 formand for hvalfangsten i Holsteinsborg. Entl. 1780, † 1786 ¹¹/₁₂ som kvægavler og jordbruger i Igaliko. Foretog 1783 (instr. 1782 ⁶/₅) en opdagelsesrejse rundt Kap Farvel. 1752 ¹⁰/₈ g. m. Gr. l. inde Tupernat, døbt som barn af Hans Egede, † 1789. Stor efterslægt i Sydgrønland. (Gr. Selsk. Aarsskr. 1914).

noget af deres Haandverk, Fingrene skulde da sidde rettere paa dem, naar de kom ud iblandt Folk.

D. 9. Kom Capitainen hjem fra Holsteinsborg.

D. 10. Blev Gudstienesten for Grønlanderne holdt af mig, ligeledes for de 3 hiemme værende Danske.

Paa min Veg har jeg hængt en Tavle, hvor jeg skriver nogle Bøgstaver paa. Jeg har sagt til Ludvig og andre, som har Lyst til at lære at skrive, at de, naar de lyster, kan tage Tavlen og forsøge, om de kan efterskrive det Foreskrevne, da jeg vil viise dem, hvad de ikke selv kan.

D. 13. Mod Aften havde vi en forskrækkelig Storm af Synden.

D. 24. Kom Catecheten fra Sukkertoppen. ¹⁾

D. 30. Paa det at Undervisningen kunde skee saa meget desbedre, har jeg besluttet, hver anden Uge selv at læse for dem, som læse i Bog, og hver Dag at have Catechumenos hos mig til Underviisning. Catechetens Arbejde bliver da, hveranden Uge at have Ungdommen til Underviisning og daglig at holde Morgen og Aftenbøn, hvorved bliver igiennemgaaet et eller andet Stykke af Catechismo eller Forklaringen.

I Dag maatte Ludvig, den designerede National Catechet ²⁾, allerførste Gang paa en Catechetisk Maade overhøre de andre. Da han gik fra en til en anden og qvæstionerede dem efter sl: H: Egedes Catechismo i de 3 første Bud, hvilket gik ret godt.

J hvorvel Grønlanderne endnu ikke ere samlede til deres Vinter Boeliger, langt mindre komne ret i Stadighed, har jeg dog allerede begyndt med Underviisningen for de faae, som af og til ere ved Nyebyggen, paa det at jeg kunde øves noget i at lempe mig efter det Folkeslags Sindelav, som jeg er Lærere iblandt, førend den ordentlige Underviisning begynder.

OCTOBER.

D. 3. Havde Catecheten Ungdommen til Underviisning, hvorved jeg var tilstæde.

Ludvig lod: jeg efter Læsningen catechisere.

For nogle Dage siden fortaalte Engel mig, at hendes Lands-

¹⁾ Denne laa endnu dengang paa sin første plads, Kangâmiut, ca. 35 km. n. f. det nuværende Sukkertoppen.

²⁾ „Nationalkateketer“ var navnet paa indfødte, der stod i missionens tjeneste som skolelærere og missionsmedhjælpere. De lønnedes med 5—20 rd. i aarlig løn foruden undertiden lidt kostdeputat in natura.

mænd havde fixeret hende, fordi hun havde dagligen underviist sine Huusfolk og Børn, kaldende hende Spotviis Præst. Det gik Hende nær til Hiertet, dog lovede hun, ikke at lade sig afskrække, men blive fremdeeles ved.

Da det nu er bekjændt, at Frygt for at blive spottet af Daarer kan have den onde Virkning iblandt dem, som ey endnu ere Herrer nok over sig selv, at de kan lade et got Forsæt fare, har jeg befrygtet, at Ludvig ligeledes skulde blive fixeret af de andre, naar de saae, at han skulde overhøre dem, ligesom Catecheten og jeg, og at dette i Fremtiden vilde drage disse onde Følger efter sig, at han, naar han blev meget narret af de andre, skulde slaae sig gandske fra Underviisningen, eller dog forrette den med Rædsel. For at forekomme dette har jeg besluttet, at enhver af dem, som gaaer til Underviisningen, skal imellemstunder offentligen overhøre de andre, og gaae et Stykke igiennem af Catechismo med, de andre i min eller Catechetens Nærværelse.

J Førstningen kan det vel ikke være til stor Nytte, dog vindes derved, foruden andet, dette, neml.: Jngen haver noget at bebreyde den anden efterdj ingen Undtagelse skeer. Den forskrækkelige Undseelse, som regiærer iblandt dette Folk, kan med Tiden forsvinde, naar alle vænnes, imedens de endnu ere Børn, at spørge og svare hinanden indbyrdes. Og da kan man ikke allene formode at faae gode National Catecheter, men at ogsaa Forældrene selv kan i deres ledige Timer lære deres Børn.

D. 4. Havde Catecheten Ungdommen til Underviisning, hvorved jeg var tilstæde.

Efter Underviisningen maatte Ludvig gaae et Stykke igiennem af Catechismo efter sl. Biskop Egedes Anviisning. Kujuk¹⁾ maatte gjøre det samme.

D. 5. Havde Catecheten de Unge til Underviisning, hvilken jeg besøgte. Ludvig og Ebenezer²⁾ maatte catechisere.

¹⁾ Denne har altsaa hørt til de døbte. Man ser heraf (som af mange andre eks. i det fig.) det uberettigede i at beskyldte den danske mission for at have udryddet de nationale navne. Af alle de af Hans Egede døbte fik kun ganske faa europ. navne, og de senere missionærer var i reglen lige saa villige til at døbe med grønlandske. Men reglen var, at de lod daabskandidaterne selv — eller forældrene — bestemme navnene, og disse valgte efterhaanden oftest danske el. bibelske. — Navnet her betyder rimeligvis: unge.

²⁾ Ebenezer antoges 1775 som kateket i den afskedigede Ludvigs sted — „for sin gode Kundskabs Skyld, hviiken han foreener med en from Opførsel“ (Thorhalletsen: Beskriv. o. Miss. i Sydgrønland s. 93).

D. 6. Havde Catecheten Ungdommen til Underviisning. Jeg besøgte den og lod Ludvig og Ebenezer overhøre de andre efter sl. Biskop Egedes Anviisning.

D. 10. Havde jeg Ungdommen til Underviisning.

Underviisningen blev sluttet med en kort Catechisation af Ludvig, Ebenezer og Marthe.

Efter Underviisningen var til Ende fik jeg en besynderlig Prøve at see paa Guds faderlige Forsyn over smaae Børn. Tømmermandens liden Søn har i megen lang Tiid været gandske gusten og guul. Man har anført ham som et Exempel paa, at de Børn, som bleve avlede af Danske Fædre og Grønlandske Mødre kom aldrig til at blive saa friske som de Børn, der bleve avlede af Grønlandsk Fader og Moder. Jeg holdt dog ikke for, at dette var Aarsagen til dette Barns Svaghed; thi da maatte baade hans Syster og andre, som jeg siden den Tiid har seet, see ligesaa slette ud og være lige saa sygelige. Jeg meente, at der maatte være en anden Aarsag til dette, hvori jeg ikke heller tog Feyl. Faderen kommer nu til mig med en trekantet Syenaal, hvoraf Øyet var gaaet. Denne, siger han, trak min Kone nu ud af Livet paa min Søn. Jeg gik hen i Teltet og saae tvende røde Plætter i Huden paa Barnet, hvor begge Enderne af Syenaalen har sat. Det er mærkeligt. Syenaalen har tabt en stor Deel af sin Haarhed og lader sig bøye, som den var af Blye. Syenaalen gav Faderen mig. Og nu da jeg reenskriver dette, gik jeg hen for at betragte Naalen, da den atter har sin sædvanlige Haarhed. Hvad Aarsagen hertil kan være, overlader jeg Naturkyndigerne at eftergrandske. Barnet har siden denne Tiid taget hver Dag til, er frisk, stærk, munter og giver ikke noget Grønlandsk Barn noget efter.¹⁾

D. 11. Havde jeg Ungdommen til Underviisning.

Ludvig maatte efter Underviisningen catechisere, ligesledes en anden Dreng.

D. 12. Reyste jeg tilligemed Catecheten paa Embedets Vegne til Sydbay.²⁾ Vi kom der om Aftenen.

¹⁾ Tømmermand Aron Thesen (eller Theson el. Thetz) var gift m. Grl. inde Margrethe. Det omtalte barn var Mathias Aronsen (db. 1762 ^{14/11}), der senere ligesom sin 2 aar yngre broder Magnus blev en særdeles dygtig kateket, som talte og skrev grønl. og dansk lige godt. — Datteren Johanne Aronsdatter, db. 1759 ^{20/12}, blev 1786 ^{20/6} gift m. Niels Egedes søn Jørg. Fred. E., der 1776 afløste faderen som købmand.

²⁾ ∴ kolonien Holsteinsborg, som endnu ikke var flyttet herfra.

D. 13. Underviiste jeg 6 Fruentimmer.

D. 14. Ligeledes.

D. 15. Ligeledes. Catecheten holdt derpaa en kort Tale til dem, som handlede i Besynderlighed om den naadefulde Oprensning, der er skeet ved Christum.

D. 16. Holdt jeg Gudstienesten for Arnarsak,¹⁾ som var fulgt med os til Sydbay, hvorved vare 3 andre Grønlænderinder tilstæde.

Derpaa prædikede jeg for Nyebyggerne; som vare fulgte med mig.

D. 17. Nu vilde vi have været hjemme; men Vinden forbød det. Vi blev derfor liggende over og underviiste Grønlænderne.

D. 18. Ligeledes.

D. 19. Toge vi fra Holsteinsborg. Da vi vare komne forbie Reevet, kom Vinden saa haard, at vi maatte legge op og blive hos dem af vore Grønlændere, som der stode paa Svartside Fangst.²⁾

I denne Storm blev en Kone Baad slaget i Stykker. Folkene bleve biærgede, men hvad der var i den bleve Søen til Deel.

Efter at vi havde lagt op, gik jeg i Adams Telt og der underviiste. Derpaa holdt jeg Aften Bøn for Carls Familie, i hvis Telt jeg laae.

D. 20. Holdt jeg Morgen Bøn for Carls Familie og tog derpaa hjem til Amertlok.

D. 21. Havde jeg Ungdommen til Underviisning.

Nu begynder Vinteren at komme for Alvor.

D. 22. Havde jeg Ungdommen til Underviisningen. Ebenezer og Guminienne³⁾ maatte catechisere.

Om Eftermiddagen gik jeg op i Engels⁴⁾ Telt. Jeg havde

¹⁾ Uden tvivl den bekendte af Poul Egede 1737^{10/3} ved Christianshaab døbte Arnarsaq, som ved sin varme og iver havde spillet en stor rolle i missionens første tid og ved sin forstandige opfattelse været til god hjælp ved oversættelser. Hun synes altsaa stadig at have meldt sig, hvor der var brug for hendes hjælp, f. eks. i en ung missionærs første virketid. 1764—66 opholdt hun sig ved Jakobshavn og blev den nyankomne miss. Sverdrup til stor støtte i ret vanskelige forhold. Hun levede endnu 1774 ved Claushavn.

²⁾ Stedet er uden tvivl Kangårssuk, jfr. Thorhøllsen: Beskriv. o. Miss. i Sydgrl. s. 99 og kortet over Holsteinsborg distrikt („et farligt Næs“).

³⁾ Maaske: den der klør sig (af kumigpoq).

⁴⁾ Arnarsaqs søster.

beredt mig paa at lære hende og hendes noget om det høværdige Alterens Sacramente, men da jeg kom der op, vare der en Deel udøbte og fremmede, for deres Skyld læste jeg det første af Hr. Pontopp: Forklaring etc. etc. Efterat de vare bortgangne, som vare fremmede, begyndte jeg at underviise Engel, Arnarsak etc. etc. i Særdeleshed om Alterens Sacramente. Da disse er overmaade vel oplyste, iagttager jeg altid det med disse, at jeg opkaster alle forekommende Sprog af Evangelisterne, og lader dem selv læse dem, paa det de desbedre kan huske dem og overbeviises om, at vi lære dem det, som har Grund i Guds Ord.

D. 27. Gjorde Pejējuks¹⁾ Kone Barsel. J Aften er hun frisk igen.

D. 28. J Dag kom de sidste Grønlændere hiem til Amertlok fra Svartside Fangst. Adam, en af Coloniens Døbte har faaet af alle flest. Dog har han ikkun nie hele,²⁾ nu han flytter i Huus. Fangsten fortsættes nu her fra Nyebyggen.

I Dag fik jeg den bedrøvelige Tidende, at een af vore Døbte havde ladet hexe over sig af en Hexemester,³⁾ som bor i Huus med ham. Saa snart jeg havde spurgt dette, bad jeg Hr. Capitainen, som en, i Sproget bedre øvet, at han vilde gaae med mig i hans Huus, hvor vi foreholdt ham hans Vantro og Hierkets Haardhed, og det offentligen, saa at alle tilstædeværende hørte det. Han nægtede det i Begyndelsen, men til sidst undskyldte sig, skydende Skylden paa andre, som havde forført ham. Han forsikkrede tillige, at han ikke havde nogen Troe til sligt. Men alt dette var kun en Sminke, som han satte paa sin Gierning; Thi, endskiøndt han den gandske Sommer igiennem var paamindet, at han skulde lade sine hedenske Vederstyggeligheder fare efter det Løfte han havde giort, da han blev døbt, saa var han dog reyst Nord efter alleneste for der ligeledes at lade hexe over sig af en anden ærværdig Fader.

Da nu Vinteren er kommen, Togterne⁴⁾ ere forbie, og Arbejdsfolket paa Nyebyggen kan være samled til de ordentl:

¹⁾ Pigajuk — den der hyppig fanger.

²⁾ Meningen er sandsynligvis, at disse var lagt hen til vinterforraad.

³⁾ Angåkoq.

⁴⁾ Hele sommeren og langt hen paa efteraaret rejste købmanden eller assistenten med de fleste af det danske mandskab („matroserne“) omkring til Grønlænderne for at indhandle — indtuske — spæk og skind.

Morgen og Aften Bønner, saa har jeg nu begyndt i Herrens Navn at holde dem med de her værende Danske.

Alle Søgne Dage om Aftenen gaaer jeg enten et Capitel eller et Stk: af et Capitel igiennem af Bibelen for dem.

Jeg har gjort Begyndelse paa Evangelisten Matheum.

Formaalet af mine Betragtninger er at bestyrke mine Tilhørere i deres Religion, og lære dem, at deres Dyder maae komme af den rette Grund, som er Troen paa vores Forløser.

I Aften er vi kommen til det 8. Capit: hos Math: hvilket blev oplæst og forklaret.

Om Søndags Aftenen forklarer jeg et Stykke af Dr. Pontoppidans Forklaring for Nyebyggerne.

Mange Mennesker ansee Religionen, som en meget streng Tugt, hvis Bud sigte alle derhen, at forpligte Menneskene til, at de gandske skal fornægte sig selv; de ansee den, som den, der vel lover store Lyksaligheder, men dog under haarde Vilkaar, og, hvilket er værre, først efter overstanden Død. Man betragter, siger Bernard, ¹⁾ „et Menneske, som med Omhyggelighed iagttager Religionens Befalinger, som saadan een, som „gandske og aldeles er afsondret fra Verden, som i Almindelighed har frasagt sig alle Arter af Fornøyer, som bestandig „plager sig selv, græder Dag og Nat, og, for ret sindrig at „plage sig selv, er sin egen Bøddel, som endelig tænker paa „intet, uden hvorledes han hver Dag kan opfinde nye Arter „af Marter for at gjøre sig Ulyksalig.“

Hvo som har saadant Begreb om Religionen, forestiller sig Gud, den Kristelige Religions Ophavsmand, som en fortedelig Herre, der finder Fornøyselise i at paalegge Mennesker haarde og besværlige Byrder, allene for at plage og pine dem.

For at udrødde ved Guds Naade sligt, det Høieste Væsen, høystfornærmende Begreb, af mine Anbetroedes Hierter, stræber jeg ved Catechisationen om Søndags Aften at viise, at alle de Bud, ja at alt det, som den Christelige Religion lærer, har Menneskenes og ikke Guds Gavn til Formaal. Professor Bernard, som, Gud være lovet! har i denne Henseende ret aabnet Øynene paa mig, har i denne Materie troeligen gaaet mig til Haande med hans, saa vel lykte Bog, om Religionens Fortræffelighed.

I Andledning af den Overtroe, som hersker iblandt Grøn-

¹⁾ Jean Frédéric Bernard, lærd og produktiv forfatter i Amsterdam, † ca. 1752.

lænderne, kom jeg i Aften nøyere til at eftertænke denne Materie, og seer man af Erfaring i andre Lande, at intet er saa ont at faa udrøddet som en gammel Overtroe.

Den indsues ligesom med Moderens Melk, og den idelige Jgientagelse af saa mange gamle Koner, gjør en Jndtryk paa Siælen, som neppe ved de kraftigste Grunde lader sig overvinde. Hvor gaar det til i vore egne Lande, hvor Kristendommen har i saa lang Tiid havt sit Sæde? Mon al Overtroe er der udrøddet? Jeg erindrer mig at jeg af en Præstekone blev engang i min Barndom jaget ud, fordj jeg var saa uheldig, at blive mistænkt for at have onde Øyne, og hvor bekjændt er det ikke, at man i Jylland aldrig faaer Hæld til at støbe gode Lys, ifald en Mandsperson skulde komme ind i det samme. Hvad Overtroe, man har i Engeland ved Jagten, har givet Autor til den Engelske Spectator Materie nok til at skiæmte i hans Blad No. 116 Tom. 2. Regiærer der nu saadan Overtroe i Dannemark og andre, vel oplyste, Lande, saa er det ingenlunde at undres over, at den ikke paa eengang kan røddes ud af Grønland, men langt meere er det at undres over, at der kan findes Folk, som veed hvad Overtroe, der regierer iblandt oplyste Folkeslag, og dog kan undre sig over, at sligt spørges een eller anden Gang iblandt det Folk, som Guds Ord nyelig er begyndt at forkyndes for.

D. 29. J Dag kom den Angekkok, som havde hexet her, ind til Hr. Capitainen. Han tiltalte ham, og da han for ham havde tilstaaet sin Forseelse, sendte han ham ind til mig med følgende Seddel: „Nærværende tilstaaer sin Feyl, og siger, at han for „længe siden havde ophørt med sin Kunst, men at andre har „plaged ham for at øve det, men nu vil han aldrig meere øve det Narreri.“

Saavidt Capitainen. Det samme igientog han for mig, og lovede Forbedring.

Ved det Grønlænderne flytte nu i Huus, er alting oprørt. Naar der har været Leylighed, er Underviisningen holdt af Catecheten i denne Uge.

D. 31. Blev Underviisningen for de Unge holdt af mig. Da Grønlænderne begynde nu at komme noget i Roelighed efter Indflytningen, saa er nu i Dag i Guds Navn begyndt med de sædvanlige Morgen og Aftenbønner i deres Huuse, tillige med Repetition af den Kristelige Lærdoms Grundsandheder.

Ved Aftenbønnen for Nyebyggerne forklarede jeg Math: 10.

De, som ere komne paa Besøg til mig i denne Maaned, ere blevne underviiste, som Tiid og Leylighed har tilladt.

NOVEMBER.

D. 6. J Eftermiddag loed jeg bekendtgjøre, at de, som enten allerede havde været eller agtede med første at gaa til det høyværdige Nadverens Sakramente, kunde i Herrens Navn mælde sig, da jeg hver Søndag Eftermiddag vilde især gaae noget igiennem med dem, hvormed jeg i Eftermiddag gjorde en Begyndelse.

For de Unge er Underviisningen i denne Uge holdt af Catecheten.

Morgen og Aftenbønnen iligemaade.

Morgen og Aftenbønnen for de Danske er holdt af mig. Et Stykke er hver Aften forklaret af Mathei Evangelio.

D. 13. Gudstienesten for Grønlænderne holdt jeg.

For Nyebyggerne prædikede jeg. Efter Gudstienesten var Communion. Til dette hellige, Maaltid indfandt Hr. Capitain Egede og Catecheten sig.

Aftenbønnen for Grønlænderne holdt Catecheten.

Aftenbønnen for Nyebyggerne holdt jeg og forklarede et Stykke af Dr. Pontoppidans Forklaring for Dem.

D. 14. J forrige Uge blev bekjændtgiort for Grønlænderne, at de af dem, som vilde deelagtiggjøres i den hellige Daab kunde i Herrens Navn mælde sig, da jeg for dem vilde tage en à parte Tiid til Underviisning, da de kunde vente at blive indlemmede i den kristne Kirke ved Daaben, eftersom de tiltage i Kundskab, Troe og kristelige Dyder.

I Dag gjorde jeg en Begyndelse med disse.

D. 17. Tog jeg paa Embedets Vegne op i Amertlok Fiorden med Okakkiakkes ¹⁾ Kone Baad. Da vi kom til Thesiussarsuk ²⁾ lagde vi op.

Dagen efter den 18. toge vi videre op i Fiorden til et Huus, som staaer efter Gisning 4re Miile fra Tesiusarsuk, hvor vi forbleve over til om Søndagen.

Jmidlertiid underviiste jeg Grønlænderne, og betiener jeg mig i slige Tilfælde meest af den saa bekjændte, som i Grønland berømte, og for Grønlænderne nyttige Forklaring over Sl. Dr. Luthers Catechismo, forfattet af Sl. Biskop Egede.

D. 20. Søndags Morgen gandske tilig droge vi op i Bunden

¹⁾ Rimeligvis oqariaq — den som hyppigt tager ordet, den snakkesalige.

²⁾ Tasiussarsuk, kaldet Laksebugt, ligger paa Amerdloqfjordens nordlige bred godt 10 km. ø. for Holsteinsborg. Ordet betyder: en aparte indsølgende havbugt.

af Fiorden, hvor Grønlænderne skulde hente nogle Amarset¹⁾ Sække, og som det saae ud til Forandring i Veyret, kunde vi ey opholde os her, hvorfor og ingen her blev underviist.

Da vi toge herfra holdt jeg paa Baaden Gudstienesten med mine Grønlænder. Sang en Psalme med dem og forelæste dem et Stykke af Catechismi Forklaring &c: &c:.

Klokken Syv i Aften kom jeg hjem. Denne var den første Reyse, som jeg uden andre Danske har gjort med Grønlænderne.

D. 21. Hr. Capitain Egede overleverede mig i Dag en liden Bog, som han har udarbejdet paa Grøndlandsk. De første Sandheder af den Christelige Religion blive deri foredragne. Den er forfattet som en Samtale imellem en Troende Grønlænder og en Vantroende. Dens Titel er:

Innuuk marluit

Ingminut ajokarsoripuk.

Aipa Akka Thomas, tauna Killab Sennersomik siunalik. Aipale Akka Siokko, Taunale Killap Sennersomik siunakångitsok, operangitsut operallugit, piungitsullo aglæt²⁾

Herren give! at dette, saavel som de andre Skrifter vi have i det grønlandske Sprog, maatte være til den forønskede Nytte, og at mange maatte føres til vores Frelser. Herren velsigne Capitainen og enhver, som mener Grønland vel.

D. 23. Efter Aftenbønnen for Nyebyggerne forelæste jeg dem de Stykker af min Instrux, som angaar dem³⁾.

D. 27. Førleden Dag sendte en Pige Bud til mig om Medicamenter mod Sting. I Gaar kommer Forældrende beklagende sig at de befrygtede, at det var den blandt Grønlænderne bekjendte Sygdom Avinek⁴⁾ o: at gaa midt over. Da det vel er en bekjændt, dog Gud skee Lov, ikke meget gængse Sygdom, men meget farlig, efterdj faae komme op af den igjen, vil jeg beskrive den, hvorledes den i Almindelighed efter Grøn-

¹⁾ anmagssaq — lodde (*mallotus arcticus*).

²⁾ „To Mennesker belære hinanden.

Den ene ved navn Thomas, hvilken ved besked om, hvem der har skabt himlen. Den anden ved navn Siuko, hvilken derimod ikke ved besked om, hvem der har skabt himlen, men tror paa ting som ikke bør troes, ja endog paa det, der intet er.“

Sproget er meget slet.

³⁾ Ifl. sin instruks skulde missionæren „give agt paa“ det danske mandskab, specielt dets forhold overfor Grønlænderne, og indberette, naar der skete noget „forargeligt“.

⁴⁾ avingneq — helvedesild (*Herpes zoster*).

lændernes Berættning ytrer sig: Den begynder gierne som en almindelig Brysts sygdom, geleydet med Sting; naar dette har varet i nogle Dage, lader sig paa Legemet nogle røde Pletter see, dog saaledes, at de ikke gaa over det ganske Legeme, men ikkun en Tverhaand bred gaaer alt videre og videre omkring, indtil de tilsidst udgiøre en Skikkelse som en bredt Livbaand; f. E. dersom disse Pletter yttre sig omkring Navlen sætte de sig der saa bred som en haandbred, gaa ey længere op eller ned, men derimod gaae rundt om Livet indtil de naae det Sted, hvor de først begyndte, og da er det, ret ligesom de havde et Haand bredt Livbaand om Livet. Er det nu saa, at Pletterne faae Lov til at gaae rundt om Livet, er der sielden Redning for Menneskets Liv, men Legemet raadner ligesom tvertover og efter nogen Leye dør, efterat Plæetterne først ere forandrede til Materie fulde Bleger eller Kopper.

Paa saadan Maade som her er anført yttrede Sygdommen sig hos ommeldte Pige. Under Herrens Bistand har jeg taget mig paa, at giøre mit Bæste til dette Menneskes Helbredelse.

D. 30. Af det ovenanførte sees, hvorledes den ordentlige Underviisning er holdet i denne Maaned. Hvad dem anbelanger, som ere komne paa Besøg haver jeg altid efter Omstændighederne søgt Leylighed til at underviise dem.

Da der ere komne en stor Mængde Grønlændere her til Nyebyggen for at tage Deel i Hvalfiskeriet, og, Gud være æret! En stor Deel findes villige til at lade sig underviise, men min eeneste Stue, som jeg haver, er ikke stor nok altid at romme dem, som komme,¹⁾ nødes jeg til, for de fleste Tiider at holde Underviisning i deres egne Huuse. Paa det at jeg med mine Tilhørere ikke skal falde et Huus mere besværlig end et andet skiftes jeg til at holde Underviisningen nu i et nu i et andet.

DECEMBER

D. 4. J Nat døde Friderichs forhvervede Daatter, Kisten.

D. 5. Karl, en Grønlænder, som i Fior Vinter fik ved Hvalfiskeriet sit Bane-Saar, har indtil denne Dag været en stor Byrde for Missionen.²⁾ At see paa Mandens Elendighed uden at hielppe, vilde vel ikke give alt for fordelagtig Begreb om os og vores Religion. Dog paaskønner Manden selv, at vi

¹⁾ I den ældre tid holdtes som oftest saavel gudstjenesten som børne- og katekumenundervisningen i missionærens egen stue.

²⁾ I datiden var missionen ene om fattigplejen.

ey kan udstaa dette med ham, da Sygdommen vedvarer, og hans Familie er uden nogen Forhververe, hvorfore han har bedet Capitain Egede at han for Betaling vilde sælge ham nogle Gryn.¹⁾ Dette har Hr. Capitainen hverken kundet eller vildet nægte ham, da hans Begjæring var saa meget vel grundet.

D. 11. J Nat blev jeg meget haart angreben af Hoved Pine, hvilken tog saaledes til, at jeg begyndte at frygte for mig selv; dog, Gud være æret! Mod Morgenstunden blev det bedre med mig.

Alle, saavel Danske som Grønlænderne, jeg allene undtagen, fornåm til et Jordskiælv. Vore Folk løbe ud, og Grønlænderne kom forskrækkede til os, ey vidende, hvad sligt var.

I Dag gik den Pige, som var syg af Avinek, første Gang ude efter hendes Sygdom. Gud ske Lov! Hun er nu ganske frisk igen, undtagen at Saarene ere ey endnu aldeles borte.

De Lægemedler jeg har brugt dagligen til hende, har jeg antegnet. Her vil jeg allene mælde, at laxerende, purgerende og Sveddrivende har gjort den bedste Tjæneste, som kunde forlanges.

D. 12. Man forteller mig, at man i Fior fornåm her paa Nyebyggen ogsaa til et Jordskiælv.

D. 15. Om den ovenmældte Pige maae jeg endnu mælde følgende Omstændighed, som maaskee kan have havt stor Indflydelse i hendes Svaghed: nemlg. at da vi den 18. i forrige Maaned tog op i Fiorden, faldt hun igiennem Jisen, da vi skulde have Konebaaden ud her fra Amertlok, og blev, saa vaad som hendes Pelds var, siddendes i Fartøyet til vi kom til Tesiursarsok.

Ludvig trænger nu høyligen til en nye Pelds, Strømper, Skoe og andre Ting. Med Føye kan jeg ikke nægte ham Hielp, da han af det høylovlige Missions Collegio er tillagt de fem Rigsdaler aarligen, som den ubekjendte Velyndere har skiænket til et fattigt Barns Opdragelse²⁾. Men da der er en Deel fattige Børn, som ikke eftergive Ludvig hverken i Trang eller Skikkelighed, vilde det maaskee foraarsage Skindsyge hos dem, dersom denne saa kiændelig skulde hielpes frem for de andre, thi at vilde forestille dem, at en god Mand havde skiænket en Sum bort, for hvis Renter et fattigt Barn skulde opdrages, og at Ludvig just var det Barn, som dertil var udnævnt, var en

¹⁾ Proviant udhandlede ikke til Grønlænderne.

²⁾ I sidste halvdel af 18. aarhundrede skænkedes der ikke faa legater o l. til den grønlandske mission.

Aarsag, som de ey skulde begribe. For baade at undgaae denne Uleylighed, og for at have saa meget desbedre Opsigt med ham, har jeg forespurgt mig hos Capitainen og Mr. Wulf, om de ikke syntes, at det var best at tage ham til mig, som min Kivgak ¹⁾, v: Dreng for det første, og under dette Paaskud baade give ham det fornødne og have bedre Opsigt med ham, efterdi da ingen kan have noget at sige, naar han, i Følge Grøndlandske Vedtægter, ansees for min erhvervede Broder eller Tiener. Da begge biefaldt det giorte Forslag, lod jeg hans Moder kalde. Jeg spurgte om hun vilde overlade mig ham, thi jeg behøvede een, som skulde hielpe i at underviise de Smaa. Hvad hun ikke kunde formaae at give ham, det vilde jeg. Naar hun var ved Nybyggen skulde han spise hos hende, for Resten være hos mig baade Nat og Dag. Hun tog med Glæde imod Tilbudet, i Besynderlighed da jeg forsikkrede hende, at jeg bestandig skulde see til, at han var om sig, for selv ogsaa at erhverve noget, og at jeg langtfra at holde ham fra at fiske etc: skulde langt hellere opmuntre ham til sligt, og see at forskaaffe ham de dertil behøvende Redskaber, som hun for Armods Skyld ey var i Stand til at give ham. Jeg skal giøre mig al Flid for at giøre ham, ved Guds Bistand, til en duelig Lærere; Men da det er uvist, om dette Formaal nogen Tiid opnaaes, skal jeg og stræbe, at han ikke bliver en unyttig Grønlænder. Hvis han ikke skulde blive en duelig Lærere, men en uduelig Grønlænder, hvilket han vist vilde blive, hvis man holdt ham saameget inde, at han ey var idelig paa Jagt, Fiskerie etc: blev meere tabt end vundet, og i saa Fald blev huerken min Naadige Øvrigheds eller den ubekjendte Velynderes Hensigt opfyldt.

D. 17. — — — Ludvig og nu een nu een anden har dagligen efter Underviisningen gaaet et Stykke af sl. Biskob (!) Egedes Catechismo igiennem for de andre. J Dag skal nogle Hvale have ladet sig see.

D. 18. Henimod Klokken 10 Formiddag hørtes et frygtsomt Skrig, som af een, der var i Livs Fare. Det syntes undertiden, som der var fleere der skrege. Vi gik op paa Fieldet, og da forekom det os, som det var paa Kepingitsok. ²⁾ Vi faldt paa de Tanker, at nogen der paa Landet havde faaet Sorg.

D. 19. J Dag fik vi den bedrøveligste Tidende fra Kepin-

¹⁾ Kivfaq — tjener (inde).

²⁾ Qipingassooq (den vindskæve) — en ø, som danner sydsiden af havnebugten. Her boede en del af missionens døbte (jfr. Thorhallsen: Beskriv. ov. Miss. i Sydgrl. s. 100).

gitsok, at en af de Unge og hurtige Grønlændere var i Gaar bleven borte paa Søen, da han vil tage her til Amertlok paa Besøg. Han var en stærk Kajakroere, kunde reyse sig med sin Aare, naar han kandrede. Han maa altsaa have mistet sin Aare, kommen ud af Baaden, hengt bag ved den, efterdj det varede en temmelig Tiid, at Skriget blev hørt af os. Denne er nu den anden, som i min Tiid er druknet af dette Districtes Grønlændere. En Deel af de beste her ved Nyebyggen har i Aar været i stor Fare, og havde ufejlbarligen været druknede, hvis ikke den Høyeste havde i deres største Nød sendt dem andre til Hjelp. Zacharias, den fornemste her paa Stedet, blev i Aar antasted af en Sælhund, han havde sadt i. Den var saa glubsk, at den sprang op paa Baaden, hug Hul paa den, og kandrede den. Det var med Nød han fik den reyst igen og kom til Landet.

Da det i Aar har faldet meget slet ud med Sælhunde Fangsten; tog Kalluk ¹⁾ i Dag Sør efter med sin Kone Baad, hvor han vilde være i nogen Tiid for at fange nogle Sæle.

D. 23. Tog Hr. Capitainen til Kepingitsok paa Besøg for, efter Grønlændernes Begjæring, at trøste den druknede Mands Enke. For de forestaaende Hellige Dages Skyld kunde jeg ikke tage med.

D. 25. Som var den første Juule Dag holdt jeg min første Prædiken for Grønlænderne.²⁾ Jeg havde saaledes indrettet den, saa at de fleeste og fornemste Grundsandheder af vor Kristelige Religion var deri indbefattede.

Jeg bør ikke glemme at tillegge Capitainen og Catecheten den tilbørlige Roes, at de i at hielpe mig med Oversættelser findes baade duelige og villige.

For Prædiken var Skriftemaal og efter Prædiken Altergang, hvortil indfandt sig: Adam, Thimotheus, Magrethe, Arnarsak, Engel, Michol, Amalia.

Paa det Ludvig kan tilvænnes at tale offentlig, lod jeg ham læse de sædvanlige Kirkebønner for og efter Prædiken.

For de Danske blev prædiket.

D. 26. Ved den Grønlandske Gudstjeneste læste Cateche-

¹⁾ Rimeligvis qagdlok (el. qagdlo jfr. ¹⁹/₃ 1764) — øjenbryn.

²⁾ Ved sine tidligere grønsl. Gudstjenester maa han altsaa have oplæst en saakaldt „inventarieprædiken“ ∴ en af en tidligere missionær til brug for nyankomne kolleger efterladt prædiken. Der fandtes samlinger af saadanne ved de fleste missioner, jfr. nedenfor under 26. decbr.

ten et Stk: op af en Prædiken, som af de Hrr. Missionairer i Disco-Bugt er indrettet til denne Dag.

For Nyebyggerne blev Gudstienesten holdt af mig.

Ligeledes Aftenbønnen for Nyebyggerne.

D. 31. — — —

Dem som ere komne paa Besøg til mig, har jeg i denne Maaned efter Leylighed og Omstændighederne underviist.

Den barmhertige Gud være Ære og Priis for sin Naade og Miskundhed i dette, nu forbiegangne Aar.

Anno 1764

JANUARIUS.

D. 1. Vi træde nu i Herrens Navn ind i et Nyt Aar, hvilket den Naadige Gud selv vil velsigne for vor Frelsers Christi Skyld.

Gudstienesten for Grønlænderne

samt Morgen og Aftenbønnen for samme holdt Catecheten.

Gudstienesten for de Danske samt

Aftenbønnen holdt jeg.

D. 17. Kom Grønlændere fra hin Side Fiorden, som berettede at de havde seet Hvale ved Nepisine¹⁾.

— — —

Saasom de fleeste af Mandskabet droge op i Fiorden d. 15. h: og altsaa et pr. Mand vare ikkun hiemme, blev ved Aftenbønnen for dem ikke igennemgaaet, som sædvanl.; noget af Bibelen.

D. 18. Siden Hvalfiskene ey i lang Tid har ladet sig see i Amertlok Fiorden blev Catecheten sendt til Nepisine for at recognoscere, om der vare Fisk og hvorledes Lejligheden der var etc: etc:

¹⁾ Øen Nipisat (o: stenbiderne) ligger ca 15 km. SØ for Holsteinsborg i munden af fjordkomplekset. Her anlagde Hans Egede 1724 en missions- og handelsloge, som aaret efter opgaves og derefter brændtes af holl. hvalfangere. 1729 anlagdes en koloni, som bestod til 1731 og derpaa atter ødelagdes af Hollændere. 1724—25 virkede her miss. Albert Topp, 1729—31 miss. Ole Lange og Henrik Miltzow. — Ruinerne undersøgte 1913 af dr. phil. L. Bobé. (Jfr. Thorhallesen: Beskr. af miss. i Sydgrl. s. 102).

Vore Grønlændere kom i Aften hiem og skal have seet en Deel Hvale.

D. 22. J Gaar Nat kom Assistenten ¹⁾ hiem.

Vi begyndte i Dag at gjøre Bøn til Gud for Hvalfangstens lykkelige Fremgang. Jeg har indretted en Bøn hertil og indskreved den i Nyebyggernes Huuspostil, paa det at Kiøbmanden kan betiene sig af samme, naar Præsten er fraværende.

J Dag vare Grønlænderne første Gang paa Hvalfangst i Aar; thi som det var et usædvanligt godt Veyr vilde de ikke forsømme sig. De stak i en Fisk. Harpunen brast i toe, og Fisken gik bort.

D. 23. J Dag vare vore Grønlændere atter paa Hvalfangst. Af toe Fiske, som vare de eeneste man saae, stak de i een. Efter en Times Forløb, just som den skulde lendses, brast Linnen. Fisken, frie for sin Byrde, tog nye Kræfter og undgik. Tre af de Danske Matroser vare med.

D. 25. Saae vi ikkun een Hval. Hvalfangerne kunde ikke stikke i den for Veyrets Skyld. Dagen tilforn saae de, paa Hvalfangst fra Nyebyggen værende Grønlændere, ikke Fisk.

D. 26. J Dag var ingen paa Hvalfangst. De fra Sælhundefangsten hiemkommende Grønlændere berettede at have seet Hvale, men ikke uden høyt oppe i Fiorden.

D. 27. Grønlænderne havde biet over i 3 Tiimer at Veyret skulde lægge sig og de komme paa Hvalfangst. Men da de saae, at Vinden ey sagtnedes, loede de Haabet falde at komme paa Hvalfangst i Dag.

Nu fornemmes Hungeren kiændeligen iblandt Grønlænderne og vi faae en Snert af Huden med. Drevne af Sult holde de sig til os, som ey kan andet end hielpe disse elendige Mennesker, for saa vidt, det staaer i vores Evne. Giver Gud ikke Fangst, seer det elendigt ud ved Nyebyggen.

D. 30. Vore Grønlændere vare i Dag atter paa Hvalfangst. De stak i en Fisk med den lange fra Kiøbenhavn kommende Harpun. Da den var udreven, satte Grønlænderne atter den mindre i. Denne gik ogsaa ud af samme Aarsag som den første, nl: Takkerne vare ikke saa tykke eller lange bagtil, som de burde være. Skiøndt Fisken ikke kunde undgaae, at den jo maatte tage imod en Deel Landse Stød, hvilke efter een af Nyebyggernes Beretning traf meget vel, gik den dog, uagtet dette, bort ud af Fiorden.

¹⁾ o: Kateket Wulf.

Grønlænderne samles for at fange, Gud sender Fisk. Man sætter i Dem, Redskaberne gjøre sin Opfindere Ære. Men fordj de ere slet giorte og ikke sat paa Prøve hiemme, er nu den 3. Fisk gaaet os ud af Hænderne. Hvale ere dog ikke af saa ringe Værdi, at man dog i det ringeste maatte bekoste gode Redskaber. J Sandhed, det er Ynk at see paa sligt.

D. 31. Ved Underviisningen for de Unge, har nu Ludvig og nu een nu een anden catechisered i denne Maaned.

Underviisningen for Besøgerne er holdet i denne Maaned, som Tid og Omstændighederne have tilladt.

FEBRUARIUS.

D. 1. I Gaar Morges d. 31. Jan. gjorde Friderichs Kone Barsel.

J Dag har Vestiisen første Gang ladet sig see i Vinter.

J lang Tiid har vi havt foranderligt og ustadigt Vejr.

D. 4. J denne Uge er

Morgen og Aftenb: for Grønlænderne holdt af Catecheten, undtagen i Dag, da han, som Assistent ved Handelen, var med Grønlænderne paa Hvalfangst.

De stak i en Fisk. Efter en Times Fegtning gik Harpunen i toe.

— — —

D. 5. Gudstienesten for Grønlænderne blev i Dag holdet af mig. Efter Prædiken blev Friderichs Barn døbt og fik i den hellige Daab det Navn: Sophie Magdalena.

Fadderne vare:

Hr. Cap. Egede, Tømmermanden Kiel¹⁾, Moderen til Barnet, Cathrine, Engel, Anders Pedersøn.

Siden disse ovenmeldte Danske og Tømmermanden Aron ere allene hiemme, saasom de øvrige vare paa Hvalfangst, saa bad jeg dem, at de vilde bievaae den Grøndlandske Gudstieneste, siden dog alle disse forstaae noget Grøndlandsk. Herover blev ingen Dansk Gudstieneste holdet.

Ludvig maatte efter Sædvane læse de ordentlige Kirke Bønner for og efter Tienesten.

— — —

Cateheten Wulf stak i en Hvalfisk. Skiøndt den havde

¹⁾ Tømmermand Kield Torstensen, † ¹⁰/₆ 1779 i Egedesminde ved en togtebaads forlis.

faaet Dødsjud og en Deel Lendse Stød, løb den dog ad Haved (!) til. Her paa Nyebyggen kunde vi staae og see, hvorledes Hvalfiskefangerne forfulgte den indtil de yderste Øer.

Denne er den første Fisk, som ved Holsteinsborg og Amertloks Nyebygger er stukken i af Dansk Mand.

D. 6. — — —

Pro more vare vore Grønlændere i Dag igien paa Hvalfangst. De stak i en Fisk, og, omendskiøndt Hvalen tog ud af Fiorden, forfulgte de den henved 2 Miile til Søes indtil Harpunen brast i toe.

D. 9. — — —

Vore Grønlændere vilde i Dag have været paa Hvalfangst, men kom ey ud for det ubeqvæmme Vejrs Skyld. De paa Kepingitsok vare ude, stak i med deres gamle grøndlandske Redskaber. Hvalen, uden at bie at lade sig lendse, gik til Søes og tog alt Redskabet med sig.

D. 10. De paa Kepingitsok mistede i Dag igien deres ganske Redskab.

D. 11. J Dag tog vore Grønlændere ud paa Hvalfangst. Næsten alle de Danske vare med. Monsr. Wulf stak en lang dansk Harpun i en Hval. Efter at den næsten toe heele Timer havde været under Vandet og alt Haab var næsten forsvunden, fik man den i Sigte under Landet paa hiin Side Fiorden. Man sætte strax endnu een anden Harpun i Livet paa den, hvorved den forhen udmattede Fisk, blev forhindred fra at gaae igien under. Man lensede og dræbte den.

Til dette var jeg øyensynlig Vidne, thi den brave Hr. Capitain Egede og jeg toge op i Fiorden med et dansk Fartøy for at sætte Mod i Grønlænderne, som, over deres Vanheld, vare næsten aldeles modløse. Saasnart Fisken kom op roede vi til og med Fornøjelse ansaae Striden. Da faldt mig ind hvad Poeten ¹⁾ synger:

„Hvo lærte Verden først den raske Hval at trætte

„Og med en svag Harpun at byde den til Kamp? — —

„Du eene store: Du, som Hav og Himle fylder,

„Og hersker overalt med Eenevolds Gevalt;

„Du er den Geist, den Kraft, det Vid, som Verden skylder

„For Søefart, Selskab, Kunst, for Riigdom, Brød og alt.

¹⁾ C. B. Tullin: Priisskrift om Søefartens Oprindelse og Virkninger, 1761 (optaget i Sml. skrifter 1770-73, I. 157-84).

Gud være lovet! Fisken var temmelig spag, slog ikke meget om sig og maatte endeligen efter en halv Times Fegning give sig tabt.

Her vare kun tre Kone Baade og faae Folk paa dem til at buxere saa lang en Vey. For at holde Grønlænderne desbedre fra Fisken ¹⁾ og til at roe, steg jeg over i den eene Kone Baad. Capitainen jog strax til Kepingitsok og Nyebyggen for at faae flere Kone Baade ud. Jnden vi kom til Spækhuset ²⁾ vare vi ikke færre end 8 Kone Baade; Naar man regner 10 Mennesker over Hovedet i hver Baad udgjør det et anseeligt Antal, som alle, under en iidelig Frydesang, sang ligesom dette Uhyre Kreatur til Amertlok. Klokken var halv 8 da vi kom hjem.

D. 12. Efter Gudstienesten var til Ende lod jeg mig sætte ud til Fisken. Med Forundring betragtede jeg det lidet, som laae over Vandet af Hvalen, saavel som og den Mængde Hayer som sled utroelige Stykker Spæk af den. Jeg formanede vore Matroser at fange dem, og fik de i Dag ey mindre end 10.

Efter Gudstienesten blev offentligent giort Taksigelse til vor naadige Gud, som havde sendt os saa herlig en Fangst just paa den Tiid, da Nøden var saa stor.

D. 13. Alting er her ved Nyebyggen i saadant Røre, at ingen Underviisning kunde holdes i Dag.

Den dræbte Hval havde een Unge i sig. Man havde skaaret den i Toe, førend jeg fik det at vide. Af Ungen fik jeg dog Mandsllemmet $\frac{1}{2}$ Al. stor. Begge hans Laller og begge Siderne af hans Barder, hvilke vare noget beskadigede.

D. 22. Hr. Capitain Egede kiøbte et Stykke af Hvalfiskens Stiert og et Stykke Maktak. ³⁾ Det blev nedsyldt som man sylter Svine Kiød. Det saae nydeligt ud, var fast som Flæsk og havde en ikke ubehagelig Smag. Jeg spiste et got Stykke deraf og befandt mig ikke ilde derefter. Ey heller befandt nogen af alle Nyebyggerne sig anderledes end vel derefter. Sværet ⁴⁾

¹⁾ At de ikke skulde spilde tiden med at skære sig stykker af huden til øjeblikkelig fortæring.

²⁾ Stød ca. 3 km. s. f. logen Amerdloq ved en lille bugt, som af den grund kaldtes Igdululiaq (det forfærdigede hus), jfr. Thorhallsen: Beskr. af Miss. i Sydgr. sd 100.

³⁾ Mátak = overhuden af hvaldyr.

⁴⁾ Med „sværet“ maa her vistnok menes den egentlige hud, underhuden (maigssaq).

var efter min Smag mindre behagelig. Dog syntes andre bedre derom.

D. 29. For Dem, som her have været paa Besøg hos mig, har jeg holdt Underviisning, som Omstændighederne have udfordret og Leyligheden tilladt i denne Maaned.

Vinden har først i Maaneden indtil den 20. været mest N: O: eller Ø: Efter den Tiid har det været meest Sydstilige Vinde, som have blæset.

Her har været faae Hvale, ja ofte har man snart aldrig seet nogen i heele toe à 3 Dage.

Grønlænderne vil, at den bestandige Østen og Sydost Vind driver Fiskene ud af Fiorden til Søes, i Besynderlighed naar den er stærk. Dog at dette maaske aldrig er saa eller at det i Almindelighed ikke holder Stik, sees af dette Aar. Vi har haft, som jeg har meldet, bestandige Østlige eller Sydstilige Vinde. De sidste har været saa heftige, at al Vestiisen er dreven til Søes, og Jiskanten ¹⁾ for een stor Deel løsnet. J Begyndelsen af Maaneden finder jeg vel, at vi har havt en $18\frac{1}{4}$ Grad Kulde, men i Slutningen tvertimod har Qvægsølvet i Thermometro steget indtil 2 Grader over Frysepunkten, hvilken Varme ogsaa skulde fordrive Hvalene, dog see vi, at her er endnu Hvale.

Jeg troer, at man her af kan udlede følgende:

a) Hvalene komme ikke alle Aar i lige stor Mængde op i Amertlok Fiorden. Men

b) Hvalene komme dog paa en vis Tiid ind i Fiorden, og blive der noget nær til en vis Tiid igjen, der maa end komme, hvilke Vinde der komme vil, og Veyret maa være, hvordan det end være vil. Om dette eller hvorvidt dette er grundet vil Erfaring nærmere lære mig, om Gud vil, jeg lever, og bliver nogle Aar i Landet.

MARTIUS.

D. 5. J Dag tog jeg med Grønlænderne paa Hvalfangst, da

¹⁾ Isranden, der i vinterens løb danner sig langs hele kysten, er flere alen tyk og og bred. Den bliver siddende, selv efter at hvert spor af havis er forsvunden og al Sneen er smeltet af landet, lige til hen i juni maaned, og vanskeliggør i høj grad landing med baade og kajakker, især ved lavvande, naar den nemlig sidder flere Fod oppe over havfladen. (Jfr. 1764 ^{26/4}). Den kaldes i almindelighed isfoden. I Nordgrønland, hvor havet ofte er tillagt, volder den tit vanskelighed for slædekørslen i ebbetiden.

vi kom til Kepingitsok maatte vi vende tilbage med uforretted Sag.

D. 8. En Karl paa henved 20 Aar blev borte i sin Kajak forleden Dag. Man fandt ham i Dag druknet.

D. 9. Da man paa nogen Tiid ey har seet Hvale og det altsaa tegner til at Hvalfangsten for i Aar har Ende, reyste It-serne¹⁾ i Gaar tilligemed sin heele Familie op i Fiorden for at være der den øvrige Deel af Vinteren, om han maaske kunde fange nogle Sæle. De som reyste op i Fiorden vare ialt 11 Mennesker. Kallo²⁾ reyser med første til Etiblek,³⁾ saasom det er siælden at her falder noget at fange.

D. 11. — — —

J Dag tog vore Grønlandere atter paa Hvalfangst igien. Nogle Danske vare med.

D. 24. En Hedensk Kone gjorde i Aften det Spørgsmaal til Hr. Capitainen: Om det ey var en Mand tilladt, som paa nogen Tiid var reyst fra sin Kone, at gifte sig igen paa det Sted, hvor han kom hen og derpaa atter naar han fik Lyst at reyse hjem til sit Fædrene-Land, at forlade den nye? Aarsagen til dette Spørgsmaal var efter hendes Foregivende denne, at der vare nogle, som nødig vilde miste Capitainen, de vilde derfor see, at de kunde stifte et Partie imellem ham og een, her paa Nyebyggen værende, ret skikkelig Pige, og det paa ovenmældte Vilkaar, neml: at Contracten kunde stiles paa visse Aar. Ved dette Middel meente de, at naar han først var bleven forbunden med hende ved Egteskab, han da skulde blive her i Landet sin øvrige Levetiid, efterdj det vilde være, efter deres Tanke, ligesaa vanskeligt for ham at forlade sin nye Kone, som at blive borte fra sin gamle.⁴⁾

D. 26. En Mand fra Kepingitsok ligger dødelig syg, for at komme ham til Hielp i det aandelige og timelige vilde jeg over til ham. Da Catecheten og jeg vare komne lidet fra Landet, maatte vi vende om igien for Jis.

Kallo, Iane og Tamopvet⁵⁾ toge i Dag med deres gandske Familier til Etiblek, for der at staae indtil Foraaret.

D. 28. Den Mand, som jeg i Forgaars vilde have besøgt, døde i Gaar.

¹⁾ Maaske itsarneq — den gammeldags.

²⁾ Jfr. ^{19/12} 1763.

³⁾ Itivdled, nu handelsplads (udsted), ca. 33 km. s. f. Holsteinsborg.

⁴⁾ Niels Egedes Familie opholdt sig i Danmark.

⁵⁾ Rimeligvis af tamorpoq-tygger.

D. 31. Løverdagen den 31. Martij var det vor Allernaadigste Konges Fødsels Dag. Den blev helligholdet med al den Høytidelighed, som vi kunde. Boe vi end i et kolt Land er Kiærligheden til vor Konge dog ikke kiølnet.

APRIL.

D. 1. Det kan antegnes som noget mærkværdigt, at Veyret har været saa uroeligt og at her er faldet saa meget Sne i de forrige Maaneder, at hverken de Danske, som have været her i Landet i Langsommelige Tiider, eller de Indfødte selv kan erindre sig, sligt tilforn at være skeet.

D. 3. Her har enten været aabent Vand i Skibshavnsbugten eller og saadant Jis, som vel har kundet forhindre at roe over til Kepingitsok, men har ikke kundet bære. Men da Jisen er nu saaledes at jeg har holdet den stærk nok til at gaae paa, gik jeg i Dag paa Embedets Vegne til Kepingitsok.

J min Fraværelse blev Underviisningen for Catechumenis holdt af Capitain Egede.

D. 4. J Dag er Capitainen paa Besøg paa Kepingitsok.

D. 5. Og i Dag gik Catecheten derover.

D. 14. — — —

Af de, som i Vinter flittigen have søgt Underviisning for at døbes, har jeg i Herrens Navn antaget fiorten. Fleere, hvilket sees af Designationen,¹⁾ vare der, hvilke jeg baade for Gud og Menneskene kunde have forsvaret at antage, men som de ikke vare saa gode som jeg ønskede, bad jeg dem at opsætte deres Daab indtil de bleve bedre grundede i deres Kristendom, da enten jeg, ifald de bleve her, eller de andre Præster, hvor de kom hen, vilde fyldestgjøre deres Begjæring.

D. 19. — — —

Daabsacten var berammet til Næste Uge efter Paaaske, men da nogle Grønlændere sagde, sig at vilde [flytte], saasnart Veyrliget tillod det, andre virkeligen ere flyttede, som sees af dato 9. Mart: og 26. i samme Maaned, maatte jeg forandre mit Forsæt og beramme Daabsacten til første Paaske Dag. Det blev derfor i Dag efter Prædiken givet tilkiænde, at de, som havde bedet om, og vi holdt beqvæmme tii at døbes etc: etc: skulde i Morgen som er Langfredag, offentligen gjøre Reede for deres Kundskaab og Troe etc: etc:

Da der er saa mange, som blive døbte, var det een Umue-

¹⁾ Den aarlig hjemsendte mandtalsliste.

lighed at de kunde gjøre nogen retskaffen Redskiæl¹⁾ for deres Kundskab, hvis de allene skulde examineres offentl: den Dag, paa hvilke de bliver døbt.

D. 20. Efter at saavel de, som skulde examineres, som de andre Grønlændere og Danske vare forsamlede, og de behøriges Psalmer vare siungne holdt jeg først en Dansk Tale som var afpasset paa Dagen og Forrættningen, derpaa holdt jeg en Grøndlandsk Tale af samme Indhold. Efter Prædiken blev Examen begyndt, hvorved de svarte saaledes, at de fornøvede de Tilstædeværende. Examen varede henved 4 Timer.

For de Danske Nyebyggere prædikede jeg i Eftermiddag.

D. 21. Kakejakkess²⁾ Kone gjorde i Gaar Barsel. Han er en skikkelig Mand, som der er got Haab om. Hans ældste Daatter bliver døbt i Morgen. Han begiærer at hans nyefødte Barn ogsaa maae indlemmes ved Daaben i den kristne Kirke. Da han af sig selv kom og begiærte dette med den Tilsætning, at han vel ikke vidste om han vilde boe her til Vinter igien, men vilde dog boe ved en dansk Nyebygge for selv at underviises og tillige med sine andre Børn at døbes, og han har desuden temmelig Kundskab og har af alle Mandfolkene været den, som fligtigst har søgt Underviisning, kunde jeg ikke nægte ham hans billige og kristelige Begiæring, haaber ogsaa at det ikke er imod min naadige Øvrigheds Villie.

Saavel i Dag som i Gaar og Forgaars haver jeg havt dem for mig, som skulde døbes; da jeg har siunget en Psalm med dem og bedet med dem; derpaa har jeg i en liden Tale foreholdt dem for alle Ting at blive troe i deres Daabes Løfte, saavidt skrøbelige Mennesker ved Guds Naade kan, siden Daaben uden Troen til vores Frelsere [intet gavner].

D. 22. Som var første Paaske Dag blev Daabsakten holdt af mig. Fiorten blive deelagtiggjorte i dette høyværdige Sacramente, efter at de først havde gjort Redskiæl for deres Troe og det Haab, som er inden i dem etc: etc:

Saasom den Grøndlandske Gudstieneste fik saa silde Ende, begyndte ey den Danske førend i Eftermiddag, da jeg prædikede for de Danske.

D. 23. J Aftes silde kom man og lod mig vide, at Carls Kone-Baad vilde til Sydbay i Dag, siden Veyret saae got ud, og at jeg derfor vilde holde mig færdig til om Morgen tilig

¹⁾ ∴ Rede, Forklaring (Vidensk. Selsk. Dansk Ordbog V)

²⁾ Kakiak ∴ lyster (2 el. 3 grenet, til laks el. stenbider)

efterdj jeg havde aftalt, at jeg vilde fare med, naar de reyste.

Da nu Kakejak vilde reyse saasnart han kunde og hans Søns Daab var sat op til i Dag, saasom jeg ikke havde formodet at jeg skulde kommet til at reyse saa hastig, døbte jeg dette spæde Barn tilligemed et andet Barn, hvis Moder blev døbt i Gaar, og hvis Daab var ligeledes opsatt til i Dag.

Fadderne vare: Catecheten Wulf, Svend Sandgreen,¹⁾ Hans Olsen,²⁾ Mette, Engel, og Petronelle.

Efter at denne Forrættning var til Ende tog jeg paa Embedets Vegne til Sydbay, der opholdt jeg mig i Grønlandernes Huuse. J medens jeg opholdt mig her underviiste jeg etc.

D. 26. Droge vi fra Sydbay med en skøn Norden Vind; men da vi kom ud mistvilte vi at komme forbie Næsset,³⁾ efterdj det begyndte at kule stivt. Vi laae derfor op til en Ø for at see, hvorledes Søegangen var, og da [den] ey syntes farlig, toge vi ud igien. Men da vi vare komne ud igien fra Landet, og havde roet et got Stykke ud, satte det alt paa med at blæse og Søen brød saaledes ind i Baaden, at det var med Nød vi reddede Livet til næste Land. Det var just Ebbe. Vi søgte derfor Skiul under Jiskanten for at søge et bekvæmt Sted at legge op til naar Vandet voxede. Fra Klokken nie Formiddag til Kl: 5 om Eftermiddagen seylede vi fra et Stæd til et andet, inden vi fandt Jiskanten saaledes, at vi kunde see Leylighed at bierge Baaden. Saasnart vi havde faaet Baaden paa Land byggede vi os et Sneehuus, hvis Tag vores Baad var, hvor jeg tilbragte Natten bedrøveligen, efterdj jeg har endnu mit Reyse Tøy i maadelig Stand, og havde ikke andre Klæder med mig, end de jeg gik i. Jeg havde nok fulgtes med dem,⁴⁾ men som de sagde, at de kunde ikke komme hiem førend an-

¹⁾ Svend Sandgreen, f. 1734 i Sverige, ansat i Grønl. 1759, under-assistent. 1765 assistent, anlagde Godhavn 1773 og bestyrede den som „Oberassistent“; udn. til „Kiøbmand“ 1783 ¹²/₄; efter ansøgn. entl. ²⁸/₁₇ s. a. og udn. til hvalfangerassist. v. Fortunebay; entl. 1788 ¹³/₁₁, hjemrejst 1789, † 1792 i Kbh. Fik 2 medailler og en sølvkaffekande i Æresgave af kongen for dygtighed i hvalfangst. Gift med Grønlanderinde Karen. Stor efterslægt i Diskobugt.

²⁾ Hans Olsen var broder til „frihandler“ Peder Olsen Walløe (Grønl. Selsk. Aarsskr. 1917. 86-99) og var tømmermand i Godthaab, Holstbg. og Sukkertoppen, hvor han døde. G. m. Grl. inde Juditha (Thorhallesen: Beskr. ov. Miss. i Sydgrl. 90).

³⁾ Kangårssuk.

⁴⁾ c. Nogle af mandskabet, som straks gik til Amerdloq over land (jfr. nedenfor).

den Dags Aften, hvis Jisen ikke laae over to Fjorder, som de skulde passere, syntes det mig forvovent, at tage mig en Reyse paa, som jeg vidste ikke om jeg kunde fulderide.

D. 27. Dog besluttede vi Morgenen derpaa den 27. at gaae alle, uden 3 Piger og et Barn, over Land til Nyebyggen. Vi fulgte de førstes Fodspor, og kom jeg vel træt men glad hjem. Da jeg ingen Danske Folk havde hos mig, sendte han ¹⁾ tvende af Compagniets Folk over Land og toe Kajakker til Vands, thi i fald ikke hine, disse da kunde finde os, med det, som han meente, jeg skulde have Mangel paa, tillige skulde de lade mig vide at Jsen laae og at jeg derfor kunde nok driste mig til at gaae hjem.

Vi mødte ikke vore Folk, men som de kom til vores Spor og kiendte mit, saa vendte de om igien, efter, at de ikke vare komne længere end til den første Fiord. Det allerværste paa denne Reyse var, at (jeg) i de, toe Dage jeg var ude, havde jeg ey andre Drikke Vare end Snee, som jeg maatte tøe op i Munden.

Svar paa de Breve. som jeg med en Expresse, der gik til Sukkertoppen, havde skrevet, tilligemed Breve fra den gode Hr. Gregersen ²⁾ og Biørn vare ankomne i min Fraværelse.

D. 28. Da nu Underviisningen for i Vinter er ophørt, efterdj Grønlænderne deels ere reyste, deels reyse, saa har jeg befalet Ludvig, at saalænge hans Svoger er her, skal han bestandig holde Morgen og Aftenbønnen for Grønlænderne, paa det at han, her ved Nyebyggen tilvandt, kan for egen Haand gjøre det, naar han med sin Svoger farer bort. ³⁾

D. 30. Jeg haver ved Aftenbønnen for de Danske i Vinter forklaret fra Math: 1. til Joh: 13 incl: Vil Gud jeg lever til Vinter igien, begynder jeg da mine Betragtninger, hvor vi endte og agter at fortsætte dem over det N: T:

Besøgerne ere i denne Maaned underviiste.

Ludvig har distingveret sig i denne Maaned ved Catechisation og andet, Missionen angaaende, hvortil jeg har brugt ham.

¹⁾ Rimeligvis Niels Egede.

²⁾ Lauritz (Lars) Gregersen, f. 1731 ^{14/10} i Kbh., † 1811 ^{28/7}, som jubilerende sognepræst i Todbjerg-Mejlby, var miss. i Godthaab 1760-64. Forfatter af en afhandling om Hernhuterne i Grønland, som findes i Sorø akademis manuskriptsamling.

³⁾ ∴ paa sommer-fangstrejse.

MAY.

D. 2. og 3. Da Ludvig havde bedet sig Forlov at laane min Flindt og paa tre Dage at gaae paa Besøg til Ujarasulik¹⁾ blev Morgen og Aftenbønnen holdt af David.

D. 14. J Aften saa vi en Hollænder.²⁾

og 15. saae vi atter en Hollænder.

D. 16. For at see mig om i Landet, at blive bekjæendt med Grønlænderne i Districtet, at kiøbe mig nogle Klædeskind, og, efter Hr. Capitain Egedes Begjæring, at indkiøbe nogle Uksuk³⁾ Skind til Hvalfiskeblærer, tog jeg i Aften Kl. 10 Nord efter til Jbegne⁴⁾ med Missionens Kone-Baad. Vi kom til Jbegne om Morgen Kl: 6.

En af de Grønlændere, som her boe, fortaalte mig, at han havde været i Forgaars paa en af Hvalfangerne, at de havde fortaalt ham, at de havde udstaaet en haard Storm, hvorj de havde mistet nogle af deres Mandskab og tvende Baade eller Slupper.

Efter en liden Hvile tog jeg med mine Grønlændere fra Ibegne til Gammel Egedesminde, hvor jeg ankom

D. 18. om Natten Klokken Eet. Her fandtes hverken Grønlændere eller Danske, uden Jon⁵⁾ og det Menneske, han i Haab at faa Tilladelse at Ægte, havde besvangred. Han bad mig døbe sit i September 1763 fødte uægte Barn, hvilken Begjæring jeg i Herrens Navn fyldestgjorde. Barnet blev kaldet Engel.

Fadderne vare:

Faderen til Barnet og Moderen til samme, de med mig værende Grønlændere neml: David, Michol, Hedevig, Mette.

Ved denne Leylighed holdt jeg en kort Dansk Tale til Faderen og gik den 4. Part igiennem for Grønlænderne.

Da jeg fandt ikke Grønlændere her, som jeg dog havde formodet, tog jeg i Aften herfra og kom d. 19. til Ibegne.

D. 19. Her havde jeg den Uheld at falde ud i Søen, da jeg vilde stige af Baaden og gaae i Land.

Grønlænderne paa Ibegne vare i Begreb med at fløtte til

¹⁾ Ujaragsugssulik, ca. 15 km. n. f. Holstbg. (Thorhallesen: Beskr. ov. Miss. i Sydgrl. 99).

²⁾ Et holl. hvalfangerskib.

³⁾ ugssuk-remmesæl.

⁴⁾ Ivfait (Thorhallesen: Ivbgæk). Navnet betyder maaske: rogn der driver i søen.

⁵⁾ Jon Sivertsen var endnu 1786 arbejdskarl i Egedesminde.

Tegirsok,¹⁾ hvorhen jeg fulgte dem, og traf der paa en Familie fra Sydbay.

Væyret var i Aften meget behagelig og stille, hvorfor jeg ogsaa betiente mig deraf, og tog i Aften fra Tegirsok og kom til Amertlok.

D. 20. Som var 4. Søndag efter Paaske.

Paa min Reyse har jeg underviist, naar Leylighed har været. Med de Grønlændere, som vare med mig, holdt jeg Morgen og Aftenbøn, hvilket jeg aldrig forsømmer paa mine Reyser.

— — —

D. 23. Efter Afténbønnen reyste Ludvig med sin Svoger Adam op i Fiorden. Jeg befoel ham at holde Morgen og Aftenbøn for Grønlænderne, som stode ved ham.

D. 31. — — —

Siden Ludvig reyste har jeg holdet Aftenbøn med de her værende Grønlændere.

Om Morgenens har jeg ikke kundet holde, efterdj de ey til nogen vis Tid kan samles om Sommeren, saasom de, i Følge Landets Levemaade og Nødvendigheden selv gjøre Dag til Nat.

JUNIUS.

D. 1. — — —

Da det paa nogle Dage har indfaldet med ont Veyr og Regnrusk, hvilket forhindrer Angmarsetternes Tørkning, saa har jeg besluttet at reyse op i Fiorden i Aften for saa meget desbedre at opmuntre Grønlænderne til at fange, og efter Muelighed afværge, at de ikke skal, om og naar det kan forebygges, lade Sildene raadne.

Det er med Engels Konebaad jeg følger, saasom Ovakkiak²⁾ og Kasper, som have Missionens, alt for nogen Tid siden ere bortreyste.

Foruden den anførte Aarsag er der endnu andre, som bevæge mig at gøre denne Reyse, neml: for at gjøre mig bekendt med de andre, fra Nyebyggen liggende Grønlænder, at lære deres Sprog, hvilket jeg altid finder mig beqvæmmere til, naar jeg er allene iblandt Grønlænderne end med Nyebyggerne, og dette er Aarsagen, hvorføre at der ikke i min

¹⁾ Takissoq.

²⁾ Rimeligvis fejlskrift for Okakkiak — oqariaq; jfr. s. 13.

Dagbog findes, at jeg har havt Danske Folk med mig paa mine Reysler, siden jeg nogenlunde kunde slaae mig igiennem uden deres Hielp; at faae mig nogle Klædeskind og at see mig om i Landet.

D. 3. J Morges Klokken 4re kom vi op til Akerssoak ¹⁾, efter at vi Natten imellem den 2den og 3die havde roet fra Amertlok.

Dom: 6ta p: Pascat: holdt jeg Gudstienesten med Engel og hendes Huusfolk.

Allursak ²⁾, en Hexemester som jeg besøgte, bad mig at underviise sig og sin Hustroe. Enten det var en Frugt deraf, at jeg i Vinter overbeviiste ham om, at Munden ikke hielper for Sygdomme, som Angekkut paastaae, idet en Mand, som var hexet over af en anden Angekkok, langt berømmeligere end denne, døde, eller det kom af dennes unge Søns Død, eller og fordj han var nysgierrig, ligemeget hvorfor denne Hexemester bad mig underviise sig, saa fyldestgiorde jeg med Fornøyelse hans Begjæring, og i Andledning af de omtalte Døde tog jeg Leyligheden i Agt og talte med ham om Døden, noget Grønlænderne ey gjerne gider hørt om, viiste ham af Exempler at vore Forfædre ere døde, at den og den nu nyelig er død, at han vel ikke kunde nægte, at han jo og viste, at han skulde døe, at han vel ønskede, at hans Siel maatte være lykkelig efter Døden etc: etc: etc: og at dette var det jeg vilde lære ham etc: etc: etc:

J Aften gik jeg over Land til de andre af vore Grønlændere, som stode næsten Een halv fj: Veys fra Engels Telt. Jeg holdt Aftenbøn med dem, opmuntrede dem til Flittighed i deres Angmarset Fangst og til Agtpaagivenhed.

D. 4. Om Morgenen fik jeg at spørge, at vor kiære Fædrenelands Skib var kommet, men da jeg ikke vilde troe denne Grønlændernes Beretning, fik jeg i Aften Klokken 11ve Bekræftelse derpaa, idet at en Expreste fra Hr. Capitainen blev mig tilsendt.

Siden Nyebyggen Holsteinsborg skal flyttes ³⁾, kunde Hr. Capit. Egede ey lade mig afhente med Compagniets ⁴⁾ Fartøyer, hvorfore jeg tog Missionens Kone Baad og leyede 6

¹⁾ Akerssuaq ∩: (landet paa) den modsatte side (fjordens sydside).

²⁾ Alússaq — som ligner en fodsaal.

³⁾ Fra Sydbay til sin nuværende plads.

⁴⁾ Det kgl. octroyerede Handelskompagni var indehaver af handelen paa Grønland 1750—74.

Roersker, som ogsaa roede saa flink, at jeg kom Klokken 1 om Natten til Klokken 6 om Morgenen om Bord paa St. Peder.

Med Skibets Ankomst ender jeg min Dagbog og nedlægger den i det Selskab, hvis værdige Læmmer jeg har erkiændt og erkiender som mine Dommere. Et Embede som mit, kan nok undskylde mig, hvis jeg undertiden ey har skrevet som jeg burde. Billige Dommere kiænde det, og jeg veed jeg har billige. Min Plan har vildet, jeg skulde forstille Tingene ey som de burde være, men som de ere. Jeg veed jeg har fulgt den, og lader min Øvrighed dømme.

Ende.

HENRIC CHRISTOPHER GLAHNS MISS. ORD:
VED HOLSTEINSBORG OG AMERTLOK

DAG-BOG

FRA 1. JULII 1766 TIL SIDSTE JUNII 1767.

Den daglige Underviisning fra Høsten 1766
til Foraaret 1767 er holdet af De Amertlokske
Missions Betientere saaledes:

PRÆSTEN:

Om Søn og hellig Dage er gemeenligen, naar skee kunde, holdet paa Amertlok ¹⁾ Førsttjeneste for Grønlænderne.

Paa Holsteinsborg ²⁾ Høymesse for de Danske Nyebyggere. Sammesteds Sidsttjeneste for Grønlænderne, da de Grønl: som boe ved Temertleet, ³⁾ der have mødet. I Mangel af anden bekvem Leylighed, har man holdet den Grønlandske Gudst: i et Grønlandsk Huus.

Om Søgnedage har han paa Amertlok holdt Underviisningen for Katekumenerne. Underviisn: for dem, som lærer at læse i Bog.

Aftenbøn med Examen.

Lært nogle at skrive.

NB: NB: Naar han enten haver havt travlt, eller været ude paa Embeds Vegne, haver et meget skikkeligt ungt Menneske ved Navn Ebenezer forrettet det ovenmælte, ligesom han og dagligen har holdt Morgenbønnen med Repetition.

Katekefen Hvidsted ⁴⁾ har holdet paa Temertleet dagligen Morgenbøn med Repetition, Underviisning for dem, som lære at læse i Bog, Underviisningen for Katekumenerne.

---

¹⁾ Missionslogen (Asungmiut).

²⁾ Den nuværende koloni.

³⁾ Timerdlit (de længst inde i midten), ved skibshavnsbugten ml. Asungmiut og kolonien. Jfr. Thorhallsen: Beskriv. af Miss. i Sydgrl. 100.

⁴⁾ Michael Jacobsen Hvidsted, f. 1747, kateket Holstbg. 1764-77, assist. ad interim smst. 1781, fast ansat 1783 ^{18/10}, hjemgik 1784; atter kateket Frederikshaab 1786, hjemgik 1792 † 1795 ^{18/12} i Kbh. (Thorhallsen: Beskr. af Miss. i Sydgrl. 92)

NB: NB: Katekumenerne fra Holsteinsborg ere kaldede til denne Underviisning.

Aftenbøn med Examen hver anden Aften. Lært nogle at skrive; hvormed dog ikke meget er avanceret.

Paa Holsteinsborg Aftenbøn med Examen hver anden Aften. Underviisningen for de Børn, som der findes.

NATIONAL KATEKETEN LUDVIG

Aftenbønnen paa Temertleet hver anden Aften og desuden dagligen gaaet til Haande ved Underviisningen for de Unge og i Kateketens Forfald forrettet alt det, som han burde ellers forrette.

MEENIGHEDEN

har i Vinter bestaaet i alt af 125 Siele.

Af disse ere døbte

1 Barn, spædt,

1 Barn paa sit yderste

2 af Katekumenerne paa Amertlok

10 af Katekumenerne paa Holsteinsborg og Temertleet.

I Alt 14 Mennesker.

Konfirmerede

3 Mennesker.

Døde.

1 Dreng.

Viede.

1 Par.

Bortreyste i Foraaret.

20 til Sukkertoppens Mission

1 Nordpaa til Klaushavn eller Jakobshavn.

Dette sees nøyere og udførligere deels af Dagbogen, deels af min Designation.

J: N: J:

Anno 1766.

IULIUS.

D. 3. Marie Besørgelses Dag. Prædikede jeg paa Holsteinsborg.

Da jeg i Aften kom hiem, og det tegnede sig til meget got Veyr, beredde jeg mig til at fare ud paa Eggetogt, tog ogsaa med min Konebaad ud i Nat, og kom hiem igien den femte hujus.

D. 5. Jeg behøver vel ikke at sige, at jeg ey lod den skønne Edderduun ligge efter mig paa Marken og det gøres vel ikke heller Behov at dølge, at jeg paa denne korte Reyse fik mere end 3 L $\mathring{a}$ Duun, uagtet at saavel Danske som Grønlanderne havde omstrippet alle de Øer, hvorpaa jeg kom.

D. 7. Skibet St: Peder, som vi i Aftes temmelig silde fik at see, kom i Dag, Gud være Lovet! lykkelig paa Havnen. Det bekræftede den høystbedrøvelige Tidende om Kong Friderik den Femtes Død, men bragte os tillige den høystglædelige, at vor nye Monark Kong Kristian den Syvende lever i aller høyeste Velgaaende.

Kongernes Konge lyksaliggjøre Kongens Regimente og lade den Lyksalighed, som Riigerne nyde under en lyksalig Konges Regimente, ogsaa strækker sig til dem af hans Under-saatter, som boe i dette fra Ham og Hans store Mænd, for det desværre! altfor langt bortliggende Land. Kongens Lyksalighed vil voxe, naar ogsaa dette Lands, med de øvrige Landes voxer. Saa fordeelagtigt er det, at have en Monark, hvis Lyksalighed er Folkets og Folkets Monarkens. Lader os skønne paa denne Velgierning, og bede Gud, at give os lydige og troe Hierter til at opfylde Kongens store Hensigter. Lader os Brødre! bruge vore Indsigter til at understøtte dem efter den Formue Forsynet giver os den Stand, det sætter os udi. Da vil Kongen, da vil Rigerne, da vil det langtfra liggende Grønland Selv blive lyk-salig. Frygtsomme Brødre! som nedslagne under Eders Kaars tunge Byrde, ikke kan føle til nogen Glæde, men frygte altid det værre. Fatter Moed og overlader Eder med Hengivenhed til Guds og hans Salvedes Førelse. Kongen, ledsaget af Herren, skal raade Boed paa Eders kiendte Trang og I skal velsigne Gud og Kongen..

Skibet kom og Grønland fik med Skibet den ypperste Skat, det nogensinde kunde faae, det Nye Testamente af Hr. Professor Egede oversatt.¹⁾ Det er tilskreven vor nye Monark af det Høy lovlige Missions Kollegium Selv. Fortalen er forfattet paa Grønlandsk af Hr. Professor Egede og af samme oversatt paa Dansk.

Foruden en til Afløsning kommende Karl, ere endnu syv andre komne for at forstærke de Holsteinsborgske Hvalfangere.

D. 27. — — —

I Aften lettede Fædrenelandsskibet sit Anker, for i Guds Navn at fortsætte sin Reyse til Nye Egedesminde, hvorhen jeg fulgte det paa Embedets Vegne.²⁾ Kiøbmanden paa Holsteinsborg³⁾ fulgte og med det.

AUGUSTUS.

D. 1. Kom vi lykkeligen til Nye Egedesminde, hvor vi forefandt de Danske, Kiøbmanden undtagen, ved god Helsen.

D. 3. Dom: 10: p: T: prædikede jeg for de Danske. Efter Prædiken blev Bødkerens Barn døbt og kaldet Pauia.⁴⁾

D. 10. Dom: 11: p: T: prædikede jeg.

D. 12. Nu lættede vor Fædrenelands Skib Anker og gik i Herrens Navn til Seyls for at begive sig paa Hiemveien til vor kiere Fædreneland.

D. 17. Prædikede jeg og Mandskabet gik til Herrens Bord. Ligeledes Grønlænderinden Maria, Tømmermandens Hustru.⁵⁾

D. 24. Dom: 13: p: T: blev læst af Huuspostillen og Dagen derpaa

D. 25. begav vi os paa Hiemreisen.

¹⁾ Trykt i Kbh. 1766. Oversættelsen skyldes ikke Poul Egede alene men lige saa meget flere af missionærerne, især Rasmus Bruun (Godthaab 1752—60) og Berthel Laersen.

²⁾ Ved Egedesminde var ingen missionær før 1769. Medens Niels Egede var købmand der, virkede han tillige som lægmissionær, og stedet besøgte da aarlig af missionærene fra Holsteinsborg og Clauthavn eller Jakobshavn. — Egedesmindes første missionær (1769—78) var Hans Hansen Tulle, der døde ³⁰/₆ 1810 som sognepræst i Strøms præstegæld i Aggershus stift.

³⁾ C. F. A. Wulf.

⁴⁾ Grl. navn for Poul.

⁵⁾ Adam Chr. Thorning, f. 1726, tømmermand i Egedesminde 1759, assistent 1773, hvalfangerassist. Kronpr. Eiland 1778, „Oberassistent“ Ritenbenk 1782, † 1807 ⁴/₅ som pensionist p. Kronpr. Ejl. Gift 1764 ²²/₈ m. Grønlænderinde Maria, † 1824 ¹¹/₈, 82aar gl. Stor efterslægt i Diskobugt.

I den Tid jeg var paa Nye Egedesminde underviiste jeg saa ofte Leylighed gaves.

NB: NB: Imedens jeg opholdt mig der, gjorde jeg i Følge med Kiøbmanden herfra og Stedets Assistent ¹⁾ en liden Lyst-reyse til Søes. [I det følgende fortælles omtrent paa en Side hvorledes de på hjemvejen kom til „den bekiendte Maneetsok-Øe, som ligger en liden Miil fra Nyebyggen (paa det smukke Kort, Hr. Prof. Egede har givet os over Discobugt, sees den kiendelig aflagt.)“ Her fandt han „i selve Fjæren tvende sorte ophøvede Knolde“; han prøvede dem senere; de brændte som steenkul. Ved at betragte det nøjere, mener han, at det er „lose Steinkohle, Vøl: Litantrax fragilior.“ Han lover, at naar han igen kommer til Egedesminde, vil han igen tage derhen for at undersøge nøjere.]

Iblandt de faa Grønlændere, som vare hiemme i den Tid jeg var ved Nye Egedesminde, var en vis Kâmik. Engang efter Aftenbønnen fortaalte man mig, at han i Vinter var bleven vreed og havde sadt en Kugle i sig. Jeg blev meget nyeffigen for at see Stædet som endnu ikke var lægt og omsider blev [han] overtalet til at trække sin Pelds af, for at jeg desbedre kunde betragte det, og da saae jeg, at han havde sadt Kuglen lige under Ribbenene, og, ved Guds Naade, var den gaaet bag ud, et Kvarteer omtrent fra det Sted, hvor den var gaaet ind, og det, uden at beskadige Indvoldene. Hvad der havde bevæget ham til denne fortvilede Gierning, var allene dette, at hans Kones Moster havde talt ham haart til, fordi han i nogle Dage ikke havde været ude paa Fangst. Man seer her af, hvor forsigtigen man maa omgaaes Grønlænderne, og dersom man sammenligner dette med de Exempler, jeg tilforn haver anført, ²⁾ vil man uden Tvil befinde, at en Grønlænder skyer ingen Elendighed, ingen Fare, ja ikke engang Døden selv, naar nogen gjør ham alt for meget imod.

D. 27. Idag kom vi til Gammel Egedesminde. ³⁾

Ligefra Refkulen [: Grønl: Umanak⁴⁾];, som ligger nogle Miile Norden for Gamle Egedesminde til Øen Sydbay,

¹⁾ Jens Larsen Smith var assistent i Egedesmd. 1759-73, da han blev købmand i Sukkertoppen. P. gr. af mislig regnskabsførelse og rov fra et strandet skib afsattes og hjemsendtes han 1784. Han kom atter til Grønl. som simpel arbejder 1789, men blev aaret efter hvalfangerassistent. Afskediget 1794 p. gr. af Gæld (ca. 3000 rdl.) † ³/₁₀ 1806 i Umanak. Gift 1764 m. Grønlænderinden Sara, døbt som voksen i Holstbg. 1761, † ¹⁸/₁₂ 1816.

²⁾ I de nu tabte dagbøger.

³⁾ Igdluerúnerit.

⁴⁾ Umánaq ∅: det hjærteformede, en lille ø, der næsten kun bestaar af et eneste højt fjæld, kaldet Rifkol, ca. 90 km. s. f. Egedesminde.

falder der paa denne Aarets Tid gemeenligen et godt Helleflynder Fiskerie. For at tage Deel i dette reyse Grønlænderne Nord fra Disko Bugten af, og Amertlokkerne møde dem. Alle de Syderlændinge, som agte at overvintre næste Vinter Norden for Sydbay, gjøre her Halt, forsyne sig med Helleflynder og følge derpaa med de andre til de Stæder, hvor de agte at opslaae deres Vinterboeliger. Man kan altsaa letteligen forestille sig, at der maae være paa denne Aarets Tiid en anseelig Mængde af Grønlændere samlede paa dette strøg Land,¹⁾ siden man støder hertil fra begge Sider, og det er vist, at dette gjør Farvandet meget behagelig. Hvor man kommer, finder man Telter, og alle Folk beskæftigede. Dog er det ey allene for Helleflyndernes Skyld, at man kommer her til, og at Syderlændingene gjøre just her Halt. Til denne store Forsamling reyse nogle, for at faae deres Slægtinge at see; Andre for at udleede sig, iblandt saa mange Skønheder, en Brud; Andre for at afgøre deres Processer for denne høytidelige Forsamling; Andre for at viise deres Prøve i at brydes, slaae og lade sig slaae paa Skuldrene; Andre for at lade sig helbrede af en meere anseelig Læge, som man formoder at komme der; Andre for Kiøb og Sals Skyld; Andre for at være Tilskuere, og igien andre, for i den store Mængde af Folk at være skiulet, naar de vil øve en eller anden Ugierning.

Til dette Fiskerie, hvor saavel onde som gode, ligesom til Leipsiger Messe, komme, var en Enke, som i forrige Aar var reyst herfra til Klaushavn, fulgt med Friderik og hans Familie. Just som jeg kom til Gammel Egedesminde var en vis Sarbarsoak²⁾ fra Hundeylænder³⁾ i Begreeb med at tage hende til Medhustrue. Men som Enken ikke vilde, modstod hun ham saa brav, at han i toe heele Dage ikke kunde faae Bugt med hende. Imidlertid kom jeg til Gamme Egedesminde, og, da hun fik det at høre, voxte hendes Moed, ligesom hans derimod faldt. Hun fuldte (!) strax sin Huusbonde⁴⁾ til mig og bad, at jeg vilde tage hende i Forsvar. Det var min største Skyldighed at gjøre hendes Begiæring fyldest, thi hun var ikke allene min Næste, men og min Medkristen, og det, som endnu meget desmere forbandt mig til at hielpe hende,

¹⁾ Især ved Taseralik (tidl. Perutussut, Thorhallsen: Beskr. af Miss. i Sydgrl. 97).

²⁾ Sarfarssuaq — Storstrømmen.

³⁾ Øgruppe i mundingen af Diskobugt.

⁴⁾ Velsagtens Frederik.

var dette, at hun var underviist og døbt af mig selv; men det var tillige en farlig Sag, anseet, at der paa den Ø, som hun var paa, var en Mængde, af Hedninger samlede, men ey fleere Døbte, end den Familie, hun var hos. Til Gud tog jeg min Tilflugt, og bad derpaa en af Kiøbmændene at laane mig et velbemandet Fartøyt. Jeg fik det, og begge Kiøbmændene fulgte Selv med. Da jeg havde talt med Konen og hendes Huusbonde, og overveyet alle Omstændighederne, foreslog jeg hende at følge med til Amertlok og lovede hende og hendes Børn Underholdning indtil hun fik anden Leylighed. Med dette Tilbud var hun vel fornøyet og hendes Huusbonde ligesaa, thi han havde imidlertid faaet sig en nye Tienerinde, hvormed han oprettede det Tab, han ellers havde kommet til at lide ved hendes Bortreise. Imedens de andre vare i Færd med at faae de af os indkøbte Helleflynder i Sluppen, ledsagede jeg Madamen til Fartøyet. Da jeg nu havde hende i Behold, fik jeg udspurgt, hvo den grove Friere var. Jeg gik til Ham, som just stod ved Strandbredden imellem en heel Sværm Hedninger. Tiden, Stædet, Veyret, min liden Færdighed i Sproget, forbød mig at holde nogen vidtløftig Samtale med ham, og dog udfordrede Omstændighederne, at han alvorligen burde sættes i Rette, for at jage en Slags Frygt ind i ham og hans ligesindede Kammerater. Jeg sagde ham da med faa Ord, at det kunde ikke være ham ubekiendt, at det ikke tillades nogen Døbt at tage eller lade sig tage til Medhustrue. Dette kunde han ikke nægte, at han jo, skiøndt en Hedning, vidste; hvorfor jeg stødte til ham, saa at han, ved at humme sig tilbage til Stranden, blev temmelig vaad; dog ey saa vaad, som jeg vél havde ønsket. Thi han havde venteligen af min Stilling forud ventet sig noget sligt og derfor tog sig desbedre i Agt. Imidlertid da hans Landsmænd ved denne Leylighed loe ham dygtigen ud og min Hensigt var nogenlunde opfyldt; nemlig at sætte vore døbte Fruentimmer i nogenlunde Sikkerhed, naar de nødes til at være ude iblandt Hedningene, loed jeg det derved beroe, saasom en føleligere Straf syntes at være alt for farlig for mig selv og de andre Danske.

Efter at denne farlige Kommission var endet, fore vi til en anden Ø, hvor vi antraf nogle af Jakobshavns Døbte, hvor jeg ogsaa fik et Brev fra Hr. Sverdrup.¹⁾

¹⁾ Jørgen Jørgensen Sverdrup, f. 1732 ¹⁶/₁₂ p. Nordherø i Helgeland. 1755 stud. (Trondhjem), 1760 alumnus paa det grøn. seminarium i København, 1762 ¹⁷/₂ cand. (laud.), 1764 ¹⁶/₈ missionær i Jakobshavn (ord. ⁹/₄). 1773 ²⁸/₄ (under et ophold i Danmark) viceprovst i Nord-

D. 28. En døbt Enkemand fra Jakobshavn, navnlig David fulgte med os i Gaar til Gammel Egedesminde. Han blev Natten over hos os, uden at vi vidste hans Erinde. Omsider brød han ud dermed, at han vilde have ommeldte Enke.¹⁾ Da Manden paa en anstændig Maade forlangte hende instændigen, havde ikke et slet Rygte, var omtrent af lige Alder med hende, og havde Ord for at være en god Erhververe, havde jeg intet at sige der imod, naar Enken ellers vilde lade sig overtale. Jeg blev saa meget desmeere beføyet til at give mit Samtykke dertil, som man maatte befrygte, at han i andet Fald, vilde paa sin Grønlandsk tage sig selv en Kone, da det vilde i det ringeste ikke være saa ordentligt og skikkeligt. Men førend jeg gav mit Minde fra mig, maatte han først love, at følge med til Amertlok, for der at lade sig vie; thi uviet overlod jeg ikke hende til ham. Hertil beqvemede han sig, og der blev derpaa talt med Enken, som fandtes ikke uvillig, ey heller havde jeg formodet andet, saasom hun i hendes Hedendom havde aflagt de tydeligste Prøver paa, at hun var giftesyg.

D. 31. Omsider fik vi nogenlunde god Vind, hvorførend vi i Dag reyste fra Gammel Egedesminde, hvor vi toge Afsked med Kiøbmand Dorf.²⁾

Assistenten fulgte med til Amertlok, for at ledsage Kiøbmand Dorfes tvende Sønner hertil, hvor de i Vinter skal for-

---

grønland (samtidig Eigil Thorhalletsen i Sydgrøn.), hvilken stilling 1775 ved Thorhalletsens hjemgang udvidedes til at gælde hele Grønland. Efter godt 24 aars virksomhed i Grønland, hvor han trods stor modstand og mange fortrædeligheder bragte Jakobshavns mission i en udm. tilstand, bl. a. ved sammenskud i menigheden skaffede den dens store kirke, og ved sin udpræget noble og retlinede personlighed tiltvang missionen i hele Nordgrøn. en hidtil ukendt agtelse og respekt, repatrierede han 1788 og fik ved sin hjemkomst 400 rd. i vartpenge og et værelse i Vajsenhuset. 1789¹⁹⁾ sognepræst i Avaldsnæs i Christianssand stift, provst i Karmsunds provsti 1792-96, entl. 1806, † 1810²²⁾. Gift 1767²⁷⁾/₁₀ m. Grøninde Mariane, f. ca. 1740, † ⁹⁾/₅ 1785, enke efter dansk bødker Vilh. Grætzte. Provst Sve rdrup var ivrig botaniker og hjemsendte flere herbarier.

¹⁾ Hun hed Petronelle, jfr. 1767 ¹⁾/₁₁.

²⁾ Johannes Pedersen Dorf, f. 1719 (db. ⁵⁾/₂) i Dorf i Vendsyssel, hørte til de „skikkelige Bønderkarle“, som Jac. Severin roste sig af at have udsendt til Grønland. Kom til Christianshaab 1740, blev kateket 1749 og var en dygtig medhjælper for missionærerne til 1755, da han antoges i handelens tjeneste som assistent i Ritenbenk (som han var med at anlægge). † 1787 ⁴⁾/₁ som pension. købmand i Egedesminde. Indtil 1765 virkede han dog tillige som kateket. — Gift 1746 m. Grøninde Mette, f. 1727, † 1782²³⁾/₅.

blive. Den mindste hos mig, for at underviises i hans Kristen-
dom m: v: og at tilberedes til National Kateket, hvortil Faderen
har besluttet at opoffre ham, hvis han dertil kunde vorde be-
kvem, og det Høyløvlige Missions Kollegium naadigst vilde an-
tage ham dertil.¹⁾ Den ældre som tiener Kompagniet, og haver
aarlig fuld Mands Kost og femten Rdr. i Løn, at øve sig ved
Holsteinsborg ved Hvalfiskeriet.²⁾

I Aften kom vi til Øen Ibak,³⁾ hvor vi traf Kateketen
Hvidsted, som i min Fraværelse havde opholdt sig her udi
Johannis Telt, dels for at undervise, deels for at have Opsyn
med de af vore døbte, som er paa Hellefiskeriet, deels for at
øves i Sproget og endeligen at indkiøbe nogle Helleflynder til
Missionens og vores Tieneste.

Denne Maaned har givet os meere ont end got Veyr.

SEPTÉMBER.

[D. 1. Kom han hjem. Han fortæller om rugen, „at der var flere end
10 Straa paa een Rod“; nogle af straaene var mere end alm. højde; „de
kom vel i Dræ, men Kierne fik de ikke.“ Han anfører forsk. grunde for,
at Skylden herfor er hans „paa det at man ikke strax skal give Landet
Skyld for det, som Menneskene har Skyld i, eller udraabe det for udue-
ligt, ufrugtbart og jeg ved ikke hvad, fordi de som have anstiftet Forsøg,
have taget Fejl“. Til Foraaret vil han gøre forsøg med havre; selvom den
ikke sætter kærne, vil det være godt for nybyggerne „saa længe til
deres Græsmarker ved iidelig Giødning og Dyrkning var bragt i god Stand;
thi man kunde ved Hjelp deraf strax begynde med noget større Antal af
Kvæg.“ Endnu fordelagtigere var kløver o. s. v. Salat og kaal stod meget
godt; ærterne ikke saa godt som i fg. aar. — Dernæst følger]

Imerkotajlak,⁴⁾ Ternen (indtager 5 $\frac{1}{2}$ side)

[Saavidt han ved, forekommer den ikke ved Amerdloq; „ved de syd-
lige Nyebygger skal de findes i nogen Mængde“. — „Ved Egedesminde og
de der omliggende Øer: Vester-Bunke-⁵⁾ Hunde- og Hvalfiske-⁶⁾ Ejlæn-
der i saa stor Mængde, at de skiule Luften.“ — „I den Grønlandske Huus-
holdning bruges dens a) Kiød, som spiises; β ; Eggene a) raa og b) haard-
kaagte; γ) Fødderne ¹⁾til at sette paa Hellefiskesnøren [; fordi de ere

¹⁾ Jacob Dorf, f. 1756, ledsagede Glahn til Danmark 1769; under-
betjent Umánaq 1774, assist. Egedesmd. 1778, druknede i koloniens
havn $\frac{10}{6}$ 1779. G. m. blanding Maren Jacobsdatter Møller.

²⁾ Carl Dorf, f. 1748, underbetj. 1765, assistent Godhavn 1775, † 1815
 $\frac{10}{3}$ som hvalfangerassist. i Ritenbenk. G. m. Grønlande Juliane.

³⁾ Ivfait.

⁴⁾ Imerqutailaq (den lyskeløse).

⁵⁾ Bonke-Ejland er Manitsoq.

⁶⁾ Walvisch-Ejlande (Whale-Islands) fik 1778 navnet „Kronprindsens
Ejlande.“

røde og trække Fisken :] og ²⁾til at tørre og henge neden om Forhænget for Teltet i Steden for Perler.⁴⁾

Nertlek pl. Nertlerit, Vildgies (omtr. 1 side).

[„Disse Gies opholde sig Nord for os, hvor de skal falde i temmelig Mængde. Hos os er de temmelig rare. De komme hertil om Sommeren og mod Vinteren opsøge de sig mildere Himmelegne.“]

D. 6. Paa Holsteinsborg var efter den Danske Gudstieneste Altergang og for Prædiken Skriftemaal.

Paa Amertlok bleve de viede om hvilke er meldet ovenfor under d. 28. Aug. h: a:

D. 17. I Dag havde jeg den Fornøjelse, at kunde bevorte Handelsbetienterne med Grønkaal og Salat af min liden anlagte Have.

D. 19. Det høyløvlige Missions Kollegium haver selv naadigst indseet, at Arbeydet her ved Stæden er alt for stort til de faa Miss: Betientere, her ere; saasom Grønlænderne ikke boe her, som ved andre Missioner, samlede. Det har derfor naadigen behaget det høyløvlige Missions Kollegium at bestemme Hr. Berthel Larsøns Søn hertil, dersom Faderen vilde og kunde undvære ham.¹⁾

I Skibstiiden fik jeg ikke Leylighed at skrive til ham, denne Sag angaaende, og da Skibet gik til Nye Egedesminde, fulgte jeg selv med det og har siden min Hiemkomst havt saa travlt, at jeg ey førend nu har kundet handle med Hr. Larsøn derom.

Jeg havde først i Sinde, at leye Poster derhen, men efter giorte Overregning saae jeg, at Roersker kunde haves noget nær lige saa lette. Skulde Hr. Larsøn resolve at overlade sin Søn, maatte dog en Konebaad afstæd for at afhente ham. Jeg havde ogsaa desuden selv Lyst til at besee dette Strøg Land og at tale med de der værende Europæer og der fore besluttede jeg i Dag at reyse til Sukkertoppen.²⁾

Da jeg i Forveyen havde anmodet Kiøbmanden om en bekient Mand, som kunde tiene til Veyviiser, var han saa høflig at overlade Assistenten.³⁾

Skjønt vi vare temmelig tiilig paa Færde, kom vi dog i Dag

¹⁾ Skr. fra missionskoll. til B. Laersen af $\frac{6}{5}$ 1766. Sønnen, Joseph Berthelsen, db. 1745 $\frac{24}{8}$ i Godthaab, blev kateket i Sukkertp. 1764, var et par aar afsk. paa grund af deltagelse i det Habakukske sværmeri 1788-89, men antoges atter 1791 til kateketformand i Holsteinsborg, † 1800 af kopper.

²⁾ Gl. Sukkertoppen (Kangâmiut).

³⁾ Svend Sandgreen.

ikke længere end over til hiin Side af Fiorden Ikertok¹⁾ til et Stæd, som, fordie det med Ebbe falder tørt, kaldes Tineto-kesak,²⁾ hvilket ligger omtrent 5 Miile fra vores Hiem.

D. 20. I Dag kom vi til Umenårsuk,³⁾ en Øe, som ligger omtrent 13 Miile fra Amertlok.

D. 21. Kom vi om Aftenen silde til Sukkertoppen, som efter min Gisning ligger omtrent 24 Miile Syden for Amertlok.

Vi have i disse Dage havt meest stille. Roerskerne have altsaa ikke kundet have nogen Hielp af Seylet; Man seer altsaa af dette, at Grønlandske Kvinder ere bedre end Danske Matroser, som i een Dag neppe skulde kunde roe 11 Miile, uden at have Hielp af Seylet, allerhelst, naar de i toe Dage tilforn havde roet.

Jeg forrettede nu mit egentlige Erinde hos Hr. Larsøn, og forestillede ham at jeg behøvede en Katekete, dog ikke paa Amertlok; thi saalænge her høe ikke fleere, vil jeg, ved Guds Hielp, selv bestyre Underviisningen her, og naar jeg har Forfald, har jeg nok, som jeg kan betroee dertil. Men paa Holsteinsborg og Temertleet er større Mangel. Paa et af Stederne skal Hvidsted være, men paa det andet Sted behøvedes ogsaa en, som jeg kunde forlade mig til, der vilde, uden den nøyeste Opsigt, som jeg, der er fraværende, ikke kan have over saadant et Menneske, holde Underviissningen troeligen efter den Plan, som jeg forelagde ham, som vilde have Opsyn med Grønlændernes Opførsel, og føre sig selv skikkelig op. Dette alt kunde jeg endnu ikke forlange af min Ludvig og var maaske meere end man kan vente af nogen Grønlænder, som ikke fra den spædeste Ungdom af haver været vandt til den nøyeste Lydighed. Jeg udbad mig derfor Hr. Larsøns Søn, hvis han torde love for, at han var saaledes, at jeg kunde være tient med ham. Hvad Værelse angik, da maatte han, ligesom Hvidsted, tage til Takke i et grønlandsk Huus, saasom der paa Holsteinsborg ikke er noget Værelse indrettet til Missions Betienterne. Ikke heller seer jeg, at jeg fik noget Værelse indrettet, om jeg end forlangede det, saasom det nødvendige Huusrom til Handelsbetienterne ikke engang haves; men Kiøbmanden, Assistenten og Underassistenten have maattet behielpe sig med eet Værelse, indtil der hiemmefra bliver giort nødvendig Anstalt. Paa Amert-

¹⁾ Ikertôq („bredeffjord“) er den sydlige gren af fjordkomplekset.

²⁾ Tinuteqissâq.

³⁾ Umánárssuk.

lok er vel et Kateketekammer, men der behøves han ikke saa meget, som paa den anden Side af Bugten.

Hr. Larsøn svarede hertil, at jeg selv saae den store Samling af Grønlændere, der var, at jeg deraf let kunde slutte, at han ey kunde undvære ham, saasom han ingen anden Katekete havde. Desuden havde det høylovlige Missions Kollegium lovet hans Søn et Værelse paa Nyebyggen etc: etc: etc:

D. 28. Ieg gik i Dag til Herrens Bord.

[Han fortæller, at han maatte vente en dag, fordi en ny konebaad, som assistenten skulde tage med, endnu var vaad, da den nylig var bleven betrukket. Denne baad havde kostet 12 rdl. Glahn havde selv givet 26 rdl. for en,¹⁾ og skulde han have taget tømmer og skind hos kompagniet, kunde han ikke have faaet den for det.]

OKTOBER.

[Rejse fra Sukkertoppen til Holstbg.; den nye konebaad bliver efterhaanden saa tung, at Glahn maa overlade assistenten af sine roersker, og til sidst kan 2 roe hans baad ligesaa hurtig, som 5 kan roe den ny (assistenten havde kun en roerske, Gl. 6.). Rejsen varer derfor fra d. 1. til den 7. — Kateket Hvidsted var i mellemtiden faldet, havde slaaet sit ene ben slemt og maatte holde sengen. — En ung Grønl. kæntrede og druknede; han havde sat fast i en sælhund; kajakken fandtes tom; man mente, at sælhunden havde slæbt ham med. —

Ved Sukkertoppen flyttede de i hus, medens han var der; ved Holstbg. staar den største del endnu ved næsset²⁾ for at fange „Attårsoak“³⁾. Angmagssat- og helleflynderfangsten har i sommer været meget god, torskefangsten usædvanlig god. —

Formanden for hvalfiskeriet⁴⁾ har dels ladet de Danske fange, dels købt af Grønlænderne og har faaet 16 td. torsk, som er saltede. Glahns sommerrejse hindrer ham i at faa nogen nytte af torskefiskeriet. —

„En Grønlandske Jomfrue“ forærer ham en haglpung af et ham ubekendt fiskeskind. Fisken kaldes „Uelisuk“⁵⁾ fanges kun i de sydlige egne af landet. „Dens Nytte i den Grøn! Huusholdning a) Kødets spises kogt efter at Skindet først er aftaget, men af b) Skindet gøres allehaande smaa Ting.“ Af haglpungen ses, at skindet falmer, efter at det er tørret].

OM SARBARSUK.⁶⁾

[Beskrivelsen optager omtr. en sd. „De Insecter Siuterok“⁷⁾ og

¹⁾ Som regel holdtes der konebaad paa kollegiets regning, men de fleste missionærer foretrak alligevel at anskaffe eget fartøj.

²⁾ Kangårssuk.

³⁾ åtårssuaq — sortside (phoca grönlandica).

⁴⁾ Købmand Anders Olsen.

⁵⁾ Navnet ubekendt; uden tvivl uvilusuk, hvis egtl. betydning er: gammel pebermø (Fabricius ordbog 542).

⁶⁾ sårfårssuk — sortgraa ryle (Tringa maritima).

⁷⁾ Siuterok — lille sort snegl.

Kautungiset.¹⁾ samt Søegræsset Kvajautit²⁾ og Erkotit³⁾ ere dens Føde.“]

D. 19. Om Hunnen af *Meriarsairsok*,⁴⁾ eller rettere af *Isungak*,⁵⁾ *Tyvjoen*, *Gunnars*,⁶⁾ *Høyers*⁷⁾ og *Lucas Debes*⁸⁾ *Skue*. (Optager 9 sider).

[Biskop Gunnerus har opkastet det spørgsmaal, om ikke Skuen skulde være Tyvjoens hun. Glahn vil med sine bemærkninger stadfæste biskoppens mening: „Isungak er Fuglens sædvanligste, i det ringeste dens retteste Navn i Grønland.“ — Isungak Angut er altsaa Hannen af Tyvjoen og Isungak Arnak dens Hun eller Skuen.“ — Fuglen kaldes bl. a. ogsaa Meriarsairsok; men dette er kun dens Øgenavn, og bemærker egentlig een, som forvolder, at en anden maae brække sig; thi det er sammensat af det Gierningsord Meriarpok — brækker, spyer og sarpok — forvolder, at noget skeer.“ Grønlænderne tilligemed bisk. Gunnerus og prof. Egede tror, at den nøder især Krykjerne til at spy det op af sig, som de har fanget, „og lader sig ikke, efter Skibsfolkenes Tanke, nøye med deres Ureenlighed.“ — Af hannen har han hidtil ingen ekspl. kunnet faa, men efter Grønlændernes beskrivelse ligner den ganske Tyvjoen, som den af Gunnerus er beskrevet. Af hunnen har han faaet et godt ekspl. Det ligner det ekspl., Hr. Strøm⁹⁾ har haft, da han beskrev sin Kive eller Struntjager; men Glahns er sortebrun over hele kroppen, medens Strøms er mørkegraa under brystet — „men denne Forskiel kan reyse sig af Alderen, thi imedens de endnu ere Unger, ere de over heele Kroppen graae eller spraglede.“ — „Dens Skrig er efter Grønlændernes Sigelse som I: O.“ — Bisk. Gunnerus har næsten bevist, at denne sortebrune Skue er hunnen af Tyvjoen; Grønl. mener det samme: at den under bugen hvide er hannen, den ganske brune hunnen. Begge kaldes Isungak, „Meriarsairsok“, „og dette beviser, at Grønlænderne ikke først igaar, men fra Arilds Tid have vidst, at Truen og Skuen, som Lucas Debes kalder dem, ere Mand og Kone og ikke forskiellige fra hinanden uden i Henseende til Kiøn og Klædedragt.“ Ellers skulde de nok have givet dem forskiellige navne. Den forsk. farve alene har været tilstrækk. til, at hannen af edderfuglen kaldes Amaulik¹⁰⁾ og dens hun Arnaiiak¹¹⁾ og af et andet slags edderfugle hannen Kingalik¹²⁾ og hunnen Arnaiartak.¹³⁾ Nordmændene og Grønl. siger, at hunnen af Tyvjoen er sort el. sortebrun, hannen derimod hvid; derfor mener Glahn, at man med vished kan sige, at Høyers og Debes' Skue ikke er andet end hun-

¹⁾ kátungiaq — rur, balan. ²⁾ quajaut — grøn tang. ³⁾ eqût — lille spise-
lig tangart. ⁴⁾ meriarsaissoq. ⁵⁾ isúngaq — struntjæger, rovmaage. ⁶⁾ Jo-
han Ernst Gunnerus (1718—73) biskop i Trondhjem, naturforsker,
stiftede 1760 kgl. norsk videnskabsselskab sammen med G. Schønning
og P. F. Suhm. ⁷⁾ Rimeligvis Henrik Højer, † ca. 1616, læge i
Bergen, naturforsker, sendte bl. a. nordiske fugle til universitetet i Leyden.
⁸⁾ Lucas Jacobsen Debes (1623—75), provst paa Sydstrømø og rektor
i Thorshavn, udgav 1673 den første fuldstændige beskrivelse af Fær-
øerne, Færoæ et Færoa reserata. ⁹⁾ Hans Strøm, (1726—97), norsk
præst, prof. extraord., naturforsker og topograf. ¹⁰⁾ amaulik — fuldvoksen
ederfuglehan, hvid paa ryggen. ¹¹⁾ arnaviak — i almindelighed: hun af et dyr.
¹²⁾ qingalik — kortnæbbet edderfugl. ¹³⁾ arnaviartak ∅: det tilhørende hundyr.

nen af Tyvjoen. Nordmænd og Grønland har god lejlighed til at kende den og er paa den anden side for langt fjærnedede fra hverandre, „til at de kunde have faaet denne Mening, den eene fra den anden.“

Mod Luk. Debes, der gør Skuen til en anden fugl end Truen, indvendes: a) det er ikke sagt, at det derfor er alle Færingers mening; „det er af Bønderne især, man om saadanne Ting skal have de beste og paalideligste Efterretninger;“ β) Nordmænds og Grønlænderes modsatte mening — og γ) af Debes' egen beskrivelse synes det, „at intet har hindret ham fra at andtage den rette Meening, undtagen Fuglens Farve.“

NB. (senere bemærkning): uagtet han har gjort sig saa megen flid med at overbevise andre, har han dog fejlet, thi 1769 fandt han en æggestok i en hvidbrystet.

Luk. Debes mener, at Truen kaldes saaledes, „fordi den truer og stieler Maden fra de andre Fugle.“ Glahn viser dernæst, at Debes', Gunnerus' og prof. Egedes mening, at den nemlig tager maden, er rigtig; derimod at Skibsfolkenes ligesom hr. Strøms: at den æder urenlighed, er gal. Han saa en stor mængde paa rejsen til Grønland, lige fra Færøerne (i endnu større mængde saa han Malemukker [Kakudluk¹] og Enkekoner [Kakudlungnek]²), Siden har han hvert aar i juni, oppe i fjorden ved anmagssat-fangstpladserne, set dem røve fra de unge Krykier [Tatterak],³ og da ser man, at det er maden, de eftertragter, thi saasnart Krykien har faaet noget fat, slaar Tyvjoen klo i den. —

Derpaa følger bekrivelse af en unge, som han har et ekspl. af. (Han gør her en bemærkning med hensyn til „Guds Omsorg for sine Kreature“, idet Krykier og andre Maager, i den tid de lægger æg, kan faa anmagssat lige i nærheden af rederne, da fiskene selv gaar op i fjorden; i de andre maaneder maa fuglene derimod flyve langt ud efter føde). — Hr. Brünnich⁴ har beskrevet en unge af Tyvjoen og givet et smukt kobber deraf. „Da Grønland saae det, sagde de, at det var Isungak el: Isungangvoak.“⁵ Derfor mener Glahn, at hans ekspl., skønt lidt forskellig, ogsaa er en unge af Tyvjoen. — Den benyttes ikke synderlig i den grønlandsk husholdning, dog spises dens kød og æg — „og dens Ham kan engang af Trang settes i en Fiederpelds.“⁶)

D. 22. En hedensk Grønlænder havde ifjor forskudt sin frugtsommelige kone og taget sig en anden. Da hun var forskudt forloed hun, efter Landets Maade, den Familie, hvori hun var, og som der var ingen nærmere at komme til, maatte hun gaae, formedelst en imellemløbende Flod, en utroelig lang Vey, inden hun naæde Iker-tok,⁷ og da dette var om Vinteren, og hun dertil frugtsommelig, saa blev hun derudover gandske udmattet og sygelig. I Foraaret gjorde hun Barsel, men hendes Barselseng var saa haard, at man gandske mistviledede om hendes Liv, og hendes Barn kom dødt til Verden, eller, som andre sagde: det blev Kvalt i Fødselen. Grøn-

¹) qaqugdluk. ²) qaqugdlungnaq. ³) tåteråq. ⁴) Morten Thrane Brünnich (1737—1827), zoolog, udg. 1764 Ornithologia borealis. ⁵) isunganguaq, diminutiv af isungaq. ⁶) Ang. Tyvjoen jfr. Anmærkn. t. Crantz 106 f. ⁷) Ikertôq.

lænderen har nu atter taget hende til sig og forskiød sin frugt-sommelige Kone, som han havde taget i hendes Sted.(a)

Jeg talte i forrige Vinter ofte med den første Kone, som, efter at hun var forskudt, kom langt om længe til een af hendes Slægt ved Missionen. Paa min Hiemreyse fra Sukkertoppen, fulgte den anden Kone med os en Miils Vey; men Aarsagen, hvi de bleve forskudte, har jeg ey kundet faae at viide, og maaskee de viide den ikke selv. Nu besøgte denne Grønlænder mig i Forgaars, og da spurgte jeg ham, hvorføre han nu havde forskudt den, i den første Kones Sted, tagne. Fordj, svarede han, hun er af et ont Gemyt. Men hvi skilte du dig da ved din første Kone? Fordie hun vilde boe i Nærværelsen af Eder og det vilde jeg ikke. Jeg vidste nok, at dette var kun Udflugter og derfor spurgte ham igen, hvad der da vel havde bevæget ham til at tage hende igjen og end meere, boe paa Kepingarsok ³⁾? Han svarede, at hun var af et fromt Gemytte. Jeg tror ikke, sagde jeg, hun er frommere end den du forskiød, fordi hun var for arrig; der maa da have været anden Aarsag, hvorføre han forskiød den anden? Fordi var hans Svar, hun vilde ikke troe dem, og pee-gede i det samme paa de paa Bordet liggende Bøger.

Man seer af dette, hvor liden Aarsag en Grønlænder ofte kan give, og hvilke elendige og sig selv modsigende Udflugter, de maae gribe til, naar man spørger saadan en, hvorfor han skiller sig ved sin Hustrue. De svare gemeenligen: Jeg veed ikke; og jeg tror, at en Deel have Ret deri. Man seer ogsaa af denne Fortelling et Exempel paa den grønlandske Hyklerie, dog af det grove Slags; thi Isaiuok forskiød han fordi hun vilde boe i Nærværelse af de Danske, hvor hun kunde have havt Leylighed til at høre Guds Ord, og den anden, fordi hun ikke vilde troe Bøgerne, som indeholdte det. Den sande Aarsag

(a) Atter igen forskiød, dette slemme Menneske Isoijok ¹⁾ anden Gang, efter at hun atter var bleven frugtsommelig ved ham. Han er lige imod Strømmen. Andre bær over med deres Koner, naar de ere frugtsommelige og ikke lettelig Forskyder dem, de har Børn med. Han derimod forskyder en Kone, just saasnart hun formærker sig at være i saadanne Omstændigheder. Dette onde Menneske er en Angekkok, og heeder Sillarqak ²⁾. Der er kun faa Grønlændere som jo laste denne ugudelige Opførsel. 7. May 1767. —

¹⁾ Kaldes senere Isaiuok o: isaiuôq og betyder rimeligvis: én med hvis øjne der er noget ivejen.

²⁾ Sillarqak — rimeligvis: én med ringe forstand.

³⁾ Qipingassoq.

var ventelig Lyst til Forandring, hvilken saa vel her, som andenstæds forvolder saa megen Uroe; thi det menneskelige Hierte er overalt fordervet, og, derfor er det ingen under, om det, saalænge det ey ved Naade er helliget, frembringer allesteds lige vanskabte Fostere.

Jeg talede Sillargak imidlertid alvorligen til, og da han fra 1763 til Foraaret 1764 havde opholdet sig her, og faaet med andre idelig Underviisning, saa foreholdt jeg ham især det siette Bud med dets Forklaring, og det femte Bud, som forbyder al Slags Manddrab, viisende ham tillige, at han havde gjort sig skyldig i saavel Overtrædelsen af dette, som hiint Bud; thi skjønt han vel ikke havde lagt Morderhaand paa sit Barn, saa havde han dog venteligen været Skyld i, at det døde, saasom han havde forskudt Moderen, som derover om høy Vinter maatte gaae en lang Vey, og ligge nogle Nætter ude, hvorved hun blev skildt ved hendes Sundhed, som har stor Indflydelse paa Barnets. Han kunde ogsaa ikke nægte, at om Konen havde døed, han jo ogsaa havde været Aarsag deri. Nu kunde han atter være Aarsag i det Barns Død, som han havde avlet med den anden Hustrue, ja det kunde endog hende sig, at han kunde være Aarsag til hendes Død, saasom vi have bedrøvelige Exempler nok, til hvad Yderligheder en forskudt Kone kan gribe til(!). Dersom han vilde overveye dette, kunde han selv indsee hvor billigt det Forbud om Skilsmisser er, og deraf lære at kende Guds Godhed, som end og i de Bud, som synes mest at indskrænke vor Frihed, sigter allene til vor og vore Medmenneskers Beste. Hvad Virkning min Tale vil have, vil Tiden lære (a)¹). At den gjorde nogen Indtryk kunde jeg ikke mærke; men jeg kan ikke heller undlade at melde, at Mangel paa Kundskab i Sproget har maaske havt nogen Skyld. Jeg tænker altiid meere end jeg i dette vandskelige Sprog kan siige, skjønt jeg gjør mig Umag nok for at siige det, jeg tænker. Jeg formærker dagligen mere og meere min store Ufuldkommenhed i Sproget, og at det visseste man i fiire eller fem Aar lærer her i Landet af Sproget, er dette, at man lære at indsee, at man intet retskaffent har lært. Jeg maae derfor baade le og græde, naar jeg hører [at] et Menneske uden at anvende nogen synderlig Flid og uden at have ringeste Indsigt i Sproglæren vil bilde baade sig selv og andre ind, at de ved blot Øvelse har lært, og til Grunden for-

---

¹) Jfr. anmærkn. forr. side

staae Sproget. Der er stor Forskiel paa at kunde tale, ligemeget enten det er ret eller galt, og at kunde tale færdigen uden at begaae alt for grove Sprogfeyl og uden al for mange Omskrivelser. Og skjønt man veed Ordene, skjønt man haver deres Bøyelser i Hovedet, skjønt man iagttager alle de Regler, som Læsning, Erfaring og Eftertanke have lært, saa maae man endda ofte frygte for at være uforstaaelig for dem, som ikke ere vandte til Pluddervelsk Grønlandsk. Det er ofte hendet mig, at én Feyltagelse i Udtalen har kommet de Grønlændere til at gabe paa mig, som ikke ved iidelig Omgang have lært, at man ikke maa regne en dansk Mand sligt til Onde.

Nu har da Kulden omsider drevet alle Grønl i Huus. Hvidsted burde altsaa vel over til Temertleet, men som han endnu ikke er kommen sig af det uheldige Fald, han gjorde i Høst, saa haver National Kateketen Ludvig faaet Befaling indtil videre at holde Morgen og Aftenbønnen med Repetition.

Høstfangsten har i Aar været slet. Ingen har faaet meget, og vore døbte er dog saa lykkelige at de ikke ere de, som havde faaet mindst.¹⁾ Det er maaskee værd at anmærke, at Karl har af alle dette Districts Grønlændere faaet i Aar, som i Fior, de fleeste Sæle. Næst Guds Forsyn kan dette tilskrives den gode Flint, han har, og da han kunde have afsat noget anseeligt til Handelen, dersom alle i Districtet havde havt noget bedre Held, end de havde.²⁾ saa sees deraf at Kompagniet skader ingen meere end sig selv, idet det sender saa elendige og slette Geværer her til Landet.³⁾ Vi andre faae ogsaa en Rem af Huden iblant og jeg fortryder at jeg i forrige Vinter var saa taabelig at betale Kompagniet nie Rigsdr. for en Flint, som nu er ubrugelig. Men gaaer det saae til med det grønne, hvad kan man da formode med det tørre? Sat sapienti.

Om Akpartluk,⁴⁾ Klubalken (tager lidt over 2 sider).

[Hr. Brünniche kalder den Auarsuk og forandrer det i trykfejlene til Aparsuk, „men begge Deele er feyl. Der findes ikke i Grønland nogen Fugl af dette Navn; men det heeder Akpartluk.“ Denne, som Glahn beskriver, ligner næsten ganske de Klubalke, som hr. Strøm har beskrevet.]

¹⁾ Det fremførtes ofte som en anke mod missionen, at de døbte forventes med europæisk proviant og blev lade og udygtige til fangst.

²⁾ c: men nu havde han maattet hjælpe sine landsmænd.

³⁾ En almindelig klage i disse aar.

⁴⁾ agpardluk (alca torda).

Om Akpa ¹⁾ (omtr. 2 1/2 sd.).

[Den ligner Akpartluk. Først troede han, at det var den samme som hr. Strøms spidsnæbede Alk. Men da der er lidt forskel, vil han foreslaa at kalde sit eksempl. „Den spidsnæbede Alke med det ufurede Næb.“ „Under dette Navn Akpa gaae nogle meget rare Fugle, som skal, hvad Skabningen angaar, ligne denne paa et Haar, men i Henseende til Farven være meget adskilte fra den.“ „a) De med hvide Hoveder. De kaldes af Grønlænderne Niviarsarsuk.“ ²⁾ Man kunde kalde den „den spidsnæbede Alke med det hvide Hoved og ufurede Næb.“ — b) „Dette Slags skal være rødt, hvor den almindelige Akpa er sort, og kaldes derfor af Grønl: „Den røde Alke.“ — c) Den 3die Slags er hvidt hvor hiint er rødt, og kaldes derfor til Forskiel den hvide Alke.“ — Disse Alke skal være meget sky og derfor, saavelsom for deres ringe antals skyld, meget vanskelige at skyde.]

D. 26. Det meget onde Veyr forhindrede mig fra at komme i Dag til Holsteinsborg, hvorføre jeg allene har holdt Guds-tienesten.

D. 27. Da Hvidsted er nu nogenlunde kommen sig efter det Fald, han gjorde i forrige Maaned, blev han i Dag sendt til Temertleet, hvor han i Vinter tillige med Ludvig skal være.

Om Erloersortok.³⁾

Erloersortok beskrives som et Fruentimmer af den latterligste Skikkelse. Hovedet er stort. Kinderne pludsede. Næsen liden. Munden endnu mindre. Hun har vel, som andre Fruentimmer, en Haartop; men den er saa liden, at den ikke kan andet, end opvække Latter. Maven er tykkere end paa en Høyfrugtsommelig Kone og hendes Pelds er giort af Milektok ⁴⁾ Skind. Skind, som aldrig, i det ringeste hos os, bruges af Fruentimre til sligt Brug. Hendes Huus er ligesaa vanskabt som hendes Klæder og Skabning. Det er bygget paa en steil Klippe [: Imnarsoak ⁵⁾ :] og er meget unseeligt. Hendes Huusgeraad bestaaer af en Tromme, et uhyre stort Trug og en forskrækkelig Ullo ⁶⁾ [: Krumkniv :]. Denne latterlige Kvinde faaer meget ofte Besøg af de Døde. Saasart komme de ikke ind, førend hun

¹⁾ agpa — lomvie (uria arra).

²⁾ Navnet kendes næppe mere.

³⁾ erdlauærsortok [erdlaværsortoq], et fingeret Spøgelse, som siges at flyve i Luften og tage Indvoldene af de døde Grønlændere, eller og Huden af de levende, saa at de blive blanke paa nogle Steder og mørke paa andre. (Fabricius: Den grl. Ordbog sd. 74). — Jfr. forfatterens: Anmærkn. til Crantz sd. 348 f.

⁴⁾ milagtôq — broget.

⁵⁾ ivnarssuaq — stor bratning.

⁶⁾ ulo.

tager sin Tromme, begynder at slaae paa den, og gjør de underligste Gebærder. Da gielder det at holde Ørene stive og ikke lee; thi et Smil allene er mægtig nok til at gjøre hende til Seyerherre, da hun, paa den meest ubarmhiertige Maade, berøver dem deres Indvolde. Saasnart de bare trække paa Smilebaandet, kaster hun, som den, der har Spillet vunden, sin Tromme, tager fat paa sin store Ulfo, slaaer Mennesket til Jorden, skier Buggen op paa det, trækker Tarmene ud, kommer dem i Truget og sluger dem omsider graadigen ned.

Om det er de Afdødes Legemer eller Sieles Tarme, som hun saaledes nedsluger, derom vare mine Fortellere ey eenige imellem sig selv. De første grundede deres Meening paa den unægtelige Erfaring, at det ganske Legeme forraadner i Graven, og at det altsaa ikke skulde kunde være Legemets Tarme. De andre paastode derimod den Sandhed, at Sielen ey har Tarme. Maaskee, dog det er kun én blot Gisning af mig, at begge Meeninger have i Begyndelsen været eenige og at man har troet, at Sielen til visse Tider nedsteeg til sit Legeme, iførte sig det og med det aflagde en Besøgelse. De som paastode, at Sielene mistede deres Tarme, spurgte jeg, om de arme Sieler maatte da efter den Tid leve tarmeløse? men dette blev besvaret med et: Jeg veed ikke.

Hvor behagelig Trommen og især de latterlige Gebærder, som nogen bruge dermed, maae være Grønlænderne kan, som det synes, af det anførte sluttet, idet de uden trængende Nød vil vove sig til saadan farlig Fiende.

Det synes ellers, at denne Fabel er efter Grækernes og Romernes Maade opdigtet, og at den i nogen Maade kan lignes med Æsopi og Phædri, thi af Fabelen kan, uden at gjøre Meeningen Vold, letteligen uddrages følgende Morale:

- 1.) At de fleeste Mennesker for en liden og ringe Fornøyles Skyld, sætte sig i Fare for at miste det kiereste de have.
- 2.) Mange Mennesker stole og sætte for megen Tillid til sig selv; hvorføre de ogsaa modtvilligen løbe i Fare og omkomme deri. Kløge Folk derimod see Faren forud, skye den, og beholde deres Tarme.

At ellers alle Grønlændere beskrive ikke dette fæle Spøgelse paa een Maade, kan sees af Hr. Professor Egedes Dict: Grønl:¹⁾ thi(?) pag: 31, b; Tit: Erloersortok. Der siger han at det er

¹⁾ Poul Egedes „Dictionarium Grønländico-Danico-Latinum“ udkom 1750. Genudgaves i stærk udvidet Form af Fabricius 1804.

et fingeret Spøgelse som NB. flyver i Luften og tage[r] Indvoldene fra de døde. —

I den sidst hiemsendte Dagbog meldte jeg, at Grønlænderne troe, at alle Ting ere besieledede, og har jeg siden den Tiid havt nogle Gange Leylighed til at erfare, at dette er uden al Tvil, en Meening, som alle Grønlændere ere eenige i, de maae ellers være i andre saa stridige, som de være vil, men jeg havde dog ey ventet at denne Vrimmel af Siele skulde have været saa stor, som jeg siden har mærket, thi det er ikke nok at Dyrene, at Redskaber og Klæder, at Skind og sligt have Siele, men de tillegge endog Latter, Graad, Søvn o: d: T: et Slags Siele, hvilke de kalde disse Tings Innue.¹⁾ Jeg har været heel nyeffigen for at erfare noget vist om disse Innuit, men det jeg hidtil haver hørt, haver været saa usammenhængende, at jeg deraf Intet Begreb har kundet giort mig om dem. Det eeneste jeg ved denne Leylighed har faaet vis Kundskab om, er dette: at disse Innue ere adskildte fra det Grønlænderne i Almindelighed kalder Siele. Grundigere at kunde indsee Forskiellen, var venteligen af stor Betydenhed i den Grønlandske Fabelære og vilde oplyse mange mørke Ting.²⁾

D. 28. Vi have i disse Dage havt et forfærdeligt haart Veyr, og da nogle af de Danske ere Nord, andre Synder efter paa Togt, staae vi i stor Frygt for, at nogle af dem ere komne til Skade.

Man fortaalte mig i Aften, at en Hexemester paa Kepingarsok skulde have sagt, at han i en af Dagene vilde ved sit Angekutterie forskaffe got Veyr. Det var en af vore Døbte, som fortaalte mig dette, hvorføre jeg spurgte den, om den og troede, at det stoed i Angekuttens Magt, at gjøre dette. Min Døbte svarede: Ney! og jeg lagde til, at man af denne Angekoks Tale kunde slutte sig til hans List; thi da det nu i saa lang Tiid havde været ont Veyr, og det saae ud til, at det endnu i nogle Dage ikke vilde blive bedre; saa holdt han det ikke for raadeligt endnu at bruge sin Kunst; men vil i en af Dagene, naar Luften seer ud til Forandring, at vi uden Hexerie kunde faae got Veyr, hexe, og tilegne sig og sin Kunst Æren for det, som dog naturlig Viis maae skee, neml: at got Veyr maae afløse det onde; og paa saadan en Maade kan du og jeg og enhver

¹⁾ inuk betyder: ihændeheber, iboer, ejer (deraf afledet: menneske, nemlig Grønlændernes selvbetegnelse c: landets ejer).

²⁾ Jfr. 1767 1/2.

som vil give Agt paa Veyrligets Forandring, blive paa en let Maade til gode Angekkut.

D. 30. De Folk, som havde været Sydefter, kom i Gaar hjem; men skal have lidt meget ont paa denne Reyse.

Veyret har i denne Maaned, især mod Enden af den, været meget slemt, i det det har sneet, føget og stormet forskrækeligt. Kulden har været haard og Kvægsølvet faldt d.: 27. til 11 $\frac{1}{2}$ ° under Fryspunkten.

Hvad Vinter Underviisningen angaaer, som nu haver i denne Maaned ret for Alvor taget sin Begyndelse, da bliver paa Temertleet holdet af Hvidsted Morgenbøn tillige med Repetition af Katekismo og Forklaring. Derpaa bliver de, som lære at læse i Bog, underviisede. Derefter gaaer Hvidsted til Holsteinsborg for der at undervise de Børn, som findes der. Herpaa gaaer han atter til Temertleet, hvor han holder Underviisningen for Katekumenerne, og endeligen holder Aftenbønnen paa et af Stederne.

Men da dette er mere end noget Menneske eene kan overkomme, saa har han i Vinter faaet Ludvig til Hielp. Tiden vil nu lære det, hvorledes Ludvig vil skikke sig, naar han kommer af Øiesynet paa mig.

Hvad der paa Amertlok er at forrette, bliver giort af mig, som har til Hielp taget mig en Dreng, som heder Ebenezer.

Om Søn og hellig Dage stræber jeg, saa meget mueligt er, selv at holde Guds Tienesten, saavel paa Holsteinsborg, hvor de fra Temertleet da møde, som paa Amertlok, ligesom der ogsaa bliver prædiket for den Danske Meenighed saa ofte, som ingen betydelig Forhindring forefalder.

Paa alle Stæder vedbliver man at lære NB: de Lysthavende at skrive.¹⁾ Ludvig er ikke synderlig skikket til dette Arbejde. Han er alt for flygtig til at han skulde kunde give sig Tid til at lære dem først gode Bogstaver, førend de skal skrive Sammenskrift. Derfor, skjønt han skriver langt bedre end Hvidsted, hvilket det Høylovlige Missions Kollegium Selv af hiemsendte Prøver af Ludvigs Skrift har kundet naadigst erfare, har jeg dog ikke kundet betroe ham nogen til Underviisning i Skrift, men har befalet Hvidsted, naar Leylighed gaves, at skrive de unge for. Naar de først ere foreskrevne, er Ludvig atter bedre end enten Hvidsted eller jeg, thi som han kan tale bedre og forstaaeligere med

¹⁾ Endnu 1835 var skrivning ikke tvungent fag ved den grønlandske børneundervisning. Mange Præster bar sig dog ad som Glahn.

sine Landsmænd, er det ham lettere at biebringe dem de Konstgreb, som han selv har lært.

NOVEMBER.

D. 1. I Aften kom et Fartøyt fra Holsteinsborg for at afhente mig til i Morgen, da der bliver Prædiken, men da der i det samme kom en haard Byge, som vedvarede til Aften, har Fartøyet maattet blive her i Nat over.

Om Akpaliarsuk ¹⁾ (omtr. 4 1/2 sd.)

[„Akpaliarsuk kaldes gemeenlig Akpaliarsungvoak ²⁾ ∴ den liden Akpal.; ikke at Meeningen skal være, at der gives en større, men allene, at Akpaliarsuk er en liden Fugl, thi paa denne Maade bruge Grønlanderne ofte diminutiv, ligesom det ogsaa tit kan betegne noget, som er smukt og værdt at holde af, ligesom augmentum rsoak ³⁾ har den modsatte Bemærkelse: noget stort og frygteligt, som man maa ræddes for, som man maae skye.“ Han mener, at det er den samme fugl, som Biskop Gunnerus har beskrevet som „Søeorren eller den liden Peder Drikker“, skøndt der er nogen forskel i farve og størrelse. — „I den Grønlandske Huusholdning nyttes α) deres Kiød til at spiises kogt, β) Tarmene til at spiises raa, γ) deres Skind til R... visker, δ) deres Fodder til at hænge nedem om Telteforhænget isteden for Perler og lader virkelig næt.“ — Hr Brünnick kalder den „Alca alle.“ Der gives ogsaa hvide og røde Akpaliarsuker, men de ere saa sjældne, at formanden for hvalfiskeriet ⁴⁾ i 20 aar ikke har faaet mere end én hvid at se, der blev sendt hjem, og endnu ingen af de røde. — Disse røde og hvide Aller eller Søorrer maa ikke forvekles med den røde og hvide Alke.]

Jeg har i Dag faaet en Patient af den Sygdom Auinek, ⁵⁾ som tilforn er beskrevet, og er dette den 4de som i min Tid har været syg af denne Svaghed.

D. 2. Efter den Danske Prædiken paa Holsteinsborg var Altergang.

Kiøbmanden kom i Dag hiem fra sin Togt, som han havde gjort Nord efter. De havde lidt meget ont paa denne Reyse, og det, som var endda det værste, deres Proviant 'gik op for dem. Ved den Nordre Strømfjord [:Neksortok ⁶⁾:] havde han mødt Kiøbmanden fra Egedesminde.

D. 3. Hvidsted kom i Dag herover ⁷⁾ og fik tvende Psalmebøger, fiire Katekjsmuser, og nogle A: B: C: med sig.

Kiøbmanden kom i Gaar, som meldt er, hiem. Han havde et Fruentimmer med sig og han fortaalte følgende om hende:

¹⁾ agpaliarsuk — søkonge (arctica alle). ²⁾ agpaliarsúnguaq. ³⁾ Affixen .ssuaq. ⁴⁾ Købmand Anders Olsen. ⁵⁾ avingveq (jfr. sd. 14). ⁶⁾ Nagssugtôq (den som er rig paa [rensdyr]horn). ⁷⁾ ∴ over Skibshavnen fra kolonien (Holstbg.) til missionsstationen (A mertloq).

Hun er en Syderlænding og hendes Fader er blevet ihjelslaget. Hun agtede sig længere Nord, men en Grønlænder, som havde tre, vilde have hende til fjerde Kone. Pigen, som ei havde Lyst til dette, flygter og for at være i Sikkerhed, fatter det Forsæt at gaae til Sydbay (a:) Til Søes er der fra Neksortok Fiorden til Sydbay kun faae Miile. Men da de stoede paa hiin Side¹⁾ af Strømfjorden, vilde denne Reyse have blevet utroelig lang, og vist, især paa denne Aarets Tid, have forvoldet hende Døden; thi, om hun end ved Krækkebær og Ryper, i Snarer fangne, kunde have opholdt Livet, vilde dog Kulden gjort Ende paa hende. Til Lykke for dette Stakkels Menneske, kom Kiøbmanden, som ynkedes over hende, og frygtende for, at hun skulde sætte hendes Forsæt i Værk, toeg hende hertil, hvor ogsaa hendes Broder opholder sig.

Saadanne ulykkelige Følger har det ugudelige Mangkonerie [: Polygamie:]. Saaledes henger Retten i Spydstagen. Saaledes bliver Kiønnetts Ære givet offentl: til Priis for de Geile iblandt vor Kiøn. Saaledes maae en Kone, for* at have Huusfred, eller, for ikke aldeeles at forskydes, give en Deel af sin Ret bort, og mod sin Villie tillade Manden at styre sine Begjærligheder der, hvor han selv lyster. Der er ingen stæds hvor man meere indseer Billigheden af Jesu Lærdom om at have kun een Hustrue, end i de Lande, hvor Polygamie er enten ved Love eller Sædvaner authoriseret. Og, dersom man kan see, at Mangelkonerie haver saa skadelige Følger blandt et Folk, som, i Almindelighed talt, er efter Hr. Professor Egedes Dom, ligesom maadelig gode og maadelig onde [: vid: Gram: Grøn1: ²⁾ p. 227 i den Samtale imellem Poek³⁾ og hans Landsmænd:] hvad bedrøvelige Følger vilde det da ikke have i de Lande, hvis Indbyggere have ingen Liige hverken i det Gode eller Onde? Jeg kan med Sandhed sige dette, at jeg af Erfaring i Grønland er bleven saa overbeviist om dette Buds Nytte, som jeg aldrig tilforn haver været, og jeg vilde ønske, at Forsvarerne af Mangelkonerie maatte med egne Øyne see, hvad Sørgespil det anretter paa de Stæder, hvor det er

(a:) Sydbay er en Øe, men ligger det faste Land saa nær, at man kan høre Raabet af et Menneske fra dette til hiin.

¹⁾ ∴ nordfor.

²⁾ Gramatico Grønlandica Danico-Latina, udg. af Poul Egede Kbh. 1760.

³⁾ Grønlænderen Pôq (døbt 1728¹⁸⁾, med Navnet Christian) var i København 1724—25 og atter 1728—29, da han døde der af kopper. Et maleri, forestillende ham, findes paa etnografisk museum.

giengse. (a:) De fornøftigste ansee denne Skik med Bedrøvelse, allerhelst de Grønlændere, som have Døttre; thi ere de allerede gifte, viide de ikke, hvad Dag en Ueenighed reyser sig op i Familien, fordi Svigersønnen vil have Medhustrue, og ere de ugifte, saa staae deres Døtters Ære Fare.

For Liighedens Skyld med det forrige, vil jeg anføre en anden Tildragelse. Jeg meldte i Fior om en Mand, som havde taget sig Medhustrue. Konen, som derved saae sig fornærmet, gav sin Fortrydelse ved alle Leyligheder tilkiende, i Haab, at Manden dog en Gang skulde blive kied deraf og forskyde sin Medhustrue; thi efterdie hun var selv ung og var Moder til nogle Børn, saa frygtede hun ikke for selv at blive forskudt. Hun havde og allerede i Aaret 1763 faaet Bugt med ham paa denne Maade, saa at han den Gang, kied af den idelige Allarm, loed sin Medhustrue fare, som han dog vilde have skudt sig selv i hiel for; førend han fik hende.¹⁾ Men denne Gang synes Mandens Kierlighed at have været noget bestandigere, saa at Konens Opførsel faldt ham utaalelig. Men da man skulde have tænkt, at Milluk,²⁾ saa heeder Manden, vilde have brugt sin Myndighed, hvilken Sædvanen her i Landet havde givet ham, som Mand, og den Magt, han, som den stærkere havde i dette Land, hvor Retten henger i Spydtagen; saa griber han til den Resolution at gaae til Fields og henleve sine øvrige Dage, som Eremit(b:) iblandt Fieldene. Konen faaer ikke før hans Forsæt at vide, end hun løber op til Colonien, gjør Allarm, og en Karl naar omsider Manden, som, uden at gjøre Modstand, lader Karlen tage sit Gevær fra sig; skjønt han ellers er den dristigste, hurtigste, riigste og anseeligste iblandt dette Distrikts hedenske Grønlændere. Hiem kunde han dog ikke faae ham, førend Konen

(a:) Man maa dog lade Grønlænderne dette, at Poligamie er ei saa giengs iblandt dem, som blandt andre hedenske Nationer, hvorfore det synes, at det ved en offentlig Lov des lettere kunde afskaffes.

(b:) Jeg bruger dette Ord Eremit om en Kevitok,³⁾ saasom jeg ey veed bedre at oversætte det. Det betyder saadan en, som af Vrede, Misfornøjelse og Frygt flygter op i Landet og streiffer sin øvrige Leevetid eene omkring iblandt Fieldene. Nogle af disse skye Folk saa aldeles, at de flygte, naar de om Sommeren see Reenjægerne, andre give sig i Tale med dem, for at høre til deres Slætninge og Børn.

¹⁾ Denne medhustru var den sd. 51 omtalte Isauioq; jfr. Marts 1768.

²⁾ Miluk (=: den diende).

³⁾ Qivitoq.

kom om sider dertil. Alting blev nu roeligt i Huuset og han beholder sin Medhustrue, uden at Konen torde tale noget derimod. Efter Landets Sædvane fulgte begge ham i Sommer paa alle hans Reyser. Da de nu i Høsten vilde tage igien til deres Vinterboeliger, hender det sig, at Konebaaden laae reysefærdig; men Medhustruen var endnu ikke kommen. Konen og det øvrige Fruentimmer kalder paa hende. Enten hun endnu ikke havde afsnakket, eller hun, som hiin Hagar,¹⁾ var bleven stolt deraf, at hun var en anseelig Mands Medhustrue, eller hun skiøttede ikke om at være det, eller hun loed kun saa, veed jeg ikke. Nok er det, Manden sætter sig i sin Kajak og derpaa giver Ordre til Konebaaden, at den skulde kun fare. Hun var altsaa nu forskudt, og jeg har selv siden den Tiid talt med hende. Paa mine Spørmaal, den Sag angaaende, har jeg ikke faaet uden dette tvetydige Svar, at Mandfolkene her i Landet ere galne, hvilket baade kan tilkiendegive hendes Fortrydelse over at være taget til Medhustrue og ogsaa derover, at hun igien var blevet forskudt.

Jeg fik i disse Dage at høre, at en af de døbte Piger var af [en af] Matroserne besvangret. Da han ved Paasketider talte til mig om at gifte sig med hende og begierede at vies til hende, nægtede jeg ham det, førend derom var meldt til Øvrigheden,²⁾ og formanede ham paa det eftertrykkeligste ikke at befatte sig med hende, førend Tilladelse var indhentet. Han lovede dette helligt, og jeg kunde saa meget mindre fæste nogen Mistillid dertil, som jeg aldrig havde hørt noget uanstændigt om ham.

I Skibstiden igientog jeg atter min Formaning; men, som jeg nu mærker, da var hun den Gang allerede frugtsommelig. Til høye Vedkommende i Fædrenelandet blev der vel skreven i Sommer, denne Sag angaaende, men da det vil vare længe, inden derpaa kan faaes Svar, staar jeg gandske i Beraad, enten jeg skal vie dem sammen, eller ikke, og jeg tog det ikke et Øjeblik i Betænkning, naar jeg havde Handelsbetienternes eenstemige vota. Pigen er visseligen en af dem, som haver en ypperlig Kundskab, og som tilforn har ført, midt under en Hob Fristelser, det ustraffeligste Liv, og det gjør mig derfor hiertelig ont, at hun saaledes er kommen af Stæd.

Jeg har ikke heller havt Aarsag at klage paa Karlen; men

¹⁾ 1 Mosebog kap. 16 v. 4.

²⁾ Det var paa det strængeste forbudt missionærerne at vie danske til Grønlanderinder uden handelsdirektionens tilladelse.

i Skibstiden, da Brudevielsen var ham atter nægtet, gjorde han nogle Optøyer. Det er saa langt fra at jeg regner ham dem til Onde, at jeg meget meere ynker ham, saasom han ved denne Sag med Grønlænderinden er blevet indviklet i saa mange Bekymringer og faaet saa mange Fortredeligheder paa Halsen, at hans Sind er derover bleven uroeligt og han selv nu mindre Herre over sig selv, end tilforn. Til dette kan legges den Samvittigheds Byrde, som han bær paa og den Uroe, samme forvolder ham. Fruentimmeret havde jeg i Gaar for mig, som med de væmodigste Taarer bekjendte sin Forseelse og Guds retfærdige Vrede over den; men paastod tillige, at hun ikke havde overgivet sig uden paa Egteskabs Vilkaar.

Efter at have viist hende, hvori en sand Omvendelse bestaaer og paa hvad Maade Synds Forladelse erholdes hos Gud, sluttede jeg med den Formaning, at vogte sig for Fremtiden for at tilstæde Karlen nogen Omgang med sig, førend de vare viede sammen. Men at dette kunde skee, derom gav jeg hende Intet vist Haab, saasom det kom an paa, hvad Øvrigheden vilde i denne Sag resolve. At indhente Øvrighedens Tilladelse til at gifte sig er en Sag, som, efter mit Skiønnende, har ikke andet end slette Følger. Og det er umueligt at en Grønlænder kan andet end fatte forunderlige Tanker, naar de mærker, at et Giftermaal, formedelst den lange Vey maae staae hen i toe til tre Aar. Denne lange Opsættelse forvolder Missionen megen Skade, og Missionairen stor Fortræd. Og endda nødes han tilsidst at vie dem, naar han paa ingen Maade seer, at Forargelsen anderledes kan hæves. Naar Egteskaberne ikke uden foregaaende Tilladelse fra Kompagniet kan tillades, er det fornødent, at de Karle strax sendes hiem, som vil gifte sig, og dersom Kiøbmanden ikke bekvemmer sig [dertil], da at beordre Præsterne, at de skal uden nogen Opsættelse vie dem. Imidlertid ønskede jeg, at Giftermaalene havde i Grønland deres ordentl: Gang ligesom i Dannemark, og jeg tror ikke at Landet derfor var værre faren.¹⁾ Jeg har tænkt meget og ført en Deel paa Papiret denne Sag angaaende, men vil gjemme det til en beleyligere Tiid. Men førend jeg slutter dette Stykke, maae jeg dog anføre en Anmærkning, som bestaar deri, [at] Grønlænderinderne lade sig ey nøde toe Gange til at inklade sig i Egteskab med de Danske.

---

¹⁾ Glahn mener altsaa, i modsætning til mange af sine fortidige og samtidige kolleger, at almindelig tilladelse til blandet ægteskab ikke vil virke særlig skadelig.

Piger, som ere saa stolte, at de slaae med Næsen af den fornemste Grønlænder, skal uden Betænkning indgaae Ægteskab, med den ringeste og elendigste Matros, skjønt der er stor Forskiel paa deres Vilkaar. Jeg kan ikke sige, hvoraf det kommer, skjønt Perler og smukke Haarbaand kan maaske hielpe noget dertil.

Jeg skrev i Dag et Brev til Kiøbmanden paa Holsteinsborg af følgende Indhold, at siden det havde behaget det Høyrespektive Handels Kompagnie under Trudsel af Anklagelse og Afstraffelse at lade Missionairerne forbyde ikke (!) selv at indkiøbe noget til Missionens Nytte af Skind og Spæk (a:), ieg ogsaa i Aar, som tilforn, havde i rette Tiid rekvireret dette hos Kiøbmanden, men endnu ikke faaet de forlangte Skind, saa bad jeg ham nu at overlade mig Resten, saavel som tvende Fade Spek, hvilket jeg formodede han nu havde faaet indhandlet, siden han havde gjort saa lang en Tøgt.

D. 4. Svarede Kiøbmanden mig, at han umueligen kunde overlade mig Skind, saasom han ikke havde faaet flere, end Arbejdsfolket behøvede til de nødvendigste Klæder. Af de rekvirerede tvende Fader Spek fik jeg denne Gang $\frac{1}{2}$ Tønde.

Den upartiske Læsere overlades at dømme hvad en ærlig Missionair i slige Omstændigheder skal gjøre. De Anmærkninger, som jeg ved denne Leylighed har gjort, vil jeg spare, og overlader en skønksom og billig Læser Selv at gjøre dem.

D. 9. Dom: 24: p: T: prædikede jeg paa Holsteinsborg.

D. 10. Ieg blev i Nat over paa Holsteinsborg og holdt der i Morges Bønnen med Repetition. Derefter besøgte jeg de paa Temertleet boende Grønlændere og prøvede de Unges og Katekumenernes Kundskab.

Maanen var i Gaar Aftes usædvanlig rød.

Man vil paa Holsteinsborg have seet en Komet. En af Folkene¹⁾ har deraf spaaet en Pest iblandt Folkene. En Deel af dem, som vare ude i det haarde Vejr, ere allerede syge. At Indbildningen kan hielpe til at føre dem i Graven, er ikke uhørt, eller uriimeligt.

Om en ongefær 4 el: 5 Maaneder gammel
Falkeunge. (2 sider).

[Først var den hvid; saa fældede den og blev blaagraa; siden blev den mørkere og næsten sort. Det synes, som hans eksemplar, der

(a:) Dette Reskript blev læst op for mig, men Afskrift har jeg ikke faaet deraf.

¹⁾ o: de danske koloniarbejdere.

nu er død, igen er bleven lysere. Nogle sige, at der i en og samme rede paa Island har været en unge af hver sin farve; andre, at de unge falke ere hvide, de ældre spættede og graa. — Grønlænderne ere ikke enige med hinanden i denne sag; dog mene de, at „alle Ungerne i een Rede ere af een Farve.“]

D. 16. Jeg holdt her Gudst: for Grønl: og da vore tvende Bødkere ere i disse Dage her paa Amertlok saa blev for dem og min Karl læst en Prædiken af Stresovs Huuspostil.¹⁾ Kateketen læste tvende Kapitler af N: T: for Grønl: paa Holsteinsborg.

D. 17. At Grønlænderne have deres Angekkut, hvilke i daglig Tale af de Danske blive kaldede Hexemestere, og deres Illiseetsut,²⁾ er bekiendt nok. Dog ere ikke disse de eeneste overtroiske Embeder. Ney. De ere langt fleere end hidtil ere opdagede og maaske fleere, end nogen Tiid opdages. Der ere foruden Angekkut og Illiseetsut ogsaa:

Nejortik.³⁾

Killersut.⁴⁾

Killaursut.⁵⁾

Anningniartut.⁶⁾

Kanimersut.⁷⁾

Tarrartortut.⁸⁾

Nervalersartut.⁹⁾

Serrarsut.¹⁰⁾

En eller fleere af disse Forretninger kan foretages af en og samme Person, saaledes kan een baade være en Angekkok som, qva Angekkok, gjør intet, som jo holdes for at være til Nytte for enten enkelte Parsoner, eller det almindelige, og han kan og være en Illiseetsok, som og foretager sig at gjøre

¹⁾ „Huus-Postill for Lærde og Ulærde, besynderlig for Folk paa Landet eller Catechismus udi Søn- og Hellig-Dags Evangelierne“ (oversat fra tysk Kbh. 1752) af Conrad Fr. Stresow (1705—88), konsistorialraad, provst i Burg paa Femern. ²⁾ ilisitsoq — en der hekser til andres skade. ³⁾ najorte — en nærværende (som opholder sig hos en). ⁴⁾ Rimeligvis flertal af qilassoq — en som binder (sit medium om hovedet og, idet han løfter dette op, hidkalder hjælpeanden). ⁵⁾ qilåussok — en som benytter tromme ⁶⁾ Rimeligvis anginiartoq — en som stræber at blive stor (fremfor andre). ⁷⁾ qanimassoq — egtl. en som gyser af kulde el. feber; i angåkoq-sproget — en hexemester (Fabricius: Grl. ordbog 170). ⁸⁾ tarrarsortoq — egtl. en som spejler sig; tidligere ogsaa: spaar af en spand Vand (Fabricius: Grl. ordb. 460. Glahn: Anmærkn. t. Crantz 355). ⁹⁾ nerfassoq — egtl. en som ligger paa ryggen: tidligere spec. om en saadan, der uden at være udlært angåkoq liggende i den stilling kunde opdage skjulte ting. ¹⁰⁾ serrasoq — en som hexer ved hjælp af trylleformularer.

Ont. Ia en Hexemester, som boede her i Fior Vinter, troer jeg, forstoed alle Ting. Thi man kom over at han og var en Anningniartok 3: saadan een, som af Misundelse over en andens Lykke, søger at vende dennes Lykke til sig selv.

Det er ikke at undre over, at Angekkut ere meest bekiende. Deres Forretninger ere af den Beskaffenhed, at alle de andre synes at dependere deraf. Vel er det saa, at en Illiseetsok er undertiden Angekkoken imod, i det hiin søger at beskadige den, som denne vil helbrede. Men det kommer dog for en stor Deel an paa Angekkokens Udsigelse, om den syge er af en Illiseetsok beskadiget og deraf dør, eller han dør, fordi Tiiden var nu kommen; eller at hans Uforsigtighed i, ikke at iagttage de foreskrevne Regler om Afhold fra visse Slags Spiiser og Arbejder, haver været Aarsag deri. Det er Angekkut, som lære, at der ere saadanne Illiseetsut til, og det er dem, som styrke Folket i deres Overtroe, saa at man ey siger formeget, naar man paastaar, at af alle de Forretninger, som den Grøn: Overtroe haver, er Angekkuts den vigtigste. De Operationer, som Angekkut foretage sig ere mangfoldige. De mig bekiende vil jeg alleneste opregne. Naar jeg faaer erhvervet mig større Kundskab om dem, skal deres nøyere Beskrivelse følge.

En Angekkok kan

- 1) Tarnileyok ¹⁾
- 2) Tarraioq ²⁾ viiser f: E: en Tyv i en Vandspand og kan lignes med at spaae i Kaffen, hvad eens Kiæreste skal være.
- 3) Appersorpok ³⁾ v: Aggiarpok. ⁴⁾
- 4) Aggersitsyok. ⁵⁾
- 5) Katitsyok. ⁶⁾
- 6) Tugliarsyok ⁷⁾
- 7) Angmaiok ⁸⁾
- 8) Illimarpok, ⁹⁾ farer til Himmels.
- 9) Sammongnarpok, ¹⁰⁾ farer under Jorden.

¹⁾ tarnilivok — sætter et stk. til hans sjæl (Fabricius: Ordbog 468).
²⁾ tarraivoq. ³⁾ aperssorpoq — udspørger. ⁴⁾ agiarpoq — gnider (paa gulvet med trommen for at hidkalde en hjælpeand til udspørgen i vedk. tilfælde, jfr. Anmærkn. til Crantz 353). ⁵⁾ aggertitsivoq — lader (Törnärssuk) komme frem (jfr. Anmærkn. til C. 353). ⁶⁾ qaititsivoq — d. s. som foreg.
⁷⁾ tugliarsivoq — ligeledes (jfr. Anmærkn. til C. 353). ⁸⁾ angmaivoq — aabner (en syg for at rense hans tarme, jfr. Anmærkn. til C. 354). ⁹⁾ illimarpok. ¹⁰⁾ samungnarpok.

- 10) Aleiuarpok.¹⁾
- 11) Kajeksertoyok.²⁾
- 12) Sillagiksarpok,³⁾ gjør got Veyr.
- 13) Angusorsayok.⁴⁾
- 14) Angiarsiorpok.⁵⁾ vid: inf: dat: 7. Janr: 1767.
- 15) Uengerpok.⁶⁾
- 16) Senniliarpok.⁷⁾

Denne, nemlig Senniliarpok, er den skammeligste og forskrækkeligste Gærning af alle og ikke heller øves af alle Angekkut. Den bestaar deri, at en Angekkok foregiver, at den Syge ey paa anden Maade kan hielpes, eller den vedvarende almindelige Nød hæves, end ved at have ublue Omgjengelse med det andet Kiøn. Man forsamles da tilsammen, og Angekkoken begynder sine Operationer; men naar han raaber, bliver alting stille og enhver søger til Fruentimmer. Til dette ublue Spil indfinde sig saavel ugifte, som gifte, og opføre de første sig paa en Maade, som Bluefærdigheden forbyder at nævne. Jeg har anmærket, at denne Skik bruges ikke af alle Angekkut. Om den bruges overalt i Landet, er mig ubekjendt; men hos os skal den have været tilforn i fuld Drift. Det er ellers mærkværdigt, hvad man fortæller mig om en her endnu levende Erkehøxemester, nemlig: at han ikke skal have tilstødet sin Kone, at tage Deel i denne ublue Forretning. Er denne Beretning sandfærdig, som jeg ey har Aarsag at tvivle om, saa sees heraf saameget desmeere Grunden til denne Ugudelighed, og at den allene ligger i Angekkokens Ubluehed. At han gjør andre deelaagtige med sig i denne Synd, er ey at undre over; thi han faaer derved desmeere Myndighed, selv at begaae dem. Men det, som maae falde en forunderligt for, er at Mændene har nogen Tiid vildet tillade deres Koner, saaledes at misbruges. Men naar man veed, at Koneskifte v: Konebytte har i dette Distrikt været almindeligt, saa falder denne Forundring bort. Men det er noget meere ubegribeligt, hvorledes Pigerne nogensinde har kundet lade sig forleede til at begaae saa offentlig saadan Ugierning, som strider saa meget imod Bluefærdighed, siden Kiønnet synes, i Almindelighed at tale, at besidde en høy Grad af den. Men hvortil kan ikke Over-

¹⁾ Skal betyde: overtaler til at tro angákuts lærdomme (Anmærkn. til C. 356). ²⁾ „Spaar at en skal døe som NB. endnu ikke ere syg“ (Anmærkn. til C. 355). ³⁾ silagigsarpoq. ⁴⁾ angussorsaivoq — giver held til fangst (jfr. Anmærkn. til C. 355). ⁵⁾ ángiarsiorpoq — eftersøger og fanger et spørgsmål (jfr. Anmærkn. til C. 355). ⁶⁾ Skal betyde: lader blod løbe ud af munden o. a. (Anmærkn. til C. 355). ⁷⁾ saniliarpog.

troe forleede Menneskene? og Grønlænderne have i denne Fald intet gjort noget(!) værre, end at jo andre Folkeslag have paa sine Tiider gjort det samme. Det passer sig ret hertil, hvad Forfatteren af *Ceremonies & Coutumes Religieuses de tous les Peuples du Monde*¹⁾ siger:

„Paaskud af Andagt banede Veyen for Fylderie og vare i „adskillige Guddommes Dyrkelse bleven næsten til en Troes „Artikel.

„Baccus, Saturnus, Adonis, Pan, Flora, Priapus og „Venus bleve, i Hensigt til Sæderne, betiente paa en uordentlig „Maade. Til Babel overlode Konerne sig offentlig til Utugt for „at vise deres Høyagtelse mod denne Gudinde, som man der „tilbad under det Navn Mylitta, og Ceresis Sammenkomster vare forknyttede med skammelige Udsvevninger. (a:)

Jeg har meldet, iblandt de overtroiske Forretninger, et Slags, som øves af de saa kalde Seprarsut. Hans Høyærværdighed Hr. Professor Egede oversætter verbum = ved at hexe, for at gjøre ont, med smaae Mumlen; men som det synes, gaaer deres Mumlen meere ud paa at gjøre got end ont. Saavidt jeg har kundet mærke, saa synes visse Formularer at haves, som man bruger, hver i sit Tilfælde. Jeg vil her opregne Navnene paa dem i den Orden, de ere opregnede for mig. Deres Serretit²⁾ ere følgende:

- 1:) Serret Kasortlerût³⁾
- 2:) „ Puisiut.⁴⁾
- 3:) „ Ullersirsut.⁵⁾
- 4:) „ Kauniut.⁶⁾
- 5:) „ Sillagiksut.⁷⁾
- 6:) „ Angusorsaut.⁸⁾
- 7:) „ Tekkunartok.⁹⁾

(a:) see Übersetzung aus den *Ceremonies & Coutumes Rel. de tous les Peuples du Monde*, som ere oversatte af Hr. Kryger¹⁰⁾ og findes som et Anhang til hans *Träume* pag: 15 og 16.

¹⁾ Tom. I—IX, Amsterdam 1723—43, samlede under redaktion af Jean Frédéric Bernard. ²⁾ Flertal af serrat-trylleformular (om disse se videre marts 1768). ³⁾ qasordlêrut — middel til at faa søen til at lægge sig. ⁴⁾ Middel til at faa sæler. ⁵⁾ ulersissut — middel til at vildlede (en modstander el. forfølger). ⁶⁾ Qainiut — middel til at nærme sig (sødyr el. a.). ⁷⁾ silagigsaut — godtvejrsmiddel. ⁸⁾ Middel til at skaffe fangst. ⁹⁾ takunartoq — middel til at faa (bytte) i sigte. ¹⁰⁾ Johan Gottlob Krüger (1715—59), professor i filosofi og medicin i Helmstädt.

- 8:) " Pitsorsaut.¹⁾
 9:) " Annisaut.²⁾
 10:) " Auinersiut.³⁾
 11:) " Maukût.⁴⁾
 12:) " Arbelersaut.⁵⁾
 13:) " Auatarsiût.⁶⁾
 14:) " Angmaksaut.⁷⁾
 15:) " Kannalut kimiktok vel: kannariksok.⁸⁾
 16:) " Nunagigsaut.⁹⁾
 17:) " Kaportorsiut.¹⁰⁾
 18:) " Nauklorseliksiut.¹¹⁾
 19:) " Nekkorsiut.¹²⁾
 20:) " Kingulut.¹³⁾
 21:) " Tupilirsaut.¹⁴⁾
 22:) " Ersut.¹⁵⁾
 23:) " Angmairsut.¹⁶⁾
 24:) " Ekkalarsaut.¹⁷⁾
 25:) " Niptennersiut.¹⁸⁾

Dersom det var mueligt, at faae et Exemplar af disse Serretit, vilde det venteligen give et stort Lys i den Grønlandske Fabellære. Jeg har gjort mig Umag for at faae at viide til hvem disse Bønner vare forrettede, men forgieves. Man har enten ikke vidst eller villet viide det, og det Svar jeg har faaet, har været dette: at som de ikke vare Serrarsut, saa vidste de ikke heller, hvorledes den eller den Serret lyder. —

---

¹⁾ Dygtiggørelsesmiddel. ²⁾ anisaut — fødselsmiddel. ³⁾ avinersiut — middel til at sætte splid ml. ægtefolk. ⁴⁾ Middel til at skaffe heldig glat-isfangst (máuneq). ⁵⁾ arfilersaut — middel til at skaffe hvalfangst. ⁶⁾ avatarsiut? ⁷⁾ angmarsaut — middel til at holde sødyrenes aandehuller aabne; eller maaske angmagsaut — middel til at skaffe lodder (angmagsaut) til Landet, jfr. Anm. til Crantz 359. ⁸⁾ kánalut kimigtôq el. kánarigsoq — frugtbarhedsmiddel. ⁹⁾ nunagigsaut — middel til at skaffe godt bosted. ¹⁰⁾ Uforstaaelig. ¹¹⁾ någdorsilersiut — et Væsen, skabt af en serrat, til at bortskræmme en andens fangstbytte med. ¹²⁾ nakorsiut — styrkemiddel. ¹³⁾ kinguliut — omtr. det samme som någdorsilersiut, men præciseret: som viser sig ved kajakens bagende (kingo) og altsaa ikke kan ses af kajakmanden, men vel af sødyrene. ¹⁴⁾ tupilagsaut — middel til at lave en tupilak (jfr. Anm. til Crantz 359). ¹⁵⁾ erssût — usynlighedsmiddel. ¹⁶⁾ angmårsiut — middel til at finde emner til harpunspidser. ¹⁷⁾ ikalersaut — mangfoldiggørelsesmiddel (f. eks. mad i trangstid). ¹⁸⁾ nivtangersiut — middel til at fremkalde Snevejr.

OM TUNNERSOIT.¹⁾

Om Erloersortok er tilforn meldet, her vil jeg give en kort Beretning om Tunnersoit. Tunnersoit, fortæller Grønlænderne; boe høyt oppe i Landet, og nogle sætte dem paa Landets østre Side allene. De kan paa Dansk bekvemligen oversættes ved Bjergtrolde. De ere meget store. Et af deres Fodspore kan toe af vore Fødder bekvemmelig staae i. Deres Huuse ere byggede paa den slette Mark. Bygnings Maaden er den samme som hos Grønlænderne. Indgangen er saa høj, at en Grønlænder naaer ikke længere end til Oprinet, og maae løftes op i Huuset, ligesom et Grønlandsk Barn, naar han vil ind i det. De ere overmaade lette, og ved Konst gjøre de sig endnu lettere. De samle derfor alle de, oppe i Landet værende, Insekter, og fylde deres Støvler med dem. Naar de saa drage dem paa, binde de dem tilsammen for oven, at ingen af Insekterne skal krybe ud. Naar de nu befinde sig i dette Fængsel, æde de alt Kiødet af Tunnersoit deres Been, hvorved disse Herrer blive saa lette, at de kan løbe Reendyret selv op. De Insekter de betiene sig af til at gnave Kiødet af deres Been ere foruden andre især disse: Kungluiak,²⁾ Takalikesok,³⁾ Ausiak,⁴⁾ Auserit,⁵⁾ Iserkersok,⁶⁾ Milluiak,⁷⁾ Ivgysak,⁸⁾ Amanganek,⁹⁾ Tuktursak,¹⁰⁾ Niksuarsok,¹¹⁾ Ytsupelloak.¹²⁾ Disse Tunnersoit stiele ofte Mennesker og eenlige Fruentimmer maae især frygte for dem. Med disse gifte de sig; men Mandfolkene bruge de til deres Jægere. Faae de fat paa nogen Grønlænder, slippe de den ikke lettigen, skjønt det har vel lykkedes een og anden at komme fra dem.

Det er troeligt, at disse Tunnersoit ere ikke andet end Levninger af de gamle Norske; som venteligen have i den almindelige Ødelæggelse flyttet op i den, oppe i Landet værende, Udørken, for der at undgaae Skrællingernes rasende Grumhed, som gjorde Ende paa alle dem, de kunde overkomme. Man har

---

¹⁾ tuneq-Indianer (som Grønlændernes forfædre paa vandringen over Amerikas nordkyst er kommen i berøring med og som sagnet har gjort til en fabelagtig indlandsbeboer). ²⁾ qugdlugiaq — orm, spec. sommerfuglelarve. ³⁾ taqaleqissâq — natsværmer. ⁴⁾ ausiaq — edderkop. ⁵⁾ âgsseq (auseq?) — lodden sommerfuglelarve. ⁶⁾ isarqissoq — som udstrækker vingerne (nu ubekendt). ⁷⁾ milugiaq — dyndflue. ⁸⁾ igutsak — humlebi. ⁹⁾ aumanganek — mariehøne (Coccinella). ¹⁰⁾ tugtussa — (egtl: som ligner et rensdyr) stankelben (Tipula). ¹¹⁾ nigssavârssuk — en lille edderkoppeart. ¹²⁾ utsupaluaq (el. itsupaluaq) — sommerfugl.

siden efter rom Tiid paa Reenjagten, som foretages af begge Kiøn, seet een eller flere af disse. Indbildningen, hjulpet af Frygten, haver gjort dem dobbelt saa store, som de virkelige ere. Hertil kan man legge, at det synes, som de Norske have været større end Skrællingerne, skønt der i denne Post ikke findes nu nogen Forskiel paa os og dem. Den idelige Omstreiffen efter Dyrene har formodentlig gjort Tunnersoit raske til Fods; Maaske de ogsaa, efter Normændenes og Lappernes Maade, have havt visse Slags, for os ubekjendte Hielpemidler, til at føre sig fort med¹⁾ skønt de vel ikke, af Mangel paa Træe, kan have de i Norge brugelige Skider. Men Grønlænderne, som ikke ansaae dem for Mennesker, digtede Fablen om Insekterne; thi hvorledes skulde det ellers være mueligt, at saadanne Uhyrer kunde komme saa fort afstæd. En ung Nordmand, maaskee af forlibt Natur, maaskee og, fordie der var Mangel paa Piger hiemme, er kommen over nogle eenlige Fruentimmere, har faaet fat paa een af dem og ført hende hiem. Strax har man gjort dem til Elskere af Kiønnet. En Grønlænder er fanget, og man har efter Krigsmaneer gjort ham til sin Tiener eller Slave. Han har ideligen maattet været paa Jagt, og det han erhvervede, tilhørte Seyer-Herren. Derfor siger Fabelen, at Mandkiønnet bruges til Jagten. Et Beviis, at Tunnersoit ere ikke andet end Mennesker; thi hvorledes skulde de ellers behøve, at Grønlænderne skulde jage for dem. Det er troeligt, at naar en sund Pige er falden en ung Tunnersoak i Hænderne, han da ikke med sin gode Villie har ladet hende fare. Det er ligesaa troeligt, at naar Jomfruen haver overvundet den første Skræk og er bleven Moder til nogle Børn, har [hun] ikke skiøttet om at forlade sin Mand og deres Kierligheds Panter, for at see sine Slægtninger, uvist hvor de, efter Folkets flakkende Maade, vare at finde; uvist om de endda levede. Naar en Karl er gjort til Fange, har man, som det synes, passet paa, at han ikke kom fort. Siden er han maaskee bleven besvogret med sin Herres Familie og fundet sig saavel i sin nye Stand, at han har havt ligesaa lidet Lyst som Fruentimmeret til at vende tilbage. Man betragte kun de saa kaldede Kevitut o: Eremitter, og man skal finde, at min Gisning er ikke urimelig. I alt dette kan det dog være mueligt, at Nogle have baade beholdet Lysten og fundet Leylighed til at bortsnige sig. Men af disse, siger man, kunde man jo have faaet Sandheden at viide.

---

¹⁾ Indianernes snesko.

Disse kunde jo have givet den tilforladeligste Efterretning om Tunnersoit. Dette nægter jeg ikke, men vil allene sige dette, at man i de ældre Tiider af saadanne Flygtninge kunde ogsaa have faaet den rette Oplysning om Biergtrolde, Søe-Skov-Trolde o: a: fl.; ikke destomindre havde Almuen, og den har det tildeels endnu, vrangt Begreeb om dem. Man kunde i de nyere Tider vel have faaet nogen vissere Efterretning om en Deel af de ubekjendte Lande. Dog behager det Skipperne at binde os saa mange Fabler paa Ermet. Man læse kun Andersøns Efterretninger om Island,¹⁾ og man skal finde, hvor urimelige Ting de fortælle om de Lande, de have faret paa. Uviidenhed, jeg tilstaar det, gjør meget; thi de have ikke Tid at lære Sproget og at indsee Sammenhængen af de Skikke, som de kan see een og anden af. De omgaaes kun med faa Folk, ofte Skummet af de Folkeslag, og derefter bliver det heele, som oftest, dømt. Men Begiærlighed efter at beundres af Hoben, gjør ventel: den største Deel til, enten at frembringe Usandheder, eller at udspække Sandheden saaledes med Fabler, at den lader af, at være det, den var, og giver os falske Forestillinger og Begreeb om Tingene. Dette gjelder og om dem, som formodentligen kan være flygtede fra Tunnersoit. Maaske de ogsaa kan have fortaalt deres Landsmænd den reene Sandhed om Tunnersoit, men hvor hastig kan ikke Sandhed forvandles til en Fabel, naar den allene ved Traditioner forplantes? Hvor riimelig min Gisning om Tunnersoit er, overlader jeg Mænd af høiere Indsigt at dømme om. Jeg paabyrder ey nogen min Meening. Det skal og ikke fortryde mig om den bliver forkastet. Sagen synes Eftertanke værdig, men dog ikke at være saa betydelig, at jeg jo let lader mig overtale til at frafalde min Meening, om den skulde være uriimelig.

OM INNUPEK.²⁾

Innupek, eller Innupeksoak³⁾ har sit Navn af Innuk et Menneske og Substantivo comp: Pek, Mangfoldighed, kan altsaa oversættes ved et Menneske, som er saa stort, som mangfoldige andre Mennsker tilsammentagne. Denne Kiempe beskrives ey, som et simpelt Bierg, men som et Field

¹⁾ Efterretninger om Island, Grønland og Strat Davis (oversat p. dansk 1748) af Johannes Anderson (1674—1743), borgmester i Hamborg. Den første (tyske) udgave (1746 og 1747) krænkede Islænderne saa dybt, at den snarest maatte genudgives i ændret form. ²⁾ inugpak (egtl: et mangfoldigt menneske) jfr. Anm. til Crantz 351. ³⁾ inugpagssuaq.

eller lang Række af Fielde. Naar denne Mand setter sig ned og et Menneske i det samme kommer til ham, og vil klyve op, for at see ham i Ansigtet; maae det hvile sig mange Gange paa Veyen. Roer denne Kiempe ud i sin Kajak og han treffer uformodentlig en Grønlænder i sin, er denne ey andet for ham, end en Miide for os. Og naar han tager en Konebaad med Folk og alt, er den ey anderledes for ham end en Valnød for os. Han beseer den, legger den paa sin Kajak, og smaae snakker ved sig selv at den kan være skøn til Amuletum. I fiire Aar sover han, og i lige saa mange skal han vaage. Han skal være en erklæret Fiende af alle Udlændinge. Med et Piileskud gennemborer han Skibe, saa store, som et lidet Land. Med de stakkels Kablunæt ¹⁾ [: Fremmede v: Udlændinge :] bær han ingen Medynk. De maae elendigen komme. Masten tager han paa sin Kajak og fører den hiem med sig. Han boer i et fremmed Land Vesten for Grønland; Hvor, veed man ikke. Hans Føde ere Sælhunde, af en uhyre Størrelse og Hvalfiske derefter. (a:)

Af denne Fabel, saa afsmagelig, som den end synes, naar den oven hen betragtes, kan dog følgende Lærdomme uddrages.

a) At Menneskene ere selv uformuende til at hielpe og redde sig af sine Fienders Hænder.

β) Hielpen maae derfor søges hos et Væsen, som er langt mægtigere, end de mægtigste af alle Mennesker.

γ) Det Væsen, som skal beskytte os, maae være et godgjørende Væsen; thi Erfaring lærer, at Styrke, med Ondskab og Uvillie foreenet, er enten skadelig, eller i det ringeste uvirksom, og følgelig unyttig, men Styrke [: man agte at Retten her, hvor ingen Lov er, hænger i Spydstagen :] foreenet med Velvillighed og Forstand, er altid gavnlig.

Jeg tviler paa, at man kan nægte dette mægtige Væsen Navn af Grønlands Skytts Gud, skjønt han ikke engang er alle Grønlænderne bekiendt. Men at han er af den mindre Orden, kan sluttes deraf, at han maae være sig, som en Grønlænder, om Føden, ja selv behøver Amuleta, for ved dem at blive lykkelig i sin Fangst. Jeg har nøye efterforsket, om man ikke

(a:) En Angekok har siden fortaalt mig, at han har seet en Huule Syd paa Landet hvor Innupek havde sin Bolig. Efter denne Mands Meening maae altsaa Innupek boe i Grønl., og er ikke nær saa stor som min første Fortællere vilde udgive den for.

¹⁾ qavdlunât, flt. af qavdlunâq.

tilbad, takkede og paa en særdeeles Maade ærede denne mægtige Beskyttere, men ikke kundet finde ringeste Spor af sligt. Det Begreeb de gjøre sig om ham, at han er et Menneske, som synes at forfølge alle Udlændinge, meere af Had til dem, end af Kierlighed til Grønlænderne; dette tilsammen taget, synes at viise Aarsagen, hvi de ikke beviise ham nogen Slags Dyrkelse. Offer kan han ikke skiøtte om, thi hvad skulde de, som ere som Sandkorn i hans Haand, give ham, hvis Sæle ere større end Hvalfiskene selv?

Jeg spurgte engang en døbt, hvorledes denne Innuperksoak havde passet paa, da han tillod os at komme ind i Landet, og hvorledes han forretter sit Embede, siden ikke allene Danske, men endog Hollændere, Engelmænd og Franskmænd (a:) komme Aarligent hertil. Svaret blev det samme, som fordem Elias af Spot sagde om Baal: Han sover maaskee. Ieg tog Anledning af dette muntre Svar til at viise

a) deels, at der ikke gives hverken en Mand, som Innupek, thi ellers maatte han dog nogle Aar forhindre vores og andre Nationers Skibe, hvilket ikke skeer; thi der kommer aarlig ikke allene Danske, men og Engelmænd, Franskmænd og især Hollændere; hvilke man ofte kan staae her paa Stædet og see seyle forbie, og undertiden ogsaa komme om Bord til dem.

b) deels, at dersom der end var een saadan Mand til, som den beskrevne Innupek, da var det kuns en elendig Hielpere. Jeg sætter, at han og virkeligen forhindrede fremmede Skibe at komme til Landet i de fiire Aar, han vaager, hvo skulde da forhindre det i de Aar, han sover. Himmelens Skabere derimod sover ikke og denne Almægtige slumrer ikke heller. Han er ikke heller i et fremmet Land, ikke langt borte fra enhver, som paakalder ham i Aand og Sandhed; han ere en bedre Beskyttere end den opdigtede Innupek, han kan og vil hielpes os naar vi søge ham i Troen, og beviiser det dagligen, i det han giver os Helsen og Sundhed, Føde og Klæde, timelige og især, Aandelige Gode Ting. —

I andledning af, at een af vore Grønlændere kom hiem fra Fiorden med den bedrøvelige Tidende, at en ung Mand var

(a:) Engelmænd kaldes Tulluit,¹⁾ Hollænderne Arballiet,²⁾ og de Herrer Franskmænd have Navn af Pauktut³⁾, o: de sodede, sværtede.

¹⁾ tuluit, flt. af tuluk (menes at stamme fra „do you look“, Kleinschmidts ordbog 378). ²⁾ arfeliat, flt. af arfeliaq, egtl: hvalfanger. ³⁾ pautût, flt. af pautôq. De to sidste benævnelser bruges nu ikke mere.

nyelig død af en Byld, beklagede Grønlænderne sig, at de ikke vidste, hvor det kommer sig, at Grønlænderne saa forskrækkeligen hensmelte, og en gammelagtig Kone begræd især Ikkertormiut,¹⁾ hvorfra hun er, og fortaalte iblandt andet, at hendes Forældres almindelige Boepæl var Bunden af Ikkertokfiorden, og der var da saa stærk en Samling af Grønlændere, som paa noget Stæd, og nu var der ikke en eeneste Mandsperson, gammel eller ung, tilbage af dem allesammen, og ikke fleere end nogle faa Fruentimmer.

OM ILLUINNAK.²⁾ OG TARREJARSOIT.³⁾

Illuinnak er et Spøgelse og kan oversættes ved den Halve v: som har kun een Side. Det beskrives som et Menneske, der er kløvet midt op og ned, saa at det haver kun et Øye, en halv Næse, en halv Mund, en halv Hage o: s: v: een Arm og eet Been, ligesom Klims Spillemand.⁴⁾

Tarrejarsoit, Skygger, beskrives som usynlige og et Slags Skygge, dog af Menneskelig Gestalt. De sees aldrig, fordi de ikke kan sees. De opholde sig i Mørket. Man kan høre dem synge, skønt de skal være heelt trangbrystige. De ere selv Skygger af Mennesker og deres Røst skal være et Slags Skyggeværk af menneskelig Røst. Naar de gribe sig ret an, tale de ligesom en hees, som hvæser. — Efter endet Gudstieneste her, foer ieg til Holsteinsborg; hvor ieg saavel underviiste Grønlænderne, som de Danske.

Kulden var i forrige Ugge efter denne Aarets Tid meget haard. Kvægsølvet faldt i Therm: til 14° under p: f: I Dag var det end koldere; thi det faldt toe Grader dybere. —

Om det Søeinsekt Innelloalik⁵⁾ (over 2 sider).

[Den ligner hr. Strøms Sømige. — „Indvendig bestaaer den af lutter fine Tarme, hvilket har givet den det Navn Innelloalik, hvilket er sammensat af Innello,⁶⁾ en Tarm og partic: compos: lik, som haver, og bør paa Dansk oversættes ved „en, som haver Tarme nok;“ thi den Bemærkelse nok kommer og ind i lik, naar det med Emphasi udtales. Jeg har om Foraaret i Ebbetiden faaet i Stranden et Slags Orme, som have seet gandske hvide ud og ere iblant af Grønlændere holdne for Ungerne af Innelloalik.“ — Nogle har rigtignok ikke været større

¹⁾ Ikertormiut — beboerne af Ikertôq („Breddefjord“, den sydlige arm af Holsteinsborgs fjordkompleks. ²⁾ igdluinaq, jfr. Anm. til Crantz 351. ³⁾ tarrajarssuit, jfr. anm. til Crantz 350. ⁴⁾ De énbenede musikanter forekommer i „Musiklandet“ (Holberg: Niels Klims underjordiske Reise kap. 11: Seiladsen til Vidunder-Landene). ⁵⁾ inalualik — en holothurie (Psolus Fabricii). ⁶⁾ inalo.

end en Tomme, men da de i alle maader har lignet Inneloalik, mener Glahn ogsaa, at de ere Unger af denne.]

D. 30. Første Søndag i Adv: holdt jeg Gudst: her; men Kateketen paa Holsteinsborg.

DECEMBER.

D. 5. I Gaar og i Dag have Grønlænderne seet de første Hvale i Vinter.

D. 7. Dom: 2da Adv: reyste jeg til Holsteinsborg, hvor saavel den Danske; som Grønlandske Prædiken blev holdt af mig.

Efter den Danske var Altergang. For Prædiken Skriftemaal. Kateketen og tre af Mandskabet vare Giesterne ved dette hellige Maaltid.

Efter Prædiken saae jeg mig nødsaget til at gjøre en alvorlig Erindring til Nyebyggerne, ikke at ligge i Grønlændernes Huuse undtagen naar de vare paa Togt; men at ligge paa Kolonien i deres Stue. Til dette tilholdt og Kiøbmanden dem.

I Aften holdt jeg Aftenbøn paa Holsteinsb:

D. 8. I Dag gik jeg for at bevæge mig, over Land hiem, og har endnu ikke gaaet denne Vey nogen Tiid, da den haver været mindre besværlig.¹⁾

Den første i denne Maaned kom Kiøbmanden hiem fra en Togt. Han fortaalte, at da en af Folkene fik en meget stærk Tandpiine, raadete han ham omsider til at gribe til Grønlændernes sædvanlige Middel, som er, at boere op i Tanden.

Karlen kunde ikke komme afsted, med dette Arbejde, hvorefter en vis Hexemester Ikingut²⁾ paatog sig det. Han gjorde sin Forretning got og Karlen var vel fornøyet dermed, da Angekkokken i det samme faldt, som i en Besvimelse. Hold paa Manden og slaa Vand paa ham, raabte Kiøbmanden; han besvimer. Besvimelsen tog til, og det syntes, han fik et virkeligt Slag. Kiøbmanden løb til for at hielpe ham med hvad han kunde, men da begyndte Grønlænderne at lee, og bad ham, ingen Umage at gjøre sig, saasom det kun var en Henrykkelse, han, som en Angekkok, var falden i. Efter nogle dybe Suk og nogle

¹⁾ Udentviwl en afskriverfejl for: befaerlig.

²⁾ Ikingut (o: ven).

derpaa følgende heftige Skrig, kom Manden sig ogsaa virkeligen igjen.

Paa denne Reyse var Kiøbmanden ogsaa tvende Gange tilstede ved deres overtroiske Forretninger, hvis almindelige Ceremonier, jeg ey tviler om, at jo allerede andre har fortalt, hvorførend jeg ey vil opholde mig derved, men allene antegne hvad der egentlig blev forrettet, hvilket bestod deri, at Angekkokken skulde gjøre Forespørsel til Tornarsuk ¹⁾ om et Barns Sygdom. Efter mange Spørsmåale og liige saa mange Svar, kom dette endeligen ud, at Barnet var sygt, fordi Moderen i hendes Afholds Tiid havde spiiet Lallerne af en Sæl. Ved denne Leylighed bad man ogsaa Angekkokkens Tornak ²⁾ at tilkiende give, hvad Aarsagen kunde være, at Imne ³⁾ var i sin bedste Alder død af en Byld. Svaret var dette: *Ipernak,* ⁴⁾ saa heed en gammel Kierling, som var tilstæde, *er Grønlænderne meget hadelig og derfor bære disse ogsaa et stort Fiendskab til hende. Hendes egne Døttre hade hende ogsaa meget for denne hendes Udyds Skyld.* I hvor meget de nærværende end bade Tornak at forklare sig nærmere, med hvilke og den mistænkte Kierling stemmede i, maatte man dog lade sig nøye med den Underretning, man havde faaet. Et foregivet Syn af en, i Fior druknet, Mand, som vilde trænge sig ind i Gangen, gjorde at Angekkokken loed, som han forskrækkedes og af den Aarsag maatte holde op med Forretningen.

Det er min Maade, at jeg gemeenl: gjør mine egne Betænkninger over det, jeg seer eller hører. De tiene mig til en uskyldig Tidsfordriv i min Enlighed og mine Bøger og de erstatte fuldkommen Manglen af andet Sælskab. De Tanker jeg havde i Andledning af sidst anførte Svar, vil jeg antegne. Man seer af dette Svar, med hvor megen Overlæg en Angekkok beskylder en anden for at være Illiseetsok, idet de ikke strax udsige det, men søge først at gjøre dem mistænkte for at øve Haandverket, og naar de derpaa merke, at Almuen er, formedelst adskillige uventede Dødsfald eller andre ulykkelige Hændelser, noksom bleven bestyrket i denne, for disse ulyksalige Mennesker saa ufordeelagtige Meening, bryde de først ret løs dermed, og aabenbare alle de Mord og Ulykker, som de finde for got at sige, at de have forvoldet.

Af denne Omgang slutter jeg mig ogsaa til Aarsagen af de

¹⁾ Törnårssuk; ²⁾ Törnag. (begge se ^{27/11}, 1767.) ³⁾ Inge (rimeligvis: ild).
⁴⁾ Ipernak (o: myg).

gode Illiseetsut deres Standhaftighed; thi man vil forsikkre, og jeg har ikke Aarsag at tage den Beretning i Tvil, at man har fundet Illiseetsut, som, utvungne, have tilstaaet, og idet de skulde dræbes, ikke vildet nægte, at de vare Mestere eller Mesterinder i denne, for dem selv saa skadelige, Konst. Aarsagen til denne ugemeene Standhaftighed synes at være denne: At naar de høre sig at være mistænkte, da gruble de saalænge derpaa, gjøre sig maaskee ogsaa virkelig Umage for at erhverve sig god Indsigt og større Færdighed i denne farlige Konst, men blive herover tilsidst forrykte i Hovedet og troe det at være virkeligt, som allene har Sted i en forvirret Hierne. Jeg meener denne er den naturligste Maade til at forklare deres ugemeene Standhaftighed paa; thi at de med Fandens Konster skulde udrette dette, de beskyldes for, eller at de virkeligen skulde kunde gjøre det, som andre sige om dem, at de selv troe om sig, kan jeg ikke troe. I det ringeste skulde man ikke see det paa de fleeste, som have Ord for at forstaa dette Haandverk. Ved denne Leylighed erindrer jeg mig følgende af Otway,¹⁾ som ligesaa vel kan passe sig paa en Illiseetsok i Grønland, som paa en Hex i Engelland.

En gammel Hexe paa min Reyse mig begegnet,
 En dobbelt Alder stod i hendes Rynker tegnet,
 Hun sanked Sponer op og mumlet, hvor hun stod,
 Af Flod hvert Øye var saa slemt og rødt som Blod.
 Hun rystede af Gikt (!) og havde visne Hænder,
 Var pukkelrygged, slem og fæl i alle Ender,
 Paa Raden hang en slet, forreven gammel Pialt,
 Hvormed hun skiulte sig, naar det mod Kulden gialdt,²⁾
 Den Stakkel havde ey et Stykke, som det andet,³⁾
 Den usle Klædning var af alle Farver blandet,
 Rødt, sort, guult, grønt, hvidt, blaadt, her havde hvert⁴⁾
 sit Stæd,
 Og vidnede om en stor Ulyksalighed. (a:)

Det synes ved den anførte Tildragelse værd at legge Merke til, at Angekkokken Usoråk, som søger at gjøre den elendige Kierling mistænkt for Mord, befinder sig selv i meget slibrige

(a:) Engelske Spectator Nr. 117. 2. Tom: ⁶⁾

¹⁾ Thomas Otway (1652—85), engl. dramatisk forfatter. ²⁾ Orig. har: galdt. ³⁾ Orig: et Stykke paa som andet. ⁴⁾ Orig: hver. ⁵⁾ A d d i s o n s Spectator ¹⁴/₇ 1711. Oversat paa dansk Kbh. 1743.

Omstændigheder, i det baade hans egen Moder og Svigermoder og hans Søsters Svigermoder ere af andre beskyldte for at være Illiseetsut. Dette gik i Foraaret saa vidt, at Refkuls Grønlændere, som toge Angmakset i vores Fiord, offentligen i deres Stridsviiser bebreidede den heele Families gamle Kierlinger, at de vare onde Folk, som ved deres Illiseetsokkerie havde skildt mange af deres Landsmænd ved Livet, og dette jog saadan Skræk ind i disse gamle Matroner, at de fik deres Sønner og deres Svigersønner til, i Hui og Hast at forlade Fiorden, kom ikke heller tilbage igien, førend deres Modstandere havde forladt vore Grændser. Deres Familie er ellers een af de største i dette Distrikt; og har derfor af Grønlænderne faaet] det Navn af Amisut o: en Flok Sælhunde.

Siden her handles om Illiseetsut og Angekkut, synes det ikke ubekvent at tilføje en Anmærkning, at ligesom dette Distrikt tager af paa Folk og Hedningene paa Mængde, voxe Angekkuternes og Illiseetsuternes Tal. Da jeg kom her til Stædet, vare her ikke fleere end tre Angekkut i det heele Distrikt; men nu ere her til visse 10 eller tolv. Paa Kepingasok Øen allene boer i Vinter følgende: 1) Ortlena, 2) Kugluak 3) Kajuerne 4) Unniok 5) Kollitsak, og 6) Sillarqak ¹⁾ foruden een eller to gamle Kierlinger, som ogsaa have Ord for at være Angekkut, endnu en Jomfrue, som i forrige Vinter fik sin Tornak, saa at der ere fleere Angekkut i Aar paa denne Øe end der ere Hoveder for Familier. Hvor mange Illiseetsut der ere, veed jeg ikke tilvisse. Om det er til Hinder for Missionens Udbreedelse, at saa mange legge Vind paa disse skadelige Studeringer, er et Spørgsmaal, som besvares baade med Ja og Ney. Af de sidstes Meening er jeg; thi da smaa Poge og unge Tøyter legge sig derefter, og give sig ud for at kunde noget meere end almindeligt, førend de have lært Haandverket til Gavns, saa geraade Kunstnerne i Foragt og med Kunstnerne Konsten, og glemme fornuftige Missionsbetientere ikke at giøre deres dertil.

D. 14. Dom: 3: Adv: Efter den danske Prædiken paa Holsteinsborg var Altergang. Inden den Grønlandske fik Ende, var det langt ud paa Aftenen, hvorføre jeg blev i Nat over paa Holsteinsborg.

D. 15. Jeg prøvede de Unges Kundskab paa Holsteinsborg

¹⁾ Ordlinia; Qugdlugiaq (o: orm); Qajuerne; únioq; Qulitsaq (o: en mandspels af rensskind); Silarqaa (jfr. sd. 51).

og derpaa gik til Temertleet, hvor Katekumenernes Kundskab blev prøvet.

En ung Karl og noget nær den lykkeligste Forhververe [: Pinniartok ¹⁾]:i dette heele Distrikt, sad næst ved mig, da hans og hans Medkatekumeneres Kundskab blev prøvet. En Lædder Rem som han havde paa hvert Haandled faldt mig ved denne Leylighed strax i Øynene. Dog lod jeg, som jeg ikke gav Agt derpaa, indtil det første Bud af ham var bleven oplæst, og han var tilspurt og forklaret at han ikke burde forlade sig paa nogen Ting i Verden, men allene paa den almægtige Gud, som kan, og Gode Gud, som vil hielpe og beskierme alle dem, som søge ham, Og da han paa mit Spørsmaal, om han og troede dette? svarede: Ja, foreholdt jeg ham, at han ikke burde tro mig paa mine Ord uden for saa vidt, han indvortes var overbeviist om, at de vare troeværdige; hvorpaa jeg gav ham det Spørsmaal: Om man, og skulde forlade sig paa Amuletta? Svaret blev Ney, hvorpaa jeg gjorde følgende Tilegnelse: Du har nu sagt, at en Steen, en Rem, o: a: sl: ere uformuende Beskyttere, ey værdige, at vi skal forlade os paa dem; men at den Gud, som har skabt Himmel og Jord, alle Dyr og dig selv, er allene almægtig; allene i Stand til at gjøre os lykkelige, og afværge al Uheld fra os; lad mig see, du erindrer dig dette; legger det paa Hiertet, og gør derefter. Afleg selv, pægende paa hans Rem, disse elendige og magtesløse Hielpere og hold dig til den Almægtige.

Derpaa tiltalede jeg ikke allene Katekumenerne, men og de nærværende Døbte, og underviiste dem korteligen om Guds Godhed, Viisdom og Almagt og Arngvoakkernes ²⁾ Afmagt.

Efter at vi havde endet, saa jeg, at min Grønlandske Katekete tog, med Karlens Villie, det ene af, men det andet blev endda siddende, og jeg vilde ikke denne Gang videre overtale ham til at aflegge det; saasom jeg heller ønsker, at det maae af Overbeviisning aflegges, end af Yndest eller Frygt for mig.

Kateketen Hvidsted blev imidlertid sadt alvorligen til Rette, fordi han ey havde givet mig Underretning om, at denne, som begynder at faae en smuk Kundskab, bar sligt; men han svarede, at han selv strax havde talt til ham, og da Karlen havde svaret ham, at han allene for sin Fornøyles Skyld, havde ladet det sye om, uden at have nogen overtroisk Hensigt der-

¹⁾ piniartok — sælfanger.

²⁾ årnuaq, fl. årnuússat — amulet.

med, havde han ey holdt det fornødent, at tale til mig derom. Jeg maatte saa meget desmeere være fornøyet med dette Svar, saasom det er hendet mig, at da jeg tiltaledede en døbt Mand i en dansk Mands Familie, fordi jeg saae, at han havde slig Rem om den eene Arm, blev mig af hans Søster, et vel oplyst, og, som jeg haaber, for al skadelig Overtroe rensset Fruentimmer svaret, at det var langt fra, at han havde ladet sig det omsye, som et Arngvoak, men at det meget meere var skeet af Spøg, da han vilde see, hvor meget han tiltog i Fædme; og den danske Mand bekræftede dette og tilstod, at han selv havde seet paa, at det blev syet fast.

Jeg anføre dette, for at viise, med hvad Forsigtighed, man bør omgaaes, naar man seer sligt, og at man, uden at viide saadanne Skikke, letteligen kan ivre sig i Utide og giøre derved meere Skade end Gavn. Imidlertid bliver det dog enhver Læreres Pligt, saa ofte han seer enten de virkelige Amuleta eller de, for Spøg og Nysgierrighed ombundne Remmer, at tale derom; og dersom det sidste paastaaes, da først lære dem Daarligheden af Arngvoakkernes Brug og siden viise, at man bør endog aflegge tilladelige Ting, naar de Svagere deraf skulde kunde tage Andledning til Forargelse.

I Aften reyste jeg tilbage til Amertlok.

Om den Grønlandske Hund, Kemik.¹⁾ (9 sider).

[Den hele afhandling er næsten ordlydende trykt i Kgl. Norske Videnskabers Selskabs skrifter, ny sml., Bd. I, 485—96.²⁾ Kun fig. findes ikke optaget dér:

„Midt i Landet findes faa Hunde, og i dette heele Distrikt er der for nærværende Tid ikke over toe eller tre Mænd, som have Hunde, og hver af dem kun gandske faa. Sønder paa findes fleere. Men nordpaa, hvor hver Mand for sin Kiørsels Skyld behøver dem, findes de i største Mængde.“

De sorte hundeskind „agter jeg meget høyt,³⁾ allermest naar de ere halvvoxne, da jeg med Fornøjelse gierne giver et blaat Ræveskind for et sort Hundehvalpe Skind, saasom det sidste er lige saa flint i Haarene og smukt, men langt stærkere end det første.“ Han bruger dem deels til huer, deels til „Illoparusek⁴⁾ og Aitsik Pagit.“⁵⁾

„At de let kan blive vilde,⁶⁾ det er vist nok; thi jeg havde 1765 fire eller fem Hvalpe, hvike Moderen, som jeg ey altid erindrede at give no-

¹⁾ qingmeq. ²⁾ Kbh. 1784. ³⁾ I den trykte afhandling lovpriser han i en anmærkning de hvide hundeskind. ⁴⁾ iluparuseq — kantning om pelshætten. ⁵⁾ atsit pait — ærmeopslag. ⁶⁾ I den trykte afhandling drager han til felts mod en beretning hos Anderson om, at hundene af naturen er vilde og maa tæmmes.

get, bar op i Marken under en Steen, og som ingen kunde komme til dem og faae dem ud, bleve de temmelig vilde og folkeskye, havde ventelig og blevet med Tidens Længde vildere, hvis man ikke omsider havde faaet fat paa dem, da de bleve dræbte.“]

Om de Grønlandske Sange.¹⁾

De Grønlandske Sange skee enten med eller uden Tromme. Men dette hindrer ikke, at man jo kan deele dem i de tilladelige*) og utilladelige. Til disse henregner jeg alle de Sange, som bruges ved de overtroiske Forretninger. Da Gudsdyrkelse og en sand Tilbedelse i Aand og Sandhed ikke kand bestaae med Overtroe og Bedragerie, saa er det klart, at det paaligger, som enhver Kristen, saa og især Lærerne, at prædike ideligen imod disse Sange, og de ere de ogsaa næsten eeneste, hvorved Angekut i sær forføre dette lettroende og blinde Folk; hvorfore det, i mine Tanker, var at ønske, at Præsterne vare saaledes af den verdslige Arm understøttede, at de kunde forhindre disse Sammenkomster endog iblandt Hedningerne.

De tilladelige Sange deeler jeg i tvende Klasser. Til den 1ste henfører jeg *Stridssangene*, som i mine Tanker ere meget nyttige og næsten det eeneste som holder denne frie Nation nogenlunde inden Ærbarheds og Anstændigheds Grændser; thi en Mand maae være saa anseelig, som han være vil, saa gaar han derfor ikke Ram forbie, ifald han tager sig noget for, som er skammeligt og uanstændigt, men maae taale, endog af den ringeste af sine Modstandere, at Sandheden bliver offentlig lagt for Dagen og hans Udyder eller Unoder blive ved Hoppen, Trommen og Sang giorte bekendte for en heel Forsamling.²⁾ For et Menneske, som har nogen Følelse af Ære, er dette visselig den føleligste Straf, som kan optænkes, og, iblant et frit Folk, noget nær den fornuftigste (a:).

Stridssangene ere ellers toe Slags

*) Herudfor er i randen tilføjet: Til de tilladelige Sange kan og henregnes deres Klagesange. En Prøve af dem kan sees i Dalagers Efterretninger.³⁾

¹⁾ Jfr. Anmærkn. til Crantz 272—79, hvor han ender med at hentyde til denne afhandling. ²⁾ Dette fandt især sted ved de store sommerforsamlinger ved Perutussut (Taseralik) jfr. ovenfor sd. 42 og Thorhallsen: Beskr. ov. Miss. i Sydgrl. 97: „et Thing i Henseende til de Stridigheder, som da afgjøres med Trommer og Sang.“ ³⁾ Dalagers Relationer ved L. Bobé, Grl. Selsk. Skrifter II, sd. 35.

a:) da en Person strider imod en anden, af hvilken han meener at være fornærmet, og kan ansees, som vores Rettergange. I disse Sange tage ingen Deel, uden Parterne og deres Familier, hvilke sidste hielpe Hovedmanden, deels med at holde Tonen, deels med at hielpe ham til Rette, hvis han skulde gaae fra sine Koncepter. Alle de Andre, som ere tilstæde, kan kun ansees som Tilhørere og som Dommere.

b:) Det andet Slags er meere høytideligt, thi der gaer et heelt District løs paa et andet (b:). I Sommer blev der saaledes førdt en offentlig Proces i Fiorden Amertlök, da Umanarmiut¹⁾ strede imod Amertlormiut.²⁾ Endnu en meere høytidelig Rettergang føres hvert Aar imellem Amertlöks Grønlændere og Nordlændingene. Den holdes ved Fiorden Neksortok.³⁾ Og da man i saadan en Rettergang bebreider *et heelt District hvert enkelt Lems* Forseelse, saa følger deraf, at de i ethvert District maae stræbe at holde over, at intet skeer, som deres Fiender kan faae at bebreyde dem. Borgmester Andersøn, som selv var en lærd og lovkyndig Mand, og der for er læseværdig, hvor hans Fortællere høre op at tale, eller og hvor han har haft tilforladelige Efterretninger, skriver i mine Tanker meget grundigen om Grønlændernes Sange, naar han siger: „Har en gjort den anden „nogen Fortræd, saa sætter den forurettede sin Hevn op, til „de komme ved Trommen. Ved første Leylighed, naar et Selskab kommer sammen, for at giøre sig lystig, tager han Trommen, træder ind i Kredsen, og klager, trommende, hoppende „og syngende, for de omkringstaaende, hvad der er vederfaret „ham, og hegler sin Modstandere dygtig i giennem. Den anden „forsvarer sig vel og paa samme Maade og siger den anden „ogsaa Sandheden syngende. Derover leer Folket, og Striden „er ude, og Parterne gaae som gode Venner hiem igjen. Det „er visselig en priisværdig Maade at bilægge Stridigheder og „som vel er værd at efterfølge, hvor der er ingen Ret eller

a:) Man kan ogsaa ansee Stridssangene, som moralske Forelæsninger; thi som de skee offentlig, og den nærværende Ungdom med Fornøjelse hører paa dem, saa lære de med det samme, hvad Ret og Uræt er, hvad sømmeligt og usømmeligt, hvad anstændigt og uanstændigt.

b:) Nogle af hvert District stridde, een efter en anden, imod det andet Districts Beboere, og kan disse Striidere ansees som Districtets Sagførere. Naar Sangene har Ende, begynde de at brydes, slaae hinanden paa Skuldrene, trække hinanden i Armene og trække Krog med hinanden.

¹⁾ Beboerne af Umánaq (Rifkul).   ²⁾ Beboerne af Amerdloq-fjorden.

³⁾ Nagssugtôq (Nordre Strømfjord), syd for hvilken Perutussut ligger.

„Dommere. Hvoraf man seer, at i den Naturl: Stand, maae alting ikke strax afgjøres med Sværdet, men at Sagerne kan ogsaa efter Menneskens Art, bielegges endnu ved andre fornuftige og latterlige Midler.“ *) Endnu er dette noget mærkværdigt, at jeg ikke veed, at nogen, som boer i Huus eller paa samme Land, trommer det Aar paa sin Huuskammerat. Han opsætter meget meere sin Hevn til Aaret derpaa, da han boer paa et andet Sted end sin Modstandere, og viiser dette, med hvor stor Forsigtighed der holdes over den indbyrdes Roelighed.

Det var at ønske, at kristne Huuskammerater opsatte deres Vrede til de kom i Huus fra hinanden, maaskee Vreden kunde da aldeeles vilde forgaae. —

Næst efter Stridssangene faaer 2) den almindelige Sang, som bruges ved jevnlige Sammenkomster, sin Plads. Disse Sange ere atter flere Slags.

a) Nogle ere ikke andet, end de forommeldte Stridssange, hvilke man foresynger sine Venner, for at fornøye baade sig selv, og dem, over de Sandheder, man har at sige sin Modstandere.

b) Andre ere et Slags Heltedigte, i hvilke man besynger de Heltegierninger som gøres ved Fangsten og slige Leyligheder.

c) Men andre bestaae allene deri, at man med latterl: Gebærder og Indfald søger at forskaffe de nærværende noget at lee af. Disse kan best lignes med de Europæiske Gøglerier og ere mindst taalelige, efterdj man tit overskrider Ærbarheds Grændser for at behage andre. —

3) Endnu ere der et Slags private Sange, som a) enten bestaaer i et Eja—Ja, som egentl: er Omkvædet, dog som det synes, med nogen Forskiel, i alle Viiser, og er ey meere lastværdigt at bruge, end at nyne paa en Melodie af en Psalme eller Viise;¹⁾

β) eller de bestaaer i nogle opdigtede Fabler, som ere satte i en Poetisk Stil og bruges egentligen til at siunge for Børn, hvorfore jeg vil kalde dem Vugge Viiser, og kan lignes med et Skiære, Skiære Havre etc: eller: Ræven kommer i Bondens Gaard, om Aftenen saa silde; de Grønlandske ere saaledes digtede, at de give visse Dyrs Levemaade paa en forblummet Maade tilkiende, at da de ere indklædte i en høj-

*) And: Efterrett: om Grøn!: og Strat Davis §: 79 pag: 259 & 260 Danske Oversætt: ²⁾

¹⁾ Jfr. Anmærkn. til Crantz 276. ²⁾ Kbhn. 1748.

travende Stil saa foraarsager dette, at Børnene ved en hver Linie gjøre deres Moder Spørsaale, som hun gjerne besvarer og som de med megen Agtpaaivenhed høre efter.

γ) Endnu ere der Stridssange, som ikke allene ere offentl: men og privat Tidsfordriv; thi naar en Mand vil ved Sang føre Proces mod en anden, studerer han gemeenl: længe tilforn derpaa, og igientager han sin Sang dagl: for sine Huusfolk paa det at de kan lære den uden ad, og være ham i Stridens Tiid behielpelig ikke allene med at holde Tonen, men ogsaa med at føre ham til Rette igjen, hvis han skulde glemme, hvad han skulde sige. Intet er større Skam, end imod sin Modstandere at gaae fra sin Viise, og da jeg i Foraaret saae Umarnmiut gaae i Rette med Amertlormiut, tænkte jeg, at Jorden skulde falde ind, saadant et Skrig og Forhaanelse blev der giort, da en gammel Kierling Nullytsiak (a) kunde ikke komme paa, hvad hun skulde sige.

Jeg har en Deel Vugge Viiser, som jeg har faaet af Grønlænderne, og en Stridssang som jeg har Assistenten paa Holsteinsborg ¹⁾ at takke for. Jeg har oversat Stridssangen og nogle af Vuggeviiserne, hvilke ere digtede i ligesaadan Form, saa at Forskiellen er allene denne, at den første er virkelig siunget imod en anden Grønlænder, men de andre ere kun opdigtede Stridssange, hvor det eene Dyr indføres som syngende mod det andet. For Oversættelsens Nøyagtighed tør jeg ikke love. Den er saa god, som jeg har kundet faae dem NB: ved Grønlændernes Hielp, som have forklaret for mig, ligesom Mødrene for deres Børn, hvad de ophøiede og til deels stiklende og hvasse Talemaader vilde sige. Baade Ordene, Talemaaderne og Konstruktionen i disse Skialder Stykker viiger saa meget fra den ellers brugelige Grønlandske, at jeg haaber, at man hærer over med de Feyl, som i Oversættelsen forekommer, allehelst naar jeg forsikrer, at jeg ikke havde hiemsendt disse Prøver, hvis ikke en høy Velynder, ²⁾ havde i Aar befalet det. Efter denne Forberedelse følger Sangen selv.

(a) Nullytsiak ²⁾ er liige efter Ordene: Den lille smukke Røv. Dette latterlige Navn, fik hun af en gammel Jomfrue, som hun først havde givet et Øgenavn. Aarsagen hvorfor hun tog Andledning af Røven var fordi hun ved hendes Trommen gjorde forunderl: Fordreyninger og Sving med den.

¹⁾ Sv. Sandgreen. ²⁾ nulutsiaq. ³⁾ Etatsraad Johs. Finckenhagen, insp. ved Vajsenhuset og sekretær i missionskollegiet.

1ste Stridssang.

Digtet af en ung Skialder i Amertloks Distrikt imod en gammel Poet. Angutla er den Unges, Kemik er den gamles Navn.

Kemia dens [: Stridssangens :] Melodia (a:).

Auaja. Aung — eja. Auaja. Auaja.

Ternga.¹⁾ Stridsviisen.

Tavale una [: *tekkoara* :] Men da jeg saae
Auaja. Auaja. Fa. denne
Uangvoartle, Auaja Jeg sølle Skind
Erksilengvoarpok. Auaja blev da bange
Kangertlormiut. Auaja Fiordboere (b:)
Illarsoennut. Auaja For een af de slemme
Erksinnartoennt. Auaja Som var den forfærdeligste
 af dem
Kunnunartuanut. Auaja den kujonerende,
Kemirksoarmut. Auaja den slemme Kemik.
Taimeitlune. Auaja Han er saaledes, han
Tainiorpaktok,²⁾ Auaja som synger,
Aualopaktok,³⁾ Auaja som strider med Sang.
Uangvoartle. Auaja Men jeg arme Stymper
Kunnuekallugo. Auaja lod mig rent forbløffe
 af ham,
Mersale una, Auaja omendskiønt han
Erksinetlangitsok. Auaja just ikke er en at
 frygte for

a:) Kemia kalder jeg Melodien: thi det synes saa vidt jeg har erfaret, at en liden Forandring paa denne Begyndelses Sang, forandrer ogsaa Melodien paa Stridsviiserne. Vil man oversætte det ved Omkvædet, er jeg ikke derimod. Der vil mange Aars Erfaring til, inden en Dansk skal kunde sige, hvilket er rettest.

[Senere tilføjelse] Maaske Kemia kunde allerrettest oversættes: Dens neml: Sangens Præludium⁴⁾. Min Svigerfader Biskop Egede anseer den sidste Oversættelse for den retteste.

(b:) Grønl: for: Fiordboere, een af de slemme af dem eller rettere: for den slemme blandt dem s: 3: p: pl: Fiordboerne, den forfærdeligste af dem, den iblandt dem, som er den skrækkindjagende, den slemme o: s: v:

¹⁾ tāinek, fl. tārngit — bebrejdelse (i en stridssang) og ²⁾ tainiorpok — giver en bebrejdelse; kaster ham noget i næsen, se Fabricius: Ordbog 458 (Ordene kendes nu ikke mere i den betydning). ³⁾ Ordet kendes ikke mere. ⁴⁾ Anmærkn. til Crantz 272.

Kunnunetlangitsok. Auaja og er just ikke heller
saadan en Karl, der skal
meget forbløffe Folk
Mumisitsiblune. Auaja. Thi han sladdrer en Hob
unyttigt Tøy. ¹⁾
Mumisitsiblutit. Auaja Du, som sladdrer noget
Hvishvas,
Tainiorpangnek. Auaja kunde nok holde din
Mund,
Kanerksoit unna. Auaja din den store Kieft;
Iglunguit uanga. Auaja Jeg din Modstander (a:)
Erksinarkinnarpok. Auaja. er visselig forskrækkelig;
saa vel som du.

2den Stridssang

imellem en Angeltaske og en Rype.

<i>Aglek</i> ²⁾	Angeltasken
<i>Akkeirserle tekkoara</i>	Men jeg har seet en Rype
<i>Anaminik Kalingvoak</i>	Hvis Underdyne er dens
<i>Aja</i>	eget Skarn
<i>Kakseilèk</i>	Stakkel (b:) som ingen Under-
	dyne haver
<i>Kasserialèk</i>	Du Stakkel behøver vel at
	reede under dig.
<i>Aanget, Aanget</i> (c:)	
<i>Akkeirsek</i> ³⁾	Rypen (d:)
<i>Syssautit mënna</i>	hvortil bruger du dette?
<i>Syssautit mënna</i>	hvortil bruger du dette?
<i>Aulisautit mënna</i>	dette dit Snøre
<i>Itsuartûtit mënna</i>	dette dit Lyster (e:)

(a:) Den som synger kaldes den andens Igloa ⁴⁾ c: suf; 3: p: sing: De tvende A, som synges paa heder lviga.

(b:) Saaledes oversætter jeg compositum lek v: lak, med sit diminutivo lengvoak.

(c:) Grønlænderne sige, at Angeltaskens sædvanlige Lyd er Aanget. De tvende A, som forekomme i Aanget, hører hver til sin Stavelse. ⁵⁾

(d:) Nu svarer Rypen.

(e:) Rypen kalder Angeltasken, som er en Søefugl, dens Hale et Snøre og et Lyster for at spotte den, fordi den sidder ligesom at fiske paa Vandet men faaer dog intet. Itsuartût er ellers et Redskab hvormed man stikker Rognkalve om Sommeren og Sæle om Vinteren. ⁶⁾ Jeg har ikke vidst bedre at oversætte det end ved Lyster, et Instrument, som man i Jylland bruger at stikke Giedder med, naar de om Sommeren gaae op og leege.

¹⁾ mumisitsivoq — egtl. fordrejer. ²⁾ agdleq. ³⁾ aqigsseq. ⁴⁾ igdlua. ⁵⁾ Nu siges angeltaskens stemme at være: â-â-â-agdleq. ⁶⁾ Aandehuls-fangst (itsuarneq).

Attujuitsotit ména

Aglek

Akkeirsek pikkane

Narksaitsiame

Apukeitsiame

Kevajaktup pyok

Irsingne Tunnuvik

Aupilarflugik

Ameeltartlugik

Akkeirsek

Itsuartúta Agleib

Attujuitsuta Agleib

Ikarthub Syorâne

kyatane

Kavejok, Kavejok

Kavejok (c:)

Aglek

Akkeirsele pikkane

Narkseitsiame

Apukeitsiame

Sigytsiak

Ammitsoeitsiak

Kyateitsoeitsiak

Innellua kårpa

Kaporpa

Som du dog aldrig bruger

Angeltasken

Rypen hist oppe

paa den slette Mark

paa den haarde Sne

sidder og græder idelig

dens Øyenlaage

ere [: af Graad :] røde

og huudløse. (a:)

Rypen

Angeltaskens Lyster

som den aldrig bruger

[:der sidder den:] udenfor Skieret

paa dets Søndre Side

[: uden at fange noget :] (b:)

Angeltasken

Men Rypen hist oppe

paa den slette Mark

paa den haarde Sne (d:)

dens lidet Nebb

er [: derfor :] saa smalt [: skjønt

det burde være fyldigt :]

[: og :] den har saa smækkre

Skuldre [: skjønt de burde være føre :]

[: Nu :] stak han [: sc: Angelta-

sken :] Tarmene i toe [: paa Rypen :]

Han stak den (e:)

(a:) Angeltasken bebreyder Rypen, at den maae lade sig nøye med det haarde Sne at sidde paa, da den derimod har et blødt Leye i Vandet. Skjønt Rypen ikke vil lade sig mærke med den Nød, den lider, røber dog dens røde Øyne det.

(b:) Rypen bebreyder den atter, at i hvor meget den end lader som den fisker op, saa faaer den dog intet, saa at dens Lyster er ubrugelig. Han burde hellere sige reent ud, at han intet fik, end sidde og bilde got Folk ind, at han fangede stærk.

(c:) Saaledes sige Grønlænderne, at Rypen skriger.¹⁾

(d:) sc: sidder saa stille, og er sig ey om Føden.

(e:) Angeltasken taler af Bluefærdighed i 3tia pers: om sig selv, saa at den hoverer vel over sin Seyer, men dog paa en Maade, som giver tilkiende, at den næsten undseer sig ved, at dens Fiende tager imod saa haarde Bebrejdelser, uden at kunde svare noget retskaffent.

¹⁾ Nu siges dens stenime at være: qaqaqaqâq.

Akkeirsek
Agleitsiet okko
Tikinnaukit
Akkartuarpellarpaka
Akkartuarpakalo masa

Kësa, kannu
Tekkanunga
Såkaluktualerpaka
Arnat, kannu
Koub Akkoane
Puktakaisingvo-
artok

Tikkinnauko
Kësa tekkanunga
Ivileryara ¹⁾
Aglëk
I — A

Aglëk
Aglëk—lek
I — A
I — A
lek —

Eja
Polektorbiursok
Eja

I — A
I — A
I — A
I — E

Rypen
 Til de smaa Angeltasker
 da jeg kom til dem
 smidskede jeg meget for dem,
 men omendskiønt jeg smidskede
 for dem, forstode de det dog;
 ikke v: hørte de dog ikke;
 Omsider hist ned
der ned
 gav jeg mig til at raabe (a:)
 deres Moder hist neden
 ved Munden af Elven
 som sidder saa stille oven
paa Vandet
 da jeg nu kommer til hende
 da paa hende hist neden
 synger jeg paa hende,
 stakkels Angeltaske.

Angeltasken
 Stakkels Angeltaske

Stakkel

som æder ikke andet end Ul-
 ker [: thi andet kan den ikke
 fange :]

(a:) Rypen vil sige: At den kom til de smaae Angeltaske Unger og vilde siunge paa dem, men de enten [ikke] forstode eller ikke kunde høre hende, derfor maatte hun skriige af fuld Hals, hvilket den nu bebrejder Angeltasken, at den har saadanne tossede Børn.

¹⁾ iverpok — synger paa en . . . . . i en Stridssang; Fabricius: Ordb. 145. Ordet kendes ikke mere i den betydning.

3die Stridssang

imellem en Kytsektak (a:) og en Torsk.

<i>Kytsektak</i>	Steendolp
<i>Teublurut</i> (b:) <i>attausek</i>	Du har kun een Traad under Hagen
<i>Siusingvoarkersokloneet</i>	og er brav næsviis
<i>Ovak</i> ¹⁾	Torsken
<i>Yarkab Kane</i>	[: Og du sidder idelig :] der oppe paa Steenen
<i>Yarkab Kane</i>	der oppe paa Steenen.

4de Stridssang

imellem en Maage og en Ravn.

<i>Navia</i> ²⁾	Maagen
<i>Tulluarsoarle</i>	Men Ravnen
<i>Tainiormiok</i>	siunger atter fiendtlig,
<i>Sillame, Kamane</i>	under aaben Himmel, hist uden for
<i>Kammatsengitsunga</i>	[: og bebreyder mig :] at jeg sidder hiemme
<i>Kammauajuitsunga</i>	[: og kaster mig i Næsen :] at jeg er ikke ude paa Fangst.
<i>Puktavajuitsonga</i>	[: og :] at jeg ey kan sidde [: saa- længe :] stille [: til jeg kan faa Øye paa det, jeg skulde fange :]
<i>Pituktakaromannanga</i>	[: men :] jeg vil ey [: som du, Ravn :] binde fast
<i>Igluma Sillatagut</i>	uden for mit Huus
<i>Annaminik illulilingmik</i>	en Pose fuld af Skarn (c:)

(a:) Kytsektak er et Slags meget smaae Landfugle af en smuk Anseelse. Hr. Professor Egede kalder dem Steendolp.³⁾

(b:) Teublurut,⁴⁾ saaledes kaldes de syede Striber paa Fruentimmerets Hager. Den Cirrus eller Traad, som findes paa Torske Artene, har samme Navn.

(c:) Ravnen har bebreydet Maagen deels dens Dovenskab deels dens Ubesindighed i sin Fangst, men Maagen siger, at den ey er saa taabelig som Ravnen, at samle Skarn tilsammen og være saa omhyggelig og gridsk paa sligt, at den skulde allene see, at faae det gjort fast, og derpaa atter

¹⁾ úvaq. ²⁾ nauja — en af de større maager.

³⁾ kugsagtaq — stenpikker (*Saxicola oenanthe*). ⁴⁾ tavlurut (tavdloq — hage).

D. 21. Prædikede jeg paa Holsteinsborg.

D. 22. Gik jeg over Land hiem.

D. 25. Første Juuledag. Efter endet Gudstieneste her, gik jeg over Jisen til Holsteinsborg, hvor jeg saavel prædikede for de Danske som Grønlænderne.

D. 26. Prædikede jeg atter for Meenighederne paa Holsteinsborg, og om Aftenen silde gik jeg hiem over Jisen, som nu ligger over heele Bugten og gjør Veyen ikke mindre fornøylelig end kort.

D. 27. Holt jeg Gudst: paa Amertlok. Men paa Holsteinsborg læste Kateketen et Kap: af N: T: for Grønl:

Jisen har i Dag begyndt at bryde noget løs, hvilket er forarsaget af en Nordost Vinds Dynning.

D. 28. Sønd: imellem Juul og Nytaar holdt jeg Gudst: her. Men Kateketen læste et Kap: af N: T: for dem, som ere paa den anden Side af Bugten.

D, 31. Med Fornøjelse ende vi dette Aar, i hvilket Missionen har havt en heldigere Fremgang, end det tegnede til ved dets Begyndelse. Vort Arbeyde har, Herren været Lov! ikke været forgieves; og vi have sporet Guds kiendelige Medvirkning.

Med Handelen har det ikke gaaet saa vel. Nogle Ræveskind, Barder af en Fisk og nogle Fade Spek er alt det, der paa dette Sted i Aar have faldt i Handelens Lod. Og af dette blev det meeste hiemsendt i Skibstiden. De danske Hvalfiskere have i Begyndelsen af dette Aar gjort Forsøg nok; men intet er til denne Dag udrettet, uden, at Folkene have sadt en Deel af deres Kræfter og Helsen til (a:) Saa vel for det eene, som det andet, kan Kompagniet ¹⁾ takke sig selv. Havde Redskaberne været saa gode, som de saae ud til; Havde Værket blevet begyndt

begive sig ud igjen for at faae mere af sligt. Pituktakarpoq²⁾ er et Ord, som bruges ved denne Leylighed. Naar en Grønlænder har fanget, da, ifald Dagen ikke er forbie, roer han til Lands og binder sin Fangst fast ved Strandbredden, paa det at den ikke skal være ham hinderlig i at forfølge andet, som han kunde træffe paa. Ravenen, naar den havde bare faaet noget Skarn, saa bandt den dette, efter at det var først kommen i en Pose, paa: Sælfangernes Maade fast uden for sit Huus, og gav sig derpaa strax til at søge efter meere sligt. Saadant skiøttede Maagen ikke om, men vilde have noget der var lækrere.

(a:) Herom kan videre sees i min Dagbog for Skibaaret 1765—1766, som i Fior blev hiemsendt,³⁾ helst i Jan: Febr: og Martij Maaneder.

¹⁾ Handelskompagniet. ²⁾ pitugtaqarpoq (af pitugpå — binder det fast).
³⁾ Den findes ikke mere.

med erfarne Matroser; Havde det søgt at erhverve sig en god Indsigt i at kiende de Amertlokske Grønlanderers Sindelav; Havde man vidst, at foreene Handelens med Grønlands Nytt, skulde man, uden Tvil, have gjort, eller i det ringeste havt Haab om at giøre større Fremgang, end der er gjort og tegnes til at kunde giøre. Man veed, at Amertlok¹⁾ haver givet Hol-lænderne megen Fordeel,²⁾ og hvorfor skulde det ikke ogsaa give de Danske? Den Indvending, at Amertlok er nu mindre folkertiig end tilforne, synes at have stor Skin; men for en kyn-dig, som ey betragter Sagens Overflade allene, vil den ikke finde Biefald, saa længe man seer, at der er Muelighed i, at Folkemængden kan formeeres.

Formanden for de danske Hvalfangere gjorde i Sommer efter Skibstiden Forsøg med Torskefiskeriet og han bragte, deels ved egen deels ved Grønlanderens Hielp, 16 Tønder om-trent til Veye. Et Beviis paa at vor Fiord er ikke fattig, naar man kun vil giøre sig Umage. Dog er dette at mærke, at alle Aar ere ikke hinanden liige. (a:)

J det forbiegangne Aar har Skørbug, Brystsygdom og Sting været temmelig giængse iblandt Nyebyggerne. Jeg har, Gud være Æren! været ved en god Helsen til anden Søndag i Ad-vent, da jeg, idet jeg prædikede, fik en heftig Rystelse i mit eene Knæ, som efter den Tid har tiltaget meget, saa at jeg neppe har kundet i disse Dage taalt at staae i den Tid, jeg har prædiket. Min Kateket havde stærk Skørbug i Foraaret. I Efter-høst kom han ved et farligt Fald til Skade, saa at han i nogen Tid maatte holde Sengen og haltede i lang Tid, men er dog igien kommen sig.

Udslæt, Bylder, Auinek,³⁾ Brystsygdom, tærende Sygdom,

(a:) Skulde Kompagniet nogensinde falde paa at sende Torske Garn til Landet, synes det at være got. Dog NB: at det ikke maatte lade dem sætte i Fiordene men i Dybet ude paa Havet, hvor der ere Fiske Grunde nok, naar de bleve bekiendte. Aarsagen hvorfore de ey burde sættes i Fiordene eller saa nær Landet, som Grønlanderne nogensinde fiske med Snører, er denne: At den fattige Grøn: ikke derved skulde præjudi-ceres i deres Næring Det samme synes og at burde iagttages med Nise og Kobbe Garn,⁴⁾ som kommer her til Landet. Jeg veed ikke rettere, end at jeg jo haver læst, at det ogsaa paa visse Steder i Norge skal være ved Kongl: Myndighed forbuden, at sætte Garn paa visse Stæder.

¹⁾ Hermed maa menes hele fjordkomplekset. ²⁾ Dette var grunden til deres raseri over oprettelsen af Nipisane. ³⁾ avingneq, jfr. sd. 16. ⁴⁾ Aabentvandsgarn. — Nise er marsvin (Phocaena communis).

Sting og Besvimelse have været de Sygdomme, som Grønlænderne have været plagede af. Udslæt har været meest giengse hos de smaae Børn; hos de Gamle har Brystsygdom været meest almindelig.

Af Døbte og Katekumener ere 6 døde. De fem druknede paa en Gang. Den siettes Død blev forvoldet af en stærk Forkjølelse, som han fik, da han i Mørke gik vild og maatte midt om Vinteren holde Natten ud paa aaben Mark.

Af hedenske Mandfolk ere nogle døde. Siden Skib gik ere tvende af dem druknede i Kajak og een død af en Bylde. Om nogle hedenske Kvinfolk (!) ere døde, veed jeg ikke.

Anno 1767.

JANUARIUS.

D. 1. Nytaarsdag. Efter holdet Gudstieneste for Grønlænderne her ved Amertlok, blev jeg fra Holsteinsborg afhentet, hvor jeg forrettede samme først med de Danske og siden med Grønlænderne.

Al Jisen er, formedelst indfalden Ø: og SO:¹⁾ Vinde, samt mildt Veyr, saaledes bortdreven, at der er ikke Jis at øye (!) rundt omkring os.

D. 2. I Dag reyste jeg hjem igien og fik nogle Tønder Øl, som for Juul bleve bryggede paa Holsteinsborg, med mig. Jisen har til nu hindret deres Overførsel.

Veyret er i Dag ret sommerligt. Det er ligesom det blæste Varme ned, og Kvægsølvet er steget til 6 $\frac{1}{2}$ ^{0 2)} over Frysepunkten.

Om Iserokitsøk ³⁾ (optager 5 sider)

D. 6. Hellig tre Kongers Dag, prædikede jeg paa Holsteinsborg.

D. 7. Kom jeg hjem igien.

Mr. Olsen, Formand ved det Grønlandske Hvalfiskerie ved Holsteinsborg, var saa artig, i Dag at forære mig en Dagbog over Vind og Veyr, som han haver holdet fra d: 17. Julii 1742

¹⁾ ɔ: føhn - vind. ²⁾ „Efter Hr. Réaumur“, jfr. 1768 ^{18/1}. ³⁾ isorakit-soq (egtl. stumpvinget) — gejrfugl (Alca impennis), nu forlængst uddød.

til den sidste Decr. 1766 og altsaa over 24 Aar. Han haver givet mig tillige frie Tilladelse at bruge den, som jeg best synes og vil, hvorefter denne Dagbog, som i mine Tanker er heel artig og vel skreven, skal ogsaa ved første Leylighed blive overladt til flere Læsere.

Man seer imidlertid heraf, at det er Synd at beskyldte de Danske for Efterladenhed; ¹⁾ men vor Nation har med al sin Stræbsomhed alt for ringe Tanker om sig selv. Den skjuler derfor mangt et nyttigt Arbeyde saa længe, indtil det omsider bliver borte. Mangel paa Leylighed til at faae sine Skrifter trykkede, gjør ogsaa meget til, at vi har Mangel paa saadanne Skrifter, som andre Folk have nok af. Da Mr. Olsen haver i al denne lange Tiid holdet en anden Dagbog, hvori han haver optegnet alt mærkværdigt, som han har iagttaget her i Landet, saa var det at ønske, at den maatte engang falde saadanne Folk i Hænderne, som baade vilde og kunde tiené Publikum dermed.

D. 8. Nogle Dage for Juul besøgte de fleste døbte Grønlændere mig. Noget førend det blev mørkt, gik de fleste igien hjem over Jisen. Alleneste en Pige og nogle Mandspersoner gik hen at besøge deres, her boende, Landsmænd.

Min gifte Karl, ²⁾ som boer i samme Huus, havde om Aftenen et Ærende ind i min Stue og ved samme Leylighed spurgte: Hvo der havde lært Gottlieb at prædike? Han fortaalte derpaa, at Gottlieb havde underviist i hans Huus, og han talte med saa stor Færdighed, som naar en Præst kan prædike for sin Meenighed. Hvad hans Tale gik ud paa, det forstod han ikke: men han troede, at der var meget Got deri, efterdij hans Kone rosende den, og Grønlænderne gave saa nøye Agt paa den.

Jeg fik siden at viide, at Selvprøvelsen var Indholdet af hans Tale, hvilket han, efter Grønlændernes Sigelse, skal have forestillet paa en rørende Maade, og de vare saa indtagne deraf, at de have bedet ham komme igien, og atter underviise dem. Herved blev jeg bevæget til at fatte det Forsæt ey at lade mig mærke for ham, at jeg vidste noget af det, som var skeet, men see til at have Leylighed til at høre, hvad, og hvorledes han talte. Jeg glædede mig imidlertid derover, at Guds Ord

¹⁾ Siger til, at missionskollegiet 1766 i anledning af Crantz's da nyelig udkomne „Historie von Grönland“ havde udtalt sin misfornøjelse med, at de danske — spec. missionærerne — ikke har lagt vægt paa „at anføre noget enten opbyggeligt eller remarquabelt.“ ²⁾ En dansk matros, grøn. gift.

virkede saa vel, at man ey allene stræbte at lære selv, men endog at lære andre, men saa meget befrygtede jeg dog derfor, af det hyerken skeede af den rette Grund, ikke heller paa den rette Maade; thi han haver vel et ypperligt Hoved og en rar Kundskab om vor helligste Lærdom, dog ey saa stor, at han jo letteligen kunde tage i et og andet Feyl, naar han veeg fra Bogen; hvørved letteligen et falsk Begreb kunde biebringes de endnu i deres Kristendom unge. Hans Opførsel i de forrige Aaringer, haver ikke heller været aldeeles til Fornøyelse. Af denne Aarsag holdt jeg det for en vigtig Sag, at indhente nøyere Kundskab, og derfor, da jeg kom første Juule Dag til Holsteinsborg, spurgte jeg Kiøbmanden,¹⁾ om han Intet havde hørt til denne Underviisning; men han svarede, at han vidste intet deraf. Da Kateketen²⁾ kom, spurgte jeg ham og derom, og hans Svar var omtrent saaledes, at han havde hørt engang, efter at han havde lagt sig, at Gotlieb havde underviist sine Landsmænd; da han hørte dette, lyddede han til, og det, han kunde høre og forstod, var got. Ingen kan være bedre underrettet om hans Opførsel end Kateketen, efterdj han er paa Temertleet i samme Huus, som ovenmældte, og han vidner om ham, at han jevnlig læser eller skriver, naar hans Fangst ikke forhindrer ham. Grønlænderne give ham det selvsamme Skudsmaal, og legge til, at han er et andet Menneske i denne Vinter. I Gaar var Assistenten her paa Besøg, og i det samme kom forommældte tillige med hans Broder, National Kateketen og en anden Dreng. Hans Broder Ludvig kom ind med tvende Sedler fra ham, hvilke vare skrevne paa en indtagende Maade. Dette gav Andledning til, at Assistenten fortaalte, hvorledes Gotlieb ogsaa i hans Huus³⁾ havde underviist, og at hans Kone havde sagt, at hun havde aldrig hørt nogen underviise saa vel og forstaaeligt. I det eene Brev beklager han sig, at der var nogle af vore døbte Fruentimmer, som ey levede, som det anstod Kristne. Han havde lastet dem derfor, men de havde fixeret ham. Han kom selv noget derefter, og overleverede til Eftersyn nogle utrykte Psalmer, og den femte Part af Forklaringen, som han til sit eget Brug havde udskreven. Og, ihvorvel han ey er iblandt deres Tal, som har lært at skrive, har han dog tillært sig selv saa vel, at hans Skrift er læseligt. Han

¹⁾ Der jo som fhv. mangeaarig kateket talte og forstod Grønlandsk fuld-
stændig. ²⁾ M. J. Hvidsted. ³⁾ Ass. Sv. Sandgreen maatte, da han
blev gift, selv opføre sig et grøn. hus paa grund af pladmangel i kolo-
niens vaaningshus (jfr. ²⁸/7, 1767).

bad mig og om meere Papiir, til at skrive viidere paa. For at opmuntre denne uventede Flittighed, fik han ey allene det, han forlangte; men jeg viiste ham og det N: Testamentes Historie i Spørsmaal og Giensvar forfattet,¹⁾ og som i disse Dage er blevet færdigt, med Løfte, at han skulde faae den, saa hastig, som jeg havde faaet et Exemplar reenskreven.

Tillige fik han en anden N: Testamentes Historie, som jeg har under Hænder, at see, og [jeg] læste ham et Par Historier af den for, tillige med deres Lærdomme, og viiste ham herved kortelig, paa hvad Maade man bør læse de Tildragelser, som den hellig Aand i Skriften har ladet optegnet.

Da han blev her Natten over, loed jeg ham i Eenrom komme for mig, og udspurgte ham nøyere om det, han havde skrevet, og som jeg nu ey længer tviler om, at jo Herrens Aand har forandret hans Hierte, saa bad jeg ham, selv at holde sig fra det, som er ont og at, legge Vind paa det Gode, og bad ham tillige med Friemodighed at laste sine Landsmænds Feyl, ligesom jeg og selv, saasnart jeg kommer til Holsteinsborg og Temertleet og faar nøyere forhørt mig om de ommældte Piger, skulde og efter Sagens Beskaffenhed sætte dem af Guds Ord paa det eftertrykkeligste til Rette. Imidlertid maatte han give Agt paa, at han ikke lærte nogen noget andet, end det som staaer i hans Catechismo og Forklaring og andre Bøger, som han haver. Naar han læste et og andet, som han ey begreb, skulde han spørge mig, da jeg vilde forklare ham det, saa got, som jeg kunde.

Der kunde maaske nogle synes, at siden Karlen har en god Kundskab, er af et ypperligt Hoved, og haver, som det synes, gode Hensigter, jeg da burde have meere opmuntret ham til, ideligen at underviise, allerhelst da hans Landsmænd finde Behag i at høre ham. Men jeg vil give dem at betænke, om enhver, som kan sin Forklaring, er ogsaa skicket til at lære andre? Omendskiønt een kan viide sin Kristendom vel, er han dog ey just derfor i Stand til at foredrage den for andre paa en fattelig, grundig og ordentlig Maade. Erfarenhed, den beste Læremestere, har lært, at nye Sækter ere ved den Leylighed opkomne, at saadanne have givet sig af med at forklare Guds Ord, som ey fuldkommen have været i Stand dertil. Jeg tillader

¹⁾ Testamentes a B o k a l l u k t u e (O: ny testamentes fortællinger), færdig udarbejdet decbr. 1768 og renskrevet apr. 1769, findes bl. Glahns efterlavede manuskripter („Samling af Grønlandske Skrifter,“ 3die bind, oprindelig beroende i Holsteinsborg).

derfore ikke engang min Katekete at viige uden for Bogen; efterdj han endnu ikke forstaaer Sproget, og derfor let imod sin Villie kunde begaae en Vildfarelse. Dette Arbejd har jeg paataget mig selv og forretter det med yderste Varlighed, efterdj Sproget falder mig endnu vanskeligt. (a:)

Andre kunde maaskee synes, at jeg allerede har opmuntret Karlen alt for meget. Men dem vil jeg spørge: Om ikke en eenfoldig Kristen, naar han vil holde sig til det, han har lært og ikke viise sig klogere end han er, kan med Opbyggelse underviise? Om ikke en from Fader kan med Frugt forelæse sine Børn et Stykke af Catechismo eller andre, nedskrevne, Bøger? og derfor vil jeg vel, at Gotlieb maae underviise, men helst underviise af de faae Bøger, vi have, og intet legge dertil. Jeg har desuden bedet ham at raadføre sig med mig, paa det at han kunde giøres meere bekvem, i det ringeste til at blive en kristelig Huusfader; thi han er nu over den Alder, at man kan vente. at han kunde blive Katekete.

D. 11. Dom: 1: Epiph: Holdt jeg Gudst: her. Kateketen paa Holsteinsborg. — Samme Dag lod Kiøbmanden mig viide, at det tilforn ommældte Menneske, som er af een af Nyebyggerne besvangret,¹⁾ havde i Gaar gjort Barsel og efter de fleeste af vore døbte Fruentimmeres lovlige Sædvane, faaet en Pige. —

D. 18. Dom: 2: p: Epiph: [Isen mæll. Stedet og Holsteinsborg er vanskelig; man kan ikke komme med fartøj; den kan heller ikke bære uden høyt oppe, hvorfor han er bange for ikke at komme til Holsteinsb. i reite tid for at prædike og forrette ovenmældte barns daab] siden jeg er en slet Fodgienger. Dette uagtet begav jeg mig dog paa Veyen, men da det var allerede lakket noget over Middag, og man nu ikke længere ventede mig, havde Kiøbmanden forelæst den danske Meenighed en Prædiken af Huuspostillen. Da jeg kom, prædikede jeg for de Danske, og efter den Grønlandske Prædiken blev Barnet døbt og i Daaben kaldet Ingeborg.

Det har i nogle Dage været stærk Blæst med Fog og Sne. Dette har lagt sig paa Vandskorpen, og, hiulpet af den stærke Kulde og nogle løse Issskoder, har forandret sig til uigiennem-

(a:) Med hvormegen Varsomhed en Mand, som ikke har Styrke i Sproget, bør omgaae, vil jeg oplyse med følgende Exempel: *Annaursisub Tokorsok*²⁾ *ajorpa*, Frelseren formaaede ikke noget imod Døden, hvilket er falsk. Tvertimod er det ret naar jeg siger; *Annaursisok Tokorsub aiorpa*, Døden formaaede ikke noget imod Frelseren.

¹⁾ Se ovenfor sd. 61 f. Pigen hed *Andrea*, hendes kæreste *Eli Jon-sen*. ²⁾ Skal være togo. Ovenst. betyder: en død.

trængende(!) Krapiis. Da jeg kom til Holsteinsborg fortaalte man mig, at tvende af vore Døbte havde været indklæmmede i Iisen, og efter meget Arbejde havde dog, ved Guds Hielp, i Morges tiilig naaet Landet. Men endnu var een Mand borte, men neppe Haab tilbage, at han nogen Tid meere skulde levendes sees; allerhelst da alle de smaae aabne Huller i Iisen vare nu aldeeles tillukte, og intet aabent Vand kunde sees fra nogen Kant. Imidlertid blev gjort andægtig Bøn af Prædikestolen; og Gud bønørte. Inden Prædiken var endet, var Manden kommen over Land hiem. Han havde i Gaar straks mærket, at han ikke vilde formaae at trænge igiennem Iisen, havde derfor søgt en bred Strimmel aabent Vand paa hiin Side Fiorden. Den fulgte han og ved Hielp af samme kom i Aftes til Tessiursarsok¹⁾, omtrent toe Miile fra os, hvor han havde ligget i Nat.

D. 19. Kuldens Grader vare i Gaar 19° under Frysp.; men i Dag 21ve. Hvor i Gaar var kun stærk Krab(!), gik vi i Dag, saa at jeg med mindre Besværlighed kom nu hiem, end da hen.

Hvalfiskefangsten er allerede for Juul begyndt af de Danske(a:) Indtil nu er intet udrettet, og nu forbyder Iisen at drive den. Grønlænderne ere endnu ikke færdige, og det seer ud til, at de ikke heller blive saa hastigen færdige. Deres Opførsel er i denne Henseende forundringsværdig og det synes, som de i Aar slet ingen Lyst have. Aarsagen har jeg ikke kundet kommet efter. Tvende døbte og lige saa mange udøbte Familier have just nu, da det dog er, naar Vind og Veyr ellers føyer sig, den bedste Hvalfiske Tiid, forladt, de første Holsteinsborg og satt sig ved Illuliak²⁾, en halv Miile derfra, de sidste Kepingarsok, og fløtted(!) ind paa Tessiursarsok.

D. 24. Da Jisen har lagt imellem dette og Temertleest saa har jeg i denne Uge dagligen ladet nogle af Katekumennerne komme herover, for at fornemme, hvad Fremgang de have gjort og hvor flittig Kateketen haver været. Men som jeg dermed har været temmelig beskiæftiget, saa er det Aarsagen, hvi der i denne Uge ey er holdet her saa ordentlig Undervisning, som ellers.

D. 25. Dom: 3tia post Epiphantias prædikede jeg paa Holsteinsborg og gik om Aftenen hiem igien over Iisen.

(a:) Man kan pley Hvalfiskeriets Histories Oplysning anmærke, at Grønlænderne ikke pleye førend hen i Jan: at tage paa Hvalfangst. De troe fornuftigen, at Dagene ere i Slutning af Dec: og Begyndelse af Januario for korte. —

¹⁾ Tasiussårssuk („Laksebugt“) se sd. 13. ²⁾ Maa være Igdluliaq, se sd. 23.

D. 27. Gik jeg for at bevæge mig til Holsteinsborg, siden Jisen er nu meget god at gaa paa. Jeg gik strax hjem igien.

D. 31. Jisen ligger bestandigen endnu, og dette forvolder, at jeg har ideligen Besøg af Grønlænderne, saa vel fra det eene, som andet Sted. De som komme for at lære er jeg vel fornøiede med. Men de som allene komme for at tigge, giøre mig megen Fortræd; især ved at forhindre mig fra mine Forrættninger.

[En 14 dages tid „have vi havt det deyligste Veyr“ — meget stille, jævn frost, smukt solskin om dagen; om natten stjernelyst og „undertiden Illuminationer af Nordlyset“. Søen er overalt lagt til „saa at der skal være kommen over Jisen Besøgere til Holsteinsborg fra Ikertok, 4 Miile herfra.“ Vinden har mest været østlig og nordostlig; „har i Dag forandret sig til N: W: I Søen er megen Dynning, saa vi snart kan vente Omslag. I Gaar saaes tvende Soele paa Himmelen, Luften er i Dag skyet.“]

FEBRUARIUS.

D. 1. Dom: 4ta post Epiphantias, blev her holdet Gudstienesten af mig.

D. 2. Fest: Purific: Mariæ.¹⁾ Holdt jeg Gudstienesten her og paa Holsteinsborg for Grønlænderne allene.

D. 7. En af vore døbte Fruentimmere var gaaet til Hedningerne paa Kepingarsok, hvor hun i nogen Tiid har opholdet sig Da jeg har hørt hendes slette Rygte og forvisset mig om Sandheden deraf, loed jeg hende kalde for et Par Dage siden til mig og tiltalede hende paa det alvorligste. Hun lovede Forbedring, hvilken den Almægtige virke (a:). Da hun i Aften var tilstæde ved Aftenbønnen, og det Spørsmaal af H: Egedes Elem: fid: Xtianæ²⁾ just forefaldt: Hvad lovede du Gud, da du blev døbt? og hun dertil havde svaret; gjorde jeg offentl: Tilegnelsen paa Hende, og viiste hende, at hendes Gierninger ingenlunde svarede til dette Løfte, hvorfor en sand Omvendelse var fornøden, hvis hun vilde vente Naade og Syndernes Forladelse. Jeg plejer sielden offentl: at bestraffe Nogen, paa det at ikke Beskiemelsen skal virke. Had og Halstarrighed; men da dette Menneske nogle Gange er omsonst bleven paamindet, og hendes Forseelse

(a:) Hun har Gud skee Lov! og opført sig bedre siden den Tiid, og er nu kommen hertil, hvor hun tiener hos min gifte Karl; d. 29. May 1767.

¹⁾ Marias renselses fest var en af de helligdage, som blev afskaffet under Struensees styre. ²⁾ Den af Hans Egede 1742 udgivne korte katekismusforklarings titel var *Elementa Fidei Christianæ* (Den kristne Tros begyndelsesgrunde).

var af den Beskaffenhed, at den havde skaffet stor Forargelse, saa syntes det, at det ey vilde være uden Nytte, at tilrette sætte hende offentlig derfor, allerhelst naar det skeede med Lemfældighed og i Kiærlighed. Hvad hendes Forseelse angaaer, da be-
staar den deri: at da hun var kommen over til Hedningene; havde man beskyldt hende for at have Angiak¹⁾, hvilket hun af en Hexemester eller Angekok loed tage.

OM ANGIK.

[Saa godt som ofdret aftrykt i Ny saml. af d. Kgl. Norske Vidensk.'s selsk. skr. 1. Bind (stykke X) side 269—272.²⁾ Kun findes i dagbogen en bemærkning om, hvor stærk overtroen kan være, „da en ugift Pige, som veed med sig selv, at hun ey haver havt med Mand at gjøre, skal kunde lade sig binde paa Ermet, at der findes Effectus, hvor ingen causa er.“ — Om dette siger han i en tidligere anmærkn., at det er urigtigt, da Grønl. ogsaa antage, at naar en kvinde ikke siger andre, at hun har sine menses, da forvandles ogsaa dette sanguis til et angiak. — „Da man ser af dette,

¹⁾ ángiaq — et spøgelse, som skal blive til af et i dølgmaal født og udsat horebarn, eller af et misfoster, og som siges at færdes omkr. om natten, idet det bruger en hunds hovedskal som kajak, og hvis udseende skræmmer folk tildøde (Kleinschmidts ordb. 33). ²⁾ Kbh. 1784 („Efterretning om det af Grønlænderne saakaldte Angiak“). Da de der givne meddelelser er særdeles interessante, skal her aftrykkes det vigtigste deraf:

„Grønlænderne, jeg meener de hedenske, troe, at alle Misfostere, som fødes i Dølgmaal, Moderen maa derom være vidende eller uvidende, item Fruentimmerets fordulgte Tider, blive forvandlede til et Slags smaa Fugle, som give en Lyd fra sig, ligesom et spædt og nyfødt Barn. Saadant et forvandet Misfoster kaldes Angiak, Qvinden Angialik. Den Forretning, som Angekok øver, da han griber det, kaldes Angiarsiorpok (se ovenfor sd. 66). En Qvinde, som haver saadant et Angiak, maa døe, hvis hendes Angia ikke bliver grebet; og andre troe, at det kan jage Sædyrene bort saa længe, indtil Angekok har faaet fat paa det.

Naar nu en Angekok foregiver, at der paa et Land eller i et Huus er saadan en Qvinde, saa forsamles de alle i Huuset, og han gjør derpaa sine Operationer. Hvor paa alle Lamperne antikkes; og da gaar den hele Samling af Fruentimmer ud, holder Flippen af deres Pels i Vejret, og stryger til sig; da deres Angiak, hvis de have noget, skal komme deri. Naar de komme ind igen, lade de Flipperne nedfalde, og ryste det ud. Derpaa løber Angekok, som en Galen, op og ned af Gulv og Brixer, og griber rundt omkring i Luften; og naar han nu endelig, efter megen Springen, foregiver, sig at have faaet fat paa det, fremviser han noget Blod for Tilskuerne, gaar derpaa hen til det Fruentimmer, fra hvilket det er kommet, lægger det, eller og lader nogle Draaber af Blodet dryppe ned, paa hendes Hoved og Krop, med Resten æder han.“

Angaaende det sidste oplyser Glahn, at det „for nogle Aar siden“ opdagedes, at angákoq ved en saadan forestilling „havde i en Tarm eller Blære noget levret Blod“, som han udgav for det eftersøgte ángiaq.

at de holde stærk over, at ingen i Dølgemaal maae have enten sine Tider eller føde, men bør at sige vedkommende det synes dette at have Hensigt til Jødernes Skikke, som ventelig maae have iagttaget dette, at de ikke skulde, ved uforsvarende at røre saadant Menneske, blive urene.“ —

Han fortæller dernæst om det vedvarende milde vejr; ja der har været 6° varme; da der tillige var dønning i søen, er isen brækket og fjorden paa 2 mil fri for is. De danske var ude paa hvalfiskefangst, men saa „ikke een Fisk“. Grønl: derimod havde 2 mile nordligere set hele stimer, noget der ikke er set i mands minde, „at der deroppe er Fisk, naar her ingen har været.“ — En Grønl. havde set en, „som ingen Stiert havde.“ Saaledes beretter ogsaa andre Grønl. — Undertiden angribe nogle „Arloit“) (et Slags Finnefiske)“ en hval. Den vilde i saa fald rimeligvis være dræbt.]

D. 8. Dom: 5ta p. Epiph. I Dag holdt [jeg] Gudst: for begge Meenighederne paa Holsteinsborg.

Jeg havde den Fornøjelse, at man i Dag med Glæde fortaalte mig, at de døbte paa Temertleet havde i Gaar fanget 8te Sæle, hvilket er noget usædvanligt hos os paa denne Aarets Tiid. De kom virkeligen paa nødtørftige Steder, skjønt vi ikke noksom kan fuldtakke Gud, at omendskiønt der ey har været at tænke paa Hvalfangst, har der dog bestandigen været noget at faae; og har i de Aar, Holsteinsborg og Amertløk har staaet, intet Aar været at ligne imod dette med Fugle Fangst, især Alker,²⁾ hvoraf der er fanget en usædvanlig Mængde. Men omendskiønt Grønlænderne have havt til nogenledes Udkomme, har der dog ikke været noget til Handelen, saa at jeg ey tror, at Kiøbmanden har et eeneste Fad Spæk.

Efter at jeg havde holdt Aftenbønnen paa Holsteinsborg, gik jeg atter hjem igjen.

Det har i Dag været den stærkeste Taage, som jeg erindr mig paa denne Aarets Tiid at have seet. Mod Aften gik den fra Landet og efter Sædvane sadte en stor Taagebanke i Vester. Derpaa blev det ret en fornøvelig Aften, og Nordlysene spillede meget stærk og smukt og det meget høyt oppe paa Horizonten. I Aftes derimod, da de og ved Midnats Tider spillede ret vakkert, gik de saa lavt, at de syntes undertiden at røre mig, hvilket jeg aldrig tilforn har mærket. At de ellers i Grønland gaae ofte meget låvt, kan man sædvanligen mærke; saasom man igiennem dem ofte seer de lavere Skyer og igiennem dem atter Stierne.

D. 14. Et Barn her ved Stedet har i nogen Tiid været dødssygt og da Moderen efter nogen Underviisning har begjæret

¹⁾ årdluk — spækhugger (Orca gladiator). ²⁾ ∩: lomvier.

dets Daab, har jeg ey kundet nægte hende dette, dog, at det ikke skeede, uden saa var, at Barnet blev saa slet, at ingen Livs Haab var meere. Jeg indrettede en kort Bøn, som jeg med min liden Forsamling bad for den syge. I Morges kom en løbendes og lod mig viide, at Barnet begyndte at drages med Døden, og da jeg kom i Huuset og saae, at der endnu var Liv, men at der ingen Tid var at spilde, døbte jeg det paa Dansk i Navn Gud Faders, Søns og hellige Aands. Da det var dødt og begravet gik jeg over til Holsteinsborg at besøge en Syg, som dog ikke var saa slet, som jeg havde formodet. Hendes Sygdom var en Art af et Slag, som er temmelig giengs her ved Nyebyggen.

D. 19. Natten imellem den 18de og 19de hørtes en stærk Suusen i Luften. Jeg var endnu ikke gaaet til Seng[s], hvorføre jeg løb for at see, om der faldt noget af det store Field.¹⁾ Men jeg saae, hørte og fornam intet videre. Men paa Holsteinsborg skal man tillige have fornummet Jordskielv.

D. 21. Veyret har i denne Uge næsten daglig været ret got. Saavel Grønlændere, som Danske, have været paa Hvalfangst; men de have ikke engang stukket, endsige faaet noget.

D. 23. I Aftes sendte Grønl: fra den anden Side af Bugten²⁾ Bud herover, at de vilde atter ud, som i Dag, hvorføre disse her værende skulde og see til, at komme med. Veyret blev got og de foere. En Døbt, Sakarias, sadte Harpunen, som var gjort paa sin Grønlandsk, saa dybt ind, at man havde det største Haab om at faae Fisken. Men i det samme gik Træet i Blæren, ja det som er meere, Blæren selv i toe og Fisken, skiønt udmatted, undgik dog.

Ved denne Stikning ere toe Ting at mærke. *a)* At Harpunen kom saa overmaade langt ind, og traf paa saa got et Sted, at Fisken uden Lændse Stik havde kundet blevet dem til Deel, om Blæren havde holdet.

β) Er her at mærke, at Blæren gik i toe, hvilket er en meget rar Hændelse, og er ikke indtroffet tilforn, medens her har været Danske; træffer formodentlig aldrig ind, uden saa er, at Skindet, hvoraf Blæren er syet, har Skade (*a*):

a: Træet i Blæren, hvorved Kobberemmen var bunden, gik nødvendig med, da Skindet oven for gik i toe. En erfaren Angekok skal derfor have givet følgende Aarsag, nemlig at Træet maae have været et kraftig Arngvoak³⁾, som ikke vilde slippe Fisken, hvorføre det rev Blæren i toe, da det ikke kunde holde Fisken tilbage.

¹⁾ Præstefjædet. ²⁾ 3: fra Holsteinsborg og Timerdlit. ³⁾ årnuaq—amulet.

Foruden denne Fisk har og de Danske stukket paa een, og en Grønlænder paa en anden, men ikke kundet faae Hul. Dette indtræffer ofte, hvilket deels kommer af Stædet, hvorpaa man træffer, deels paa den Stilling, som Fisken har. Imidlertid seer man deraf, hvor meget det kommer an paa Styreeren, at han veed at styre ret, paa Roerkarlene, at de viide at roe og stryge i rette Tiid; thi det kan ey siges til dem, efterdj Fisken da af Raabet vilde blive forskrækket; og paa Harpunereren, at han veed at træffe det rette Stæd. Dog kan han viide dette, men dersom Baaden kommer forkeert til Fisken, maae han stikke hvor han kan, ikke altid hvor han vil.

D. 25. I Dag have vi havt et haart og slemt Veyr med stærk Norden Vind i Kasteviis. Paa Søen har været stærk Frost Damp.

Kulden var i Formiddag 15 °, og i Eftermiddag 18 ° under Fryspunkten.

I Dag gjorde een af mine Høns et overmaade stort Egg, og da jeg slog det i toe, befandtes det, at der var tvende Blommer i det.

D. 28. Underviisningen er holdet i denne Maaned, som sædvanlig.

Veyret har mod Slutningen af denne Maaned været, som oftest, temmelig bekvæmt til Hvalfangst; hvorføre de ogsaa jevnl: have faret ud; men intet fanget.

Kulden har steget og faldet. Den 27. var Kulden stærkest i denne Maaned; thi de faldt Kvægsølvet til 21 1/2 ° under Fryspunkten.

MARTIUS.

D. 1. Dom: Quinquages: holdt jeg her og paa Holsteinsborg Gudstienesten med Grønlænderne.

Veyret var i Dag temmelig bekvemt til Hvalfangst, hvorføre de danske Nyebyggere og Grønlændere vare farne ud. En Døbt, neml: Sakarias, stak i en Fisk. Men den smurte sine Støvler og var oven i Kiøbet saa uartig, at den tog alt Redskabet med sig.

Nu trykker Hungeren meget; men Kulden endnu meere. Vel er her endnu ingen Lamper gandske slukkede; men de ere ikke heller meget langt derfra.

D. 5. Den stærke Blæst forvolder, at Kulden, skjønt Kvægsølvet er kun 19 ° inf: f: p:;¹⁾ er næsten utaalelig.

¹⁾ infra frigoris punctum — under frysepunktet.

D. 6. Nu det er klaret op i Luften, sees, at lisen er i saadan Mængde inddreven, at der er kun gandske lidet aabent Vand. Hvalfangsten hører altsaa atter af sig selv op igien, og er der nu ikke meere Haab om, at de komme oftere ud i Aar, eftersom den Tiid er nu snart for Haanden, da Fiskene pleye at gaae herfra, for at søge de nordligere Pladser.

D. 13. Saae man første Gang de sorte Teyster.

D. 15. Dom: Reminisc: Skiøndt lisen ved nogen Havdønning og det særdeles gode og milde Veyr vi har havt i denne Uge, er nu brekket for den største Deel op i Bugten, saa gik jeg dog i Dag over Land til Holsteinsborg, hvor der blev prædiket for de Danske og Grønlænderne. I hvor vel den Bevægelse, jeg fik, var for mig, som en slet Gangere, vel stærk og ikke meget behagelig, saa var jeg dog nødt dertil, fordi jeg i denne Vinter er ilde plaget af Skiørbug. Købmanden, som jeg efter Sædvane havde ladet viide, at jeg kom for at prædike, havde sendt et Fartøj efter mig, hvilket kom, efter at jeg var gaaet. I Aften blev jeg med et Fartøj ført hjem igien.

Man har nu paa et Par Dage ingen Hvale seet, hvorføre saa vel Grønlændere, som de Danske, have endet deres Hvalfiskerie i Aar.

D. 23. Jeg roede i Aften i min Kajak til Holsteinsborg og der underviiste.

D. 25. Marie Bebudelses Dag holdt jeg Gudstienesten her.

I Dag flyttede een af de Døbte i Telt. En anden var allerede i Gaar flyttet ud. Nøden driver dem saa tiilig ud. En Deel af Hedningene ere allerede farne op i Fiorden og i Morgen eller overmorgen følger efter Formodning den øvrige Deel.

D. 28. Som noget særdeles rart her i Distriktet kan det antegnes, at en Grønlænder fangede i Gaar oppe i Fiorden en Eenhiørning:²⁾ af temmelig Størrelse. Han sendte i Dag sin Søn til mig med et Stykke Maktak,³⁾ som raatt smagte mig ret vel, men da jeg lod det kaage, smagte saavel det, som det vedhængende Spek saa nydeligt, og saa saa lekkert ud, at jeg ikke vilde have undseet mig ved, at sætte dette det for hvem, det skulde være; skiønt Indbildningen har gjort, at jeg tilforn har holdet det uspiseligt for Danske, endsige, at det kunde spiises med Appetit.

¹⁾ Holsteinsborgs havnebugt. ²⁾ Narhval (Monodon monoceros). ³⁾ mátak (jfr. sd. 23).

D. 29. 2de Enker bleve i Dag her paa Amertlok døbte i den hellige Trefoldigheds Navn, efter at de tilforn havde afstaaet deres forrige Vilfarelser og aflagt deres offentlige Troesbekiendelse, samt gjort saaledes reede for deres Kundskab, at baade jeg og den talrige Forsamling kunde ikke andet end være vel fornøyet med dem. De Nyedøbte ere:

Naomi tilforn *Kapek*¹⁾ og
Lydia . . . . *Nesualluak*

Til denne hellige høytidelige Forretning vare Nyebyggerne paa Holsteinsborg og alle de til Missionen henhørende Grønlændere [Vidner]; hvorved der efter Sædvane var saa trangt, at en stor Deel maatte staae udenfor.

I Betragtning af, at jeg eene har i Vinter været her ved Stæden, tog jeg een af mine skikkeligste Drengene navnli: Ebenezer,²⁾ døbt af min Formand, til Medhielp, for at underviise af Bogen, naar jeg havde Forfald. Han har viist sig saa troe, flittig og lydig, som jeg kunde have ønsket, har ogsaa paa egen Haand udskrevet sig et Exemplar af Forklaringen og det Nye Testamentes Historie, og maae jeg takke dette unge Menneske for en stor Deel af den deylige Fremgang, disse Døbte og andre her ved Stædet have gjort. Til Opmuntring er han bleven hiulpet med et og andet, som han trængede til, og i Dag fik han blaa-tærnet Lærret til en Stadspelds.

Vi have paa nogen Tid havt meget stille og mildt Veyr, men i Dag faldt Kvægsølvet til 11 $\frac{1}{2}$ ⁰ infr: fr: p: og det var tillige saa heftig en Storm, at saavel Danske som Grønl: ikke uden Fare kom herover; helst de sidste, som venteligen neppe havde kommet til Land, hvis de ikke havde havt deres Mandfolk i Kajaker, som afbrøde;³⁾ og var det ikke meget fornøyleligt for mig paa Landjorden at ansee dette fæle Syn, hvorfore jeg gierne havde ønsket, at de ikke havde povet sig ud.

Det haarde Veyr forvoldte dog nogen Betænkning hos dem, om de turde tage ud eller ikke, hvorfore Kateketen,⁴⁾ som en stærk Kajakroere foer i Kajak herover, men havde det Uhæld, at, da han paa en lisskode vilde gaae i den, kantrede Skoden under ham, og han kantrede og. Dog reddede han sig selv ved Guds Forsyn [og] kom vel over.

¹⁾ Maanske qávik — jærv. ²⁾ Se sd. 7. ³⁾ c: lagde sig i vindsiden af konebaaden for at bryde søen. ⁴⁾ Den danske kateket Hvidsted.

En Grønlandsk Fabel om
LUUSEN OG ORMEN.

D. 30. Luusen og Ormen, som tilforn boede, jeg veed ikke hvor, toge sig een Gang paa at opsøge fremmede Lande, hvor Levemaaden var bedre.

De udreedede derpaa hver sin Konebaad, og det er troeligt, at de have kun været smaae, helst den førstes. De toge een og den samme Vey og kaproedes med hinanden, hvo der kunde komme først paa Land. Ormen som den større og stærkere roede frisk og var allerede kommen Landet meget nær. Luusen kom saa langsom bag efter, og havde næsten overgivet sig; men i det samme brast Ormens Aarøremmer (a:) over, og i den Tiid hans Fruentimmer søgte at gjøre dem til Rette igien, stræbte Luusen det beste han kunde og kom ved den Leylighed først til Lands. Da de nu vare komne paa Landet og havde faaet deres Konebaader udlossede, og trakte paa Land, fik de et Menneske at see. De gjorde derpaa Aftale med hinanden, at det Partie, som først fæstede sin Fod paa det, skulde der have sin bestandige og uforstyrrede Boepæl. Enhver gjorde sit beste og Luusen var saa hældig at komme først. Dette, siger Fabelen, er Aarsagen, hvorføre Luusene til denne Dag fæste deres Boepæl paa Menneskene, men Ormene paa Iorden, og var det en Lykke, disse ikke kom først.¹⁾

D. 31. Reyste jeg til Holsteinsborg, hvor jeg forblev til den siette April.

APRILIS.

I den Tiid jeg har været paa Holsteinsborg, har jeg især været beskæftiget med nøye at prøve deres Kundskab, som formodedes at kunde antages til den hellige Daab, og fandtes der paa Temertleet nie og [paa] Holsteinsborg een, som bleve lovede, at blive giort deelagtige i dette Naademiddel.

Da der er megen Hunger iblandt Grønlænderne, og alle Hedningene saavel som tvende døbte Familier ere allerede for nogen

(a:) Grønlænderne bruge ikke Aaretolde paa deres Baade. Aarene(!) gaa i Remme, og dem have de Danske kaldet Aare-Remme.

¹⁾ Denne „fabel“ kendes endnu flere steder, men næppe saa detailleret (se Knud Rasmussen: Nye Mennesker sd. 177).

Tid siden af den Aarsag flyttet til andre Pladser, hvor der om Foraaret falder i det ringeste fleere Ulker, saa nødes jeg til at haste med Daabsakten meere, end jeg vel vilde, og har i Herrens Navn fastsat, at døbe dem paa Søndag.

En Mand blandt Katekumerne, hvis Kone og mindste Barn blev for toe Aar siden døbt, haver en Søn, som er iblandt de Antagnes Tal. Og da Nøden drev ham til i Dag at flytte i Telt og fare anden Steds han, loed han sin Søn blive tilbage, for at blive deelagtig i dette Naademiddel, og, naar Drengen er døbt, skal han følge med de efterblevne Grønlændere, som vil staae paa samme Sted som den i Dag bortreyste.

D. 9. I Dag reyste jeg atter paa Embeds Vegne til Holsteinsborg.

Strax efter min Ankomst, kom Poster fra Sukkertoppen. De medbragte den behagelige Tidende, at Missions Væsenet havde i Vinter havt god Fremgang der ved Stædet. Iligemaade bragte de følgende fornøvelige Tidende med sig, at der og havde været god Handel, og at et Hval Aadsel var af Missionens Grønlændere fundet, hvilket havde sine halve Barder. Fra Gothaab fik jeg og Breve, som vare skrevne i Octbr: Maaned a: p: Og melder Hr. Thorhalletsen,¹⁾ at Fangsten havde der og ved Fisker'næsset været overordentlig god og et andet Brev siger, at Kiøbmanden paa Gothaab havde allerede den Gang indhandlet henved 120 Fader Spæk. Om Handelen ved Sukkertoppen melder samme Brev, at man kan vente, at den i Aar bliver overmaade god. Man seer af dette, at den Grønlandske Handel er visselig af Betydenhed. Den kan slaae Feyl paa et og andet Sted, men det indrentes dobbelt. Det var ønskeligt om man havde troeværdige Fortegnelser paa alt det, som Aarligen bliver sendt fra enhver Nyebygge, da man vilde faae anseelige Summer ud, skjønt Amertlok skulde ikke giøre stort, uden i Aaret 1763, da herfra blev sendt 277 Fader Spæk og om jeg erindrer ret 3000 Barder.²⁾ Endnu gjorde man Regning paa, at 50 Fade Spæk af Mangel paa Huusrom og færdiggjorte Træer løb bort og kom ikke til Nytte.

Det er noget mærkværdigt, som man ogsaa melder fra Sukkertoppen, at deres Grønlændere have i Vinter været paa Hvalfangst, saasom der i Nærværelsen af Nyebyggen vare

¹⁾ Egil Thorhalletsen (1734—89), missionær i Godthaab 1765—75, viceprovst for Sydgrl. 1773. Se indledn. til „Beskriv. ov. Missionerne i Søndre Grønl.“ ved L. Bobè (Grl. Selsk. Skr. I) ²⁾ Disse var meget værdifulde dengang.

Mængde af Hvalfiske. ¹⁾ Ligeledes ved Napparsok ²⁾ 8te Miile Sønden derfor, hvor Grønlænderne stak i toe Fiske, som de fik intet af. Ved Sydbay, Norden for os, have og været Fiske nok og i Amertlok Fiorden, deres rette Tilholds Sted, faa ja saa got som ingen.

Af Breve fra Gothaab sees, at Tvistighederne ikke aldeles havde lagt sig. ³⁾

D. 12. Dom: Palm: I Dag prædikede jeg for de Danske paa Holsteinsborg.

Efter at den Danske Prædiken var endt, begyndte den Grønlandske, efter hvilken tie Mennesker aflagde, i en meget talrig Forsamling af Danske og Grønlændere, Regnskab for deres Troe og Kundskab, hvorpaa de bleve giort deelagtige i den hellige Daab. Deres Kundskab var meere end forsvarlig god. Men Mette Malene, en Daatter af Kristian og Karoline Mathildis, distingverede sig saaledes at hun opvakte Forundring hos alle tilstædeværende og var et talende Beviis paa Hvidsteds og Ludvigs Flittighed. Dette 8te Aars gamle Barn er ellers af et hurtigt Nemme, god Hukommelse, skarp Dømmekraft og stor Agtpaagivenhed. Skulde hendes Forstand og Lyst voxe med Alderen, fattes hende intet uden Anførsel til at blive virkelig stor. Det er ellers noget særdeles mærkværdigt, at Moderen er overmaade tungnemmed og Faderen ikke heller meget letnemmed, skjønt de ellers begge ere meget skikkelige Folk. Mette Malene har følgende Kundskab, neml: hun kan de 4re Parter af Luth: Katekismo med Sal: Biskop Egedes korte Forkl: derover, Saliggjørelsens Orden, og noget af Forklaringen, læser i Bog og nogenlunde Skrift, hvilket formodes at være alt, hvad man kan forlange af et Barn paa 8te Aar, som om Vinteren allene faaer Underviisning. De Nyedøbtes Navne ere, som følger.

- 1:) Caroline Mathildis tilforn *Arnigesek.*⁴⁾
 2:) Gustav — *Illeksarsiak.*⁵⁾
 3:) Sophie Magdalena — *Tornak.*⁶⁾

¹⁾ Disse viste sig ellers i almindelighed ikke saa langt sydpaa. 1782 oprettedes der dog hvalfangstanlæg ved Ny Sukkertoppen, men det nedlagdes efter at der i 7 aar kun var fanget 1 hval. ²⁾ Napassoq, nu udsted i Sukkertoppens distrikt. ³⁾ Der rasede i disse aar en bitter strid mellem kbmd. Lars Dalager og de danske missionærer ved Godthaab (Kirkehist. Sml. 5 R. VI, 313—19). ⁴⁾ Maaske arnakavsak — sølle kvinde. ⁵⁾ ilagssarsiaq — en man har faaet til kammerat. ⁶⁾ Törnq — hjæpeaand.

4:) Juliana Maria	tilforn	<i>Uttok.</i>
5:) Nehemias	—	<i>Itseitlak.</i>
6:) Tobias	—	<i>Uttorotek</i>
7:) Adam	—	<i>Aniak.</i>
8:) Abraham	—	<i>Uttokaksak.¹⁾</i>
9:) Mette Malene	—	<i>Akkoak.²⁾</i>
10:) Julia	—	<i>Kissivsak.</i>

Det er bekjendt, at det Grønlandske Fruentimmer agter en høy Haartop, vel opbunden, blandt sine største Prydelser, hvilket den og virkeligen er. Paa den Dag, de blive døbte, pryde de dig det beste, de kan, og de glemme da ikke heller Haartoppen. Men det fører denne Uleylighed med sig for Præsten, at den er ham i Veyen, naar han skal helde Vandet paa Hovedet i Daabens Forretning. Dette har jeg først mærket i Dag, da jeg døbte Sophia Magdalena. Ved den første Bestænkelse fik jeg gandske lidet Vand paa Hovedet, hvorføre jeg strax rettede hendes Hoved paa saadan Maade, at det ved de tvende andre Bestænkelse fik meere (a:) Jeg anfører dette i den Henseende, at om min Dagbog skulde nogen Tiid blive læst af en, som tænkte til at blive Præst her i Landet, kunde dette tiene ham til en Advarsel, at han for i Veyen beder Baptizanda, at hun saaledes holder sit Hoved, at der kan komme Vand nok paa det. Jeg veed vel at ikke Mængden af Vandet gjør noget til Daabens Kraft; thi Kristus har befalet at døbe med Vand, uden at nevne i hvor stor Mængde; ikke desto mindre synes det dog for Følgernes Skyld at være bedre at øse en større end en mindre Qvantitet paa Menneskets Hoved.

[Gustav, som blev døbt i dag, „stak i Gaar i en gandske nyefødt Hvalunge.“ Han og en anden fik den dræbt og flænsede saa meget af

a: ved Daabens Forretning søger jeg at faae saa meget Vand som mueligt paa Hovedet, erindrende Buddæi Ord: „ut omnes scrupuli ac „dubia removeantur, non improbandum profecto consilium Gustavi Georgii Zeltneri theologi Altorfiensis eruditissimi, largiorem adfusionem adhibendam svadentis, „ut defectus immersionis hac ratione compensetur etc.“ vide Bud: Inst: Theol: dogm:³⁾ Lib: 5 § 5 pag: 1117.

¹⁾ utorqagssaq — en som skal blive gammel. ²⁾ akuqaq — underlivet. De øvrige navne lader sig næppe tyde med sikkerhed. ³⁾ Johann Franz Budeus (1667—1729) bekendt luthersk theolog. Udgav i 1723 Institutiones theologiæ dogmaticæ (vejledning i dogmatik). Meningen af citatet er: at der, for at fjærne skrupler og tvivl, bør gydes temmelig meget vand over daabskandidatens hoved, for derved at opveje manglen af neddykning (som var det oprindelige).

den, som de kunde have paa kajaken, hvorpaa den sank for dem. „Det var, efter deres Beretning, 5 el: 6 Miille ude i den aabne Søe; et stort Beviis paa, at Grøn: ere de beste Søefolk, som Kongen af Danmark eyer. siden de i saa liden en Baad, som en Kajak, tør vove sig saa langt ud i Søen.“ — „Moderen holdt sig ved Ungen og sloeg engang saaledes i Vandet, at Gustavs Kajak kom til at staae paa Enden; men som Stierten selv ikke ramte den, toeg han ingen Skade, hvilket var Guds besynderlige Beskiermelse at tilskrive.“]

Efter endet Daabsakt og Bøn med de Nyedøbte, reyste jeg hjem igien for at besvare de fra Gothaab og Sukkertoppen ankomne Breve; hvilke jeg fik færdige i Nat, og

d. 13. i Dag reyste Posterne. En af vore Døbte reyste ogsaa med sin Konebaad og Familie til Sukkertoppen, for at besøge sine Slægtninge, at see Akpamiut,¹⁾ det Land, hvor han er fød og opdragen. Med samme fulgte Mr. Olsens Svoger, som er bleven saa mistrøstig over den slette Held, han har havt her, at han forloed sin egen Familie og foer med Kone og Barn til Sukkertoppen, hvorfra han kom for toe Aar siden og hvor han er døbt.

Man kan heraf slutte, at dersom en Grønlander, som dog er i Familie med en dansk Mand af gode Indkomster og et got Hiertelag mod sine, ikke kan finde sin Regning ved at boe her, men vil heller ved en anden Nyebygge blandt Fremmede slaae sig igiennem, som han kan, saa maae man, siger jeg, heraf rimeligvis slutte, at der vil mange fleere følge bag efter, eller og flytte andensteds hen.

I Dag havde jeg den Fornøjelse at see i mit Vindue et europæisk Skib, formodentlig en Hollænder som seyler nord efter paa Hvalfangst. Den var Landet temmelig nær; og kom ikke meget fort afstæd, saasom Vinden var imod.

De Danske paa Holsteinsborg skal have seet fiire Skibe.

D. 16. Skiertorsdag. Hvidsted holdt Gudstienesten paa Holsteinsborg.

I Dag kom en Grønlander fra Holsteinsborg, som fortaalte, at nogle Syderlandske Fruentimmer og Børn have sadt deres Konebaad til paa den nordre Side af Næsset,²⁾ men selv havde de bjerget Liv og noget af Teltet paa en Øe, og som de havde staaet der længe, og vare næsten forkomne af Sult og Frost, havde ikke heller noget voxent Mandsmenneske hos sig, maatte

---

¹⁾ Agpamiut, boplads i Sukkertoppens distrikt. (Se Thorhallesen: Beskriv. ov. Miss. i Sydgrøn. 85). ²⁾ Kangårssuk (sml. sd. 9 og 28).

de alle omkomme paa den elendigste Maade, om de ikke fik hastig Hielp. Saasnart jeg hørte dette, sendte jeg i Øyeblikket min Konebaad ud for at afhente dem, om de endnu vare i Live. Selv havde jeg i Sinde at følge med dem. Men som jeg ikke havde det ved Haanden, som jeg nødvendigvis maatte være forseet med, hvis Reysen skulde formedelst Uveyr blive langvarig,¹⁾ og der var Fare ved at give et eeneste Øyeblik bort, loed jeg Grønlænderne fare, som jeg hastigst kunde faae afsted.

Veyret har hele Dagen været got; men i Mørkningen kom en Syndenstorm saa rivendes, at jeg er i stor Frygt for den udsendte Konebaad, hvorpaa er 4re Mennesker, tvende af hver Kiøn.

Kiøbmanden paa Holsteinsborg, som ikke vidste, at jeg sendte min Baad efter de elendige Mennesker, sendte i Morges en Kajak til dem, som havde noget Spek og Fødevare med sig.

D. 17. Langfredag. Gudstienesten blev holdet for Grønl: paa Holsteinsborg af Hvidsted. Men her blev ikke holdet, saasom ingen voxne vare hiemme uden tvende, med hvilke blev, som sædvanlig, holdet Bøn.

Min Konebaad er ikke kommen hjem i Dag, hvorføre jeg lever i stor Frygt, at den er bleven tilsadt; thi Veyret synes i Dag at have været saa got, at den gierne kunde have kommet.

D. 18. Omsider kom dog Konebaaden lykkelig hjem og medbragte sex elendige og forhungrede Mennesker, neml: 2de Enker, hver med 2de Børn. Det syvende Menneske, ogsaa en Enke, havde de afsat paa Veyen hos en af vore velhavende Døbte.

Disse elendige Menneskers Skiebne, i denne Vinter, indeholder mange sæere og besynderlige Ting, som vel kunde fortiene at anføres, hvis det ikke var alt for vidtløftigt. Her vil jeg allene anmærke, at de i forrige aftagende Maane, altsaa omtrent imellem d. 23de og 27de Mart: reyste fra Sydbay og har fra den Tid af til nu staaet paa Øen, uden at have noget Spek at brænde og uden at have noget at spiise uden allene noget Tang og gamle Skind, hvilket disse ynkværdige Mennesker endda maatte æde ukaagte. Til sidst vare de dog saa udmattede, at de hverken kunde staae eller gaae og havde lagt sig i Teltet tilsammen for at opbeebe deres Død. Imidlertid fik de Redning og paa de tvende Dage som de have nu faaet noget at spiise, ere de komne sig

---

¹⁾ Han har manglet proviant, som kun udleveredes fra kolonien hver anden uge.

saa vel, at de alle kan staae og nogenlunde gaae, det mindste, omtrent 3 Aar gamle Barn, undtagen, som endnu er saa afmægtigt, at det hverken kan gaae eller staae.

D. 19. Første Paaske-Dag prædikede jeg paa Holsteinsborg.

D. 20. Anden Paaske-Dag læste jeg paa Holsteinsborg af Postillen og derefter, som sædvanlig, underviiste jeg Grønlænderne.

D. 21. Her ved Amertlok ere nu ingen Grønlændere uden min Karls Familie; thi de andre ere alle farne ud paa deres Sommer Fangst; denne liden Forsamling blev i Dag underviist.

D. 23. Et Faar paa Holsteinsborg fødte i Dag tvende Gimmerlam. Det er den tredie Gang i tre Aar hun har født Tvillinger. Et klart Beviis at Landet er bekvemt til Faareavlning.

D. 26. Første Søndag efter Paaske. Det er nu, Gud være derfor i al Evighed Lovet! kommet saa vidt ved denne Mission, at den første offentlige Konfirmation er i Dag holdet. Konfirmanterne, som vare tre, vare

1:) Karl Dorf, Kiøbmand Dorfes ældste Søn.¹⁾

2:) Giertrud, Jon Gundersøns Hustrue og

3:) Mette.

Vinter Underviisningen har nu taget Ende, saasom Grønlænderne ere nu allesammne flyttede i Telt og ere henfarne, hvor enhver formeener sig best at kunde fange; hvorfore og Kateketen Hvidsted er kommen herover; men Ludvig følger sin Svoger og Moder.

MAJUS.

D. 3. Anden Søndag efter Paaske vare de ovenmældte, som i Søndags bleve konfirmerede, til Herrens Bord, her paa Amertlok. For Prædiken var Skriftemaal.

D. 15. [Kiøbmanden har gjort en rejse til Sukkertoppen og medbragte breve, der dog ikke indeholdt andet nyt, end at man havde hørt, at alle de Danske ved Godthaab havde det godt.]

D. 31. Den 16de i denne Maaned var Iorden saaledes optøet, at jeg kunde arbeyde den. For at forsøge, hvorledes tilig Sæd vilde lykkes, saae jeg Salat, hvide Roer og Skeeurt samme Dag.

Iorden til Salaten var meget got giødet og temmelig vel tilberedet; thi det var i Høst omgravet og bestemt til at saae Rug i, som dog gik over Styr. Roerne derimod og Koklearia

¹⁾ Se sd. 45, anm. 2.

bleve saaede i nyebrudt Iord, som bestoed af lutter Sand og fik ey anden Giødning end Aske.

Den 26. Majj saaede jeg Kaalfrøe og Havre, samt nogle Bygkorn, som jeg fandt i Havren. Indtil denne Tiid syntes Veyret heel bekvemt, men efter den Tiid fik vi megen Snee og stærk Natte-Frost. Ikke destomindre, da det nu igien har regnet og Sneen er afgaaet, sees nogle Koklearia, sex hvide Roer og en utallig Mængde Salat at komme op. Af Hvide-Roerne har een taget Skade i Toppen. Af Salaten sees nogles Stengler ligesom overklippede. Andre Stengler ere visnede i Midten og baade Roeden og Toppen seer gandske frisk ud. Dette sidste har jeg meget ofte iagttaget i de forrige Aar, ikke allene ved Salaten, men og ved Rug og andre Sædarter. Neppe troer jeg, at det bør tilskrives Frosten. Meget meere bør det tilskrives smaa Orme, som ikke ere andet end Fluernes Yngel, hvilken i stor Mængde ere ved Giødningen indført i Haven.

Kaalene og Havren ere endnu ikke komne op.

Efter den Danske Prædiken var Altergang.

JUNIUS.

D. 1. [Han faar at høre, at anmagssætterne allerede for nogen tid siden „havde stødt til Landet, hvorføre jeg i Aftes i Herrens Navn foer op i Fiorden.“ Han fik ogsaa en del „Sild“. — D. 2. toge nogle konebaade ud, men fik intet. — D. 3. sendte han sin egen Baad ud; den kom tom tilbage. „Man vil sige, at Angmassætterne have forflyttet sig.“]

D. 7. 1ste Pindse Dag loed jeg kalde Grønlænderne, af de nærmeste Telte, tilsammen, underviisede og bad med dem.

D. 8. 2den Pindse Dag. Roede jeg i min Kajak over til den anden Side af Fiorden, hvor tvende døbte Familier stode. Med dem blev siunget en Psalme og bedet, samt et Kap; af N: T: læst.

Mr. Olsen stoed paa Innukoeksak¹⁾ og i hans Telt blev Bønnen holdet.

[Derefter samtalte de om et og andet, deriblandt ogsaa om nogle mærkværdige navne paa steder i fjorden. Mærkeligst er 4 à 5 steder paa fjordens nordre side, nemlig:]

1:) Assung Assung-a! ²⁾ hvorom jeg intet endnu kan

¹⁾ Se nedenfor. ²⁾ Asungasungâq. Betydningen kendes ikke, men stammen er uden tvivl den samme som i missionslogens navn Asungmiut. Navnet bruges ogsaa om en høj, fritstaaende basaltklippe umiddelbart udenfor Diskos stejle kyst 12—13 km øst for Godhavn.

melde andet, end dette, at det er en meget stor Steen, som sees oven paa et høyt Field. Naar man farer under den, seer den ey større ud end en Afviiser paa Kiøbenhavns Gader. Men Tojuk, den eeneste nu levendes Grønlænder, som har været der oppe, siger, at den er saa breed, at der oven paa den kan staae et Telt, og nogle troe, at den skal kunde sees 16 Miile ude i Søen. De Danske kalde den Pêr Steen,¹⁾ og Grønlænderne have den Fabel, at den engang haver været et Menneske.

Dette fik jeg at viide i Fior; thi da jeg havde været noget Syden for Amertlok og vi toge igiennem et Sund, sagde en af Roerskerne: Nü fare vi paa Assung-Assung-as Veye. Hvad vil du sige dermed? sagde jeg til Hende. Grønlænderne, var Svaret, fortelle, at Assung-Assung-a har været en Syderlænding og toeg igiennem dette Sund, da han kom her Nord. Dette er alt det jeg har kundet udspørge. Saa lidet, som det end er, synes det dog at være mærkværdig, saasom denne Fabel synes at have sin Oprindelse i Loths Hustrues Historie. Hvad der har givet Andledning til dens Danske Navn [: Pêr Steen :] er mig ubekjendt; ²⁾ venteligen er det et Indfald taget af dens Skikkelse, som ikke er et Menneskes meget ulig; thi at de første Danske Nyebyggere have vidst Grønlændernes Fortelling, og saa af Mangel paa at kunde huske det Grønlandske Navn, skulde have givet den et Navn, som [kunde] nogenlunde passe sig med det Grønlandske, tviler jeg om. Steenen holdes ellers af Matroserne her ved Stæden saa mærkværdig, at de gemeent: vil, at nye komne skal hønse ³⁾ ved den.

2:) Nogle Miile, omtrent 3 eller 4re, ovenfor Assung-Assung-a! kommer man til et Sted, som heder Nakarbik.⁴⁾ Ordet betyder et Sted, hvor man falder ned af, hvilket nedstammer fra Nakarpok, falder ned. Om Oprindelsen til dette Navn har man følgende Sagn [: Tradition :]. Tvende unge Mennesker, hver af sit Kiøn, vare komne op oven for denne Klippe. Her begynte Karlen at karassere Pigen i at trekke hende efter Armene [: Paniarpa ⁵⁾ :] men Pigen løb fra ham. De kontinuerede dette Spøg saalenge, indtil Pigen af Vanvare styrtede ud

¹⁾ Thorhalletsen kalder den St. Peders Steen (Beskr. ov. Miss. i Sydgrl. 101). Hos Giesecke (sd. 126) hedder den Peer Steen og hans Børn.

²⁾ Mærkeligt nok har klippen ved Disko fra kolonisationens første tider heddet „Per Dams skib“, uden at det er muligt at udrede navnets oprindelse.

³⁾ ɔ: give Penge i et Lav, hvor man første Gang kommer (Molbech: Dansk Ordbog, 1 udg. I, 493) ⁴⁾ nákarfik. ⁵⁾ pániarpoq — „hasselerer og skjærtser med et Fruentimmer; trækker hende efter Armene“ (Fabricius: Ordbog 349).

over Fieldet og slog sig ihjel i den underliggende Steenuhre. Karlen, hidsig i at forfølge hende, blev ikke hendes Fald vaer, men løb ud paa samme Sted, som hun, og endede Livet paa samme Maade. Troeligt er det, at disse tvende unge Mennesker have været af fornemme Byrd, siden man har agtet denne sørgelige Tildragelse værdig at bevares i en evig Ihukommelse.

3:) Innukoeksak ¹⁾ (a:) ligger noget ovenfor Nakarbik og betyder et gammelt Menneske. Strax derhos findes

4:) Uttokait ²⁾ (b:) o: de Gamle.

Ingen Grønlænder har kundet give mig nogen Underretning om Oprindelsen til disse Navne. Paa det første Sted sees endnu Tegn af Huuspladse. Paa det sidste Sted har endog i Vinter boet Folk. Jeg gietter altsaa, at disse Okiuvikker ³⁾ [:o: Steder at boe paa om Vinteren, Huuspladse:] have faaet deres Navn ved denne Leylighed, at der paa de Steder have boet Folk, som have naaet en høy og usædvanlig Alder. Da Okiuvik-kerne ligge strax ved hinanden, er det troeligt at de Gamle [: Uttokait:] have først boet paa Uttokait [: eller Uttokarne:]; men da een eller fleere af dem ere døde, har et overblevet gammelt Menneske af Sorg over sine Døde flyttet fra det Sted; men af Kierlighed til Fiorden ikke flyttet længere bort end til Innukoeksak o: det gamle Menneske, og givet dette Sted sit Navn.

5:) Men nu kommer jeg til det mærkeligste Sted, som ligger endnu høyere oppe mod Amertlok-fiordens Bund og bær Navn af *Ada*. Da jeg i Fior første Gang hørte det nævne, faldt det mig selvsomt for, at høre et Sted opkaldt efter det gandske Menneskelige Kiøns Stamfader Adam. Ved nærmere at tænke derpaa, meente jeg at Navnet maatte hede Ata af Atak ⁴⁾, en sortsiiidet Sæl. I denne Meening blev jeg meget bestyrket af en Dansk Mand, som jeg talte med angaaende dette Steds Navn. Da nu Mr. Olsen og jeg talte om de mærkværdige Navne paa nogle Steder i Fiorden, spurgte jeg ham: hvorledes han havde hørt dette Steds Navn nævne? „Paa samme Maade, svarte han, som jeg hører Grønlænderne nevne Adam.“ Men Grønlænderne udtale Adam ved *Ada*. I den Saliggjørelsens Orden, som hans Høyærværdighed Hr. Professor og Provst Paul Egede haver forfatted, og som findes gemeenligen heftet bag til Hr. Bruuns

(a:) Af de Danske gemeenl: skjønt urettelig [kaldet] Innukoeksame o: paa Innukoeksak.

(b:) Urettelig af de Danske [kaldet] Uttokarne som egentlig bemærker paa Uttokait.

¹⁾ inoquagssâq. ²⁾ utorqait, fl. af utorqaq. ³⁾ ukîvik — overvintringsplads ⁴⁾ât

Psalmebog,¹⁾ kan man see Bevis derpaa; thi § 10 siger hans Høyærværdighed: Tauko NB: NB: NB: Adalo Evalo Innuit etc: etc: etc:

Skjønt nu Mr. Olsen og jeg havde hørt Ordet paa een Maade udtale, vilde vi endnu ikke tro vore egne Øren, førend vi endnu nøyere havde undersøgt Sagen, hvorfore vi gik ind i Teltet og spurgte Grønlænderne, om Stedet heed Ada eller Ata. De nægtede det sidste og bekræftede det første, og da vi sagde, at det jo var et Navn, som først var indført af de Danske, svarede en gammel Enke, at der findes nogle Grønlandske Navne, som fuldkommen stemme overeens med nogle af de Navne, som Grønlænderne faae i Daaben. For at bekræfte dette anførte Magrethe [:saa heeder Enken og er i Olsens Familie:] et mærkeligt Exempel, nemlig, at da hun ved Gothaab hørte Simons Daatters Navn, som hun i Daaben havde faaet, blev hun heel underlig og bedrøvet, i det det kom hende til at erindre sig hendes, som Hedning døde Syster Hanna. (a:)

Om Ada og Hanna er det unægteligt, at de have saa stor Overeensstemmelse med de tvende bibelske Navne Adam og Hanna, at det synes næsten uimodsigeligt at de ere komne endten(!) umiddelbar eller midderbar fra Jøderne. At det første Navn tillegges et Sted, er ikke Sagen til Hinder, saasom vi veed at et Sted kan faa Navn af en Person. Ved at igiennemsee Designationerne,²⁾ som jeg just har for mig, finder jeg, at Susanna, døbt af min Formand i Aaret 1763 d: 25de April; har tilforn heedt Salak (b:) hvilket Navn har megen Liighed med Salah, Arphachsads Søns Navn;³⁾ men da Salak er et Fruentimmer Navn, skulde jeg før troe, at det nedstammer af Sara; thi Grønlænderne udsige Sara som Sala eller Salet forandrende R i Sara til L. Vil man heller nedlede Ordet fra Salah, saa hindrer det dog just ikke meget, at det i Grønland bruges som et Fruentimmer Navn, og i det gamle Testa-

(a:) I det jeg skriver dette paa reent kommer Grønlænderen Adam ind til mig. Jeg spørger ham, om det Steds Navn heder Ada eller Ata, og han svarer, at det heeder ligesom han Ada.

(b:) See Hr. Borkes Designation over døbte Grønlænder og Katekumener, fra Høsten 1762 til Foraaret 1763.

¹⁾ Rasmus Berthelsen Bruun, f. ¹⁷/₄ 1725, kand. 1749, miss. i Godthaab 1752—60, † ¹⁷/₁ 1771 som sognepræst Slagelse St. Pederskirke. Dygtig oversætter. Hans salmebog (119 salmer) udkom 1761. Mange af hans salmer findes i den nu brugte salmebog. ²⁾ c: de aarlig hjemsendte lister over døbte og katekumener. ³⁾ 1. Mosebog 10,24.

mente som et Mands; thi det hender sig at et og det samme Navn tillegges Personer af begge Kiøn. Saaledes kaldes en Bødker her ved Stedet Innakonak,¹⁾ og af min Designation for Aaret 1764 sees, at et Pige Barn har havt samme Navn. (a:)

Parrak eller Perrak, som findes i min Designation for Aaret 1764—65, synes at nedstamme enten fra Paran eller Pharan Gen: ²⁾ 21,21. Num: ³⁾ 10,12. 13,4.⁴⁾ 1 Sam: 25,1. Hab: 4,3. eller fra Perez i Chron: 8,16. eller fra Peraz Gen: 38,29. Hertil kan endnu legges Isake, som synes at være det samme som Isaak; thi Isaak maae af en Grønlænder enten udtales Isake eller Isaake⁵⁾; thi lad være, at man vel med megen Møye kan øve, en ung Grønlænder i sær, til at tale Ordet ud paa samme Maade som vi, saa dog, saasnart det efterfølgende Verbum haver Suffix: eller Ordet skal settes i Gen: saa maae dog (*E*) til, hvilket da forandres til (*I*) og tager Signum Gen: (*B*:⁶⁾) til sig. Exempel kan sees Math: 1,2: Abraham-*ib* ernera Isaak. Isaak-*ib* ernera Jako (b:). Skjønt jeg for nærværende Tiid ikke er i Stand til at levere flere Exempler (c:) paa Grønlandske Navne, som have Overensstemmelse med det Gamle Testamentes, saa tør dog Eftertiiden, om Gud vil, levere flere, ja maaskee jeg selv kan opdage nogle (d:)

(a:)Hun findes i min Designation for Aaret 1764 under Nr. 131. Navnet er stavet noget anderledes. Men det er min Vankundighed i Sproget at tilskrive. Det bør heede: Innakonak. Den omskrevne Bødker kom 1765 herover. Samme Tiid kom en heel Deel andre Folk. I de mange Danske Navne kunde Grønlænderne ey finde Reede; hvorforsø de gave dem Nye. Bødkeren blev kaldet Innakonak: elskværdig, fordi en er liden og vivver(!), og vivver og bruges helst om Børn. See P: Eged: Dict: Grønl: —

(b:) See Testamente Nutak 1: c: Kiøbenhavn 1766.

(c:) Jeg kan ikke forbigaae at erindre, at Hr. Biskop Egede melder, at han „efterloed en Person hos Grønl: ved Navn „Aron Augustin⁷⁾son“; „den samme, som een af dem tilforn havde fatted Godhed⁸⁾ for, fordi „hans Navn var næsten som hans neml: NB: NB: Aroch“ See Relation om den Grønl: Miss: pag: 39. Under dat: 21 Jan: 1722, pag. 37.

d:) I denne Sag kunde ventelig de Herrer Missionairs Aarlige hjemsendte Designationer gjøre god Tieneste; men der maatte agtes toe Ting 1:) at de allene bleve brugte, som vare skrevne af Missionairer, som i nogle Aar haver været i Landet; thi jeg veed af egen Erfaring at de Designationer, som skrives i de første Aar, ere i Henseende til

¹⁾ inequnaq — nydelig, sød; et endnu alm. brugt kælenavn. ²⁾ 1. Mosebog. ³⁾ 4. Mosebog. ⁴⁾ Skal være 12,16. ⁵⁾ Udtales nu Isâq. ⁶⁾ Nu p. ⁷⁾ Originalen har „Augustini Søn“. ⁸⁾ Originalen har „Affection.“

Spørmaal bliver det, om disse Navne ere umiddelbart fra Jøderne eller om de ere i Landet indførte middelbar nemlig: da Kristendommen først blev her prædiket. Det første synes troeligt α :) fordie man ved Kristendommens Indførsel ikke brugte, saa meget som nu, at indføre bibelske Navne; β) efterdie de bibelske Navne, man haver opdaget, ere alle af det Gamle Testamente. Her ere endnu tvende Navne, men de ere unægteligen indførte i de seenere Tiider. Det eene bær en gammel Mand, som i sin Tiid har været en stærk og hurtig Grønlander og derfor saa æret at han endnu selv kalder sig den store Herre [: Nalegarsoak ¹⁾ :] skjønt ingen anden vil lengere viide af hans Herskab at sige. Denne Mand heeder Jane, og efter hans egen Sigelse har han givet sig dette Navn efter en stor og stærk og derfor blant Grønlanderne æret, hollandsk Skipper. Den anden er en liden Pige, paa omtrent toe Aar gammel, ifald hun endnu lever, hvilken hendes Fader 'Angekkokken Kanek ²⁾ kaldte Abigael efter, som han sagde, en døbt, men død Slægtning.

D. 11. Fædrelandsskibet kom den sidste i forrige Maaned til Friderikshaab. Nogle Forandringer blant Handelsbetienterne voldte at her i Gaar kom Expresser med Breve fra Kompagniet, og i Dag kom de samme op i Fiorden til Olsen. Det Nytt man ved denne Leylighed fik at høre, var dette, at Skibet ikke havde været fleere end 23ve Dage paa sin Overreyse; at Kiøbmændene paa Gothaab ³⁾ og Holsteinsborg ⁴⁾ have faaet Tilladelse at gaae hiem og skal den sidste afløses af Hr. Kaptain Egede; ⁵⁾ at Kiøbmanden paa Gothaab skal af Kiøbmanden paa Sukkertoppen ⁶⁾ afløses, hvilken Nyebygges Handel igien bliver betroet til Olsen, som nu i toe Aar haver forestaaet Hvalfiskeriet ved Holsteinsborg.

D. 13. I Aften silde reyste jeg fra Fiorden. Med Angmaksak Fangsten har det kun været slet bestilt; thi nogle have faaet lidet eller intet; men de, som kom først og havde faaet fleere end nok, have havt den Uheld, at en Deel af dem ere gandske

Stavelser ey saa efterrettelige. 2:) At de blive igiennemseet af en i Sproget kyndig, at ikke Grønlandske Navne for nogen Liigheds Skyld skulde ansees som bibelske. Jeg finder i Designat: Annak⁷⁾, men det nedstammer fra Annarpøk og har skiden Bemærkelse, skjønt det haver nogen Lighed med Anna.

¹⁾ nålagarssuaq. ²⁾ qaneq — mund. ³⁾ Lars Dalager. ⁴⁾ C. F. A. Wulf. ⁵⁾ Niels Egede. ⁶⁾ Hans Rasmussen Storm, f. 1734 † ^{1/8} 1781 i Godthaab. Gift med miss. Berthel Laersens datter Maria Elisabeth, f. 1747, † 1779. ⁷⁾ anaq — ekskrement (udsagnsord anarpoq).

forraadnede; saa som der er falden megen Regn. Lodderne have ellers i Aar været usædvanlig feede, saa at man kunde af en maadelig Gryde kaagte Angmakset, skumme en anseelig Deel Fit, som brændte got i Lamper og giver Andledning til at troe, at der af Angmakset med Fordeel kunde brendes Tran, eller beredes paa samme Maade, som Hr. Strøm melder, at man i Sundmør faaer Tran af Sild. (a:) ¹⁾

D. 14. I Morges kom jeg hjem.

D. 21. Første Søndag efter Trinit: prædikede jeg.

Paa nogen Tiid have vi havt en usædvanlig Varme. Kvægsølvet i Therm: steeg d: 19de h: til 17° over Frys punkten.

D. 23. [En karls flint sprang paa Holsteinsborg og slog to fingre rent bort, foruden at den øvrige del af haanden blev ilde tilredt. Købmand Olsen skulde just til Sukkertoppen, „hvis Handel han nu skal forrestaae“. Glahn tog med over til Holstbg. for at se til karlen; han maatte efter købmandens begæring give attest for] at denne Hændelse ikke var skeet i Fuldskab af Karlen, hvilket jeg saa meget heller kunde give, som baade Karlen selv er en ædruelig Karl, og der desuden paa denne Aarets Tiid vel ikke haves megen stærk Drik paa Nyebyggerne.

Ved Forbindingen var jeg tilstæde, men selv vilde jeg ey paatage mig den, deels fordie jeg er uerfaren i Haandlægekonssten, deels fordie jeg boer paa Amertlok, deels ogsaa, fordie jeg skal med Skibet, som nu snart kan ventes, til Egedesminde, og altsaa ikke [kan] blive ved den, til dens fulde Helbredelse. Imidlertid blev den dog, som jeg skønner, ret got forbunden,

(a:) Mangel paa Indsigt hindrer nogle; Frygt for [: det kommer ikke mig ved, om den er grundet eller ikke:] at Kompagniet vilde trække heele Profiten til sig, naar noget kunde vindes, holder andre; og en forsigtig Frygt, at Grønlænderne skulde derved skee Indgrib i deres Nærings-Midler gjør, at nogle, blandt hvilke jeg er, ikke anstiller dette Forsøg. Vindesygen er undertiden overdreven, og i et Land, som er langt fra Øvrigheden, kan den ey saa let paalegges Tømme. Af alle Forsøg var maaske dette det mindst betydelige og kunde vel indrente noget, dog neppe meget. Imidlertid kaster dog ikke Skillingen Daleren bort. Betydeligere var Hayfiskeriet. Uden Skade for Grønlænderne kunde det øves; thi Grønlænderne agte ikke Hayen og fanger den aldrig, uden for Plaisair, bruge ikke heller dens Lever, Ja nogle Grønlændere ere endog bange for at fange den, befyrgende at dens Medbrødre skulde hævne dens Død. Af de Hayer her ere, skal ungefær 8te Fiske til et Fad Spæk. Leveren er det, som giver det.

¹⁾ Fisken lægges i tønder, der øses fersk Vand paa og røres godt om, saa dannes „en Hoben Olie oven paa“ (Physisk og oeconomic Beskriv. ov. Fogderiet Søndmør I, 309, Sorø 1762).

saaledes som man kan vente det at kunde skee af uerfarne Folk. —

D. 30. Førend jeg slutter min Dagbog vil jeg først kortelig melde om Missionens og Handelens Tilstand for dette Skibaar, nemlig fra 1. Iul: 1766 til sidste Iun: 1767.¹⁾

Missionen angaaende, da har den haft samme Held, som i de forrige [aar]. Skjønt man ved en agtsom Giennemlæsning af Dagbogen seer at den drives med megen Arbeyde af dens Betientere, kan man dog forsikkre, at det langt fra ikke er alt sammen anført; thi det vilde være ligesaa kiedsommeligt at læse, som møysommeligt at skrive.

At denne Mission er besværligere end andre, reyser sig deraf, at Holsteinsborg staaer paa et Sted, Amertlok, hvor Præsten boer, paa et andet. Ved Amertlok boe da nogle Grønlændere. Ved Holsteinsborg boe de med Danske gifte, og deres Tyende, og da Steden selv er ikke bekvem for Grønlændere, skjønt bekvem for en Nybygge, saa boe Resten af de til Missionen henhørende paa Temertleet, hvilket ligger ikke langt fra Holsteinsborg. Da nu Missions Betienterne ere pligtige til at sørge for alle deres [tilhængeres] Underviisning og Opbyggelse, Umueligheden ikke heller forbyder det, thi saa vare de undskyldte, saa følger herved dog denne Uleylighed (α :) at Missions Betienterne maae være adskildte, følgelig haver hver især meere Arbeyd; men udrette dog meget mindre end de samlede kunde gjøre; (β :) At der falder idelige Vinter Reyser for Præsten. De ere just ikke saa meget lange og besværlige, naar man kan komme til Søes, som naar man formedelst løse Jisskoder eller tynd Jis, der ligger sig i Veyen, maae over Land. Man har ikke her, som i Dannemark, Heste, ikke heller, som i Lapland, Reener; nødes altsaa til at gaae, som hiine Apostler, til Fods²⁾ (γ :) Dagene ere korte om Vinteren og det forstaaer sig selv, at de ere forløbne, inden Gudstienesten er holdet for toe eller tre Meenigheder, hvorfore man seer sig nødsaget til, at blive Natten over hiemme fra. Men ved samme Leylighed gaaer dog nogen Tiid bort, og om Mandagen bliver da intet betydeligt bestilt.

Uagtet disse Forhindringer, hvortil kundes legges fleere, haaber jeg dog, at Missions Verket er drevet med megen Frugt. Dette maae her saa meget meere tilskrives den Naadige Gud,

¹⁾ Det gamle „handelsaar“ regnedes fra $\frac{1}{7}$ i det ene aar til $\frac{80}{6}$ i det næste. ²⁾ Glahn har altsaa næppe benyttet sig meget af hundeslædekørsel.

som det visseligen synes at overgaae Missions Betienternes Kræfter; allerhelst naar man eftertænker, at jeg, som den ældste paa Stedet, har kun endnu været her i fiire Aar, følgelig haver endnu meget at lære, inden jeg kommer saa vidt, at jeg med den Færdighed kan udtrykke mig i det Grønlandske Sprog som i det Danske; thi om jeg vel kan oversætte noget, eller efter megen Betænkning og Overlæg tale noget, saa heeder det ikke endnu, at kiende et Sprog. Min Katekete kom herover i Aaret 1764 fra Vaysenhuuset; Aaret derefter var han hos mig,¹⁾ men da Mr. Wulf i Aaret 1765 naadigen blev dimitteret, maatte jeg sende ham til Temertleet, hvor han siden den Tiid haver bestandigen været om Vinteren. Om Sommeren er han vel her; men saa kommer Angmaksak Tiden, derpaa Skib, med det følger jeg til Egedesminde og naar jeg kommer derfra er Sommeren forbie, og Kateketen skal atter paa Temertleet; thi Grønlænderne begynde da at flytte i Huus igien. Heraf kan altsaa sluttes, hvad Underviisning han har faaet, eller har kundet faae hos mig. Heraf kan og skiønnes, hvad Uleyligheder der af hans stændige Fraværelse fra mig kunde flyde, hvis han ikke, ved Guds Naade, var et sindigt og skikkeligt Menneske, og Gud lade ham altid blive det! Her af kan endelig dømmes, hvor liden Fremgang han har kundet gjort i Sproget, siden han meest ex usu maae lære det. Lægger jeg nu dette til, at han er af et svageligt Helbred, om Vinteren gemeenligen med Skiørbug beladt og af maadelige Naturens Gaver, saa sees letteligen, at, hvis han ikke brugte den yderste Fliid, vilde det gaae Kræbsgang med Missionen, hvorføre Gud bør prises, som indtil denne Dag haver givet ham Naade til at arbeyde troeligen. National Kateketen Ludvig er flink nok, men han er Grønlænder og opdragen i Grønland, hvorføre han ikke altid er saa nøyagtig, som det behøvedes. Desuden er hans Kundskab vel god, dog burde den, som Katekete, være bedre, men hvorfra skal han tage den? I det Grønlandske have vi kun faa Bøger.²⁾ Det feyler altsaa ikke, at man jo i Betragtning af dette anførte, maae bekiende, at Gud selv haver drevet Verket. Betragter man

---

¹⁾ Ved missionslogen (Asungmiut, Amerdloq). ²⁾ En Grønlandsk A B D Bog (2^e udg. 1760); H. Egede: Elementa Fidei Christianæ (1742); P. Egede: Evangelium okausek tusarnersok (de 4 evangelier; 2^e udg. til ligemed apostl. gern. 1758); P. Egede: Catechismus Mingnek (Luthers lille katekismus med tillæg af 46 salmer; 1756); R. Brun: Ivngerutit okko 119 (Grønl. salmebøg; 1761); P. Egede: Testamente nutak (ny test.; 1766).

nu Stædet, saa er det næsten at forundre sig over, at en eeneste Grønlænder vil boe i dette fattige Distrikt, hvilket vel i mine Tanker kunde blive riigt, naar baade Grønlændere og Danske besadde Indsigt nok. At Grønlænderne blive ved Stædet, bør frem for alle Ting tilskrives Gud og dernæst den Kiærlighed, Folket haver til de Stæder, hvor de ere fødte. Thi den er saa stor, at Kristian aarligen tager ind i Itiblekfiorden¹⁾ for at tage Angmaksak, da han dog kunde faae dem langt nærmere og bedre i Amertlok-Fiorden, og at Otto i Aar er reyst til Akpamiut,²⁾ omtrent 30 Miile herfra, for at see det Sted, hvor han er fød og opdragen; og jeg tviler ikke om, at han jo flyttede til Sukkertoppens Mission, hvis han ikke føyede sin Kone, som er en Amertlokker og hvis han kunde overtale sig til at forlade sin Søster, som er givt med Kristian.

Hvad Grønlændernes Kundskab angaaer, da sees den udførlig af Designationen, og at de fleeste leve derefter, kan jeg med Sandhed bevidne. Der gives vel nogle onde Mennesker iblandt de Døbte, men hvor findes ikke de? Klinten groer her ogsaa iblandt Hveden, men hvor skeer ikke det? Min Dagbog har ikke dulgt det, og hvi skulde det dølges? Men at jo Guds Aand kiendeligen har arbejdet paa Sielene, sees deels af min Dagbog, deels af de mange, som ere traadne over ved Daaben i Pagt med Gud og have viist en kiendelig Længsel derefter. At man ellers ikke uden en tilstrækkelig Kundskab og kiendelig Levnets Forbedring antager nogen til Daaben, kan sluttet deraf, at Itseitlak, nu Nehemias var allerede i Katekumenernes Tal i Aaret 1762 til 1763, følgelig allerede i min Formands Tiid [: See Hr. Borkes Designation fra Høsten 1762 til Foraaret 1763 :] og nu i Aar først er døbt, Karoline Mathildis, hendes Stifson Abraham, hendes tvende Døttre, hendes Broder Gustav, iligemaade Lydia, kom til Missionen i mit første Embedes Aar, men nu i Aar først er bleven giort deelagtig i den hellige Daab. Neublo, en skikkelig Enke, men af et slet Begreeb, kom i samme Aar til Missionen, men man har taget i Betænkning at døbe hende endnu, uden Nødsfald skulde kræve det. Min Karls Svingermøder kom her til i Aaret 1764 og er dog ey antaget til Daaben førend i Aar. Det samme gielder om Juliane Maria; hvoraf, som jeg skønner, man tydelig kan see, at man ikke forhaster sig med Daaben, og i Sandhed

¹⁾ Itivdleq (Thorhallesen: Beskriv. ov. miss. i Sydgrl. 102). ²⁾ Agpamiut (jfr. sd. 109).

er dette saa meget desmeere fornøden, som der uagtet al Forsigtighed anvendes, endda mange slette Mennesker blive døbte og der ogsaa gives Grønlændere, som troe, at de ey behøve at lære meere, naar de først ere døbte. Konfirmationens Indførsel er derfor, for de i Ungdommen døbte i sær, høyst nødvendig og er derfor i Aar, første Gang, holdet ved denne Mission.¹⁾ Her maae det dog anmærkes, at det synes, at den ikke vel kan holdes paa de, i Dannemark fastsatte Dage; thi om Sommeren flytte Grønlænderne hist og her omkring, alt som Lysten og Nødvendigheden det udfordrer, kan altsaa ikke om Sommeren blive præparerede til at blive konfirmerede ved Mikkeldags Tiider. Og om Paasken, helst naar det er i trange Tiider, eller den indfalder silde, ere de gemeenligen flyttede af Huus; saa at det synes fornøden, at den høyeste Øvrighed tillader, at Konfirmationen maae skee paa de Tiider, som falde Grønlænderne og Præsten paa ethvert Sted meest bekvemme.

Grønlænderne her ved Stæden, have i Aar intet havt til Handelen. Det samme kan siges om de, som have boet udenfor,²⁾ dette skiønnes best deraf, at der ikke komme uden nogle faa Fade Spek hiem. Endda vare disse ikke blevne saa mange, hvis ikke en Grønlænder for sin Fornøjelse[s] Skyld havde sadt sin Fuglepiil i en Tunnulik³⁾-Unge (a:) som vel ikke døde strax, men maatte dog omsider sætte Livet til og blev funden død af Itiblermiut,⁴⁾ som ved denne Leylighed fik en halvsnes Tønder Spek at sælge.

Det har dog fornøyet mig, at af alle Grønlænderne heromkring, havde tvende Døbte fleest Sæle, da de i Vinter flyttede i Huus, ja de Døbte vare særdeeles lykkelige til at fange saa jevnt, saa at de sloge sig dog saa nogenlunde igiennem. Deres

(a:) Denne Unge skal have været 90 Fod lang(!). Man kan deraf slutte, at de gamle ikke ere smaae. Spækket var meget tyndt og beløb sig omtrent til en halvsnes Tønder eller toe Slupsladninger. Bardenne duede ikke. De vare nok saa breede som de store Hvalfiskes eller rettere, som den rette Hvals *Balenæ veræ Zorgdragerii*.⁵⁾ men kun $\frac{1}{4}$ All: eller lidt meere lange. Man skulde synes, at det var utroeligt, at saadant et Uhyre kunde dræbes med en Fuglepil; ikke destomindre er det dog vist, og jeg saae selv, da Assistenten leverede Grønlænderen sit, i Fiskens fundne, Piilejern.

¹⁾ Senere forbødes det at konfirmeres saadanne, der var døbt som voksne.

²⁾ ɔ: omkring i distriktet. ³⁾ túnulik — finhval. ⁴⁾ Beboerne af Itivleq.

⁵⁾ Nordhvalen (Grønlandshvalen).

Naboer derimod paa Øen¹⁾ saae det helt slet ud med, og der var en Angekkok, som i heele Vinteren ikke fik en Sæl, skjønt han er bekendt for at være en god Forhververe. Hans Søn gik det ikke bedre.

Hvalfiske haver Grønlænderne her ikke fanget. Toe ere allene istukne, begge af Grønlænderen Sakarias; men begge undgik. Formodentlig er det den eene af dem, som blev i Foraaret funden ved Sukkertoppen. De Danske Hvalfangere have havt utroeligt Arbejde, men disse fangede ikke heller noget. De brugte undertiden danske Slupper. Dette var nødvendigt; thi det var befalet af Kompagniet og tvende Slupper oversendte til det samme Brug; men Kompagniet kender ikke den grønlandske Kuld, ikke Jiskanten, ikke Jisskoderne, som man maae stage sig igiennem, ikke Jisen, som legger sig paa Aarerne, ikke Hvalliinerne, som i det de komme i Vandet, blive stive af Frosten. I et Land, som dette, gives der Ting, i hvilke Bienterne bør være meget opbundne, og atter andre, i hvilke de bør have frie Hænder, allerhelst naar Tienere haves, til hvis Indsigt og Redelighed maa kan forlade sig.

Undertiden bleve og Konebaader brugte, og jeg tror, de ere de bekvemmeste her, hvor Hvalfangsten skal drives om Vinteren, og hvor man skal have Fartøyerne hver Dag op paa Land. Hvor vidt Hvalfiskeriet, drevet af Danske, kan være Grønland og Kompagniet til Beste, vil Tiiden lære. Toe Aars Erfaring synes at have lært, at det just ikke er saa meget gavnligt, som baade jeg, og andre med mig, have troet, ikke, fordi Sagen er umuelig og ugiørlig, som for mange andre Aarsagers Skyld, hvilke ey ere forudseete, allermindst af mig, som da ikke havde megen Erfaring.

Ved vor Mission har fra Høsten 1766 til Foraaret 1767 opholdet sig 125 Mennesker, deraf ere

Viede	Børn fødte og døbte	Døbte af Katekumenene	I alt døbte	Døde	Konfirmerede	I Foraaret til andre Missioner bortreyste
1 Par	1	13	14	1 Dreng	3	21

¹⁾ Qipingassoq.

Endnu blev d: 3die Aug: et Barn døbt paa Nye Egedesminde. —

De Skrifter, som Missionairen paa Amertlok haver i Vinter forfærdiget og hvoraf de fleeste eller maaskee alle med Skibet til det Høylovlige Missions Kollegium underdanigen blive hiemsendte ere.

1:) *Testamentetab Okalluktue.*¹⁾

2:) *Designation* fra 1. Jul: 1766 til sidste Jun: 1767.

3:) *Observationer af Thermometro og Vinden* for samme Tiid.

4:) *Dagbog* for samme Tiid.

5:) *Afhandling om Testamenter.*²⁾

Under Missionairens Opsyn og efter hans Tilskyndelse er forfatted af

Sandgreen Observationer over Vinden og Veyrets Forandringer fra 1ste Ian: 1765 til sidste Decbr: 1766.

Endnu er han i Færd med at udskrive og bringe i Orden.

Mr. *Olsen's* Dagbog over Vindens og Veyrets Forandringer fra 17de Iul: 1742 til Ult: Decbr: 1766.

Nu kunde jeg slutte min Dagbog, om ikke et Forslag i Vinter var giort. Skiønt det, som mange andre, gik over Styr. Jeg haaber, at det ikke gjør Opfinderen nogen Skam og derfor behøver det ikke heller at stikkes under Stoelen.

[Derpaa følger:]

FORSLAGET

til en almindelig og offentlig Bogsamling ved
Holsteinsborg og Amertlok.

[Samtlige Danske skulde deltage med forskellige bidrag; der skulde anskaffes danske bøger. Hvor mange paragrafer forslaget består af, kan ikke ses, da de sidste blade i dagbogen mangler, saaledes at det hører op midt i § 9.]³⁾ —

¹⁾ Jfr. sd. 95. ²⁾ Forsøg til en Afhandling om Testamenter — — — i Særdeleshed til Grønlands Nytte. Trykt 1769 anonymt paa forfatterens bekostning. Fortalen dateret ²⁹/₁ 1767. ³⁾ Der findes intetsomhelst herom i hans indberetninger til kollegiet.

HENRIC CHRISTOPHER GLAHNS MISS. ORD.
VED HOLSTEINSBORG I GRØNLAND

DAG-BOG

FRA 1. JUL: 1767 TIL SIDSTE JUN: 1768.

Anno 1767.

JULIUS.

D. 1. I Dag sendte jeg Kateketen og min Karl med nogle dertil leyede Fruentimmere, paa Brendetogt.¹⁾

D. 2. Mariæ Besøgelses Dag²⁾ prædikede jeg for den Danske Meenighed paa Holsteinsborg; men for de faa Grønlændere, som der nu ere,³⁾ blev et Kapitel af N: T: læst, m: v:

D. 3. Kom Konebaaden hiem igien med fuld Ladning, i det den ved en besynderlig lykkelig Hændelse var troffen paa saadanne Steder, hvor der fandtes en god Mængde Drivebrende opkastet.

D. 4. Kom Poster fra Egedesminde, hvor de Danske ere alle friske. Der har i Vinter faldet god Handel. Med Posterne skrev jeg til de Herrer Sverdrup og Dreyer.⁴⁾

I Dag kom et dansk Fartøy fra Sukkertoppen, som førte en Tømmermand hiem, som paa nogen Tid var laant herfra.

D. 5. 3die Søndag efter Trinitatis reyste jeg paa Embedets Vegne til Holsteinsborg for at underviise Grønlænderne.

OM NOGLE AF GRØNLÆNDERNES SKIKKE VED HVALFISKERIET.⁵⁾

D. 6. (1:) Den som legger Blæren til ved Hvalfiskeriet har Æren for den, dermed fangede Fisk(a:), skiønt

(a:) Saa at Fisken kaldes hans, og han siges at have fanget den.

---

¹⁾ Missionærernes brændselsdeputat var meget ringe — 6 tdr. kul og 2 favne brænde — saa de maatte benytte af tørv og drivtømmer, hvad de kunde bjærge. ²⁾ En nu afskaffet helligdag; jfr. sd. 98. ³⁾ De fleste Grønlændere var paa sommertogter rundt omkring. ⁴⁾ Sverdrup, missionær ved Jakobshavn, se sd. 43. f. — Casper (døbt Jesper) Drejer, f. 14/9 1737 i Trondhjem. 1765—70 missionær i Clauthavn, † 18. april 1788 som sognepræst i Torvestad i Ryfylke. Ved Clauthavn efterlod han et manuskript: rettelser og tillæg til den grønlandske ordbog. Det er nu forlængst tabt. ⁵⁾ Afhandlingen findes optaget i Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Skrifter, Ny Samling I, sd. 273—96 (Kbh. 1784), tildels i lidt ændret form og med en indledning.

han ey har større Deel i den end de andre, som enten hielpe til at dræbe den, eller komme til den, efter at den er dræbt.

Grunden til denne Lov synes at være denne, at, siden den, som har Blæren, gemeenligen er en Mand, som enten allerede er, eller agter at gjøre sig Æreværdig, saa er han derved forbunden at have nøyere Omsorg for, at noget bliver fanget, hvor af følger, at han maa være sparsom paa Dagene, naar Vind og Veyr er got, at Jntet da skal blive forsømt, (a:) at han maa opmuntre de andre til det samme, at han maa bruge sin egen Konebaad, og istæden for den Skade, han tager derved, lade sig nøye med den Ære, han haver af at tiene det Almindelige og den Høyagtelse samme beviiser ham, som en særdeles god og nyttig Borgere; at dersom hans egen Baad ey er i behørig Stand eller han selv endnu er saa ung, at han ingen Baad har endnu lagt sig til, da at overtale sine Venner til at gjøre Udlaan, at han om Sommeren maa være sig om Kobberemmen til at sye Blæren med og til at binde den til Harpunen; at han om Vinteren maa have Umage med at sye hiin og gjøre denne færdig; at han maa, det Gud forbarme sig! enten selv skaffe eller hos en Angekkok eller anden tilkiøbe sig gode Amuleta til at kraftiggjøre Blæren med; m: v:

Skjønt nu ingen kan nægte, at denne Vedtægt fører meget Nytte med sig, synes den dog at have kundet være bedre, dersom den havde forbundet den, som vilde have Æren for Fisken og hvis Fisken skulde kaldes, at han ey allene skulde legge Blæren med alt Tilbehør til, men endog nødvendig legge Baad til, eller og at deele Æren med den, som gjorde Udlaan paa Baad, thi det er unægtelig meget meere bekosteligt, at bruge sin Baad, som ved Hvalfiskeriet tager altid Skade, og undertiden gandske slaaes i toe, end at legge Blære og Harpun til; uden man vil sige, at enhver stræber jo at have gode Baader, og derfor behøves ey saa store Opmuntringer til at legge sig efter dem, som til at anskaffe sig Hvalfiskeblærer, som vel lettere kan have, men have dog ikke saa almindeligen, fordi kun faae skiøtte om, og, af disse faa, færre kan sye disse Blærer og ingen laver sig til Hvalfangsten førend enten Blæren er syet, eller man vist veed at den bliver syet.

(2:) Alle de, som hielpe til ved Hvalfiskeriet, have

(a:) Afskrift I har her begyndelsen til en ulæselig anmærkning, tilføjet af forfatteren selv.

lige Deel i at flendse. Endog de, som ingen Deel have taget i Arbeydet, miste dog derfor ikke deres Ret til Flendsningen, om de ellers komme til Fisken, førend den er afpillet.

I denne Skik er ingen Ubillighed, dersom de, der ikke have taget Deel i Hvalfangsten, boe paa det Sted, hvorfra Hvalfiskeriet drives; thi i saa Fald ere de enten duelige til anden Fangst, eller af Alder og Sygdom reent uduelige. Ere de til anden Fangst duelige, ere de vist ikke ledige, fordi de ey ere med Konebaadene. De ere ude i deres Kajakker for at fange Sæle som, efter Landets Skik, uddeles paa den Aarets Tid til alle. Paa denne Maade arbejdede disse ikke mindre for det Almindelige, end de, der ere paa Hvalfiskebaadene, hvilke, ved deres Hiemkomst om Aftenen, kan efter en mislinget Fangst, finde i et Stykke af en frisk Sæl eller Fugl ikke mindre Vederkvægelse en Mættelse. Ofte ligge ogsaa Kajakkerne ikke langt fra Konebaadene. Vel ligge de egentligen for at oppasse en Sæl eller Fugl; men, bliver der i det samme stukken af Konebaaderne i en Hval, kan de give dem god Underretning om, hvor den kommer op, hvorved de des lettere kan eftersætte lendse og dræbe den. Der blive langt fleere Hvale dræbte, end der faaes til Land. En stærk Søedynning, en paakommende maadelig haard Landvind, en Modvind o: sl: kan skille dem ved deres Rov. Fornødent er det derfor, at man strax faaer fleere Konebaader ud, der kan hielpe at buxere Aadselet til Lands, førend Søen og Vinden det forbyder. Her gjøre atter Kajakkerne en herlig Tieneste, saasom de strax kan jage til Land og give de hiemmeværende Kvindfolk det lykkelig giorte Bytte tilkiende; beordre dem, at fare ud, og selv hielpe dem med videre til Rette. De kan altsaa ansees i denne Strid med Hvalen, som de flyvende Tropper ved en Krigshær, hvilke ikke gjøre mindre, skjønt ey samme Tieneste, som de haardere bevæbnede.

Ere de svage og Gamle, og altsaa ikke kan taale at fare ud, saa kan saadanne for det første ikke flendse meget, og dernæst er det jo høyst billigt, at Sælskabet underholder de Lemmer som gjerne vil, men ikke kan arbejdede som de andre. Jøderne tillode Fattige og skrøbelige Folk at sanke Ax op af deres Agre, og paa saadan Maade at nyde Deel i den Guds Versignelse de indhøstede. De vare at rose, men langt meere Grønlænderne, som uden Befaling, uden Oplysning tillade deres Fattige det samme. Men hvad de angaae, som ey boe paa samme Sted, som Hvalfangerne, og hverken tage Deel

i Hvalfiskeret eller paa anden Maade understøtte det, er det meere vanskeligt at begribe Nytten og Billigheden af denne Lov, som endog giver dem Rettighed til at flendse, saa meget som de kan, uden man vil sige, at det skeer, for derved at opmuntre dem til at tage Deel i en Fangst, som giver saa god Fordeel, og hvór Fordeelen, efter al riimelig Formodning, maa alt blive større, jo flere der lægge Vind paa den, saasom den da kan drives med større Magt og følgelig meere fanges i Fald ey ellers nogen Uheld indslaaer. Eller man vil sige, at det, som af Fremmede kan flendses, ikke er stort; thi nogle af dem ere gandske uvante til dette Arbeyde, [: hvilket helst har Sted, naar der tales om saadanne Fremmede, som vel boe i, men dog nyeligen ere komne i Distriktét:] og da de ere fraværende, faae de det ofte ikke at viide, førend det er for silde. Eller man vil sige, at det skeer, for at nyde samme Ret, hvis man et andet Aar skulde faae i Sinde, at boe paa et Sted, hvorfra Hvalfangsten ey blev dreven. *) Eller denne Vedtægt er gjort af lutter Goddædighed, for at gjøre sine Landsmænd og Venner deelagtige i sin Lykke. Eller man vil sige, at denne Skik haver sin Oprindelse fra de første Tider, da heele Folket haver kun bestaaet af faa Slægter, som, formedelst indbyrdes Svogerskab, have ey regnet det, med deres Venner, saa nøye, og som desuden ikke kunde benytte sig af en heel Hval, allerhelst siden Overskuddet var uafsætteligt. Eller man vil sige, at denne Skik grunder sig paa denne, som det synes, Grund Lov: Af alt rart og meget stort, maa enhver tage sin Deel. Eller fordi man hastig kan faa Aadslet afflendset, at ikke Aarets Tid skal løbe bort, og de, til Hvalfangst bekvemme Dage skal forsvinde, inden man paa nye kunde komme ud igien. Eller det skeer, fordi man, af toe onde Vilkor, heller vil lade fremmede Grønlændere end Hayerne tage Deel i sin Fangst.

(3:) Det tillades enhver at flendse saa meget, som han kan.

Ved denne Artikel komme vel mange til kort. De kan være, i Henseende til Harpunering, Lendsning, Styren, Roening, brave Mænd, men med alt dette slette Spæk- og Bardeskiærere, hvor fore de, skjønt de kan have megen Deel i, at Hvalfisken er fanget, faae dog mindre deraf, end andre, som have havt min-

*) Siden alle tager Deel i Flendsningen, samle alle sig, saa mange som kan faae det at viide til at buxere Fisken til Land, hvorpaa ligger ligesaa stor Magt, som at dræbe den.

dre Deel deri. Men her maa agtes, at det er vanskeligere, paa Grønlandernes Maade, under Vandet, at ligge og skiære Spæk og Barder, end at roe med en Aare, styre et Fartøi og stikke en Fisk. Men det Arbeyde, som er meest vanskeligt, er og i Grønland meest agtet og holdes meest værdigt at belønnes, ey med Ære allene, men og med Vinding, hvilken Vinding er saa meget meere lovlig, som ingen faaer meere end han selv skiærer, og ingen forbyder en anden [at] skiære ligesaa meget, om han ellers kan. Da enhver faaer af Hvalen, efter som han flendser til, saa opmuntrer dette den tilvoxende Ungdom i Tide at øve sig i Springpeldse ¹⁾ og holde sig længe under Vandet. Jo bedre de lære dette, jo nyttigere blive de Sælskabet, og jo længere kan dette vente, at have Nytte af dem, saasom de, ved Baads Kantring eller Sønderknuselse langt ude paa en Fiord, kan, om Hvalen ellers ingen Skade gjør dem, lettere bierge sig selv, og maaskee med sig selv andre, da derimod de ubevante skal have ont nok med sig selv, end sige, med andre (a.)

(4:) Hvo som finder i Stranden Barder, og tillige bringer dem selv op paa Land, hører dem til; men dersom han allene finder dem, men ikke opbierger dem, haver han ingen Rettighed til dem, men den eller de, som finde og bierge dem. Er nogen eller nogle i Færd med at bierge fundne Barder, og andre komme dertil, maa de frit bierge med, og hvad de bierge, er deres.

At en Mand, som finder Barder, men ey kan bierge dem, ey faar nogen af dem, og at den eller de, som finder dem, og drager dem op af Søen, tilegner sig dem, er høyst billigt, saasom de ved denne Leylighed dog komme Staten til Gode, da de ellers, ifald de bleve liggendes, til den første Fin-

(a:) Saaledes biergede toe Grønlandere 5 Danske Mænd, som 1767 vare paa en Baad, som blev slagen i toe af en Hval.

NB. I Aarene 1765 til 1767 vilde de danske Nyebyggere ved Holsteinsborg selv fange Hvale. Men som Fiskene komme ikke ind i Amertlok førend i Xbr. Maaned og bliver der ikke længere end til midt i Martij, saa falder denne Tid de Danske al for haard og derfor har man holdt op med denne Fangst og lader sig nøye med at købe det, Grønl: fange. (Anmærkningen er tilføyet i 1ste afskrift af forfatteren selv.)

¹⁾ Springpels kaldtes en klædning, som kun brugtes ved hvalfangsten. Den var af afhaaret, vandtæt sælskind, bestod af hue, trøje, ærmer, vanter, bukser og støvler ud i et, og havde midt paa livet et hul, som personen krøb ind i, naar han trak dragten paa, og som derefter sammensnøredes ved en løbegang. Den kaldtes paa grønlandsk atterdlæk (atterdiak). Nu kendes den næppe mere.

dere fik giort Anstalt til deres Opdragelse, kunde imidlertid af Bølgerne drives ud igien, uden at komme til noget Menneskes Nytte.

At de som have stukken og maaskee dræbt Hvalen, hvor af disse Barder ere affaldne [ikke faar nogen] ¹⁾ er høyst billigt, saasom ingen kan beviise, skjønt vel riimelig Viis formode, at det er af denne eller hiin Fisk, som de den eller den Gang saarede eller dræbte. Om de end kunde beviise, at de ere af deres dræbte Fisk, saa findes de dog oftest saa langt borte fra dem, at de vilde maaske udrives af Søen og saaledes ey komme til nogens Gavn, hvis man vilde bie med at opdrage dem, til de rette Ejere vare opsøgte og komne. Desuden have de overgivet Fisken, og følgelig mistet derved deres Ejendoms Ret til den og dens Barder, hvorføre hverken Aadslet eller Barderne kan høre dem til, uden saa er, at de ved at finde det igien, eller paa anden Maade, efter Landets Vedtægter, erhverve sig Ejendoms Rettighed enten til Alle eller til nogle af Barderne. Jeg har ellers mærket, at naar man formoder at det er denne eller hiins Fisk, bliver ham gierne nogle Barder foræret af dem, som have faaet de fleeste.

At den som finder Barderne først, ey eene beholder dem, med mindre han faaer dem paa Land, inden nogen anden kommer dertil, og at enhver, som kommer til de fundne Barder, har Lov til at bierge saa mange paa Land, som han kan overkomme, og at de, han saaledes bierger, tilhører ham, synes ligeledes billigt, saasom man ellers maatte befrygte, at en Mand ikke kunde saa hastig, som fornøden giordes, trække saa mange Barder, da de af en heel Fisk beløbe sig over til 500de, paa Land, og at denne Sinkelse kunde forvolde, at en paakommende Sædnyning og Storm kunde føre dem fra Landet, hvor de altsaa hverken kunde komme Finderne eller nogen anden til Nytte, hvilken Uheld, man synes at have vildet saa vidt mueligt forekomme herved, at man har tilladet enhver tilkommende at optrække saa mange Barder, som han vilde og kunde, og at dette kunde skee med des større Fyrighed og Hurtighed. haver man givet ham Ejendoms Ret over det, som han saaledes optrage(!).

(5:) Naar et Hvalaadsel findes, faaer Ejermanen Harpun og Blære, hvis de findes ved Aadselet, men til Aadselet selv har han ingen videre Ret end en anden.

¹⁾ Indskudt i 2den afskrift.

De som finde det, høre det til, [dog saaledes, at enhver, som kommer dertil] ¹⁾ og kan, maa flendse saa meget, som han kan overkomme.

Et Aadsel kan drive mange Miile omkring i Søen. Tie Gange kan det støde til Land. Tie Gange kan det drives derfra igien. Vinden har stor Magt over det. Strømmen har næsten større. Det er derfor høyst nødvendigt, at naar et Aadsel findes ved Landet, der strax bliver gjort Anstalt til dets Fastbindelse, at det ey oftere skal uddrives. For Finderen og hans Hielpere kan hertil ingen større Opmuntring være, end denne, at de viide, at Aadselet er deres, hvis ingen Fremmede Giester komme, og om de komme, at de, som Findere, og følgelig, som de, der først komme til at flendse, beholde gemeenligen Broderparten. Men at de andre, som ikke ere Findere, men som komme først til Aadset efter at det er ført til Landet og der fortøyet, faae deres Deel af Spæk og Barder, synes i sær at tillades for Hayernes Skyld, da man heller vil, at Mennesker end Hayer skal have Nytte af Spækket, og siden man tillader det med Spækket, har man venteligen ikke undtaget Barderne fra denne Lov, allerhelst, naar man eftertænker, at den tilvoxende Ungdom derved opmuntres til at øve sig vel i Springpeldse til største Nytte for det Almindelige. Her til kunde føyes andre Aarsager, som findes ved den første Artikel.

Man kunde ellers sige, ved denne Artikel, at det synes høystbilligt, at naar et Hvalaadsel havde Harpunen i sig, hvor af man let kunde dømme, naar og af hvem det var stukken, at da disse fik nogen Deel af Byttet, skjønt de ikke fandt det. Men vi har seet, at i Følge de foregaaende Artikler kan ingen, i en egentlig Forstand, tilegne sig Fisken, og at, skjønt den kaldes hans Fisk, som haver lagt Blære og Harpun til, enhver har dette uagtet Rettighed til at flendse Barder og Spæk af den, og det saa meget, som de kan overkomme, fra hvilken Frihed ikke engang Fremmede, som kan komme til den dræbte, men endnu ikke afflendsede Fisk, udelukkes. For Hayernes Skyld maa Aadsler i sær afflendses i en Hast, hvortil mange udfordres, og eftersom de erhverve sig Ejendoms Ret, over alt det, de afflendse, gjøre de sig yderste Flid, spare ingen Umage, og skye intet Arbeyde. Men herved bliver ogsaa Spækket deeleet i mangfoldige smaae Deele, hvorved det bliver umueligt uden nogens

---

¹⁾ Det indklammede er tilføjet efter den trykte afhandling. Afskrifternes tekst giver ingen mening.

alt for store Fortrydelse at tage fra enhver en proportioneret Deel, for at give enhver af Hvalfangerne en, efter deres Duelighed til at flendse, proportioneret Deel. Hiine vilde synes at miste for meget, disse at faae for lidet. Enhver af hiine vilde paastaae, at han ey i Sammenligning med hans Naboe burde give saa meget, og enhver af disse, at han burde have meere. Siden nu indbyrdes Tvistigheder (maa) som allesteds, saa meest i en frie Stat, hvor ingen Overherre, ingen Dommere er, bør saa meget mueligt, forebygges, saa har ventelig Fædrene for denne Aarsags Skyld tilladt, at de som fandt et Aadsel skulde, uden nogen Afgift til Ejermændene beholde af det, enhver saa meget, som han biergede.

Man kan og sige til denne Vedtægts Forsvar, at siden de, der have stukket i Fisken, have aldeeles overgivet den, saa have de med det samme tabt deres Ejendoms Ret til den, og at den eller de, som finde den igien og gjøre den fast til Landet, ere dens rette Eyere. I Følge dette, kunde maaskee nogen synes, at Kompagniets Betientere handlede imod Ret og Billighed i Aaret 1765, thi da Kiøbmanden ¹⁾ paa Holsteinsborg stak en Fisk og de Danske om Aftenen, efter at den var blevet dræbt, bleve af Storm nødte til at forlade den og tvungne til at overgive alt Haab om den, og de Dagen derpaa, da Veyret blev got, atter fattede Haab om at finde den, og kom ogsaa virkelig til Fisken, men først efter [at] Grønlænderne havde fundet den, at Kompagniets Folk da, dette uagtet, bemægtede sig Barden af Fisken, og overlode Grønlænderne, der paa den Tid havde stor Mangel, Spækket, meere som en Gave end en Ret, skjønt det er uvist, enten det skeede af Kiærlighed eller Frygt. Andre torde maaskee lægge til, at Ubilligheden synes at være des større, saasom Fisken blev dræbt ved Grønlændernes Hielp, ikke at tale om, at det er uvist, om Kompagniets Oktroy giver det Tilladelse at fange Hvale i Grønlands Fjorder, som synes af Gud at være givet til Underholdning for Indbyggerne, der ey med store Skibe kan forfølge Hvalene i den romme Søe. Skulde, siger jeg, nogen synes dette, da veed jeg just ikke noget at sige til Undskyldning for denne Gierning, uden dette: At der udfordres megen Forstand og Naade til at have, og ikke misbruge, Magten. Sætter man ellers dette forud, at Kompagniet havde Ret til at leye Konebaade og Grønlændere til dets Hvalfangst til Skade for Hvalfangsten, som skulde drives af Grøn-

---

¹⁾ C. F. A. Wulff.

lænderne, efterdi disse af Mangel paa Folk og Baade ey kunde drive deres Hvalfangst med nogen ret Styrke, saa bliver Gierningen lettere at forsvare. At jeg ey tilforn har kundet gjort denne Anmærkning kommer deraf, at ieg ey saa nøye haver eftertænkt Sagen. Den er ellers bleven noget vidløftig.¹⁾ Det følgende skal blive kortere.

(6:) Naar en Hval flendses og Flendserne komme til Land med det, de have aflendset, tillades enhver Smaadreng at skiere sig saa store Stykker af Spekket, som han kan, og vedbliver han saa længe ved dette Arbejde, til Kvinderne komme, for at tage Spækstykket, og lægge i Dyngen.

Denne Frihed synes at være Børnene forundte, deels for ved denne Fornøjelse at give dem Lyst til at træde i Fædrenes Fodspor og lægge sig efter Hvalfangsten; deels og for de fattiges Skyld, saasom en Enke, der haver en Søn paa tie til tolv Aar, ved saadan Leylighed kan dog faae saa meget Spæk til sin Lampe, at hun i Henseende til Brendsel, og undertiden i Henseende til en Deel af Føden, kan leve, i den Vinter, andre utrængt.

(7:) Bliver nogen ved Flendsning og Bardeskiæren saaret, maa han ey gjøre sig vred derfor.

Denne Sædvane er høyst billig: Efterdj man ligger i Hobetal omkring Fisken, ofte i Mulm og Mørk og følgl: letteligen kan, imod sin Villie, gjøre nogen Skade, er det høystbilligt, ikke at regne en anden den Vaade til Onde, som han ingenlunde kan gjøre ved.²⁾ Og paa det ingen, ved Paaskud af Vaade, skulde tilføye sin Næste nogen Skade befaler en anden Vedtægt:

(8:) At vogte sig nøye at man ey beskadiger en anden; hvilken billige Vedtægt Overtroen haver givet sin fulde Vægt, idet man troer, at om den, der har haart saaret en anden, bliver ved at fortsætte sin Flendsning, skal Blodet ikke stilles og Saaret ey læges, hvorføre man har forordnet at

(9:) Naar nogen ved Flendsningen haart saarer en anden, saa at den saarede for den Aarsags Skyld ikke videre kan flendse, skal den som saarer strax forlade Fisken og ey heller videre befatte sig med Flendsningen. —

¹⁾ Hele dette stykke er udeladt i den trykte afhandling. ²⁾ Egede Saabye nævner et eksempel, hvor en af flendserne kom til at dræbe en anden ved at jage sin kniv op i livet paa ham (Egede Saabye: Brudstykker af en Dagbog, holden i Grønland 1770—1778, sd. 71 f.).

Jeg har nu anført de fornemste Skikke ved Hvalfiskeriet, saaledes som de have været og til Deels endnu ere. Jeg siger til Deels. De sidste Aaringer neml: fra 1765 til nu har gjort nogen Forandring, Gud veed, om det er til Landets og Stædets Beste. De fleeste Danske, deels af Uviidenhed, deels af en redelig Hensigt, nogle maaskee og af Ondskab, vil ingen Regler binde sig til. Andre vil endeligen være Reformatores, uden at gjøre sig de Ting, de vil reformere, ret bekiendte og uden at overveye eller kunde overveye Tingene og faae ret Indsigt i dem. En Skinnytte, som deres Reformation kan føre med sig, er ofte nok til i deres Tanker at gjøre den fornøden og at stræbe for dens Jværksættelse. At Grønlænderne ved slige Ting forvildes, at de selv tilsidst ingen Regler vil følge, at de Døbte, som de der meest omgaaes med de Danske, og maa, for en Deel, rette sig efter de Danske, de boe hos, blive af deres Landsmænd som helligen iagttage deres Fæderne Skikke, hvoraf en Deel ikke ere ilde grundede, anseete som Folk, der ved Omgang med Fremmede, ere blevne fordærvede, sluttes letteligen og mærker man derfor, at en fornuftig Kristen iblandt fremmede Grønlændere retter sig aldeles efter alle tilladelige Skikke, skjønt han handler gandske anderledes ved Nyebyggerne. Præsterne, som af Gud og Kongen ere satte til, ikke at ophæve, men at forbedre Folkets Sæder, see sig alt for lidet understøttede, og maae lade mange Ting blive ved et blot Ønske. Saasom man kommer til Landet med liden Jndsigt i Sproget, i Folkets Sæder, i Landets almindelige, og sin Meenigheds besynderlige Omstændigheder; saa som Sproget, de nødvendige Embedes Forretninger o: sl: m: udfordre næsten al en Mands Tid og Flid i de første Aaringer, maae man i nogen Tid lade alle Ting gaae, som de kan, og lade sig af andre veylede. Ere nu disse Raadgivere jndsigtsfulde og redelige Mænd, kan alle Ting gaae vel, men fattes dem enten Evne eller Villie til at give gode Raad, kan i de første Aar letteligen saadanne Jndretninger giøres, som alt for silde indsees og fortrydes. Endog saadanne Ting, som man siden erfarer at være høystskadelige, kan baade roses og giøres Opmuntring til. Saaledes troede jeg, at Hvalfangsten, af Danske dreven, var Amertlok høyst nyttig. Men Erfaring lærte, at der vel kan komme den Tid, at det kan blive til Nytte for Folket, men at det er endnu for tilig; og at der for Hvalfiskeriet maae først gaae gode Anordninger. Jeg troede og, at Grønlændernes Streiffen var skadelig; men har siden lært, at Venskab imellem Nationen derved vedligholdes,

alles Trang afhielpes, Sprogets Mundarter blive hinanden ikke alt for ulige o: a: m: Jeg meente og, at deres Sange ved de offentlige Lystigheder vare syndige, dog har ieg og siden befundet, at det er en af de ypperligste og bedste Jndrettninger i Landet, og som ieg ønskede kunde overalt bringes i fuld Brug igien paa de Stæder, hvor den alt er kommen af Brug.¹⁾ Slige Feyltagelsers Tilstaaelse smigre just ikke meget min Egenkierlighed; men jeg opoffrer den, og meget meere, for Landets Velfærd og villigen aabenbarer de Skiær, hvorpaa ieg har stødt an, at andre maatte vogte sig for dem. Jeg skriver ogsaa dette, at Læseren deraf kan see, at ieg kan see saavel mine egne, som andres Feyl. Men at komme til de Forandringer, som de sidste Aaringer har gjort i dette Distrikts Vedtægter ved Hvalfiskeriet, da maa anmærkes, at (a) den som bruger Blæren eller stikker Hvalen, faaer undertiden Navn af den. Dette har jeg først iagttaget efter at ieg havde gjort Udkast til denne Afhandling, dog førend jeg nu skriver den paa reent. Aarsagen til dette er ikke saa let at slutte. Følgende Gisning holder ieg meest riimelig, saasom den stemmer meest overeens med Omstændighederne og den Kundskab jeg har om Folket. Der blev 1762 af Hr. Kapitain Egede begyndt med at bruge store Uksuk Blærer.²⁾ Saasom dette stred imod gammel Sædvane og disse Skind desuden ikke kunde faaes i Distriktet, maatte de anskaffes paa Kompagniets Bekostning. Siden Blærerne nu saaledes af Kiøbmanden bleve forfærdigede, og altsaa fik Navn af Kiøbmandens; thi de fleeste Grønlændere meene, at alt det Kiøbmændene have under Hænder er og deres (a:), saa burde og Fisken efter gammel Sædvane kaldes hans. Det skeede ogsaa virkeligen med den første Fisk, som blev fanget med slig en Blære, at den blev kaldet Neses³⁾ o: Kapitain

(a:) Nogle Kiøbmænd, vil man sige, skal selv have været forfængelige nok til at indbilde Grønlænderne, at alle Handelsvarerne tilhørte dem. J hvor om Alting er, have de selv havt Skade deraf. Grønlænderne, som selv er et godgjørende Folk, naar de have noget, finde kun liden Kredit for dem, som de fornemme, vil ikke give som de, skjønt de ere saa rige, at de have hele Lofter⁴⁾ fulde af Varer, som de ikke bruge.

¹⁾ Her sigtes til stridssangen e, hvorved trætter, uenigheder o. tign. afgjordes (jfr. ovenfor sd. 81 ff. og Hans Egede: Omstændelig Relation 198).
²⁾ ugssuk — remmesæl (Phoca barbata). ³⁾ Under navnet Nise (Niels) var kapt. Egede kendt over hele Grønland, ligesom broderen Poul under navnet Påvia. ⁴⁾ At vareoplagerne i tidligere tid beroede paa kolonibygningernes lofter, gav anledning til, at Grønlænderne ligefrem identificerede „handelen“ og „loftet“, og benævnedes handelen som „loftets ting“. Endnu den dag i dag tales der om, at det eller det „tilhører loftet.“

Egedes Fisk. Men det skeede ikke heller, saa vidt jeg veed, tiere end den Gang. Siden har man tilegnet den Grønlander Fisken, som har faaet Blæren til Brug, eller den, som har stukken den, formodentlig fordi man, siden de nye lange Harpuners Opfindelse, har lært, at det kommer meere an paa, at sætte den vel ind i Livet paa Fisken end paa noget andet, og at det just ikke er enhver, som er i Stand til at gjøre dette. Men at de ikke tillegge Kiøbmanden, som den, der paa Kompagniets Vegne legger Blæren til, Æren for Fisken, men heller den, som bruger den, dertil maae Grunden være i deres besynderlige Høyagtelse, som de, ved alle givne Leyligheder, søger at viise imod hinanden, og i en Slags Ringeagtelse, som de bærer for de fleeste Fremmede og især udviise imod dem, som ikke ere efter deres Sind. (c)¹⁾ Man seer af det foregaaende, at Konebaader ere laante til Hvalfiskeriet uden nogen Betaling. Ikke engang fik den, som laante Baad Æren for Fisken. Denne tilegnede sig Blærens Ejere allene. Men i de seenere Aar, har man vel tordet begiere Betaling for at bruge Baaden og Aarsagen er denne: Ao. 1765 vilde Kiøbmand Wulff selv fange Hvale. Han havde hverken Folk eller Baade dertil. Derfor maatte han leye begge Deele. Christian var villig til at laane sin Baad ud og han fik en Riffel derfor. Grønlanderne, som ey ere saa taabelige, at de jo nok skønne, at det er ligesaa meget Handelen om at gjøre, at der bliver Hvale fanget, som dem selv, har i de følgende Tider vidst ret skjønt at betiene sig af denne Lærdom, og have begiert at de maatte af Kiøbmanden faae Betaling for deres Konebaader, og paa andet Vilkaar, vilde de ey laane dem. Maaske den uhorlige Trang paa Skind i disse Aar, kan have giort noget dertil. Jeg veed, at Wulff ikke gjorde dette i anden end god Henseende og for at gavne Kompagniet, men jeg veed tillige, at det har været til stor Hinder i Hvalfiskeriet.

D. 12. Fierde Søndag efter T. rejste jeg til Holsteinsborg paa Embedets Vegne. I denne Uge haver af og til staaet nogle Telter af de døbte hos os, hvorfors der Morgen og Aften er holdet vidtløftigere Underviisning end der ellers sædvanligen

---

¹⁾ Skrivefejl for (β).

paa denne Aarets Tid pleyer at skeep; da der ingen anden er her, end min gifvte Karls Familie.

D. 19. 5te S: eft: T: J Nat fik man Fædernelands Skibet at see, og i Dag førte Gud det lykkeligen i Havnen. Samme Dag hørte ieg og Torden, hvilket er først den anden Gang ieg har hørt dette i Grønland.

Med Skibet fulgte Hr. Kapitain Egede tilligemed Fruen, Jomfrue Daatter og Pige,¹⁾ og ere disse de første europæiske Fruentimmere, som nogensinde have været paa Holsteinsborg.

Min Fader skrev mig til, at hans Excellence General Bielke Kaas i Fyen havde været saa naadig, at skrive ham til, at han vilde kalde mig til Præst til Revlinge, i fald Hr. Hagerup, som da var syg, skulde ved Døden afgaae,²⁾ men at min Fader havde underdanigst takket, og afbedet denne Naade.

Hr. Kapitainen, som af det høylovlige Missions Kollegio er antaget til Medhielp ved Missionen, er af det høysespektive Handels Kompagnie forordnet til Kiøbmand i Steden for Kiøbmand Wulf, som, efter gjorde Ansøgning, og Tilladelse, gaaer tilbage til sit Fæderneland.

National Kateketen Ludevig har i Aar, efter forhen underdanig gjorde Ansøgning hos det høyl: Missions Kollegio, faaet en halv Mands Portion af Kost.

Handels Kompagniet forbød i Fior alle at kiøbe Spæk, Skind, Barder m: v: som de behøve, af Grønlænderne. Med denne Befaling kunde ingen være fornøyet; thi omendskiønt det blev tilladt at tage det hos Kiøbmanden, saa vare dog Priserne alt for høye, og Kiøbmanden blev derved given Magt til at undertrykke alle andre, saasom han under Paaskud, ikke at have det eller det, kunde endog nægte de meest fornødne Ting.

¹⁾ Niels Egede blev d. 31. marts 1746 g. m. Elisabeth Eleonore Brun, f. 1721 i Kbhn., † 8. juli 1785 smst. — Af deres 6 børn naaede kun 3 den voksne alder. Sønnen Hans, døbt 17. jan. 1747 i Aalborg, var underassistent hos Faderen i Holsteinsbg. Han var aandssvag og pensioneredes 1786 med 50 rdl. i anledning af sine „forfædres“ fortjenester af Grønland. Sønnen Jørgen Frederik, døbt 26. marts 1748 i Aalborg, var 1770 assistent i Sukkertoppen, flyttedes 1773 til Holsteinsbg., afløste faderen som købmand 1776 og hjemgik 1786. Datteren Gjertrud Lovise, døbt 20. apr. 1757 i Aalborg, † 1. okt. 1794 i Asminderød, blev 30. juni 1775 g. i Holstbg. m. Thomas Christensen Wiborg, f. 1744 i Christianssand, 1773 missionær i Godthaab, † 26. febr. 1783 i Godthaab. —

²⁾ Sognet „Revlinge“ eksisterer ikke. Uden tvivl menes Ryslinge paa Fyn, hvor Jens Broderus Poulsen Haagerup var præst fra 1761 til sin død 1779. Han døde altsaa ikke dengang, men 1769 fik han en successionsberettiget kapellan (Wiborg: Dansk prestehist., II 667). Patronen var Henrik Bielke Kaas (1686—1773), opretter af stamhuset Kaaseslund.

Endog Kiøbmændene selv vare lidet fornøiede med denne Anordning. De saae noksom forud, at der vilde ideligen indløbe Klagemaal over dem, naar de enten ikke havde det, der blev forlanget, eller det eene Skind f: Ex:, som de leverede til een, var bedre end det, de solgte til en anden, da dog Prisen er eens for alle Skind af et Slags, uden nogen Hensigt til deres Størrelse, Haarenes Længde,¹⁾ Styrke og Smukhed. Det kunde altsaa ikke være andet, end at der jo maatte blive gjort Forestillinger imod en Anordning, som, om den skulde efterleves, vilde give saa riig Materie til Ueenighed. Paa Egedesminde gik det saa vidt, at alle Arbejdsfolkene sagde op, og fiire af vore Folk, som vare med Kiøbmanden og mig, fulgte deres Exempel. Hvad Missionsbetienterne ere angaaende, da veed ieg ey, hvad de have sagt dertil.²⁾ Men af mig fik Kiøbmanden, som loed mig Kompagniets Villie give tilkiende, følgende mundtlige Svar: at jeg ikke vidste, at Kompagniets Direkteurer havde nogensinde erhvervet sig Rettighed til at foreskrive Missionsbetienterne Love, saae mig altsaa ikke forbunden at lyde deres Befalinger. J øvrigt var det min Skyldighed, som en god Borgere, og end meere, som Missionaire, at befordre Kompagniets Fordeel, saa vidt den ey stred imod Landets, hvilket ieg er meere forbunden, og for hvilket al særdeeles Fordeel bør viige. Hvad ellers det angaaer, at handle med Grønlænderne, da var det en Sag, som Kongen havde forbudet. At indkiøbe de Skind og det Spæk, som Missionen giver til fattige Grønlændere, var af Missions Kollegio forbudet. Men ingenlunde at kiøbe det af Grønlænderne, som ieg til egen Nødtørf eller Bekvemmelighed brugte, eller det, som ieg paa egen Regning vilde under støtte Fattige med. Større end denne tilladelige Frihed forlangte jeg ikke, haabede og, at ingen fortrød paa, at jeg brugte den, havde ey heller i Sinde, at lade mig den af nogen betage; uden af min Øvrighed, om hvilken jeg havde den Tanke, aldrig at tillade sligt, hvorved Missionairerne kom i en Slags Lydighed af Handelsbetienterne, og hvoraf kunde reyse sig mange Stridigheder. Saa vidt mit Svar til Kiøbmanden. Jeg vilde ey skrive i denne Sag, saa som jeg meente det var Tids nok, naar jeg blev tiltalt. Mig forekom det og, at Kompagniet ey meente, saa

---

¹⁾ Især med hensyn til de sælskind, der skal anvendes til klæder — bukser, pelse etc. — har haarenes længde og tæthed den allerstørste betydning. ²⁾ Næsten alle missionærerne protesterede mod denne bestemmelse — væsentligst ud fra de samme grunde som Glahn.

meget det, Missionairerne selv behøvede, som det, de til Missionens Brug have behov, hvilket de bør fordre paa Regning hos Kiøbmanden, ifølge et Reskrift fra det høyløvlige Missions Kollegio. Omendskiønt Handels Kompagniets Direkteurer har i Aar ladet deres Paastande for en Deel fare, saa torde det vel hænde sig, at der paa en anden Tid kunde gøres samme igien, eller en anden, denne lignende,¹⁾ jeg vil derfor kortelig viise nogle af de Uleyligheder, som vilde flyde deraf, om Missionsbetienterne bleve forbudne, at indkiøbe de Skind, det Spæk og de Barder, som de til eget Brug behøve.

(1:) Vilde de miste en Deel af de Forfriskninger,²⁾ de nu faae. Thi saalænge de have Frihed at kiøbe, hvad de behøve, kan de faae nu og da ved den Leylighed en Hare, en Rype, et Stykke Reenkiød, en Fisk o: sl: hvilket alt vilde gaae fra dem, til Kiøbmanden (a:).

(2:) Naar Grønlænderne, trænge, er man som Kristne forbundne at hielpe dem. Skiønt men ey faar fuld, kan dog undertiden, uden at fornærme nogen, faaes nogen Betaling, saa som [en] Grønlænder kan just have Forraad paa det, som Missionsbetienteren, som han søger Hielp hos, haver Mangel paa. Naar han nu ey maatte tage det, som i Betaling blev budet ham, og som han trængte til, følger deraf, at Missionsbetienternes Regninger vilde blive langt større, end de for nærværende Tid ere, efterdj de da maatte nødes til, aldeeles uden Betaling at give, enhver Trængende NB. uden Forskiel, det, de nu af nogle dog kan faae nogen Betaling for.

(3:) Da Grønlænderne viide, at Missionsbetienterne, ere dog ikke aldeeles Stoddere, vilde og kunde de kun fatte slette Tanker om dem, i Fald de havde nogen Betaling, og dog, dette

(a:) Dette kan oplyses ved følgende Exempel. En Grønlænder kommer for at sælge et Skind, og som det maaskee ikke er det værd, han vil have, har han taget en Hare med sig, som han vil give paa Kiøbet. Hvo der nu kiøber Skindet, faaer og Haren.

¹⁾ Glahn fik ret. I anledning af en uberettiget klage fra en købmand over missionær Hans Egede Saabye for at drive snighandel blev forbudet paany fremsat i skærpet form, men det fremkaldte saa mange og saa indignerede protester fra provsten og samtlige missionærer, at det endelig ophævedes, idet det ved kgl. reskrift af 3. juni 1785 tillodes missionærene „at tilforhandle sig af Grønlænderne selv de af Landets Producter, som De for Dem selv og Familie til Klæder og andre Livets Nødvendigheder trænge til.“ ²⁾ „Forfriskninger“ er en speciel grønlandsk terminus for al fersk proviant, som kan faaes i landet. Ordet er gængs i Grønland endnu den dag idag.

uagtet, ey vilde hielpe dem med et eller andet Stykke, som de maaskee ikke engang kunde faae hos Kiøbmanden.

(4:) Men om de skulde troe, at Missionsbetienterne vare Prakkere, frygter ieg for, at de vilde foragte dem, hvoraf Lærdommens Foragt fulgte.

(5:) Og naar de saae, at Missionsbetientere indskrænkede sig og hialp ey nogen, uden de, som ingen Betaling havde, vilde de falde paa de Tanker, at det var en Fortieneste at være Fattig og maaskee derved til Deels afholdes fra Duelighed.

(6:) I det Grønlænderne, naar de have noget at sælge, kan byde det frem nu til en, nu til en anden, som og kjøber det, om de behøve det, saa gjør dette den Nytte, at Kiøbmændene kan ikke saa vel, om de end vil, opskrue Varene for Grønlænderne, til ikke mindre Skade for Kompagniet end Grønlænderne. Enhver, som har nogen Indsigt i Handelen, veed, hvad Uleylighed Eenehandel fører med sig. I et Land som Grønland, hvor den er et nødvendigt Onde, er det fornøden at see derhen, at den dog bliver saa taalelig for Landet, som nogenlunde mueligt.

(7:) Naar Kiøbmændene allene maatte købe det, Grønlænderne kan have at sælge, vilde disse ofte miste den virkelige Hielp som de ellers kunde faae, og virkeligen iblandt faaer. Saaledes havde jeg, det første Aar, jeg kom til Landet, forseet mig vel med Barder. Jeg gjorde dette i den Tanke at bruge dem selv, naar jeg skulde lade Konebaader, Kajækker og sligt ombinde for mig, eller om ieg vilde legge mig Snører til.¹⁾ Jeg brugte og nogle virkeligen dertil. Men da der siden har været stor Trang blant Grønlænderne for Barder, saasom de Barder, som siden ere faaet, ere faldne allene nogle faa i Hænderne, som have solgt dem til Kiøbmanden, at ieg ey skal tale om at de 1765 erhvervede, bemægtigede Kompagniets Betientere sig, og 1767, eller dette indeværende Aar, er ey nogen faaet. Saa har ieg saaledes afhiulpen denne Trang hos os, at Mangelen har ikke været enten saa følelig eller ødelæggende, som den ellers havde vildet været, og har endnu tvende Barder tilovers, hvoraf ieg kan til Foraaret, om det gøres fornøden, bruge den eene til min Baad, og hielpe en Grønlænder med den anden, ifald intet skulde blive i Vinter fanget.

¹⁾ Barderne flossedes op og benyttedes til bindsel eller som bindegarn til fiskesnører. Disse var ofte af anselig længde. I vinteren 1739 fik Poul Egede ved Jakobshavn en saadan fiskesnøre af barder; den var ikke mindre end 364 favne lang (P. Egede; Efterretn. om Grøn. 154).

(8:) Missionsbetienterne vilde komme i en Slags Underdanighed af Kiøbmændene; thi disse kunde jo, paa Grund, at de ikke havde det eller det, eller, under Paaskud, at de havde det ikke bedre, give dem det sletteste de hafde og slet Maal. Det hialp ikke man besværgede sig derover. De kunde jo svare, at vilde man ikke have det, saaledes som det var, fik man Jntet. De havde Magten. At stampe imod Braadden vilde falde haart. Af dette fulgte

(9:) At Missionsbetienterne, Kiøbmandens lydige Tienere, Jntet torde tale, Jntet skrive, ingen Forslag giøre, uden de, Kiøbmanden vilde tillade. Thi hver Gang de gjorde dem imod, maatte de vente at føle Virkningerne deraf. Hvad Frugter af slikt vilde følge, skionner enhver fornuftig lettelig.

(10:) Grønland er et haart Land. Det er vanskeligt at faae duelige Subjekta, som tør tage sig paa at gaae dertil. Vanskeligere er det at formaae dem [til] at blive fleere end de 4re Aar, som de ved Jnstruxens Underskrivelse forbinde sig til at tiene i Landet.¹⁾ Men endnu vanskeligere vilde det blive at overtale dem til at tiene 6—7—8 Aar, naar de ved deres Ankomst maatte fornemme deres elendige Skiebne og den Slavestand, hvori de vare satte.

(11:) Endeligen maae endnu mærkes, at fremmede komme tit ind til Præsten for at sælge et Skind, en Hare, en Rype. Han kan, og er han reedelig, vil han derved faae Leylighed at tale med dem om Gud og de Guddoml: Ting, hvilken Leylighed ved det ommælte Forbud betages ham.

Det nu anførte er ventelig det fornemste som kan siges imod Forbud for Missionsbetienterne, at indkiøbe selv det Nødvendige. En Deel kan og hentydes paa Handels Kompagniets Folk. Jkke destomindre seer ieg dog nu af Hr. Kapitainens Jnstrux, at Kompagniet vil ikke give deres egne Folk Frieled selv at indkiøbe, hvad de behøve.

Direkteurernes Ord ere disse: „Hvad vi angaaende de „Skindvare have tilmældet Msr. Wulf udi vor Skrivelse af „1ste May forrige Aar, forbliver saaledes, som det deri er fastsat, „allerhelst vi ikke see, at Arbeydsfolkene kan have mindste „Aarsag derover at besværgede sig, siden deri tydelig er meldet „disse Ord: Dog maa ikke saa nøye hensees til de

¹⁾ 1770 omsattes tjenestetiden til 10 aar. Da missionen omordnedes ved reglement af 24. april 1792, ansattes for ugifte missionærer til 6 og for gifte til 10 aar. Fra 1. juli 1845 sattes tiden til 8 aar, ens for alle. Dette gælder endnu.

„Skind, som Arbejdsfolkene til egne Klæders Brug
 „behøve, hvilke dem for billig Priis maae overlades,
 „hvorefter alle Kiøbmænd have Frihed til, uden vidre Om-
 „stændighed at overlade Folkene, hvis Skind til eget Brug be-
 „høves, for den Priis de have indhandlet dem for Kompagniets
 „Regning, og altsaa kan Folkene ikke tabe ved enten de ind-
 „handles af Kiøbmændene eller dem selv.“ Men denne Befaling
 røber Direktørernes Uvidenhed i Maaden, hvorledes Handelen
 drives i Grønland, efter hvilken det ofte vilde være umueligt
 for en Kiøbmand, at sige, hvad dette eller hiint Skind havde
 kostet Kompagniet. Saaledes kommer f. Ex. en Grønlænder og
 vil kiøbe en blaa Nathue til 26 β og byder der for et blaat
 Ræveskind og et gemeent Sælskind [: Neitsekskind ¹⁾]:. Hvad
 har nu Ræveskindet og hvad har Neitsekskindet kostet? Jkke
 veed ieg det. Men lad nu saa være, at man altid vidste nøye,
 hvad man havde givet for et hvert, saa aabnes dog ved dette
 Reskrift Døren for megen Ubillighed, i Fald det nøye skulde
 efterleves. Thi sæt at Povel var en Fukssvandser, og derover
 blev vel lidt af Kiøbmanden, Peder derimod ikke, saa er det
 troelig at Povel fik det gode Skind, som blev indhandlet for
 et Haandtag Tobak, men Peder det slette, som kostede en
 Rigsorts Værdi.²⁾ Man maae agte at skjønt der sladres en Hob
 om en vis Taxt, saa er dette dog noget, som endnu ikke er til
 her i Landet. Men hvad Ueenighed vilde ikke flyde af sligt?
 Hvad Klager vilde der ikke føres over slig en Behandling?
 Kunde en Kiøbmand ikke sige sig at have givet 24 β Værd
 for det Skind, han havde kiøbt for 6 β ? Kunde han ikke for-
 bytte Skindene, og enten forbeholde sig selv de beste, eller
 lade dem faae de beste, som han mest yndede? Kunde han
 ikke nægte at han ingen Skind havde, just naar en Karl trængte
 meest, for at viise ham, hvad Myndighed han havde, og for
 at lære ham, at dandse efter sin Pibe, endog i saadanne Ting,
 som ey vedkom hans Arbejde? I Aaret 1766 veed ieg i det
 ringeste, at Ugifte fik Skind paa Regning, da Aron Theson³⁾
 og hans Børn gik saa got som nøgne? Spørsmaal, hvo der
 burde miste, naar nogen skulde miste? Mon ikke den, der var
 Ugift? og burde ikke den, med en Landets Daatter forened,

¹⁾ natseq — den almindelige grønlandske fjordsæl (*Phoca hispida* el. *Phoca foetida*). ²⁾ Dengang foregik omsætningen i Grønland altid ved tuskhandel; penge eksisterede ikke i handel og vandel, omend alle handelsvarer, saavel de indhandlede som de udhandlede, var sat til en vis pris i penge. ³⁾ Se sd. 8.

have Fortrinet? Man regne mig ikke min Vitløftighed til Onde i slige Ting, som synes ikke egentl: at vedkomme mig. Man betænke, at Øvrigheden har opmuntret og dens Opmuntring er en Befaling, at gjøre min Dagbog saa nyttig som mueligt. Slige Anmærkninger ere ikke allene fornøveligere i en Dagbog end de evige Jgientagelser af et og det samme Arbejde, og tiene til at oplyse Stædets Historie. Men ieg maa vende mig til det foregaaende igjen. Det høyl: Miss: K: tilskriver mig naadigst, at Handels Kompagniet har i Aar gjort en nye Foranstaltning. Den bestaaer derj: „At Missionairerne paa egne og samtl: Missionsbetienteres Vegne hvert Aar forud maa indsende til det høyl: Missions Koll: deres Requisitioner paa de Vare, som de „til næste Aar behøve, baade for sig selv og til Missionen, „med en kort Forklaring, til hvad Brug de ere bestemte.“

Hvorledes Handels Kompagniet kan forlange dette, veed ieg ikke. Endnu mindre, hvorledes det er mueligt at requirere Varer forud, uden saa er, man skulde forskrive saa mange, at man kunde have til Oplag af nogle. At gjøre forud Regnskab, hvortil de forbruges, er ligesaa ugiørligt.

Kan ieg nu i Aaret 1767 vide, hvad Slags Varer en Grøn-lænder i Aaret 1769 (a:) vil begiere for et Skind, en Helle-flynder, en Ret Torsk? Maaskee vil have han Tobak, maaskee Hellefiskekroge, maaskee Piilejern, maaske en Kniv, maaskee — — —. Men det bliver dog ikke andet end Gietten.

At gjøre Regnskab, hvortil man forbruger sine Varer, strider, som det synes, imod den Frihed, enhver fornuftig Borgere haver i en vel indrettet Stat, nemlig, at han maa bruge sit Gods efter beste Skjønsomhed, naar han kun ikke fornermer sin Næste. Slig Paastand af Kompagniets Direkteurer forudsætter daarlige Mennesker og Børn, som ikke veed selv at bestyre deres Huussager, men maa have Handelskompagniet til For-myndere.¹⁾ Det gjør Missionen, Missionskollegium og Kongen selv Skam, som betroer slige Mennesker det vigtigste Embede i Grønland. Det strider imod al Praxin, naar ieg un[d]tager

(a:) Man agter Varene skal forskrives og der skal forud gøres Regnskab hvortil de forbruges.

¹⁾ „Da jeg var et Barn, en Dreng, og havde endnu ikke fyldt mine 25 Aar, maatte ieg undertiden, dog som oftest ikke førend bagefter, gjøre mine Venner et Slags Regnskab for hvad de af deres Godhed forstrakte mig, siden den Tid er saadant aldrig bleven fordret af mig; og nu, da ieg for længe siden har traadt mine Børneskoe, er af Gud, vor allernaadigste

Rottekrudt, som der paa Apoteqverne maa gøres Rede for, hvortil det forbruges.

Jeg har den største Ærbødighed for de Herrer Direktører, og ieg bør have den. Jeg veed, Sælskabet bestaaer af saadanne Mænd, hvis Hensigter ikke kan være nedrige. Men jo større Høyagtelse, ieg bær for dem; jo meere ieg er overbeviist om deres Redelighed, jo meere smerter det mig, at de ved falske Forestillinger lade sig forlede til, at begiere saadanne Ting, som hverken bør, eller kan sættes i Verk, og som ikkun udsætter Sælskabet for haarde Kritikker, og gjør, at det, som burde tilskrives dem, der gjøre de daarlige Forslag, bliver skreven paa det høye Sælskabs Regning af alle dem, som ey kiender det nøyere.

Der behøves ikke megen Eftertanke for at see, hvad skadelige Følger slig Jndretning, om den kunde og skulde sættes i Verk, vilde have baade for Landet og Missionen. Man kan let forestille sig, at de i Landet værende Præster og Kateketer, vilde da, saa meget desmeere hiige efter at komme hiem, og de, som havde, eller kunde faae Lyst til at tiene her i Landet ved Missionen, vilde afskrækkes fra, at komme til et Land, hvor saa slet Begegnelse ventede dem. Det er vel sandt. Den Tid vilde vel aldrig komme, at der jo fandtes nogle, som vel toge sig paa, at gaae til Landet. Men naar det blev bekient, at Missionsbetienterne maatte foruden de Fortredeligheder, som kunde møde i Embeds Sager; at de foruden et haart Liv, som maatte føres i et haart Land, vare satte til et Maal for adskillige andre Fortredeligheder, er det uvist, om andre paatog sig saadant Embede, end de, som ingen anden Udveye saa, eller, for deres Udueligheds Skyld, ikke kunde faae Leve Brød i Dannemark og Norge.

Jeg er ikke af de mistænkligste. Men det falder mig dog ind, at man maatte befrygte, at dersom den giorte Paastand skulde staae ved Magt, at Handelen vilde da ogsaa med Tiden paastaae, at slige forskrevne Varer, skulde gaae paa Missions Betienternes egen Regning, ligesom nu Specierne,¹⁾ hvorved Missions Kollegium vilde

Konge, og det høye Collegio sat i en Mands Embede; paastaar Handels Compagniet, at ieg endogsaa i Forveien skal gjøre dem Regnskab for, hvortil ieg vil anvende de usle Vahre, ieg af dem tilkiøber mig for mine egne Penge! Kan vel en Kiøbmand gjøre nogen u-rimeligere Paastand?" (Sverdrups indberetning for 1767 i Rigsarkivet).

¹⁾ ∴ urtekramvarer, vin og spirituosa til beløb af 50 rd. Missionærgagen var oprindelig 200 rd., men Sewerin indførte fælleshusholdning ved kolonierne og gav dertil „Douceurs“ ∴ specier. Dette resulterede da i, at gagen blev „decourteret“ med 50 rd.

sættes i den Nødvendighed, at give dets Betientere højere Salarium, siden deres Hazard blev større, eller og at Betienterne selv skulde staae denne Skade. Nu veed jo enhver, at det er Handelen allene, som trækker al Fordeelen af Landet. Det bør altsaa og være den, og ikke Missionen, Missionairerne og Kateketerne, som bør tage Skade ved Skibes Forliis eller Stranding.¹⁾ Det er hverken Missionen eller dens Betientere, som spinde Silke ved Grønland. Hiin tilsætter store Pengesummer, og skaffer det høyløvlige Kollegium megen Bryderie og Bekymring. Disse slide meget ont. Arbejde, Kulde, Frost, Fortredeligheder, Studeringers Forsømmelse, Had og Forfølgelse er det de faae først, og om de end ved Hiemkomsten nyde got af Monarkens og M: K: Naade,²⁾ er dog de fleestes Sind i Grønland blevet saa fordærvet, at de i Fædernelandet have kun liden Fornøjelse.

D. 26. Prædikede ieg paa Holsteinsborg for de Danske.

D. 28. Hr. Kapitain Egede, som nu haver taget imod Huusene og deres Inventario af Kiøbmand Wulf, sendte i Dag Bud over til mig og bad mig komme til Holsteinsborg. Han havde ogsaa bedet Kiøbmand Wulf, Assistenten,³⁾ Skipper og Styrmand at møde. Hvorpaa han forestillede os samtlige, om vi meente, det var Missionen eller Handelen til nogen Skade, om Amertlok blev flyttet til Holsteinsborg; hvilket han holdt fornødent at skee, siden Assistenten havde paastaaet at nyde et Værelse, hvilket han af Mangel paa Huusrom i toe Aar ikke havde havt, men havde af den Aarsag været nødt til at boe i Grønlandsk Huus.⁴⁾ Han bad os tillige strax at give vores Erklæring, saa som han agtede, hvis hans Forestilling blev befaldet, i Morgen den Dag at begynde med Nedrivningen, paa det at det meeste Tømmer kunde blive overflodet og fra Stranden opbaaren imedens Skibet endnu laae i Havnen og dets Folk vare, tillige med Stedets, samlede. Skiønt nu ingen havde meere Aarsag end jeg, at sætte mig imod dette uventede Forslag, saasom ieg maatte formode, at tage en anseelig Skade paa min Boehave, naar ieg ikke alleneste over Hals og Hoved skulde flytte men endog strax derpaa, ved min Bortreyse til

¹⁾ Paa grund af daarlignere skibe og utilstrækkeligt kendskab til de grønlandske farvande var forlis og strandinger dengang temmelig hyppige.

²⁾ Det hændte dog ofte, at hjemvendte missionærer maatte vente indtil 4 aar paa befording, og ventepengene var kun 80 rd. aarlig. ³⁾ Sv. Sandgreen, se sd. 28. ⁴⁾ Meningen var da, at assistenten skulde have det ene af missionshusets tre smaa værelser.

Egedesminde, forlade den største Deel under aaben Himmel, saa holdt ieg det dog ubilligt, for min særdeeles Skades Skyld, at sætte mig imod en Flytning, som var bleven nødvendig,¹⁾ da Holsteinsborg, *mod Ordre*, blev sat paa Skibshavnsbugtens søndre Side, hvilken Nødvendighed ogsaa allerede var for det høylovl: M: Koll: underdanig forestillet og af samme ogsaa noksom indseet, hvilket sees af følgende Ord i dette høye Sælskabs Skrivelse til mig i Aar: „Vi have tilskrevet Handels Kompagniet „om fornødne Værelser for Hr. Glahn, i Fald Amertlok skulde „blive forflyttet, som det dog ikke tegner til endnu,“ hvorefter ieg villigen gav mit Minde til Flytningen, og da de øvrige derpaa eenstemmigen biefaldte det samme, blev Nedrivningen af Huuset besluttet at skulde foretages som i Morgen.

I Dag begyndes med Huusets Nedrivelse af Arbeydsfolket, medens ieg er beskæftiget med at indpakke mit Tøy, hvilket falder mig saa meget des meere besværligt, som denne Flytning kom mig uformodentligen paa, og det just i Skibstiden, da der desuden er travlt paa alle Kanter.²⁾

D. 30. I Dag fik man Amertlok ganske nedreven, flodet og til Holsteinsborg overført. Jeg følger med Huuset og med det forlader et (!) af de behageligste Sletter, som findes i Grønland, og min Roelighed og Eenlighed, som ieg i tre³⁾ Aar har nydt og skønner paa med Taksigelse til min Gud, for denne og alle andre Velgierninger, som paa det Sted ere mig beviiste. Naar det ey havde været fornøden at boe i Nærværelse af Grønlænderne, havde ieg aldrig kundet ønske mig et bedre Sted i Grønland, thi med alle sine Uleyligheder havde det og rare Fordeele, som langt overgaae det Steds, hvor Huuset nu bliver opreyst, og tages det ikke i Betragtning af de følgende Herrer Missionairer, at det var mod min Villie og Raad, at Holsteinsborg, da den skulde settes der, hvor Amertlok hidtid har staaet, blev sat paa den Sønder Side af Skibshavnsbugten,⁴⁾ kan de visseligen have Aarsag at besværges sig over mig, som haver befordret, at Amertlok er kommen paa samme Sted til at staae.

---

¹⁾ Nødvendigheden skrev sig naturligvis fra, at saa godt som alle Grønlænderne nu boede paa den side af havnen, hvor handelen havde sine huse. ²⁾ Altsaa kunde han ikke faa videre hjælp af mandskabet. ³⁾ En øjeblikkelig huskefejl. Han havde boet der 4 aar — fra 1763. ⁴⁾ Dette viser, at dr. phil L. Bobé har uret, naar han i sine noter til Thorhallsens beskriv. (Det grl. selskabs skrifter I, Kbhn. 1914) sd. 98, anmsiger, at kolonien paa Sydbay 1764 flyttedes til Asungmiut (Jfr. indledningen).

Men da det første skeede mod min Villie, maatte det sidste for Missionens Skyld skee med min Villie.

Saasom ieg paa Assumiut, saaledes kaldes den Plads, hvor Amertlok stod, havde Tørvejord uden for min Dør og Lyng¹⁾ strax ovenfor i det saa kaldte Præstefield, har ieg i min Eenlighed ikke allene aarligen sparet noget Brende, men min Karl havde allerede rusket i Aar saa mange Lyng, som vi behøvede til næstkommende Vinter og havde desuden over et Aars Tørv i Forraad. Om ieg herefter kan spare noget Brende, vil Tiden lære, saasom det nu eene kommer an paa Kiøbmanden, hvor mange eller faa Tørv Mandskabet skal skiere og hvor meget Lyng, de skal ruske.

I forrige Uge blev Poster sendte til Sukkertoppen, som i Dag kom tilbage igien med den behagelige Tidende, at deres Skib allerede den 21de i denne Maaned var kommen ind paa Sukkertoppens Havn, hvorfra det ventel: i denne Maaned bliver færdig til at fortsætte Reysen til Gothaab, som i Aar bliver sidst beseylet.

AUGUSTUS

Med Flyttningen og Bygningen gaar det heel gesvindt. Man har i Dag faaet Ydervegene heel færdige, Spærrerne opreyste og Krandsen paasat. Aarsagen, hvi det gaar saa fort, er deels denne, at der ere mange Folk om Arbeydet, deels, at Bygningen bestaaer af mange oven paa hinanden lagte Stokke. Dette kunde være nok sagt for en Nordmand, der i sit Fædreneland seer daglig Bygninger af denne Art, som de, der i Norge ere meest gangbare; men en Dansk behøver nogen nøyere Forklaring derover. Til deres Tieneste vil jeg beskrive denne Bygning, og i min Beskrivelse meest følge Hr. Strøm, saaledes som han i sin Sundm: Beskr: 1 D: S. 557 beskriver slige Huuse, dog med nogen Forandring, saasom alt ikke passer sig paa dette Huus, som er opbyggt af lange firkantede Tømmerstokke, hvilke paa alle Sider ere saaledes, den eene oven paa den anden til hen ved 5 All: Høyde og saaledes i Enderne sammenføyede, at de gjør 4re udstaaende Hjørner. Imellem Tømmerstokkene er digtet med Verk, for at gjøre Veggene tætte. Huuset er tækket med Bredder og disse ere tierede for at bevare dem

¹⁾ Lyng benyttedes som opstændingsbrænde..

des længere fra Forraadnelse. For denne Aarsags Skyld tieres ogsaa Veggene udvendigen jevnlig, skjønt det ventelig var bedre, at beklæde dem, efter den Søndmørske Maade, med Bredder. Vist er det, at dette Huus ey, som de sundmørske, kan staae i et til 200de Aar.¹⁾ Kristianshaab, som er bygt paa samme Maade, som dette Huus af Hr. Severin²⁾ er allerede saa forfaldet, at Kompagniet har maattet sende et nyt Huus dertil.³⁾ Om dette kommer af Mangel paa Kundskab, at man ey har vidst, eller af Efterladenhed, at man ey vil iagttage alle slige Forsynligheds Regler, som her ere af Mangel paa Skov, meere end noget andet Sted i Verden, nødvendige, skal ieg ikke kunde sige.

D. 2. I Dag gik den hjemgaaende Kiøbmand til Herrens Bord, og i Aften lettede Skibet i Guds Navn Anker, for at fortsætte sin Reyse til Egedesminde; hvorhen ieg paa Embeds Vegne fulgte det. Med Skibet hjemgik Købmand Kristian Frederik Wulf, som tiende først paa Kristianshaab og Klaushavn som Kateket, siden ved Holsteinsborg som Katekete og Kiøbmand i et Aar og endelig i tre Aar allene som Kiøbmand.

Af forrige Aars Dagbog er seet, at Formanden for de Holsteinsborgske Danske Hvalfangere blev kaldet herfra og sat igen til Kiøbmand ved Sukkertoppen⁴⁾. Trende Arbeydskaarle, hvor af 2de havde begiert Afløsning og den tredie Friehed at gifte sig bleve hjemkaldne. Af det øvrige Mandskab skulde saa mange hjemgaae, som selv vilde. De øvrige kunde endnu forblive et Aar, og ey længere. Dog, skulde Omstændighederne og Kompagniets Beste det udfordre, maatte alle eller nogle beholdes, ligesom Kapitainen det for got befandt. J Følge dette gik foruden de ovenmældte 3de Mænd endnu til Fædrenelandet. De øvrige vilde endnu forblive i Grønland et Aars Tid eller længere. Men da Kapitainen meente, at Hvalfiskeriet, af Danske drevet, ey kunde her ved Steden være til nogen Fordeel for

¹⁾ Denne spaadom er dog ikke gaaet i opfyldelse, thi huset staar endnu og benyttes stadig til præstebolig. ²⁾ Jacob Sewerin, islandsk købmand, ejer af hovedgaarden Dronninglund i Vendsyssel fra 1736 til sin død 1753; havde eneret paa handelen i Grønland fra 1734 til 1750; han nød en aarlig subvention af staten, til sidst 5000 rd. Fra 1729 til 1741 var han tillige medlem af direktionen for den finmarkske handel. ³⁾ Den nuværende proviantbod i Christianshaab er det oprindelige kolonihus, opført 1734 under Poul Egedes medvirkning (P. Egede: Efterretn. om Grønland 47 ff.); det laa først paa en anden plads hinsides havnen, men flyttedes 1806 til sit nuværende sted. ⁴⁾ Se sd. 117 (And. Olsén).

Kompagniet, og Kiøbmand Dorf, der just var her, da Skibet kom her paa Havnen, holdt for, at Egedesminde vilde være bekvemmere for Danske Hvalfangere, fordi Fiskene komme der om Foraaret, naar baade Dagene ere længere og Kulden slappet, bleve de, som vare tilovers her, sendte med Skibet til Egedesminde.

Hvalfiskeriet, af Danske dreven, ophører altsaa nødvendigvis ved Holsteinsborg, siden Mandskabet er nu reduceret til det Antal omtrent, som det var, førend Hvalfangerne kom. En Hændelse, som ey kan andet end glæde enhver Elsker af Amertlok, dens Mission og Handel.¹⁾ Maaskee der kan gives den Tid, da dette saavel som andet Fiskerie kan, endog dreven af Fremmede, være til nogen Fordeel, for Landet.²⁾ Men Erfarenhed har lært nu i 4re Aar, at førend det kan skee, maa Landet, Jndbyggerne i Landet, dets Sæder og Vedtægter kiendes, gode og paa dem sig grundede Forordninger udstædes, De indføddes og fremmedes Rettigheder bestemmes, Hiines Fordeel være Hovedsagen, og skarp holdes over, at ey Handelsmændene og langt mindre deres Befuldmægtigede skal bestemme Landets Skiebne; thi hvo veed ikke, at Kiøbmandens Fordeele ey altid ere Statens?

Jeg har tilforn troet Hvalfiskeriet, af Danske drevet i de Grøn: Fiorde, vilde være til megen Fordeel baade for Grønland og Danmark. Men ieg kiendte da ikke Grønland. Da ieg erhvervede mig større Kundskab om Landet, maatte ieg forandre mine Tanker, saa vel her i, som i saa meget andet. Et Brev fra min Formand i Embedet, Velærværdige Hr. Bork, som unægtelig kiendte Grønland og Grønlænderne bedre, end de allerfleeste andre, bestyrker min Mening ikke lidet. Thi i et Brev af indeværende Aar lader han blandt andre ogsaa disse Ord falde: „Af Tilmeldte seer ieg, at Hvalfangernes Tal kan ret nu udgøre et heelt Kompagnie, som meere vil blive en Ødelæggelse „for Grønlænderne, end Sværdfiskene; Thi hvorfra skal de fattigste af den Grønlandske Almue faae Skind og Klæder, naar „saa stor en Mængde Matroser kiøbe Skindene op? Mon ey „mangen en af de fattige krepere ligesaa vel af Mangel paa „Klæder, som af Mangel paa Føde.“

Man fortæller mig ogsaa, at en vis Kiøbmand, skal i et

---

¹⁾ Mange af disse hvalfangermatroser var daarlige subjekter, der levede et umoralsk liv. ²⁾ Knap 15 aar senere forsøgte atter hvalfangst ved Holstbg. ved overvintrende hvalfangerskibe, men uden større held.

Brev til en af sine Venner have udladt sig saaledes: at han hører, at Hvalfiskeriet hos os skal nu ophæves, hvilket han synes vel om, saasom han anseer det, af Danske drevet, som Grønland høystskadeligt.

D. 5. I Aften kom vi, Gud skee Lov! lykkelig til Egedesminde.

(D. 9.) Dom: 8va p: T: Efter den Danske Prædiken gik en Deel af Mandskabet til Herrens Bord.

Kiøbmand Dorfes Daatter Elisabeth, fød den 27. April i indeværende Aar og Assistentens Søn, Johannes,¹⁾ fød d. 20de ejusd: Deres Daab blev ved Haandspaalægelse efter Ritualen stadfæstet.

D. 16. Dom: 9. p: T: prædikede jeg. Efter den Grønlandske Gudstieneste blev Erløks Barn, fød i Sept: a: pt: døbt og i Daaben kaldet Gabriel. Faderen til dette Barn er en blot Hedning. Men Moderen [er] en Kristen, og, som det synes, en skikkelig Kone. Manden, skjønt Hedning, har ikke noget ont Rygte; men er ikke at formaae at flytte til Jakobshavn, til hvis Mission Konen egentlig hører. Da Konen nu med Faderens Minde begierte sin Søns Daab af Hr. Sverdrup, som i disse Dage var, tilligemed Hr. de Svanenhielm ²⁾ og Oberassistenten paa Jakobsh:,³⁾ her ude,⁴⁾ og hverken han eller jeg kunde synes at have Aarsag at nægte Moderen en, saa billig, som kristelig Begiering, allerhelst da man, i Følge naadige Skrivelser

¹⁾ Fra denne Johs. Smid † 1833 som formand i Fiskernæsset) nedstammer en talrig efterslægt. ²⁾ Jonas Lillienschiold de Svanenhielm, f. 1726 paa Svanø i Bergens stift; købmand i Christianshaab fra 1750 til 8. aug. 1783, men blev boende ved Chrhaab til 1790. † 27. decbr. 1801 paa Romø. G. m. Gr. inde Birgithe, f. 1732, † maj 1775 paa rejse fra Kbh. til Grønland, begr. i Grimstad. Af deres 5 Børn blev datteren Cecilia Christine, f. 19. juni 1759 i Chrhaab, † 12. decbr. 1804 i Frederikshaab, 1779 g. m. Nikolaj Daniel Muus (1748—1829) købmand i Grønland. 1771—1805; — og datteren Charlotte Amalie, f. 1763, † 27. juli 1824, 1784 g. m. Niels Hveysell, f. 1752, missionær i Sukkertoppen 1784—92, † 1829 som sognepræst paa Romø. ³⁾ Peter Lorentz Hind, f. 1729 i Lofoten, var baade paa fædrene og mødrede side i slægt med Hans Egede; 1745 kateket i Christianshb., 1751 assistent i Jakobshavn, overtog koloniens bestyrelse som overassistent 25. juni 1758; p. gr. af slet bestyrelse flyttet til Ritenbenk 1771, afsat herfra 1774 og anbragt som assistent i Godthaab, afsk. 1782, † 17. sept. 1794 i Godthaab. 24. okt. 1757 g. m. Gr. inde Louise, døbt som voksen 4. marts 1753, † 10. sept. 1796 i Godthaab. ⁴⁾ Egedesminde ligger „ude“ i forhold til Jakobshavn og Christianshaab, idet disse steder ligger paa indersiden af Diskobugten.

fra det høyløvlige Missions Kollegio, kan formode, at det ey varer længe, inden en Lærere bliver sendt til Egedesminde, blev denne hl: Forretning efter fælleds Samtykke forrettet af mig, da og samme Dag efter Prædiken blev stadfæstet ved Haandpaaleggelse Adam Thornnings Daatters, Sophies Daab, hvilket Barn er født d. 6te Nov: forrige Aar.¹⁾ Der var og samme Dag Altergang og Skriftemaal. Blandt Giesterne ved dette hl: Maaltid vare og tvende Grønlændere, nemlig Kiømandens Søn Karl Dorf og Adam Thornnings Kone Marie.

D. 18. Reyste jeg fra Egedesminde, efter at jeg dagl: havde underviist de faa der værende Grønlændere, af hvilke Maria, Ane, hendes Daatter, den første døbt i Bugten i sin Barndom, og de 2de sidste, døbte ved Friderikshaab, havde best Kundskab.

J den Tid jeg var her, kom nogle af de Danske fra Diskobugten herud paa Besøg.

Blandt andet, som i Vinter var hendet sig der Nord, vare følgende Ulykker: Tildragelser i sær mærkværdige: En Mand, som havde sat sit Telt ude paa et Næs, havde den særdeeles Ulykke, at et Jisfield kantrede og med det samme forvoldte saa stærk en Søe, at den gik op til Mandens Telt og tog det og heele Familien ud med sig, hvor de, et Par Mennesker undtagen, ynkelig omkom.

Den anden Tildragelse er endnu forskrækkeligere. En Mand, man meener af Skindsyge, satte en Kugle i Livet paa sig. Saaret var farligt, dog saaledes, at det ey strax kunde berøve Manden Livet. Han levede endnu i toe Dage i den jammerligste Tilstand. Smerterne bleve ham utaaelige, og han bad sine Venner, at de enten ville skille ham ved det Liv, han nu var kied af, og hvis Smerter han ey længere kunde bære, eller og laane ham en Kniv. Men ingen vilde gjøre ham denne bedrøvelige Tieneste. Venteligen har man meent, at han vel torde komme sig igien, eller, hvilket er riimeligst, Kierlighed til ham, har forvoldet at de, efter deres Pligt, har nægtet at fyldestgjøre hans Begiering. Aarsagen til denne Gierning er anført, neml: at man meener det var af Skindsyge; thi da han kom hiem af Søen og fandt sin Kone ey i sit, men i en andens Telt, og han kaldte hende ud, svarede en gaml: men lystig Mand: Du er vel ikke jaloux fordi din Kone er hos mig allene i Teltet,

¹⁾ Sophie Thorning døde $\frac{2}{3}$, 1849 i Christianshaab som enke efter dansk arbejderformand Jens Hvass (1760—1815).

hvorpaa han, uden at tale noget, gik hen, ladede sin Flint og skød sig. Paa denne Maade fortelle nogle denne Tildragelse. Andre fortelle den derimod med andre Omstændigheder, hvilke dog ikke forandre Hovedsagen, og derfor ey anføres.

D. 24. Kom ieg, Gud skee Lov! lykkeligen hiem.

Man havde i min Fraværelse opført i Huuset de fleeste Skilleromme tillige med Skorsteenen, dog kunde jeg ey endnu flytte ind i det.

Gustav, et Menneske paa nogle og tyve Aar, en ypperlig Forhververe, og, som jeg meente, en Stytte for sin Familie, døbt af mig i Foraaret,¹⁾ forloed, efter Herrens urandsagelige Raad, i Dag dette timelige til en stor Sorg for hans Venner, for mig, for hans herværende Medkristne og til stor Skade for vores Mission.

Han havde lagt nogen Tid syg, blev ført i en ynkværdig Tilstand hertil i Gaar, og hensov i Herrens Fred og i Troen til sin Frelser. Han var endnu ugift, men havde dog allerede udseet sig en Egtefælle i den virkelig dydige Hedevig, Johannes næst ældste Daatter, og skjønt han nogle Gange havde faaet ney, venteligen fordi han haltede, havde jeg dog havt det Haab at bringe denne Foreening til Veye, saa som Forældrene havde alt givet sit Minde dertil. Han er nu, som jeg vist haaber, kommen til Lammets Bryllup og har herved faaet fuldkommen Opveysning for den Brud, han her ønskede sig.

Assistenten fra Egedesminde,²⁾ som havde ført mig hertil, reyste i Dag. Men Dagen tilforn stod en Bødker fra Egedesminde, for begangne Leyermaal med en Grønlandsk Enke sammesteds, aabenbare Skrifte her paa Steden. Hiemme havde han vel søgt og ogsaa faaet Tilladelse at gifte sig; Men nu han kommer til Landet begierer han i Steden for Brudevise offentlig Afløsning, hvilket jeg ey kunde nægte. Men paa det ingen Andledning til videre Forargelse skulde gives mellem ham og Kvinden, paastod jeg hun maatte forlade Egedesminde, men overloed til hendes frie Val, hvad enten hun vilde tage ind til Bugten eller følge med mig til Holsteinsborg. Det første havde jeg helst ønsket, og derfor allerede gjort Aftale med Hr. Sverdrup om hende; thi jeg ansaa det næsten umueligt at faae hende med mig, saasom Baaden, hvori jeg skulde føres hiem, ikke kunde tage mod hendes Telt. Jmidlertid faldt der Konebaads Leylighed til Gammel Egedesminde. Med denne

¹⁾ Jfr. ovenfor sd. 107 og 108. ²⁾ J. L. Smidt.

blev hun saa vidt befordret. Men for at faae hende videre befordret, maatte i Dag sendes Kateketen med min Konebaad og fiire dertil leyede Roersker efter hende, hendes Børn, og Telt. Paa Veyen skulde han indkiøbe nogle Helleflynder¹⁾ og Skind baade til hans og min Nytte.

Denne, saavel som forrige Maaned, har givet os megen Regn.

Torskefiskeriet i Amertlok Fiorden har ey været saa overflødig, som i Fior. Der er dog, saavelsom paa Skibshavnsbugten, fanget ret jævnt, om ikke til Nedsaltning; saa dog til idelige Forfriskninger. Der er og i Nærværelsen af Nybyggen fanget en Deel Helleflynder. Dette tilsammen taget vil meget taaliggjøre vores, saa vel som Grønlændernes Levemaade, om Gud ellers vil, at dette maae blive bestandig, hvilket vel tør haabes, saasom gamle Grønlændere vil fortelle, at her tilforn har været skjønt Torske- og nogen Helleflynder- Fangst. NB: NB: Torskefiskeriet begyndte først' 1764, blev bedre 1765. J Aaret 1766 blev kiøbt af Grønl: 16 til 18 Tønder Torsk som blev saltede og hiemsendte til Kompagniet. J Aar var det ey saa got, og intet blev indkiøbt til Saltning, formodentl: fordi man gjorde sig ey Umag derfor²⁾.

SEPTEMBER.

J Dag blev mit Studerekammer saa vidt færdig, at jeg kan flytte i det, naar Skillerommene, som ere af Muur, blive tørre.

Maaskee der kunde være de, som havde Lyst til at viide, hvorledes vores Kolonie er indrettet. Til deres Tieneste vil ieg kortelig bekrive den, efter den Tilstand, hvori den nu findes.

Der ere tvende Stuehuuse paa Norsk Maade byggede.

J det eene har ieg en Forsamlings Stue, og et Studerekammer. J Forsamlingsstuen er en Kielder. Oven over Missionairens Værelser er hans Loft. Forstuen, som er beskiermet med et Skuur, tiener til Kiøkken og Gang til Værelserne. Ligefor Forsamlingsstuen har Kateketen et lidet Kammer. Og næst ved ham er Assistentens. Ligefor Gangen er indrettet et lidet Kiøkken, som den gifte Assistent nu haver.

¹⁾ Den største helleflynderbanke i Davisstrædet findes udfor Holsteinsborg og lidt nordefter. For nogle Aar siden er fiskeriet her taget op paany med motorbaad og doryer. ²⁾ Torske- (Kabliau) fiskeriet langs Grønlands kyster er fra aar til aar meget variabelt. Undertiden udebliver trækket aldeles.

J det andet Stuehuus har Kiøbmanden tvende Stuer. Den anden Ende har Mandskabet. Kiøkken og et indlukket Fadebuur er i Forstuen. Uden for Forstuen er opbyggt af Bredder et Spisekammer. J Kiøbmandens Stue er Kielder. Paa Loftet er et Kammer. Til dette Huus er føyet paa den eene Ende et meget stor Skuur, og paa den anden et mindre. Hiint er egentl: bestemt til Tørve og Material Huus, dette til Folkenes Kister og andet, som de ey kan rumme i deres Stuer.

Foruden disse 2de Stuehuuse findes paa samme Plads et anseeligt Bryggers, med en Muur af Tørv og Steen, samt Straatag betagt(!) med Tørv. Endnu et stort Bødker Huus, byggt paa samme Maade. Det mærkværdigste ved dette er, at et Field udgjør dets eene Gavl. Endnu et Provianthuus, byggt paa samme Maade, undtagen at Taget er, ligesom paa Stuehuusene og Skuurene af Bredder.

Spekhuuset er af Bindingsverk beklædt udvendigen med Bredder. Taget er ligeledes af Bredder. Paa samme Maade er et andet Spekhuus bygget, som endnu staar paa Assumiut, eller det Sted, hvor jeg tilforn boede.

OM MAADEN HVORLEDES
ADSKILLIGE SLAGS SÆLSKIND,
HVORAF HAARENE SKAL AFTAGES, BEHANDLES.

§ 1:

Om Konebaadeskind.

(a:) Om Foraaret. Naar en Grønlænder vil begynde at samle Skind til sin Konebaad, og det er om Foraaret da,

(1:) i Fald Skindet skal beholde sin Haarrem, bliver alt Spækket, som kan sidde tilbage paa Skindet, strax med en Muslingskal afskrabt, hvorpaa det lægges en Nat i Urinballien¹⁾, derpaa afplukkes Haarene, som nu ere løsnede, Skindet spilles²⁾, dog løseligen, ud paa et Sted, hvor Solen ey skinner, hvorpaa det, naar det er tørt, henlægges og forvares, til det skal bruges. Da lægges det, nogle Dage forud, i Stranden, optages iblant og med Hænder og Føder bøyes, at det kan blive smidigere og bedre i Stand til at imodtage Vandet.

¹⁾ En saadan hørte — og hører de fleste steder endnu — til det faste inventar i et Grønlænderhus. ²⁾ Ved hjælp af pinde som stikkes i jorden gennem huller i skindets kant.

(2:) Men om Vinteren maae de sorte Konebaadeskind, ligesom om Sommeren, vel afskrabes paa Kiødsiden og med en Muslingskal reenses fra Spekket og derpaa legges i Urinballien. Deri ligge de kortere og længere, alt eftersom Huuset er koldere eller varmere til, da man imellemstunder seer til dem og fornemmer om Haarene løsnes. Naar de nu ere plukkede, legger man dem ud i Kulden og lader dem fryse. Hvorpaa man graver dem ned i Sneen indtil Foraaret kommer, da de naar man vil bruge dem, opgraves og behandles paa den Maade, som ovenfor er anført.

(β:) (1:) Skal Haarremmen med Haarene aftages, og Skindene skal ey være sorte, men hvide, bliver vel Skindet med en Muslingskal paa Kiødsiden skrabet, dog saa at det groveste Spæk ikkun afgaar, derpaa rulles Skindet saaledes tilsammen at Haarene bestandig røre Kiødsiden. Derefter lægges det saaledes hen, indtil Haarremmen løsnes, da Haarene tillige med den afflaaes. Detpaa legges de i Urinballien, eller, hvilket af nogle holdes for bedre, i salt Vand, i nogle Tiimers Tid. Derpaa bliver Kiødsiden ganske reenskrabet og det endnu vedhængende Spæk aftaget, hvorpaa de bliver ganske løsligen udspiilede paa Marken og tørrede.

Dette er Behandlings Maaden med de hvide Skind om Sommeren.

(2:) Næsten paa samme Maade behandles de og om Vinteren, undtagen at de ey blive tørrede, men allene legges ud paa Marken for at stivfryse, hvorpaa de i Sneen til Foraaret nedgraves.

§ 2:

Om Soele Skind. 1)

Soleskind skal altid være sorte. De behandles næsten ligesom de sorte Baadeskind, dog med nogen, skjønt liden Forskjel. Thi ligesom Baadeskindene ey blive skavede, men allene med en Muslingskal skrabede, saa blive og disse ikke, uden naar Skindet skulde være meget tykt, skavede, men allene skravede og rensede for Spæk og Fit, som kan hænge ved det. Naar det er giort og Haarene ere aftagne |: efter den 1: (α) n: 1 og 2 :| anviiste Maade, legges de NB: *om Sommeren* saalenge i sødt Vand indtil de ere vel udblødte, hvorpaa de af al Magt udspiiles

1) Der menes saaleskind.

for at tørres. Haster man meget, er det ey uforbiegiengelige fornøden, at legge dem i Vand. Naar man *om Vinteren* har med Soeleskind at giøre, blive de, efter at Haarene ere aftagne, i nogle Dage hengte ud under en Konebaad¹⁾, da Kiødsiden skal altid vende ud, derefter indtages de, optøes og spændes meget haart i en til sligt Arbeyde indrettet Ramme, som henger over den brede Brix, hvor Mand og Kone har deres Leye. Naar de ere tørrede og nedtagne, rulles de sammen, og glemmes til Brug.

§ 3:

Om sorte Støvleskind.

Skindet skabes med en dertil indrettet Krumkniv [: Ullo :]²⁾ tyndt, legges derpaa i Urinballien, hvor Haarene, helst om Sommeren, i nogle faa Timer, løsnes, saa at de kan afplukkes. Naar det er skeet, spiiles det *om Sommeren*, saa løsligen ud, og naar det er halvtørret, tages Spiilerne fra det og Skindet overstryges med Vand af Urinballien. Derpaa bliver det atter, men meget haart, udspiilet og derpaa tørret. *Om Vinteren* legger man det haarløse Skind ud i Luften og lader det i nogle faa Timer fryse, naar det saa er optøet, spændes det i Ramme og tørres i Huuset.

§ 4:

*Om Tueliksak.*³⁾

Tueliksak eller de sorte Skind, som bruges til Tuelik, hvilken de Danske kalde Søpelds, fordi den ey bruges uden paa Søen, skal skaves tyndt, legges i Urinballien, og Haarene, efter at de ere løsnede, aftages. Derpaa lægges det toe til tre Dage i Luften for at fryse. Naar det derpaa er spiilet ud i Rammen, og begynder lidet at tørres, overstryges det atter paa samme Maade; og naar det da er fuldtørret, er det færdig til Brug. (Skind paa denne Maade beredte kan og kaldes Akoelisak⁴⁾, naar de skal bruges til en Akoelisak, eller Halvpelds, Atil-låksak⁵⁾ naar de skal bruges til Springpeldse, Areksak⁶⁾ naar de skal bruges til Halvermer og Aketiksak⁷⁾, naar de skal bruges til Vanter.)⁸⁾

¹⁾ Naar konebaaden sættes paa land, lægges den med kølen op paa et par store, mandshøje bukke. ²⁾ ulo. ³⁾ tuviligssaq. tuvilik-helpels (egtl: noget med skuldre i); endelsen -gssaq betyder: vordende, tilkommende. ⁴⁾ akuilisaaq. ⁵⁾ aterdlægssaq. ⁶⁾ åragsaaq. ⁷⁾ årqatigssaq. ⁸⁾ ( ) senere tilføjelse i afskrift I med meget fin skrift paa foden af siden.

§ 5:

*Om Unneksak.*¹⁾

Unneksak eller det, som skal være til hvidt Skind, skabes tyndt. Derpaa tygges frisk Spæk, og Trannen af det udspyttes paa Kiødsiden. Siden byltes Skindet, saa haart, som mueligt er, sammen og hænges op i nogle Dage under Loftet i Huuset. Naar Haarene nu ved den opslaaende Varme, er blevne løsne og afplukkede, legges Skindet i toe Dage i en Urinballie. Da efterses det, at intet Spæk er tilbage derpaa, Siden vries det meget stærk, bæres ud i Luften og henges op at fryse. J det samme det begynder at blive stivt, tages det ned og med en Kamiut (a:) stærk udtøyes, henges saa op igjen, saa at Haar-siden vender ud ad, faaer saa Lov til at fryse igjen i nogle Minuter, da det paa nye igjen udtøyes. Naar dette er 3 Gange skeet bliver det henhængt i nogen Tid under en Konebaad, dog saa at Luften kan komme vel dertil. Jo stærker det saa fryser, jo hvidere og snarere hvid bliver Skindet.

Nogle bruger og den Maade, at de, førend de skabe Skindet, slaae heedt Vand i det, hvor af Haarremmen strax løsnest, og saadanne Skind blive de hvideste. Men denne Maade er ikke almindelig vedtagen, formodentligen, fordi Skindene let kan forderves, hvis man ey meget nøye passer, at Vandet, som slaaes paa det, ey er for heedt.

§ 6:

Om de røde Skind.

De Skind, som skal være røde, behandles ligesom de hvide indtil Haarene ere aftagne. Legges derpaa i Urinballien til Spækket er vel utdrottet, hvorpaa de syes overmaade got i Form af en Pose og vendes derpaa saaledes, at Kiødsiden kommer ud, men Haarsiden ind. Naar nu den røde Bark, hvormed farves, er vel tygget eller raspet, kommes det i Posen, og noget Vand [: Brendeviin, helst Fransk, er meget bedre :] som til den Ende tages i Munden, udspyttes efterhaanden i den.

(a:) Kamiut er et Instrument til egentl: at tøye Støvler med.²⁾

¹⁾ únigssaq (úneq – hvidt skind). ²⁾ kangmiut — en Støvlestrækker; et stykke Træ af en bestemt Længde, over hvis ene tilskjærpede Ende Støvlerne strækkes ud igjen, naar de ved Tørringen ere blevne stive og krøbne sammen (Kleinschmidt: Ordbog 166).

Naar nu mærkes, at Træet eller Barken har faaet den nødvendige Vedske, stryger man uden paa Posen, for at jevne Farven, paa det at alle Steder kan faa lige Deel. Efter at Posens Hul er vel tilsyet, legges Skindet i 7, 8, til 9 Dage i Presse, indtil saa længe man seer, at Farven begynder at æde sig igiennem det, da man tager det ud af Pressen, sprækker Sømmen op, kaster Træspaanerne bort, kommer lit nyt Spæk paa det og tørrer det.

D. 26. Døde en ung Pige af vore Døbte ved Navn Giertrud. Den megen Kulde og Hunger hun fra hendes første Barndom havde lidt, havde skaffet hende Blodspytning og tærende Sygdom paa Halsen, som nu endeligen gjorde Ende paa hendes Dage, som vare baade faa og onde. I hendes Sygdom viste hun sig taalmodigen og hensov i Troen til den korsfæste Frelsere.

OCTOBER.

Efter den Danske Prædiken blev varet til den sædvanlige Aftenbøn, hvorved jeg agter, om Gud vil, at læse et Stykke af Hr. Mossin¹⁾ over Skabelsen og Udgangens Bog.²⁾

Ligeledes blev efter den Grønlandske Gudstieneste tilkiendegivet, at jeg nu agtede at begynde den sædvanlig og private Underviisning for Katekumenerne.

Endvidere bleve de ombedne at melde sig, som agtede sig til Konfirmation.

Desuden bleve alle, Døbte og Udøbte formanede til, ideligen at indfinde sig ved Morgen- og Aftenbønnen, hvorved hver Gang et Stykke af Katekismo eller Forklaringen bliver igientaget.

DE DØBTE GRØNLÆNDER OG KATEKUMENER BOE I AAR SAALEDES.

Paa Holsteinsborg selv ere fem store Familier, foruden nogle Enker.

Paa Temertleet er ligeledes fem Familier, foruden Enker.

Paa Kepingarsok Øen, hvilken er bestandig om Vinteren ved Is forened med det faste Land, fra hvilket den ved et

---

¹⁾ Dr. theol. Hans Pedersen Mossin (1716—73), stiftsprovst i Bergen, theologisk forfatter. ²⁾ 1. og 2. Mosebog.

smalt Sund ellers er adskilt, boer een Familie for sig selv. Paa samme Øe staaer i et andet Huus tvende store Familier, som ere blotte Hedninger. Alle de andre Hedenske Familier, som der i Fior boede, ere, for den store Misfangst Skyld, som nu i saa lang Tid har indslaaet, deels flyttede til andre Distrikter, deels til andre Steder i Distriktet.

Af Katekumenerne ere ingen her fra bort flyttede undtagen Saurnek,¹⁾ hvilken som en slet Fangere og desuden Fiordboere (a:) ey kunde nære sig her, hvorføre han søgte igien sin gamle Plads i Fiorden, og Tamokvet,²⁾ hvis Kone og fleeste Børn ere døbte. Han boer ved Ikkertok.³⁾ Den daglig Underviisning er for i Vinter saaledes reguleret; at jeg foruden Gudstienesten om Søn og hellige Dage, samt Aftenbønnen dagligen for de Danske, holder tillige om Søn og hellige Dage Gudstienesten for Grønlænderne, samt daglig Underviisning for Katekumenerne og en Dag om Ugen Underviisning for Konfirmandi. Desuden har jeg paataget mig at lære Ungdommen at skrive.

Hr. Kapitain Egede har paataget sig at undervise Besøgerne, som jevnligst kommer til ham, og at gjøre sin Flid, at udrydde hos Hedningerne den groveste Overtroe og derved, saavel som og, at give dem nogen Underretning om de betydeligste Deele af vor hellige Lærdom, at forberede dem til videre Underviisning.⁴⁾

Hvidsted holder her paa Holsteinsborg Morgen og Aftenbøn tilligemed Repetition og læser for de Unge, og om Onsdagen underviiser dem som gaar til Konfirmation.

Ludvig holder, ligesom Hvidsted, Underviisningen paa Temertleet Morgen og Aften, lærer de Unge sammesteds at læse i Bog, og overhører dem, som gaar til Konfirmation, om Løverdagen.

Er nogen fraværende eller har andet Forfald, forretter de andre hans Deel.

(a:) Han er nu omkommen i Kajak.

Hans gamle Moder og Søster har begieret at komme her til. De har endnu ikke faaet noget endeligt Svar af mig, saasom de derved paa den eene Side kunde faae Underviisning, men paa den anden maatte ligge Missionen til Byrde.

¹⁾ Sauneq (=: knokkel). ²⁾ Tamorqat (jfr. sd. 25). ³⁾ Ikertôq. ⁴⁾ Missionsgerningen var bestandig Niels Egede kær. Han havde en egen evne til at paavirke hedningerne.

En Spraglet Sæls¹⁾ Nytte i den
Grønlandske Huusholdning.

- (1:) Kiødet spiises (α) kaagt.
(β) lidt gammelt.
(γ) frossent.
(δ) tørret.
- (2:) Spækket bruges (α) til Lamper.
(β) til Mad i steden for Smør, og til
mange andre Ting.
- (3:) Tarmene, reengiorte og kaagte, spiises.
- (4:) Maven bruges til at giemme Spæk i.
- (5:) Skindene deeles:
(α) i smaa og (β) storspraglede.
- (a:) Under smaa spraglede indbefattes dem, som ere et Aars
Tid Gamle. Til disse kan og regnes Skind af 2 Aars
Gamle. Disse bruges:
(A:) til Hvalblærer.
(B:) til Alle Slags Klæder med Haar paa, saasom Over
og Underpeldser, Buxer.²⁾
(C:) Naar den spraglede Sæl bliver over et Par Aars
Tid Gammel, kaldes den gemeenlig storspraglet, ey
fordi Pletterne i sig selv ere større, men fordj de ere
meere tydelige og Skindet er større. Af alle Slags
Skind ere disse de aller sletteste. Det er ikke nok der-
med, at Haarene ere overmaade tynde, men Skindet i
sig selv er saa fuld af Rifter, at det ey duer til sort
Skind. Disse Rifter foraarsages af den idelige Slagsmaal,
disse Dyr ligger i med deres Brødre. Af denne Aarsags
Skyld agtes disse Skind intet blant Grønlænderne, og
bruges aldrig, uden i Mangel af bedre, da man vel
kan see dem
(α:) øget i Siden af et Telteskind.
(β:) ligge paa en Brix, til et Slags Underdyne.
og brugt til et og andet, som man ey har havt andet til.
Disse Skind kan altsaa kjøbes og uden Skade for
Grønland udføres, da de er meget gode
(α:) til Kufferter og
(β:) til Tobakspunge, og kan og bruges

---

¹⁾ Phoca vitulina, grønsl. qasigiaq. ²⁾ Bukser — baade mands- og kvinde-
do. — af spraglet sælskind anses for og er ogsaa virkelig meget smukke
som tæt fløjl at se og føle paa.

(γ :) til Muffer og

(δ :) Hestedækkener i Steden for Tigerskind, til hvilket sidste Brug de dog ey ere synderlig tienlige. Det de ere bedst til er til Overtræk paa Kufferter; thi siden Haarene ere meget korte og tynde og følgelig hastigen afslides, due de ey til nogen Stats.

De smaaspraglede Klædeskind derimod, hvor af vel paa sine Steder haves Mængde, men igien paa andre Steder megen Trang, synes ikke, uden allerstørste Skade, at kunde føres ud. Landets Børn synes dog meest berettigede til Landets Produkter, og at de skal fryse for at Europæerne, der have andre Slags Klæder til Skyvl,¹⁾ kan have noget at stadse med; thi ieg har seet lige saa mange som have i Fædrenelandet brugt Sælskinds Vester for Stads, som for Varme, synes ikke billigt.

J Aftes omtrent 11^{1/2} merkede jeg, som en Deel andre, Danske og Grønlændere, et Jordskielv, som varede næsten 1 Minut. Buldret, som fulgte med det, og som var at høre til som et maadeligt Tordenskrald, syntes at komme fra SO til SW.

Den sortsidede Sæls [: *Atak*:]²⁾ Nytte i den Grønlandske Huusholdning.

Kiødet, Spækket, Maven, og Jndvoldene bruges af den sortsidede Sæl, paa samme Maade og til samme Brug, som den spraglede Sæls. Skindet

(1:) Af de middelmaadige og store

(α :) enten med Haare[ne] paa

(a) til Telteskind.

(b) til at legge paa Brixen som Sengedyner.

(c) til Betræk i Huusene.

(d) til Hvalblærer.

(β) eller Haarene aftagne, da de bruges

A(:) skavet

(1) Nyt

(a) til Konebaadeskind   Disse ere igien, (α) enten

(b) til Kajaskind   hvide (β) eller sorte.

(c) til Solelær,³⁾ hvilke de Danske bruge ogsaa

(I) til Betræk over Borde, hvortil de ere ypperl:

(II) til Betræk over Kufferter, hvortil de og med Haarene paa ere skiønne.

¹⁾ σ : skjul. ²⁾ *Phoca groenlandica*, grl. âtaq; svartside. ³⁾ σ : saalelæder.

- (d) til Remmer.¹⁾
- (2) Gammelt
til Sildeposer²⁾ og sligt.
- (B:) eller skavet til
- (a) Springpeldse [: Atillæk:]
- (b) Søepeldse [: Tuelik:]
- (c) Landpeldse [: Ervak:]³⁾
- (d) Halvpeldse [: Akoelisak:]
- (e) Søe-ermer [: Arak:], Vanter og deslige Ting.
- (f) Støvler og Halvstøvler, Skoe⁴⁾ og desl:
- (2:) De mindste, som vi Danske kalde blaasider men Grøn-
lænderne Atajtsiak,⁵⁾ og de større Millektok,⁶⁾ plæt-
tede, bruges for en stor Deel til samme Brug som de
større, dog i Mangel af disse. Deres rette Brug er dobbelt
(a:) med eller (β:) uden Haar.
- (a:) Med Haar bruges de helst til Underpeldse.
Dog er dette endda rart.
- (β:) Uden Haar blive de brugte (a:) med, (b:) foruden
Haarrem.
- (a) Med Haarrem brugte, da de gemeenligen, give et
smukt sort Skind, som falder undertiden lidet i det
røde, hvilken Farve kaldes af Grønlænderne hos os
Kuffarsok. Mandfolkene ynde meest de sorteste og
Kiønnet de rødbrune Skind. Men baade disse og hiine
bruge dem saavel til Støvler, som til andet Brug.
- (b) uden Haarrem, og det enten (A:) hvide eller (B:) røde.
- (A:) De hvide Skind bruges
- (a:) til Støvler, dog meest af Kiønnet.
- (b:) til Skoe.
- (c:) til Brodering paa sorte Skoe, Springpeldse, Vand,
Land, Søe og Halvpeldse, Ermer o: sl⁷⁾
- (d:) til at belegge Sømmene med paa Underpeldse af
Skind, Hammer,⁷⁾ og Strømper, hvilket skeer deels

¹⁾ o: kobberemme. ²⁾ Med sild menes lodden, grl. angmagssaq. ³⁾ erfaq.
⁴⁾ Navnlig til Europæernes brug. Grønlænderne bruger ikke sko og kendte
dem ikke før Europæernes tid. ⁵⁾ âtâtsiaq (o: en temmelig stor svartside-
kaldes de nu kun i den sydlige del af Grønland (fra Fiskensættet og syd-
efter); nordefter hedder de agdlagtôq (o: den brogede). ⁶⁾ milagtôq. ⁷⁾ Rime-
ligvis menes der pelse af edderfugle- og andre fuglehamme, jfr. B, 4 om-
de røde skinds benyttelse. Denne skik er nutildags ganske ophørt, idet
fuglepelse altid forsynes med overtræk af tøj.

for Styrkes, deels for Stats Skyld, siden Kiødsiden altid vendes ud paa dem.

(e:) til adskillige Slags Kantninger.

(B:) De røde Skind bruges

(1:) til Støvler, som i største Stats bæres af Kiønnet.

(2:) Skoe.

(3:) undertiden allene til Fodbladene og Knæskallerne paa Fruentimmerets lange hvide Støvler, men ikke paa Halvstøvlerne.

(4:) til at belegge Sømmene paa Underpeldse og visse Slags Fiederpeldse.

(5:) til adskillige Slags Kantninger og Stats.

Siden Vinter Underviisningens Begyndelse er af Kateketerne Hvidsted og Ludvig gaaet om Aftenen Buddene, men om Morgenen Saliggjørelsens Orden af sl: Biskop Egede igiennem. Denne er ogsaa viidere igiennemgaaet af mig ved den daglige Underviisning for Katekumenerne, og vedbliver jeg endnu at gaae Buddene igiennem, da Kateketerne derimod om Aftenen skal gaae den tredie og om Morgenen den anden Part af Katekismo igiennem, og kan dette eengang for alle anmærkes, at tillige med Katekismo, forklares og Egedes Forklaring derover.

Grønlænderne ere nu alle flyttede i deres Vinterboliger. J den forbigangne Maaned har her faldet god Reenfangst, Hellefiskefangst og nogen Torskefangst. Sælhundefangsten har kun været meget maadelig. Høstfangsten har ligeledes været over heele Distriktet meget slet, undtagen ved Jtiblek¹⁾ hvor de have gjort megen god Fangst.

NOVEMBER.

D. 1. Alle Helgens Dag var efter den danske Prædiken Altergang.

Samme Dag blev David og Petronelles Barn døbt og i Daaben kaldet Usōrak. J Andledning af denne Daab maa følgende mældes.

Man seer af min forrige Dagbog under dat: 28de Aug: og 7de Sep: 66 at en Enkemand fra Jakobshavn ved Navn David begierte Enken Petronelle til Ægte. Eftersom han af Kiøbmændene Dorf og Wulf, som begge have været i Bugten,²⁾

¹⁾ Itivdleg. ²⁾ ∴ Diskobu t.

havde et got Rygte, fik han letteligen mit Minde og Konen lod sig ogsaa, efter at have gjort den Modstand, Moden og Velanstændigheden kræver,¹⁾ ikke finde uvillig. De bleve derpaa viede og reyste til deres Hiem. Jmidlertid havde jeg dog faaet af Grønlænderne at høre, at Manden var hastig, og da jeg vidste, at Petronelle just ikke var af de slidsindigste, gav jeg dem, førend de reyste, de bedste Formaninger. De fik og et Brev med sig til Hr. Sverdrup, hvori jeg især beder ham, at tage sig Konen an, som var af min Meenighed og af mig selv døbt. Nu kommer de Hiem, og i nogen Tid lever skikkeligen tilsammen. Men da Konen var bleven frugtsommelig, legger han sig efter en anden Kvinde. Konen sætter ham først til Rette og derefter melder det til Sielesørgeren, som, efter sin bekjendte Fliid, gjorde (!) mueligste Anstalter at hindre ulovlig Sammenleye og den, deraf følgende, Trætte blandt Egtefolkene, men forgieves,²⁾ og Manden, som blev vred over, at hans Præst havde faaet det at viide, jager hende paa Døren. Hun gaar til Klaushavn. De Herrer Præster³⁾ formaae hende til at gaae tilbage igien; men den forrige Aarsag volder nye Trætte, nye Forskydelse. Hun besluttede med hendes tvende Børn at reyse hertil. Paa Veyen gjør hun Barsel, og faaer det 3die. Da jeg reyste fra Egedesminde tænkte jeg at treffe paa det Telt, hvori hun var, og altsaa, at raade hende til at forlige sig med sin Mand igien. Som jeg ey selv fik fat paa hende, befoel jeg Kateketen, da han hentede Ane,⁴⁾ at opspørge hende, om mueligt, og bede hende vende om igien. Han kom og til hende, men da var hun allerede kommen til Jbek,⁵⁾ og vilde derfor ey lyde ham. I forrige Maaned kom hun hertil. Hendes Undseelse og maaskee til deels, hendes Frygt for en skarp Irettesættelse, thi viidere strækker Kirkedisciplinen her i Landet sig ikke, forvoldte at jeg ey kunde faae hende i Tale, førend i forrige Uge, da hun fortaalte mig det anførte, hvilket kom overeens, saa vidt jeg kunde erindre, med det Hr. Sverdrup mundtl: havde berettet, da vi i forbigangne Skibstid vare sammen paa Ege-

¹⁾ Det var i gl. tid skik, at kvinden skulde vise sin undseelse ved at modsætte sig frieri og giftermaal af al kraft. Den eneste rest, der er tilbage heraf nu, er, at det er vanskeligt at faa en brud til at svare ja med lydelig røst, og at brudeparret, saasnart de er viet, gaar fra hinanden hver til sin side. — ²⁾ Sverdrup beretter at de havde 3 gange skilt sig, var atter ved hans mellemkomst flyttet sammen, men havde nu for fjerde gang skilt sig, medens han var paa rejse, og vilde ikke mere sammen. Begge er „onde og halstarrige gemytter.“ ³⁾ ∴ Sverdrup og Drejer. ⁴⁾ Se sd. 155. ⁵⁾ Rimeligvis Ivfait, jfr. sd. 30.

desminde. Det eeneste ieg i disse Omstændigheder kunde gjøre var, at formane hende til Taalmodighed, og at flytte til sin Mand igien, i Fald han skulde forandre sit Forsæt, og da hun nu havde ey nogen Forhververe til sig og sine Børn, tilbød Otto sig, som selv ingen Børn kan vente sig med sin ufrugtsommelige Kone, at tage imod det spæde Barn og lyse det i Kuld og Kiøn, og ogsaa indtil videre tage imod Moderen og Sydskende.

J Andledning af dette vil jeg fortelle, af hvad Beskaffenhed *Grønlændernes i Kuld og Kiøn Lysning* er, (v: Ætleding).¹⁾

Naar der gives en Grønlænder, som enten ingen Børn haver, eller dog kun af det eene Kiøn, eller har ey saa mange Børn, som han synes, han vil have, begierer han af en fattig Mand, eller hvilket er meest almindeligt, af en Enke eller forskudt Kone et Barn, eller og tager et fattigt Fader og Moder løst Barn til sig. Sligt et kaldes *Kittornarsiak* af *Kittornak* et Barn og *Pisiak* en Ting som er kjøbt eller forhvervet; thi undertiden betales Forældrene for at overlade saadant et Barn, som de dog ey have Raad til at forsørge, ja undertiden kjøbes det dyre nok, da Fosterforældrene for at faae det, maae tage imod dets Forældre og underholde disse for deres Livs Tid.

Saasnaart et Barn er kommen i Fosterforældrenes Vold, ansees det ey længere for en Fremmet og ubeslægtet; men som en Søn eller Daatter i Huuset. Dette gaaer saa vidt, at slig en Foster-søn, skjønt Fosterforældrene for Resten ganske ubeslægtet, tør ikke gifte sig med deres Daatter. Fosterbørnene gaae og med sine Fosterforældres Børn i fuld Arv, og det saa fuldkommen, at, hvis det er en Dreng, og *ingen voxen Søn* findes, eller, om den *voxne Søn er boesat*, tager han den Deel i Arven, som Lovene ellers giver hiin.

Siden nu saadant et Barn nyder hos Fosterforældrene al den Omsorg og Kiærlighed, det vil ønske sig, og af dem ikke anderledes ansees, end deres Barn, saa anseer det ogsaa dem, som sine Forældre, hvilke det, ved tiltagende Alder, er pligtigen til at underholde. Og siden det er blevet indlemmet i Familien, bør det og bære Omsorg for Familiens Vedligeholdelse og Underholdning, hvis den skulde trænge dertil. Forældrene selv øve nu den samme Myndighed og have den samme Frihed i deres Foster Barns Huus, som de Grønlandske Vedtægter give kiødelige Forældre i deres kiødelige Børns Huuse. —

¹⁾ ( ) senere tilføjelse i afskr. I med forfatterens egen haand.

Naar jeg her taler om Grønlandernes Maade, paa hvilken de lyse Børn i Kuld og Kiøn, om Fosterforældrenes og Fosterbørnenes Pligter imod hinanden, da maa vel gjøres Forskiel paa, hvorledes de efter Vedtægterne bør være, og hvorledes de iblandt ere. Man finder, saasom her i Distriktet, en Søn ved Navn Allûrsak,¹⁾ der agter sin Gamle Fader lidet. Man kan og finde iblant Fosterbørn dem, som gjør ikke stort Væset (!) af deres Fosterforældre. Men de ansees med Foragt af den retskaffne Deel af Folket, og Exempler paa saadanne onde Børn og Fosterbørn ere ganske faa. Denne Anmærkning kan hentydes paa alt det, jeg skriver om Grønlandernes Skikke og Vedtægter. Man kan let forestille sig, at de ey altid paa det nøyeste i agttages i et Land, hvor der er ingen Øvrighed der kan tvinge de Onde.

Men at komme tilbage til det forrige igien. Saa vidt jeg skønner, er den ommældte Jndretning, da riige Folk eller saadanne, som ingen Børn have og dog vel kunde forsørge og opdrage nogle, tage fattige Børn til sig og ansee dem med samme Øyne, som de kunde være deres egne, saa fornuftig og med Statens nærværende Omstændigheder, saa overensstemmende, som nogen Jndretning kan være. Her er ingen, og, efter nærværende Omstændigheder, kan her ikke vel være Opfostrings Huuse for Børn og Hospitaler for Gamle eller skrøbelige Folk, og det er uvist, om ikke Grønlandernes Maade har Fortrin for den Anden, som i de polerede Stater er brugelig. Naar man betragter de kostbare Bygninger, de mange Senge, det Brendsel, de mangfoldige Betientere, som maa holdes, den slætte Tilsyn, og, hvad Børnene angaar, den elendige Opdragelse, de, formedelst Lærernes Skiødesløshed, ofte faae, naar man, siger jeg, betragter dette, skulde man da ikke synes, at mange fleere svage, skrøbelige og fattige kunde understøttes, og langt større Antal af Børn kunde opdrages bedre, end i Almindelighed skeer, naar en Skik, som den Grønlandske, kunde komme i Moden, da Formuende og børnløse Folk toge fattige [: og helst, som det synes, af deres egen Stand:] til sig og opdrøge dem, i alle Maader, som deres egne Børn, dog med de Vilkaar, at disse igien burde gaae deres Fosterforældre i Alderdommen til Haande, og efter deres Formue, hielpe dem, om de skulde komme til at trænge til Hielp.

Imidlertid er den anførte Maade ikke den eneste, som Grønländerne have til at underholde deres Fattige paa.²⁾

¹⁾ Alússaq, se ovenfor sd. 32 ²⁾ Den nationale „fattigforsørgelse“, viste sig dog hurtigt utilstrækkelig. Allerede tidlig — før Glahns tid — under-

Saasnart en Mand bliver saa gammel, at han ey længere kan forhverve det fornødne til sig og sine, overlader han sin Konebaad og Telt til sin Søn, Svoger eller næstbeslægtede, om de trænge dertil, og det enten omsonst eller for Betaling.

J første Fald flytter han til den, som faaer Konebaaden og Teltet, og nyder derfor til Vederlag Underholdning for sig og sine sin Livs Tid. J andet Fald flytter han ey til den, eller dem, som han sælger det til, men til Søn, Svigersøn, Fostersøn eller Daatter, eller, hvorhen han ellers behager og hvor han finder sig bedst tient med at være. Ligeledes naar en Mand dør. Den, der faaer Telt eller Konebaad, hvis de ey i Levedes Live ere overladte, er skyldig til at tage imod Enken, de uforsørgede Børn, og den øvrige Familie. Men er den alt for stor, tage de største ud at tiene, dog meest hos deres egne, og de mindste bliver enten hvor de ere, eller overlades til andre at opdrage og opfostre.

Foruden dette er det ogsaa en Skik, at naar der fanges og Uddeelingen skal skee, faaer den mindste med den første sin Deel af Kiødet, og hver Lampe et proportioneret Stykke Spæk. Enhver Alder og ethvert Kiøn veed sit Stykke, som den ved Uddeelingen tilkommer. Saaledes skal Kvinderne hver have sit Ribbeen. De diende Børn et Stykke af Lallen, og dersom det hender sig, at der af Børn eller af det eene Kiøn kan være saamange, at de ved Uddeelingen ey kan faae deres behørig Stykke, saa faae de altid et andet, hvilket da bliver geleydet med en høflig Undskyldning, fordi det rette Stykke ey kunde gives.¹⁾

Ved denne ypperlige Maade, er det vist, at mange fattige, som ellers maatte døe af Hunger, opholdes, og seer man i Særdeleshed det fornuftige og vel overlagde i denne Skik, naar man

---

støttede missionen fattige i trangtid. Købmændene havde ogsaa af handelsdirektionen tilladelse til under misfangst etc. at uddele visse kvanta gryn og ærter — for det meste mindre gode eller endog „bedærvede“, der udsendtes til dette brug. 1785 oprettede den første inspektør i Nordgrønland, Kammerraad Johan Friederich Schwabe, en „Hjælpekasse for trængende Grønlændere“, hvortil midlerne skulde indgaa ved visse procent af den ved Grønlænderne drevne hvalfangst, ved mulkter o. s. v. Allerede 1786 var kassens beholdning 3122 rd. 44 sk. — Ved oprettelsen af de grønlandske distriktsforstanderskaber (ca. 1860) med kommune — og fælleskasser, hvortil midlerne tilvejebragtes ved en afgift af de i landet indhandlede produkter, overgik fattigforsørgelse og enkeunderstøttelse til disse. Siden 1911 er de i hænderne paa de da oprettede lokale „kommuneraad“.

¹⁾ For kødets vedkommende gælder det de fleste steder endnu, at naar et sødyr fanges, uddeles der deraf, ialtfald til de nærmestliggende huse For spækets vedkommende er det saagodtsom „en saga blott“.

giver Agt paa, at paa visse Aarets Tider, s: s: om Sommeren og Høsten ingen Uddeeling skeer saa jævnlig [: uden saa er, at et, paa det Sted, eller den Aarets Tid rart Dyr skulde fanges:] efterdi der paa den Tid af Aaret det nødvendige, endog af svage og aldrende kan lettere forhverves, end om Vinteren, da slige Mennesker ey saa let kan faae det, som de skal have.

Paa den Tid af Aaret, giøres og gemeenligen offentlige Giestebudde for begge Kiøn, og kan disse ogsaa regnes til de gode Anstalter, hvorved Fattige og Børn underholdes, helst de for Mandkiønnet om Vinteren, ved hvilket det unge og endnu i Opvæxt værende Mandkiøn aldrig forbiegaaes, til manges Hungers Stillelse for de fattige Dreng, som her i Landet have i denne Henseende, saavel som andre et stort Fortrin for Pigerne,¹⁾ efterdi de ikke allene faae deres Deel ved Uddeelingen, men tage og selv deres Part ved Maaltidet eller Giestebuddet (a:). Jeg kan ikke slutte denne Beretning uden at giøre et Par Anmærkninger, som jeg meener, fortjener nøyere Eftertanke.

Den første bestaaer derudi, at det synes høyst fornøden, at de som skal betjene noget vigtigt Embede her i Landet, understøttes i Dannemark saaledes, at de der kan faae en grundig Kundskab om Grønlands Vedtægter, forinden de komme i Embedet. J Mangel af den, kan der saalænge vendes op og ned paa dem, til Grønlænderne ingen faae, og saalænge, som de ingen skrevne Love har [: som dog maae have deres Grund i Folkets Skikke, der ere grundede paa dets Levemaade og Omstændigheder:] og Lovenes Haandhævere synes det at være dog bedre, at have noget vist om ikke saa fuldkomment, at rette sig efter, [end] som bestandigen at trave i Mørket.

Den anden Anmærkning er denne: At saavel Uddeelingen som Traktementer (b:) og Børneudkaarelsen indskrænkes meget. Aarsagerne ere flere end een. Jeg vil anføre nogle.

(a:) Man agter her, at man vel finder at Kvinderne ogsaa om Vinteren helst naar der er god Tid, giør Giestebudde i blandt sig selv. Men den Forskiel er der dog altid paa deres og Mandkiønnet, at i Steden for disse indbydes af alle Huusene, saa indbydes gemeenligen af Konen ey andre Kvindfolk, end de, som ere i samme Huus med hende.

(b:) Saasom Grønlænderne er et sælskabeligt Folk, finder man dem ofte ogsaa at spiise Lodder og sligt tilsammen, da enten een allene trakterer, eller enhver Huusfader eller Huusmoder legger sin Haandfuld til

¹⁾ Skænkede en hustru ikke sin mand sønner, var dette gyldig forskyldesgrund eller lovlig aarsag til, at han kunde tage en medhustru. Et pigebarn var piungitsoq ∅: en ingenting; en værdiløs.

De som komme til Grønland kiende ey Grønlænderne, ey deres Skikke eller Vedtægter, uden det de kan have hørt af en mundtlig eller skriftlig Fortælling. Disse viise allene Tingene, som de ere, men ikke hvorfore de ere heller saa end anderledes. Ofte bliver der gjort meere, tit mindre af en Ting end den virkelig er. Men det har heel skadelige Følger, saa som ofte den Ting, som i sig selv er meget god, holdes for at være meget ond, just fordi man ey veed Aarsagen dertil. Et lidet Onde, som burde taales, for ikke at gjøre ont værre, bliver saa forhøyet, at det faaer Sted iblandt de Ting, der bør jages i Landflygtighed og lyses en evig Forbandelse over. Det er sandt. En fornuftig Mand søger, naar han bliver bedre overbeviist, at rette de begangne Feyl; men ofte ere de af den Beskaffenhed, at han ey kan, uden igien at gjøre større Skade, gjøre nogen Forandring igien.

De fleste Folk, som komme til Grønland, ere saadanne, som troe, at Intet er Ræt, intet got, intet fornuftigt, uden hvad som komme Overeens med deres Fædreneskikke.¹⁾ Det er en Skam, men det er dog en Sandhed, at mange af dem, som man skulde meene, besad, formedelst lang Omgang med Grønlænderne, formedelst deres Kundskab i Sproget, og formedelst de Embeder, de betiene, en Jndsigt om Landet, der strakte sig viidere end til Tingenes Overflade; have dog saa liden grundig Kundskab om Landet, at de finde der de største Feyl, hvor man ved Undersøgning vil finde de kiendeligste Beviis af en sund Fornuft, god Overveyelse og sand Menneskekielighed. Naar nu disse ere fulde af patriotisk Jver og vil gjerne søge at indføre, efter deres Tanker, bedre Skikke, hvad Ulykke flyder ey deraf for Landet? Hvor meget ont gjøre de det ikke, just da, naar de meene at beviise det vigtige Tienester?²⁾ Lad os

den almindelige Dyngge, som legges af Mandkiønnet paa Gulvet, men af Kvindekiønnet paa Brixen, og saaledes spiises tilsammen. Men dette Slags Maaltider er ey de, jeg egentlig forstaaer ved Giestebudder.

¹⁾ Derfor bedømmes Grønlænderne ofte saa uretfærdigt af Evropæerne i landet. Man maa stadig kæmpe imod sin fortid og se bort fra nedarvede begreber, hvis man vil undgaa dette og se Grønlænderne og deres liv og færd i det rette lys. ²⁾ Det er ikke til at afgøre, hvem Glahn sigter til her. Maaske er det alle i almindelighed, især købmændene og handelens folk. Men af hans iver i sagen synes det at maatte formodes, at han har bestemte eksempler for øje. Tænker han ogsaa paa Egederne? Det vilde i hvert fald ikke være ganske med urette; man kan ikke frikende Egederne for at have set lidt for meget paa Grønlændernes forhold, sæder og skikke med evropæiske, „civiliserede“ øjne.

anvende disse anførte Aarsager paa det ovenskrevne. Sæt at en Mand, af Uvidenhed, Dumhed, Vildfarelse eller af andre Aarsager vil sige saaledes til en god Forhverver: Du skulde ikke uddele saaledes eller saameget. Du burde ey traktere saa tit. Du kunde vel iblandt give mindre Stykker Spæk bort. Du havde ey nødigt at have saa mange Kvindfolk af din Familie hos dig. Du seer jo den og den, han har kun saa faa Roersker og kommer dog næsten ligesaa vidt som du. Du har jo Børn nok at føde, jeg veed ikke, hvad du vil med Fremmede. Naar slige Advarsler blive giorte i Fortroelighed. Naar de ofte blive igientagne. Naar der bliver iblant lagt dette til: dersom du holdt mindre Folk, dersom du havde ikke den og den Enke med hendes smaae Børn hos dig, dersom du deelede mindre og sieldnere ud, dersom du ikke saa ofte indbød Fremmede, skulde du kunde sælge saa meget meere Spæk, saa mange fleere Skind, hvorfor du kunde kiøbe dig Statsklæder etc: for, saa kan man nok troe, at det gjør sin Virkning, om ikke paa alle, saa dog paa nogle. Men hvor skal da de Fattige hen? Hvo skal, om den Tænkemaade blev almindelig, underholde de Gamle? Hvo skal opdrage de Unge? Hvem skal tage sig dem an, naar enten begge eller een af deres Forældre dør og efterlade Børnene i Fattigdom, eller den efterlevende i saadanne Omstændigheder, at den ey kan forskaaffe Børnene det fornødne? Naar en Moder dør, efterladende et spæt Barn, som endnu ikke er i Stand til at fordøye den haardere Spiise, som her falder, skal da Faderen see sig nød til at begrave det levendes med Moderen, som man har Exempel paa at være skeet? ¹⁾ Eller om en Fattig Fader af Ømhed ey vil gjøre dette, skal han da se det af Hunger vansmægte imellem sine Hænder? Eller om de ere større, skal de da af Mangel paa Baade ²⁾ at øve sig i og Redskaber, at øve sig med, blive baade sig selv og Landet til Byrde, fordi man er bleven saa gode Huusholdere, at man nu ey længere udkaarer spæde Børn, og paatager sig alle Opdragelsens Byrder? Men som de ældre paa denne Side

¹⁾ Længe efter at missionen havde begyndt sin virksomhed, vedblev der at vise sig tilfælde af saadant barnemord blandt de udøbte (se Egede Saabye: Brudstr. af en Dagbog, s. 62 f.), dog kun i tilfælde af at der ingen diegivende kvinde var i nærheden, thi i saa fald antog hun sig altid med glæde barnet. Derfor har Glahns iver ført ham for vidt, naar han anfører dette, som en eventuel følge af indskrænkning i „børneudkaarelsen“; det har intet dermed at gøre og vil aldrig faa det.

²⁾) : kajacker.

blive saa sparsomme, saa er det ey at undre om den tilvoxende Ungdom gjør ligesaa imod de Gamle og Skrøbelige og hellere sælge de Skind til Kiøbmanden, hvor med en Gammel kunde klædes og det Spæk, som den gamle kunde have baade til sin Lampe og sin Mad. Jeg kunde udføre dette vidtløftigere; men jeg haaber at man af dette, som er sagt, seer noksom, hvor slette Følger for Landet det ovenanførte Morale maa have, naar det hentydes paa Børne Udkaarelse.

Ey bedre har det, naar det anvendes paa Uddeelingen, hvilken skeer til alle uden Forskiel, og det enten til alle dem, som boe paa samme Plads, hvis de ikke ere alt for mange og det fangede kan slaae til og strækkes saa vidt ud, eller til dem alle, som boe i et og det samme Huus.

Nu veed man, at en Enke, som kan sidde med toe eller tre smaa Børn, kan intet fortiene til dem. Vel sandt, hun kan tage til en af sin Familie og være Tienerinde. Men som samme kan selv have Børn, behøver desuden flere Tienestepiger, saa er det umueligt for saadanne en Mand, helst om han tillige er en slet Fangere, at underholde disse allene. Han giver hende vel som en anden Pige Kosten, og noget til Klæder. Han giver hende maaske, i Betragtning af hendes Børn, noget meere, men det er dog ey tilstrækkeligt. Her kommer Uddeelingen herligen til Hielp. Manden, som hun er hos, hielpes, og Enken hielpes ogsaa. Begge faae, naar der fanges, deres Stykke baade af Spæk og Kiød. Der er endnu andre Henseender hvori Uddeelingen er nyttig, men da de ey vedkommer det, hvorom her egentlig handles, vil jeg ey tale derom. Dette maa jeg dog her allene anmærke, at ved det enhver uddeeler, saa haver og enhver jevnlig en noget fersk, hvilket er her i Landet en stor Forfriskning, og gjøre Grønlænderne ikke andet heri, end gode Huusmødre paa Landet, hvor man ey kan gaae til Slagterboderne, der gemeenligen mage det saa, at de ey alle paa een Gang slagte, hvorved de, formedest de indbyrdes Foræringer, kan i en lang Tid have Forfriskninger af Fersk Mad. Forskiellen paa Grønlændernes og de europæiske Uddeeler bestaaer allene deri, at disse strække sig gemeenligen kun til dem, man ere forbundne eller vente sig nogen Gientieneste af,¹⁾ men disse [hine] til alle.

¹⁾ Dette turde i virkeligheden være den oprindelige aarsag ogsaa til den grønlandske kommunisme — hvad den gode Glahn i sin iver ganske har overset. Motiverne til saavel børneudkaarelsen som uddelingerne var næppe saa ideelle, som fremstillingen her vil gøre dem til.

Jeg begik en Uretfærdighed, om jeg nægtede, at jo en stor Deel af Europæerne indsee saa vel Udkaarelsens som Uddeelingens Nytte, og at man af denne Aarsag hører sieldnere tales mod disse, end Traktementerne. Jeg staaer og i den Tanke, at de iblandt gaae for vidt, at de undertiden ere alt for overflødige; og at de behøvede nogen Jndskrænkning. Men om dette end er saa, hvilket jeg ey aldeles tør udgive for nogen afgjort Sandhed, synes mig dog, at man med yderste Forsigtighed bør tale imod den, og allene viise Misbrugen ef denne Skik og ey fordømme Skikken selv, da man derved letteligen kan meere skade end gavne Landet. Men hvortil, svarer man, skal de Traktementener? Faae ikke Mandfolkene deres Deel ved Uddeelingen? Kunde de ikke spise den hos deres Koner eller Mødre og dermed lade sig nøye? Tiener Traktementerne til andet, end til at opvække Begierlighed til Maden, og til at tage meere til sig, end man har fornøden? Løber man ikke fra et Huus til et andet for at æde, og kunde man ikke meget ofte lade sig nøye med mindre? Til Traktementernes Forsvar kunde siges meget. Der kunde jo med Sandhed siges, at de ere de beste Skoler for Ungdommen, i hvilke de lærer alle de Maader, paa hvilke et Sædyr kommer op, vender, snoer sig, flygter, angriber; hvor alle de Haandgreeb viises, hvorledes man skal legge sine Redskaber til Rette, gribe dem, svinge dem, angribe, forfølge og dræbe Dyret, hvor man faaer at viide alle de Farligheder, som ved Fangsten kan møde, og Maaden, paa hvilken de undgaaes.¹⁾ Man kunde og til Traktementernes Forsvar sige, at det er ved dem, de vigtigste Raadsluttninger til Sælskabets Beste blive afgjorte, og at de Unge formedelst den medfølgende Traktering ere muntre og villige Tilhørere, hvorved de erhverve Færdighed til i Tiden at blive selv gode Raadgiverè. Man kunde end ydermeere sige, at de ere den beste Spore til Flittighed, efterdi den er meest æret, som tiest kan traktere, men Traktering kan i Grønland ey giøres uden Flid og Arbeyde; og da alle vil gjerne æres, maa de herved opmuntres til at være ideligen ude paa Fangst. Men dette vedkommer ikke vor Hovedsag, som er at viise, den Nytte de gjør de Fattige, og den Skade der vilde følge med deres Ophævelse, for denne Deel af Folket. Og i denne Henseende tilkommer det mig i sær at besvare denne

¹⁾ Næmlig fordi Grønlændernes konversation i almindelighed ved alle lejligheder kun drejer sig om fangst og fangstforhold, oplyst ved eksempler og særdeles levende illustreret ved gestikulation med fingre, hænder, arme, ben, ja hele kroppen.

Jndvending; at Mandkiønnet faaer ved Uddeelingen deres Deel, hvilken de kunde spiise hiemme hos deres Mødre? Det er vel sandt. Men maa jeg spørge? Er den og altid stor nok? Og om den end er stor nok til et Maaltid, er det da ikke got, om den Fattige, som ved Giestebuddet kan spiise sig mæt, kan have lidet til den følgende Dag, da der maaskee hverken bliver nogen Uddeeling eller Traktement. Er det ey nyttigere at sidde iblandt et Sælskab, som taler om Statssager, og om saadanne Ting, hvorved et Barn kan blive en god Borgere, end ved Siden af et Par Kierlinger, hvor der vanker Jntet, uden Pølsesnak? Det er og en Fordeel for et vittigt Barn, at være i deres Sælskab, som kan skionne og dømme om hans Jndsigt i Fangsten og paa en fornøvelig Maade retter ham, naar han tager Feyl. Hans Feyltagelser selv ere i saadant et Sælskab ey nyttige for ham allene, men og for hans Sælskabsbrødre, ja ofte for de ældre, hvilke, just fordi de vil ansees for at have Forstand, undseer sig ved at spørge om det, de ligesaa lidet forstaae, som Drengen selv. Hvad de andre Jndvendinger angaae, vil jeg overhovedet besvare dem dermed, at det er Traktementernes Misbrug, som med Fornuft kan afskaffes, ved at viise énhver, at han bør intet æde uden til Nødtørft, og at jeg er forvissat, at om end nogen æde ved det andet Giestebud saa meget, som om de ikke havde været til det første, saa er dog dette ikke almindeligt. Over Hovedet maa man betænke, at siden Grønlanderne kan sulte langt stærkere end vi, og siden de ere af en hidsigere Natur og følg!: desbedre fordøye, saa kan det ey altid regnes til Umaadelighed hos dem, hvad som virkelig er Umaadelighed hos os.

Endnu er der en Aarsag til de anførte gode Tings af Maade-Gaelse. Den har sin Grund i den næst foregaaende og kan ansees som Udøvelsen af den anførte Lærdom. Den er saa vigtig, at den bør eftertænkes nøye ey allene af dem, som ere i Landet, men af alle som vil Grønland vel, og især af det Høyløvlige Missions Kollegio og det Høyrespektive Handels Kompagnie. Den bestaaer korteligen deri, at da alle Ting opkøbes strax, lider Folket selv Mangel for Klæder at i føre sig, for Spæk at varme sig ved, for Skind til deres Baades Beklædning, for Barder til Bindsler og Snører, og da det kan siges i Almindelighed om de Rige, kan man let slutte sig til, hvad der bliver tilovers til at give de Fattige. Af denne eene Kilde flyder, om jeg ellers skionner ret, Grønlands største Ulykke, Handelens Ruin og med den Missionens. Af Mangel paa Skind og Spæk

lide nogle Frost; af Mangel paa Baadeskind og Barder have nogle, sær den opvoxende Ungdom, enten ingen eller slette Baade og Snører. Af Mangel paa dette flyder atter Uduelighed i Fangsten, hvorpaa Hunger og en høyere Grad af Mangel paa det nødvendige til Klæder, Baade og Redskaber.

Men alt dette er jo Handelen til Skade, Missionen til Hinder og Landet til Ødeleggelse. En Kristens helligste Pligt, at gjøre Vel og meddele, sættes tilbage. Ægteskaberne forhindres, saasom det unge Mandkøn seer sig ey i Stand til at underholde en Familie. Ungdommen forfalder til alle de Daarligheder, som følge Ægteskabs Opsættelse. Folkemængden svækkes. Alle nye Ulykker for Handelen, for Missionen, for Landet. De brede sig dagligen viidere ud og vil ødelegge det, om der ey raades i Tide Bood derpaa.

Give Gud! Min Spaadom var falsk og min Frygt ilde grundet.

For at viise en Prøve paa vore Grønlanderes Skrivemaade, vil ieg indrykke her et Brev, som Ludvig i Aften sendte mig. Her er det:

*Assirsengvoara Pellese!
Tunnyagit Akpanik ter-
sale akilerkonnago. Ullvne
akpaniarponga sorarauta.
Martlorarponga Akpang-
nik. Kristiangub tun-
nigatit kakutlungmik.
Ina okarbiganga: Timiur-
sarsinniarit Pellesemit ka-
kutlungmik taursoninga
uamnut. Ebenezer angiluk-
torpok. Feremiase mar-
lorarpok. Kristen autau-
zerarpok. Kalib kapseet.
Nehemiarse marluk,
Annortlermet ingmangvo-
ak pyogut. Akkago,
ajungipet, kajartoro-
markokaunga, Temert-
leet kissienne ajokar-
sorærukit. Innutillu-
nga assauagit.*

Ludvig.

Min kiere Præst!

Jeg forærer dig en Alke
som du ey skal betale. Jeg var
i Dag paa Alkefangst, da vi havde
endet [:sc: Guds Tienesten :] Toe
Alker fik ieg. Den lille Kristian
giver dig en Havhest.

Han sagde saaledes til mig: Kiøb
Brød til mig af Præsten for denne

Havhest. Ebenezer
fik intet. Jeremias fik
tvende. Kristen fik
een. Karl mange.
Nehemias toe. Fordi

det blæste, var vi kun
en liden Stund ude.

J Morgen, i fald det
bliver got [:sc: Veyret :] troer
jeg nok, at jeg farer ud i min
Kajak, dog ikke førend jeg har
holdt op at underviise Temert-

leet. Saalænge jeg lever, skal jeg elske dig.

Ludvig.

De som forstaae det Grønlandske og kan gjøre Sammenligning imellem det og min Oversættelse, kan noksom see, at den er endogsaa bogstavelig. J Brevet finder man just ikke det kunstlede Grønlandske. Deri har dets Forfatter vildet rette sig efter mig, paa det at jeg uden Møye skulde forstaae hans Meening. Der findes heller ikke smudsige Talemaader; men en reen, forstaaelig og flydende Stil, hvori hersker en naturlig god Smag.¹⁾

Den Havhest Kakutluk,²⁾ som Ludvig i ovenanførte Skrivelse ommælder, er allerede af Hr. Biskop Gunner i Trundhiemske Sælskabs Skrifers 1ste Deel beskrevet, hvor han og har givet os en Aftegning paa denne Fugls Hoved og Fod. Med hans Høyærværdigheds Beskrivelse kommer mit Exemplar saa nøye overeens, at endog Hale og Slagfierens Tal er det samme paa mit, som han har bemærket paa sit.

Men som jeg hører, findes det endnu en anden Art af Havhesten, som af Grønlænderne kaldes Kakutlungnak, hvilken er sort paa Ryggen.³⁾ Ungerne saavel af Kakutluk, som Kakutlungnak skal være spættede.

D. 2. Da jeg i Sommer var paa Egedesminde, fik jeg de første Eyemplarer at see af Grønlændernes:

Killengak,⁴⁾

hvilke jeg strax examinerede, og da jeg i disse Dage atter har seet tvende, saa vil jeg beskrive denne til Alkeslægten hørende, Fugl, som er i sær mærkværdig af sit Nebb, hvilket er paa Siderne saa sammentrykt at det er ganske fladt, og bredere end Hovedet er tykt. Den er forsynet, ligesom Akpartlucks⁵⁾ Nebb med fiire Tværfuurer. En tyk Rand, af en hornagtig Materie, adskiller dets Fierløse fra dets fierede Deel. Næseborene, som ere meget lange, og strække sig fra ovenmeldte Rand til den første Tverfuure, sidde langs med den

¹⁾ Glahn har ret i, at brevet er tillempet. Det er endog i saa høj grad tillempet, at det nærmest er daarligt grønlandsk. Eller man kunde sige, at det er daniceret, omtrent som en dansk, der endnu var ny i sproget og derfor kun kunde udtrykke sig famlende og klodset, vilde skrive. Grønlænderne har en stor evne til saadan tillempning. ²⁾ *Procellaria glacialis*, malleuk, moderne grøn. qaqugdluk. Naar Glahn synes at anse fuglen for sjælden, kommer det af, at den i Sydgrønland kun kommer nær til kysten med stærk taage; i Nordgrønland færdes den meget almindeligt lige ved land. ³⁾ *Procellaria puffinus*; mod. grøn. qaqugdlungnaq ⁴⁾ *Fratercula arctica*, søpapegøje, lunde; mod grøn. qilångaq. ⁵⁾ *Alca torda*, højnæbbet alk; mod. grl. agpardluk.

underste Rand af Overnebbet, som krummer sig stærk nedefter, da Undernebbet derimod krummer sig opad.

Mundvigene paa Killengak ere store. Øynene smaae og sidde mod Hovedets øverste Side. Vingefierene af første Orden ere tie. De kortere femten. Vingerne ere ey slet saa lange som Kroppen. Halen, som er meget kort, har 16ten til 18ten Styrefiedre. Beenene sidde mod Enden af dens langagtige Krop. Knæerne er bare. Fødderne have tre, med Svømhud foreenede Tæer, hvoraf den yderste har 4, den mellemste tre og den inderste to Led foruden deres Kløer, som ere meget spidse. Fødderne have ingen Bagtaae.

FARVEN

er, fra Nebbets Spidse og saa vidt Fuurene, næsten rødt, undtagen den øverste Fuure, som paa tvende Exemplarer var hvidagtig. Den øvrige Deel af Nebbet er næsten staaegraae. Randen, som skieller imellem Nebbets fierede og fierløse Deel, er hvid. Mundvigene saavel som Kantningerne omkring Øyenlaagene ere røde. Under Hovedet og paa dets Sider hen til Øynene er den næste perleblaae. Buggen er hvid og den øvrige Deel af Kroppen sort. Fødderne ere røde; men een har jeg seet, hvis Fødder vare næsten hvide. Sammes Neeb havde ogsaa meestendeels ukiendelige Fuurer. Grønlænderne vilde, at denne var en Unge, og jeg er fuldkommen af samme Meening.

Den heele Fugls Længde fra Nebbets yderste Spidse til det yderste af Halen gjør omtrent 13 tom: Hovedets Længde fra Halsen til Nebbets yderste Spidse er $3\frac{1}{2}$ tom: hvoraf Nebbet allene udgør $1\frac{1}{2}$ t.; og er derhos nesten ligesaa bredt, Kroppen er 6 t.; og Halen ikke slet 2 t: lang. Beenene med Laar og alt omtrent $5\frac{1}{2}$ t.

Denne Fugl er tilforn beskrevet af Hr. Strøm i hans Sundmørs Beskrivelse, hvor den kaldes Lund. Af Linneo kaldes den *Alca, rostri sulcis qvatuor oculorum regione temporibusqve albis* ¹⁾ Fn: § 118: Forbemeldte Hr. Strøm melder om den, at den opholder sig paa Biergets flade Afsætninger og i Steden for at bygge sig Rede, graver sig et Hul i Jorden, hvis Aabning snart tildekkes med Græs, som der voxer hyppigt, fordi det aarlig faaer Gødning af Fugleskarn. Beboerne paa Rudøe²⁾ viide og temmeligen at benytte sig af denne Her-

¹⁾ En alk med 4 striber paa næbet i øjenregionen og hvide tindinger.

²⁾ Skal formentlig være Run d ø (en temmelig stor ø udenfor Hareidlandet).

lighed, i det de med Jernkroge trække Fuglene ud af deres Huuler og fylde saaledes hele Baade med døde Lunder, Lummer og Alker. Saavidt Hr. Strøm. Hr. Lukas Debes regner den S: 133 blandt Trækfuglene, og siger at den kommer der ved Tiburtii og farer bort igien ved Bartholomæi Tid¹⁾. J Sommer saae jeg den ved Egedesminde, og i disse Dage har jeg seet den her, hvoraf følger at den i denne ommeldte Tid holder sig op omkring Grønland. Grønlænderne vil, at den længere hen paa Vinteren skal blive borte, og er det saa, som det synes, søge de venteligen med andre Fugle den aabne Søe, indtil yngle Tiden nærmer sig, da de atter kommer til Landet.

Mange Gange, naar Grønlænderne have fortaalt noget af deres Fabellære, har jeg hørt det Ord *Innua*²⁾, hvilket uden Suffix heeder *Innuk*. Men dets rette Bemærkelser har jeg til deels ikke vidst. Vel har jeg raadført mig med Hr. Prof: Egedes Diktionario, og omendskiønt han oversætter det ogsaa ved en Tings Eyere, har jeg dog tilforn ikke havt den Indsigt, at anvende denne Bemærkelse paa det, jeg hørte. I Dag er jeg først kommen derefter ved følgende Leylighed. Een Grønlænder sad hos mig, og som jeg just sad og skrev og altsaa ey talede med ham, begyndte han at blive søvnig. Dette sagde han til mig med disse Ord: at Søvnens *Innua* var kommen til ham. Dette sagde han i et Slags Spøg og jeg svarede ham i samme Tone, spørgende: Hvorledes seer han ud? Ret som et Menneske men er dog lutter Søvn. Han sover altid og eyer al Søvn, hvilken han igien udgyder over Menneskene. For Resten er han lutter Siel, eller intet andet end Siel. Dette er da en Beskrivelse paa Søvnens Eyere. Den stemmer paa det nøyeste overeens med en anden over Latterens Eyere, hvilken leer bestandigen, og da den kaldes en Eyere af Latter, maa den i Følge dette, eye al Latter, og, som hiin sagde om Søvn, udgyde Latter over Menneskene og foraarsage, at de lee, samt med en Beskrivelse over Madlystforvolderen, som altid hungrer, og er i Følge det foregaaende en Aand, som eyer al Madlyst, og som forvolder, at Menneskene blive begierlige efter Mad, faae Appetit og æde. Af dette kan og forklares, hvad Luftens Eyere vil sige, nemlig at det er en Aand, som eyer Luften, ja er lutter Luft. Uden

¹⁾ o: 14. april — 24. august. ²⁾ Jfr. ovenfor sd. 56 og Anmærkn. til Crantz 347 f.

at vide dette skal vel ingen kunde forstaae hvad Hr. Krantz¹⁾ i hans Grønlandske Historier 3 B: S: 266 vil sige med disse Ord: J Luften skal en Innua, det er Besidere, boe. Naar man veed, at denne Luftens Eyere, som i Følge det Begreb Grønlænderne forbinde med dette Ord, maa være Luft, eye al Luft, og forarsage, at Luften er saa og ey anderledes. Naar man veed, at denne er et selvstændigt Væsen, og, som andre af Grønlændernes Aandelige Væsener, ganske uafhængende af andre, kan man let forstaae hvad denne Talemaade vil sige: Luften bliver vred, hvilken Talemaade er meget almindelig. Heraf kan og fattes, hvorfor man i visse Tilfælde holder sig fra visse Ting, for ey at fortørne Luften, saasom, naar en af Familien er død, siges den at blive stødt for Hovedet, hvis et(!) af de næstpaarørende tager Steen og kaster med. Af dette kan og mangfoldige andre Talemaader lettigen baade fattes og forklares, saa som *Unnugiartorpok* han gaar hen for at blive Aften, istæden for *Unnukpok* det bliver Aften, hvor man lettigen seer, at Aftenen tillegges den Gierning, at gaee hen og gjøre noget, hvilket allene passer sig paa et selvstændigt Væsen. Jeg vil slutte denne Beretning med et Par Anmærkninger. Først, at man af det oven anførte seer, at det er høyst nødvendigt til at forstaae Grønlændernes Sprog, at man legger sig efter en grundig Jdsigt i deres Fabellære. Dernæst at man af samme Efterretning, sammenlignet med det, som i de forrige Dagbøger er anført, seer, at Grønlænderne troe, at den heele Verden vrimler af Aander, hvoraf den eene Aand er uafhængende af den anden. Den 3die Anmærkning er denne, at enhver *Jnnuk*, Eyermand, er eller haver Siel, men enhver Siel er derfor ikke en Eyermand i den Meening, Ordet her bruges.

J Andledning af dette falder mig et Spørsmaal ind, som jeg ofte har givet mig selv. Om en kristelig Lærere bør i Tale eller Skrift bruge saadanne Ord, som have deres Grund i en vrang og den sande Lærdom modstridende Lære. For at be-

---

¹⁾ David Crantz, f. 1723 † 6. Juni 1777, bekendt herrnhutisk historie-skriver. Udgav 1765 „Historie von Grönland“ i 10 bøger (2 bind, 1132 sd.) med „Fortsetzung“ 1770 (1 bind, 360 sd.), især omhandlende „der dortigen Mission der Evangelischen Brüder zu Neu-Herrnhut und Lichtenfels“. Fremstillingen er ensidig og paa mange steder stærkt farvet. Værket maa derfor som kildekrift benyttes med stor varsomhed, tilmed da forfatteren selv kun havde gjort et kortere besøg i Grønland 1761—62, medens han ellers benytter de herrnhutiske missionærers dagbøger og indberetninger som næsten udelukkende kilder.

svare dette, har jeg først eftertænkt nogle saadanne Ord, og forsøgt om det ikke var mueligt, at give sammes Meening med andre bekvemme og forstaaelige. Jeg haver da mærket at dette letteligen lod sig gjøre ved en Deel, men at det ikke kunde skee med andre uden vidtløftige og maaskee uforstaaelige Om-skrivninger, s: f: E: Nordlyset brænder, hvilket Grønlænderne give tilkiende ved *Arksarput* ɔ: de [:neml: de Afdødes Siele:] spille Bold, fordi Grønlænderne troe, at naar Nordlyset skinner, er dette de afdødes Siele som med et Hvalroshoved spille Bold. Jeg har eftertænkt nogle af de i vort Sprog brugelige Talemaader, som have deres Grund i vore Fædres Vildfarelser, men nu bruges, undertiden endog som Skønheder, uden at nogen dermed forbinder de Gamles Begreb: saasom den for-tørnede Himmel, den taknemmelige Jord, det rasende Hav. Nogle bruges endnu af Hoben og den forbinder med dem de samme vildfarende Begreb som Talemaadernes eller Ordenes Dannere; Saasom Solen staaer op, gaaer ned, og dette uagtet bruger en Philosoph selv samme Ord og taler med Hoben, skjønt han gjør sig langt anden Begreb om Sagen; thi „der-som Philosophi og andre ikke vilde nævne saadanne Ting efter deres udvortes Anseelse og det almindelige Begreb, som skulde man behøve Kommentariet og Forklaringer over deres Tale, og de finde sig nødte altid først at gjøre deres Tale, saa tydelig, førend man kunde forstaa den“ siger den ypperlige Derham¹⁾ i Forberedelsen til hans *Astrotheologia*²⁾ og er det i den Henseende at Skriften selv betjener sig af saadanne Talemaader, som er i daglig Tale antagne, skjønt somme kan have deres første Udspring fra de Menneskelige Feyltagelser, s: s: Jos: 10: Soel! staae stille i Gibeon, og Maane! i Ajalons Dal! saa stode Soelen og Maanen stille. Slutningen og det rette Svar paa ovenanførte Spørgsmaal bliver da ventelig dette, at man bør bruge Ordene som de ere, og stræbe at udrydde hos Grønlænderne de falske Begreb som de forbinde med dem, og søge at biebringe dem de rette, hvilket er uden Tvivl bedre end at forkvakle og forhutle Sproget for Religionens Skyld, og Erfarenhed har lært, at man ey vinder det, der søges: thi Grønlænderne høre vel det efter det rette Begreb rettede Ord, men

¹⁾ William Derham (1657—1735), engelsk gejstlig, filos. og theolog. forfatter. ²⁾ „Astro-Theology, or a Demonstration of the Being and Attributes of God from a Survey of the Heavens“, udk. 1715—50 i 9 udgaver, oversat paa tysk 1732.

troe, at det er af Mangel paa Kundskab i Sproget, vi tale saaledes, uden saa er, at man tillige siger dem Aarsagen, hvorfor man har maattet forandre Ordet. Saaledes brugte jeg i lang Tid det Ord Tarnek i Sing: og naar det skulde have suff: rettede jeg mig bestandigen efter sing: flex: ligesom ved at lade det, som Nominat: styre verb: i sing:, indtil saalenge en Grønlænder sagde mig, at jeg talte feyl og burde tale som om toe eller i Dual:. Siden den Tid har jeg altid brugt Ordet, som det bør bruges, i Dual: og saa ofte jeg har holdt det fornødent, har jeg sagt Grønlænderne, at en Aand er udeelelig, at vor Siel er et enkelt Væsen og burde derfor være Sing: Num.:, men siden Grønlænderne bruge Ordet i Dual: bruger jeg det med, dog, at jeg gjør mig om Tingen selv et andet Begreb¹⁾.

D. 6. Kristian Kakejak²⁾, en af mine Døbte, kom i Dag og besøgte mig. Han beklagede sig over, at een af hans Tænder verkede saa meget, hvilket han gav tilkiende med disse Ord: at den var vred. Jeg bad ham, forklare denne Talemaade, men Forklaringen blev ey anden, en den, jeg forud vidste, neml: at Tandene gjorde ont. Naar man erindrer sig, at Sielen har Deele, og at enhver Deel synes at være uafhængende af den anden, saa at, f: E: en tabt Tand har sin Siel saavel som Kroppen, at en nye Tand kan voxe ud igien, og følg!: Sielen faa en nye Tilskjødning, begriber man letteligen denne Talemaades Oprindelse.

D. 9. Assistenten kom i Dag fra Jtiblek³⁾, hvor der haves en ypperlig Fangst. Allene af 4re til fem Mænd, som der boe, fik han 8te Ballier Spæk, nogle Skind og en Deel heele Sæle.

D. 12te. Lagde først Jisen sig imellem dette og Øen Kapingarsok, hvilket er meget silde i Ligning af de forrige Aar og i Betragtning af Sundets Smalhed og Jndelukkelse.

BESKRIVELSE OVER ET INSEKT, SOM KALDES AMIKORSOAK.⁴⁾

Under det Navn af Amikorsoak fik jeg i Dag et Insekt af en forunderlig Skabning, som er, naar man regner Kroppen, Tængerne eller maaskee rettere Ædespidserne, og, om jeg saa

¹⁾ Nu bruges ordet forlængst som almindeligt enkelttal. Totalsformen kendes ikke mere — ligesom total i det hele taget er godt paa veje til at gaa helt ud af sproget. ²⁾ Kakejak (kakiak) er mandens hedenske navn (jfr. ovenfor sd. 27). ³⁾ Itivdleq. ⁴⁾ amikoq-blæksprutte; endelsen - ssuaq = stor.

tør kalde dem, til Forskiel paa de forrige, Fangeredskaber, naar man, siger jeg, regner dette alt, er heele Jnsektet omtrent $\frac{3}{4}$ al. lang. men, hvor Kroppen er bredest, ey over $1\frac{1}{2}$ t: bred.

Kroppen selv udgjør Jnsektets korteste Deel. Den er ey stort over et got Kvarteer lang at regne fra dens yderste Spidse til Hovedets Begyndelse. Den bestaaer allene af et tykt, seyt, hvidagtigt Skind, ey ulig Sværet af et nye slagtet Svin. Skabningen ligner i nogen Maade en ufødt Atakunge¹⁾ saaledes som de om Høsten findes, skal dog i Steden for Laller have en Art Stiirt, hvilken ikke var tilsyne paa mit Exemplar, som, skjønt ganske frisk, var lidet beskadiget derved, at det var skaaren ud af en Sæl.

Hovedet er ganske rundt, som et Pølsehorn. Hvor Munden er seer man en sort Plet, og ved at undersøge den nærmere finder man tvende sorte Tænder af en hornagtig Materie, som ere skabte som en Fuglekloe, korte, krumme og spidse, men ey lige store, og vare kastede af Jnsektet over Kors, saa at hvers Spidse vendte sin Vey. Rundtomkring dette lange, smale, trinde Hoved, ser man 8te Ledløse 5-tommer lange, langs hen paa deres inderste Side med tvende Rader tandlignende Forhøyninger forsynede Tænger, Ædespidser og Fødder; thi de synes at være givet den til alle disse Slags Brug. Af Grønlænderne kaldes de dens Fødder²⁾, fordj de meene, at det er den fornemste Nytte de giøre Jnsektet. De ere ved Roden omtrent saa tykke som en god Pennepose, og blive alt smalere.

Neden for disse Tængers eller Fødders Rod sidde paa hver Side af Hovedet 2de, efter Jnsektets Størrelse meget store Øyne, men imellem Tængerne findes nogle lange, runde og glatte Strænge eller Fange Redskaber. Hvor mange et Jnsekt har af disse, veed jeg ikke. Mit Exemplar, hvor af man sagde nogle vare afrevne, havde kun toe, hvoraf den ene var omtrent et Kvarteer, mien den anden et Kvarteer og nogle Tommer lang. Forresten vare de hinanden lige i Skabningen, neml: lange, smale, runde, glatte, uleddede, men mod Enden forsynede med en Art af Haand, som er tykkere, fladere, og haardere end Strenge selv, paa den yderste Side lidet ophøyet, men paa den indre indhuulet, og har en Fortsætning af $\frac{1}{2}$ Tomme, hvilken, Blødheden undtagen, ligner en Fugle Kloe.

¹⁾ átâq = svartside (se ovenfor). Skind af ufødte sæler er ofte meget smukke — hvide og søvlglinsende — og meget eftertragtede til huer, muffer etc. ²⁾ Nu kaldes de umé ∅: dens skæg, eller avalequtai ∅: dens grene.

Jeg har tilforn anført, at dens Krop bestaaer af lutter Skind, J samme findes intet uden 3de Tarme, som begynde ved Hovedet og gaaer i lige Linie til anum. Det jeg tog for Maven indeholdt en tynd, rødagtig, flydende Vædske, hvorpaa Fittet spillede, som paa en feed og heed Suppe. Foruden de ommældte Tarme, og Maven, fandt jeg intet i Livet paa den. Men neden for anum saaes Mandslemmet, som var af $\frac{1}{2}$ t: Længde og $\frac{1}{8}$ t: i Tykkelsen med en langagtig Aabning. Jeg fandt strax derhos noget, som jeg antog for en testic., der var haard næsten som Been og af rund aflang Figur.

Hvad dens Føde angaaer, da fandt jeg i den en Ret Ræger af det Slags, Grønlænderne kalde Kinguit¹⁾ og er det venteligt, at et Insekt, som er saa udrustet, med tvende stærke Tænder, 8te Tænger og toe eller flere Fangeredskaber af 1 Kvarteer til $\frac{1}{2}$ al. Længde maa da være et skrækkeligt Rovdyr og opæde en heel Deel mindre Insekter, men den ædes igien af Sælene og det var i en sortsidet, hvori mit Exemplar tillige med mange flere af samme Art blev funden.

Just nu, da ieg sidder og skriver dette kommer en Grønlænder til mig med et, vel mindre, men bedre Exemplar, paa hvis underste Deel af Kroppen sees en seenelignende Traad, som begyndes ved Hovedet og er længere end Kroppen. De tvende øverste Parter deraf sidde skjulte af Skindet, [og] er ligesom med en Syenaal trokken ud og ind i Skindet, Kroppen er tykkere end Hovedet, som vel kan siges at være rundt, dog saa, at de store Øyne, med deres meget dybe Jndhuulinger borttage meere end den halve Deel af det aflange Hoved, hvis Mund her paa dette Exemplar sees at kan dreyes til Siderne, thi i Steden for den paa det første Exemplar sees lige foran, saa seer man den paa dette, at sidde fremraget under Tængerne, eller Fødderne. Paa dette Exemplar har ellers Munden sin rette Skikkelse, som ikke er rund men ret som et Fugle Nebb. De tvende ommældte Tænder udgør Nebbet og ere skjulte med en tynd hvid Hud. Fra Nebbet synes at nedgaae en liden Finne, som jeg dog ikke tilvisse tør bekræfte.

Saasart dette sidste Exemplar var med det forrige sammenlignet og Forskiellen anmærket, satte jeg det i Brendeviin; men strax løsnedes Huden, hvoraf dets Krop bestaaer, fra Hovedet. Saaledes var og det større, førend jeg fik det, saa at, saa stærk dette Insekt er baade i Henseende til Skindet, der omgiver Kroppen og de mange stærke skjønt beenløse Tænger, saa er

¹⁾ kinguk — tangloppe.

det dog heelt svagt, hvor Huden med Hovedet foreenes, skjønt det derfor ikke gaaer ganske fra hinanden, saa som de ommældte Tarme holde det endnu nogenlunde tilsammen. Da Skindet løsnedes, fik jeg at see et Stykke Fit, som sidder just der, hvor Føden skulde gaae fra Hovedet og ligner i alle Maader en Tunge, og de nærværende Grønlændere meente alle at det maatte være dens Tunge. Men er det Tungen, synes det høyst besynderlig, at Tungen findes saa langt fra Munden, hvor den ey kunde rommes, saasom den er tregange saa stor som denne.

D. 24. Det er bekjendt at Hr. Kapitain Egede, som har en god Gave til at opfinde et og andet nyttigt, har gjort sig vel fortient ved Hvalfiskeriet i Grønland formedelst de lange toe hakkede (a:) Harpuner, som først af ham er opfunden. Nu han er igien kommen til dette Sted, hvis heele Velfærd bestaaer i Hvalfiskeriets Drift, lader han sig det være høyst magtpaaliggende at forbedre Redskaberne. Jblant andet er han falden paa at skyde Hvalene, hvorom han allerede forrige Gang, han var her, gjorde Forslag. Han fik i Aar en Svingebasse af Skipperen, som han har forsynet med en Art Skiefte og sat en Laas for, ligesom paa en Flint. J Dag prøvede han den paa en Sluppe. Men som den var alt for stor til saa lidet et Fartøy, flakte den Stevnen.

D. 25. J disse Dage er Kvægsølvet faldet til 17° og derover under Fryspunkten.

D. 26. Den ulykkelige Tidende er bragt os, at Saurnek,¹⁾ et ungt Menneske af Katekumenerne, er bleven borte, da han var ude paa Sælfangst.²⁾ Han boede hos mig i Fjor ved Amertlok, hvor han fik daglig Underviisning. Hans liden Søster fik paa den eene Vinter saa god Kundskab, at jeg havde ey taget i Betænkning, at døbe Hende, hvis jeg ey havde forud seet, at det vilde næsten være umuligt for hendes Broder, der var en Fiordboere og derhos sygelig og en slet Fangere, at nære sig paa et Sted som dette.³⁾

(a:) Maaskee man hellere kunde kalde dem Fiirehakkede, de ere omtrent saaledes <<—————▶

¹⁾ Sauneq. ²⁾ ∅: omkommen i kajak. ³⁾ De Grønlændere, der bor i det indre af fjordene eller bugterne — f. eks. i det indre af Diskobugten — kan i kajakfærdighed langtfra maale sig med dem, der bor ved det aabne hav, og maa søge sig deres næring paa dette. Naar hine kommer derud, bliver de „slette fangere.“

For samme Aarsags Skyld flyttede han for i Vinter op i Fiorden, hvor han nu fandt sin Grav, efterladende sig en gammel Moder og en halvvoxen Søster. Han førte, saa længe han var hos os og siden efter, et skikkeligt Levnet, og var høyst agtpaagivende, naar der blev underviist. Hans gamle Moder sendte Bud til mig om at komme hertil. Hverken kunde eller burde jeg nægte hende dette, dog gav jeg hende ey noget vist Svar, men forestillede hende, at det vilde falde hende tungt for at finde sin Underholdning, anseet, at det Mandkøn her er, have alle saamange, som de vel kan underholde.

D. 27. Hist og her i mine forrige Dagbøger er indrykket noget af Grønlændernes Fabellære. Jsær om adskillige, deels aandelige, deels legemlige Væsener, som de troe, og af hvilke nogle kan kaldes gode, andre onde, og atter andre, som ey kan henføres til nogen af disse Klasser, efterdj de holdes for at gjøre ligesaa lidet ont som got og tilføye Menneskerne hverken Skade eller Gavn.

Her vil jeg handle om Tornarsuk¹⁾ og Angekut deres Tornak.²⁾ Dog i Forveyen maa gjøres en almindelig Anmærkning, som bestaar deri, at saavidt man kan mærke, troe Grønlænderne at et hvert aandeligt eller Legemligt Væsen er ganske independent, saa at det eene af disse ey staaer under eller kierer sig efter det andet, saa at det synes, at Grønlænderne som et frit Folk har derefter indrettet deres Meening om Gudderne. Det er almindeligt hos Menneskene at slutte fra det, de af Erfaring veed, til det, de ikke viide.

Nu til Sagen.

Tornarsuk bør især, som jeg skiønner, ansnes for Grønlændernes fornemste Guddom, og for den, de meest elske, saasom de troe sig ved ham at nyde meest got. Sændt. De tillegge ham ikke Skabelsen af deres Tilværelse; men for Opholdelsen maa de dog, efter deres Meening, for en Deel takke ham; i det han formedelst Angekkut, som meenes at staa i nøye Forbund med ham, og formedelst disses Tornak giver dem de beste Raad til at formilde Luften, at faae gode Amuleta, at afvende Landeplager og helbrede Sygdomme. Med et Ord; til at blive Lykkelig. Det er og ham, som aabenbarer dem alle hemmelige Ting, saasom: Hvi hiin blev borttrykket af en Sygdom

¹⁾ Törnärssuk (betyder nærmest: den enestaaende el. aparte aand).

²⁾ Tórnaq (hjælpeaand).

midt i sine Dage? Hvorfore denne druknede i sin Kajak? Af hvad Aarsag Sælene ikke ere endnu komne? Hvi det har i en saa lang Tid været ont Veyr? o: s: f: Det er ham, som enteri selv eller ved Tornak geleyder Angekokken paa sine Reyser igiennem Luften, Vandet og Afgrunden, giver ham Tilstanden i Himmelen, paa Jorden og under Jorden tilkiende, og hielpe ham især at overvinde den Helvedes Gudinde som holder Sælene ligesom fængslede hos sig.¹⁾ Denne Tornarsuk, skjønt han i følge det foregaaende, er holdet for et mægtigt, viis og godgiørende Væsen, saa er han dog iblant heel spøgefuld og kaad, som en ung Kalv: thi han fixerer Grønlænderne undertiden, idet han lister sig saa uformærkt ind i Huusene, hvor han kaster Vandspandene over Ende og gjør dem en Hob andre smaa Pudserier. Sommetider er han noget tver, saa han ikke, førend efter lang Ombeden og mange igientagne Ophævelser, vil føye Menneskene i deres Begieringer.

Siden Grønlænderne deri stemme overeens at Tornarsuk er et mægtigt, viist og godgiørende Væsen. Siden der er ingen hellig Forretning, om jeg saa maa kalde det, hvori han jo nævnes og haver sin Rulle at spille. Efterdj der er ingen Angekkok saa usel, at han jo troer sig, at staa i nøye Venskab med ham. Saasom der er intet Barn saa lidet, at det jo har hørt af Tornarsuk at sige, skulde det synes, at hans Skikkelse skulde ey være ubekient for nogen. Jkke destomindre findes der dog mange, som ey viide, enten Tornarsuk har Skikkelse af nogen eller ikke, om han bør regnes til Aandernes eller Dyrenes Klasse. De som meene sig best oplyste tillægge ham at Slags Legeme (a:). Men hvorledes det seer ud og af hvad Størelse og Figur det er, deri ere de ikke eenige. Nogle give ham et Legeme omtrent af samme Størelse og Skikkelse, som det menneskelige; da disse igien ere ueenige imellem sig selv, efterdj nogle sige at hån seer grim ud i Ansigtet og haver et brændende eller ligt brændende Bryst, da andre derimod ikke melder noget herom. Andre beskriver ham langt større end et Menneske; men nogle meget mindre, og somme giver ham tilsidst et Legeme, som er mindre end en Finger

(a:) Man agter, at alle Aander haver efter Grønl: Meening et Slags Legeme, som dog er af en finere Materie.

¹⁾ Poul Egede kalder hende „Tornarsuks Oldemoder“ (Efterretn. om Grønl. 79 f.).

lang.¹⁾ Om man heraf skulde kunde slutte, at Grønlænderne haver i de ældre Tider troet, at Tornarsuk har kundet forandre sin Skikkelse, men at Efterkommerne siden har troet enhver den Skikkelse, i hvilken Forfædrene har meent, at han har aabenbaret sig for dem, lader jeg staae ved sit Værd.

Et Slags Udødelighed tillegges ham, dog maa man under de magiske Forretninger ey lade en F. s gaae. Den siger man, er i Stand at dræbe ham. Nogle forkaste dog dette og sige, at det er ey Tornarsuk men Angekkokken, som dør deraf. Andre lee af begge Meeninger og enten lade dem staae ved sit Værd eller og aldeeles forkaster dem.²⁾

Saa uformelig og usammenhængende Grønlændernes Meening end er om Tornarsuk, saa sees dog saa meget deraf, at han holdes for et mægtigt, viist og godgiørende Væsen, af aller største Betydenhed for Grønlænderne, saasom de uden ham skulde vel lade blive at overvinde den Helvedes Gudinde, at øse Sælene, at indhente Kundskab allevegne fra, at faae kraftige Raad mod Sygdomme, og gode Amuleta imod uheldig Fangst.³⁾ Det vilde uden ham være dem umueligt at opholde Livet og forhverve sig den fornødne Fødde og Klæde, saasom

---

¹⁾ „Da jeg vilde vide af en Angekkok, som taledede meget om Tornarsuk, hvordan han saa ud? det han best kunde vide, siden han var hans Søn; thi Tornarsuk kaldes alle Angekkokers Fader. Han svarede: at han var ei længere end hans lille Finger, og Munden var ikke som andres Munde, men lodret op og ned; derfor maatte han hælde med Hovedet naar han aad; han plejede at see ham i Mørke, det kunde andre ikke. Da jeg sagde til de andre, at det var Usandhed alt hvad han talte, svarede han selv: Du lyver ikke. Angekkuts Ideer om Tornarsuk ere ulige: Ligesom denne sagde, at han er meget liden, sige andre, at han er overmaade stor; — — — andre sige, at han ligner et Menneske, men har kun een Arm, som er stor og seer fæl ud; andre igjen sige, at han ligner en Biørn, men gjør intet Ondt; han veed Aarsagen til deres Sygdomme, og hvad Middel de skal bruge derimod.“ Saaledes siger Poul Egede i 1740 (Efterretn. om Grønl. 197), altsaa et godt stykke nærmere ved den helt hedenske tid. ²⁾ „Nogle sige, at han er udødelig, andre, at han kan dræbes af en Vind, som er liig en Piil, med en sort og en hviid Fier, som styrer den; derfor befaler de, at enhver, medens Hexeriet varer, vogter sig ikke at berøve enten Hexemesteren eller Tornarsuk deres Liv; andre meene, at dersom han rører ved en Hund, da dør han.“ (P. Egede: Efterretn. om Grønl. 197). ³⁾ Ifølge citaterne af Poul Egede synes Glahn at have lagt vel meget ind i Törnarsuk-dyrkelsen. Med hensyn til „at overvinde den Helvedes Gudinde“ er det (Efterretn. om Grønl. 79) ikke Törnarsuk, men angåkoqens private tórnaq, som hjælper ham dertil.

Men umuligt er det jo alligevel ikke, at Glahn kan være trængt længere ind i disse ting end det lykkedes Poul Egede at komme.

de uden hans Godhed og Magt vilde ikke faa Dyrene af Afgrunden, og uden hans Viisdom ey faae til visse at viide, hvad Slags Arnurset¹⁾ de burde bruge. Jngen Under er det, at han altsaa er baade Unge og Gamle bekiendt, at de alle viide at tale om ham, at de i nogen Grad elsker ham, at deres største Religions Øvelse gaar ud paa at vinde ham, skjønt de dog ikke skiøtte meget om at have selv noget at bestille med ham, hvilket de overlade til deres Angekkut, som de, hvis Ven han holdes for at være. —

OM TORNAK.

Med Tornarsuk staaer Tornak i meget nøye Forvandskab: thi naar en Grønlænder bliver Angekkok faaer han strax slig en Aand.

Det er vanskeligt at sige, hvad Begreb Grønlænderne gjør sig om den; uden allene dette at Tornak synes at være som et Slags Gesandt fra Angekkok til Tornarsuk, som giver Angekkokken formedelst Tornak sin Villie eller Svar tilkiende, og om Angekkok nyder den Naade at faae Svaret af Tornarsuks egen Mund, da at forklare, hvad deri er uforstaaeligt. Paa hvad Maade Tornak faaer Tornarsuks Svar at viide, er, saa vidt mig er bekiendt, hidindtil uopdaget, ikke heller har jeg hidindtil kundet faae det at viide, thi alle, som jeg har spurgt derom, have svaret, at de ikke vidste det.

Om Tornak er ellers dette at mærke, at den altid er en Siel enten af Mennesker eller Dyr, og er dette Aarsagen, hvorfor nogle have deres egne Forfædre til Tornak. Jeg kiender en Angekkok som haver Solen, en anden, som haver en Tudlik,²⁾ og en, som haver en Musling til Tornak. —

D. 28. Vi ere ved den daglige Underviisning kommen til Enden af de fiire Parter af Katekismo. At nu de, som have lært den ey skal glemme den, og at de som endnu ikke har lært den, eller lært den got nok, kan komme til at lære den, eller lære den bedre, bliver et Stykke af den daglig ved Morgenbønnen igiennemgaaet. Ved Underviisningen for Katekumenerne, saavel som ved Aftenbønnen bliver et Stykke af Forklaringen igiennemgaaet, hvorved man tillige agter at følge bestandigen denne Jndretning, at eftersom et Stykke af Forklaringen er lært,

¹⁾ årnussat, flt. af årnuaq-amulet. ²⁾ tûgdlik-ømmert.

legges det til Morgen Underviisningen, saa at Katekismus bliver alt færre Dage igiennemgaaet, og de øvrige anvendte til Forklaringens Jgientagning.

Den store Konge Jesus Kristus være Ære og Lov, fordi han haver velsignet vort Arbejde i det forbiegangne Kirke Aar. Han give fremdeles Naade, at hans retskaffne Undersaatter maatte blive i Troen bestyrkede og at flere, ja, Gud give! mange, maatte i det, i Morgen, begyndende Nye Kirke Aar, ved vor Tieneste og hans Aands Medvirkning underkaste sig hans gavnlige Aag og lette Byrde.

D. 29. Efter den Danske Prædiken var Altergang.

DECEMBER.

D. 9. Saaes de første Hvale i Vinter.

D. 19. J Gaar faldt Kvægsølvet i Therm: til 21° under Fryspunkten, og i Dag til 20ve. Paa Fiorden skal have været stærk Frostrøg.¹⁾ Det kan maaskee være værd at anmærke, at, uagtet denne stærke Frost, er der dog ingensteds nogen Jis at see uden alleneste i de indlukte Bugter, da derimod længere hen paa Vinteren Jisen kan i et Etmaal lægge sig med 15° Kulde saa stærk, at man derefter sikkert kan gaae paa den, hvis det ellers ikke af Havdynning og Strøm forhindres.

D. 20. Altergang. da og Baadsmand Aron Thesons Søn blev døbt og kaldet Johannes.

D. 29. En af vore Grønlændere, da han i Gaar saa det Luftsyn Dragen,²⁾ blev han saa forfærdet, at han flygtede hjem. En anden saa den og, just som den syntes at gaa ind i Skyerne.

Vi har i disse Dage haft saa overmaade mildt Veyr, at Kvægsølvet stæeg anden Juuledag i Therm: til 1° over Fryspunkten.

D. 30. Jeg fik idag ved Hielp af Mandskabet noget Høe hentet herover, som hidindtil havde staaet der hvor Amertlok tilforn stod.

Til Slutningen for dette Aar maa meldes, at vi ere, baade Grønlænderne og Danske, Gud skee Lov! friske og vel.

De første begynde dog temmeligen at lide Trang paa Føde

¹⁾ Amerdloqfjorden kan ikke ses fra kolonien Holsteinsborg, idet nogle fjelde paa fastlandet og den oftere omtalte, ret høje ø Qipingassoq ligger imellem. ²⁾ „Et af mange i en bugtet Rad flyvende Ildgnister bestaaende Luftsyn, som ofte viser sig i biergfulde Lande. Kaldes almindeligst den flyvende Drage“ (Vidensk. Selsk. Danske Ordbog I 613).

og Tran til Lamperne. Dog er den endnu taalelig og lindres meget ved det overmaade milde Veyr vi nu paa en 8te Dags Tid have haft, og ved den paa denne Aarets Tid usædvanlige liden Snee, saasom der ved denne Leylighed ey allene spares Brendsel, men Fruentimmeret kan og ideligen være ude at sanke Bær, Rødder og sligt.

Den evige og uforanderlige Gud være i al Evighed æret og priset, fordj han i alle dette Aars Forandringer har uforanderligen været med Naade og Miskundhed hos mig og mine Mee-nigheder, og ikke alleneste givet os Føde og Klæde og mangfoldige andre gode Ting, som til dette Liv at opholde gøres behov, men og sit salig giørende Ord og sin Naades Aand, hvorved de retskafne ere blevne bestyrkede, mange af de vildfarende ledet paa rette Vey.

Han give os fremdeeles i det begyndende Aar og fremdeeles samme sin Naade, og lade den virke kraftig paa de her i Landet og hos os værende Siele, at de, frelst ved Troen til Verdens Frelser, maa i den evige Salighed istemme for hans Stoel og Trone med dem, som komme fra Østen og Vesten, ham og Lammet som er slagtet en nye Sang, fordi han haver giort os til Konger og Præster for vor Gud og vi skal regiøre over Jorden. Den, som sidder paa Stoelen og Lammet være Velsignelsen og Prisen og Æren og Kraften i al Evighed. Amen.

Anno 1768.

JANUARIUS.

D. 1. J. Jesu velsignede Navn indtræde vi i Dag i et Nyt Aar, hvilket blev begyndt som sædvanligen med Bøn og Guds-paakaldelse. Efter at den Danske Prædiken var endt blev det nye Aar ved Kanonerens Løsning indskudt, hvorpaa den Grønlandske strax begyndte.

D. 3. Efter den danske Prædiken var Altergang.

D. 4. J Nat Klokken 2 hørtes en stærk Lyd fra SW: til Ø: Jeg sad endnu oppe og fornåm at nogen Jordrystelse fulgte med det. Nogle at de andre Danske skal have vaagnet derved, men merkede allene Buldren. Alleneste Frue Egede siger sig at have fornummet at hendes Seng bevægede sig. J Aften

fornam vi atter da Kl: var omtrent $10\frac{1}{2}$ et nok saa sterk Bulder fra Ø: til V: som varede omtrent et Par Secunder, men med dette fulgte ey noget Jordskielv.

D. 5. Paa nogen Tid ere mange Hvale seete oppe i Fiorden. Grønlænderne berede sig derfor stærk til Fangsten, hvortil de synes i Aar at have en særdeles Lyst. Det er ellers noget mærkeligt hvad Angekkokken Allursak¹⁾ sagde forleden, da Hr. Kapitainen opmuntrede ham til at tage Deel i Fangsten, skjønt han ey boede her: *Det Nytter*, svarede han, *vel ikke stort, at vi fare ud. Itiblermiut²⁾ have sagt, at I vil bemægtige Eder, det, vi fange.* Med nogle af Itiblermiut har jeg talt siden den Tid, og de nægte, at denne Snak er kommen fra dem. Dette kan man og lade staae ved sit Værd. Man kan endog troe, at Allursak selv er Ophav deraf. Dette gjør intet til Sagen i sig selv, som viiser, hvad Betænkninger Grønlænderne hos os har gjort sig over de Danskes Hvalfangst og tillige giver os temmelig tydelig at forstaae Aarsagen, til deres forskrækkelige Seendragtighed og Efterladenhed i de tvende sidste Aar til at fare paa Hvalfangst. Det viiser og en Prøve paa Grønlændernes store Magt over sig selv i lang Tid at skiule Deres heftige Passioner, samt at Folket er langt fra ey saa ueftertænksomt og tankeløst, som det udgives for.³⁾

D. 6. Hl: Trekongers Dag. Efter Prædiken havde jeg adskillige Besøgelser ligesom i de forrige Dage; hvilke taledede ret artigen om et og andet, som de havde i disse hl: Dages Evangelier særdeles lagt Merke til. Jeg fik ved samme Leylighed en heel Deel Spørgsmaal at besvare, hvilke (tilkiende) gave Grønlændernes Eftertanke og Begierlighed til at voxer i Kundskaben tilkiende, skjønt nogle vare ikke heller af stor Betydenhed. Foruden dette kom og Jordskielvet paa Tale og jeg spurgte dem om deres Meening derom. Vi, svarede en af de nærværende, troede tilforn, at Luften maatte være fortørnet og at den derved gav sin Vrede tilkiende. Nu derimod er vi af den Meening, at Gud maa foraarsage det. Dette gav jeg Ret og tillige fortaalte dem, at det kom af den underjordiske Jld, hvis Tilværelse de kunde viide af det varme Bad der Syd.⁴⁾ Naar denne Jld tager Overhaand, foraarsages Jordskielv, og, dersom den bliver for

¹⁾ Alússaq. ²⁾ Itivdlermiut = beboerne af Itivdleg. ³⁾ Det viser i særdeleshed Grønlændernes store mistænksomhed overfor de Danske — især handelens folk; noget som ikke er helt forsvunden endnu, men stadig viscer sig ved forskellige lejligheder, oftest aldeles ugrundet. ⁴⁾ Unartoq i Julianehaabs distrikt.

stærk, søger den Luft, hvorved ildsprudende Bierge forsaarsages. Dette blev videre udført og gav Anledning til en ligesaa opbyggelig, som fornøvelig Samtale.

Jeg har sat mig for i den Tid jeg har tilbage her i Landet, efterhaanden at samle Materialier til en Afhandling om Grønlandernes Hvalfiskerie, hvorved paa det nøyeste deres, dertil henhørende Redskaber skal blive beskrevne. Det jeg saaledes efterhaanden antegner vil jeg her indføre. Skulde jeg da ikke leve eller faae Leylighed til, om jeg lever, at bringe det i Orden, saa kan en anden, skjønt han ey har været i Grønland, gjøre det, dersom han kun vil følge min Beskrivelse, og ey digte selv noget til, som, skjønt det kan end synes ham riimeligt, kan dog være usandt.

Siden jeg ikke agter her i min Dagbog at indrykke en Afhandling om Hvalfiskeriet, men allene at samle Materialierne dertil, og følg!: kommer til at handle om en hver Ting især, saa følger, at der i nogle Tings Beskrivelse og Historie vil forekomme saadanne Ting, som ey egentlig vedkommer Hvalfiskeriet. Efter denne Indledning vil jeg i Dag begynde med at beskrive en *Konebaads Aare*; thi omendskiønt den ey altid bruges, naar man farer efter Hvale, saasom ey altid Fruentimmer, hvilke allene roe med dette Slags Aarer, følge med (a:) saa maa de dog altid bruges, naar Fiske ere dræbte; thi da bør Fruentimmeret følge de Konebaade som fare ud for at buxere, flendse og saa videre.

En Konebaadsaare

kaldes af Grønlænderne Eput, og at roe med dette Slags Aarer epupok.¹⁾ De Danske kalde dem Konebaadsaare, fordi

(a:) her rettes et Par Feyle hos vores berømmelige Hr. Biskop Egede i Henseende til Hvalfangsten, om hvilken han ikke har været vel underrettet, siden han aldrig boede paa de Steder, hvor Hvalfiskeriet drives. Den første er denne: at et halvhundrede Mennesker skulde begive sig i en stor Konebaad paa Hvalfangst[: See Naturel Historie²⁾ S. 57:], hvilket maa saaledes forklares: Paa Hvalfangst tage toe, tre, fire, fem Konebaade ud. J hver af dem er 8te til 12 eller 14ten Mennesker, saa at naar man regner alle de, som paa engang ere ude paa Hvalfangst, kan deres Tal vel beløbe sig til 50ve, ja derover. Den anden Feyltagelse bestaaer deri, at Hr. Biskoppen lader Fruentimmeret og fare ud paa Hvalfangst, hver Gang Mændene udfare; hvilket behøver Indskrænkning, saasom det kun er i Mangel af Mandfolk man tager Kvinder med sig.

¹⁾ ipúpoq (iput). ²⁾ Hans Egede: Det gamle Grønlands nye Perlustation eller Naturel-Historie, Kbhvn. 1741.

de bruges ikkun paa Konebaader og ey paa Kajakker. De giøres ligesom andre Redskaber af det Flydetræe, som føres af Vinden og Strømmen til Grønland, jo rødere det Træe, hvor af de ere arbejdede, er, jo reenere det er for Knaster og jo smukkere det er, jo større Priis ere de i, saa at slig en rød, god, og smuk Aare gielder ofte iblandt Grønlænderne en Rigsdaler og derover. ¹⁾ Skjønt man maa der hos sige, at Prisen forhøyes og forringes efter Stædet, hvor man er, samt Kiøberens og Sælgerens Trang. Syd paa Landet giøres de beste Aarer, hvilket og kan siges om de øvrige Redskaber. Alle Konebaadsaarer ere ikke just ligelange. Nogle kan være et Kvarteer længere, andre et Kvarteer kortere, alt eftersom Baadene, hvortil, og Steden, hvorpaa de bruges, er til; thi smaa Baade udfordre kortere Aarer, og de forreste Aarer bruger man gjerne lidet kortere end de, som sidde længere bag.

Bladet af disse Aarer (a:) udgiør omtrent den fjerde Deel af dem og er næsten trekantet og overmaade tyndt. Langs med begge Sider er det belagt med smale Hvalfiskebeen (b:), som ikke mindre pryde end styrke det. Paa Enden bar Bladet et bredere Been, som paa hver Side rekker en Fingersbred uden for de langs Siderne siddende (c:). Skaftet er næsten rundt og meget tyndt, mindst tyndt i Midten, saa som det der slides meest, derimod er det smækrest mod Enden, fordi man derom griber Aaren, i det man roer den. Midt paa Skaftet af Aaren er den forsynet med et lidet Been (d:), som giør, at den, idet den roes, ey udglider.

Og paa det man kan giøre sig et tydeligt Begreb om disse Aarer, vil jeg paa det nøyeste afmaale en middelmaadig, som jeg har for mig. Dens heele Længde er 4 all: og 3 tom:, hvorfra Bladet udgiør en All. mindre 1 Tom: Hvor de langs med Siderne gaaende Been begynde, er Bladet endnu rundtagtig, men oppe halvanden Tomme bredt. Derpaa bliver det alt tyndere og bredere indtil det bliver 6 $\frac{1}{2}$ Tom: bred, de langs Siderne gaaende Been ey iberegnet, af hvilke hvert er omtrent

- (a:) Mullinga.¹⁾
- (b:) Disse Hvalbeen kaldes Saunerta v: Sina.²⁾
- (c:) Dette Been kaldes Kablok.³⁾
- (d:) Annitlannauærkota v: nappasorta.⁴⁾

¹⁾ Hvor høj en pris dette er, kan forstaaes deraf, at handelen betalte 1 rd. for en „Ballie“ ☉: en hel tønne, spæk. ²⁾ mulinga: dens ☉: aarens) blad. ³⁾ saunertá: dens tilhørende beenstykke: siná — dens side, kant. ⁴⁾ Kommer rimeligvis af qagdlo — øjenbryn. ⁵⁾ anitdlangnavérqutá ☉: dens middel til aldrig at glide ud. napassok: noget det staar opret.

$\frac{1}{2}$ Tomme bred og lige saa tykt. Det langs Enden gaaende Been er 8te til 9 Tommer langt, og forvolder derved at Bladet er der bredest. Dette Beens Bredde er omtrent $1\frac{1}{2}$ Tom: Jgiennemsnittet af Skaftet er omtrent 2 Tommer ved Bladets Begyndelse. Mod Midten har det 3 Tommer i Jgiennemsnittet og siden smales saa stærkt, at det tilsidst faaer neppe en, hvorføre det ogsaa er meget bekvemt at roe med. Fra den øverste Ende af Skaftet til den Beenknap, som forhindrer, at Aaren ey skal, idet den roes, glide ud af Remmerne, hvori den gaaer, er omtrent $1\frac{1}{2}$ al: og Beenet selv er $\frac{1}{3}$ tom: høyt.

Disse Aarer blive ey roede af andre end Fruentimmeret, og det vilde holdes for en stor Skam, om nogen Mandsperson vilde roe dermed; uden maaske engang for Lyst.¹⁾ De gaae ey, som Aarene paa vore Fartøyer i Aaretolde, men i tvende dobbelte og hinanden saaledes mødende Remmer, at [de], i det de blive lagt over hinanden, formeere et Hul, hvori Aaren stikkes, hvilket

denne Figur udviser Som de formedelst Roe-

ningen stødes bestandigen ud ad, vilde de jevnligen glide, dersom ikke ovenanførte Been, som sidder paa den, ind til Baaden vendende Ende, forhindrede dette. Paa en Konebaad bruges almindeligen 3 til 5 Roersker. De sidde paa de forreste Togter og da ligger Teltet og det øvrige Gods i Midten, saaledes at det tungeste ligger i Bunden til Baglast, men det letteste oven paa. Men naar der ere Kvindfolk med ude paa Hvalfiskerie, da sidde de paa de allerbageste Togter og altsaa Styreeren nærmest.

Saasom det egentlig er Mandfolkenes Arbejde at fare ud paa Hvalfangst og disse ikke roe med de saa kaldte Konebaads Aarer, saa bruge disse til dette Arbejde et Slags meget smaa og lette Haandaarer, som af de Danske almindeligen kaldes Pagaajarer, men af Grønlænderne angut.²⁾ De ere omtrent en Favnlange og deres Blad, som udgiør ogsaa omtrent den 4de Deel af Aaren er en Haandbred bred. De nætteste Grønlændere belegge Bladet med Been. Man roer med den vendende Ansigtet mod Forstavnen og saaledes at roe heeder Angoarnek' af verbo Angoarpok'.³⁾

Styrearen, hvilken Styreeren betiener sig af, er i alle

¹⁾ Nutildags er det ikke ualmindeligt, at mandfolk er roere paa konebaade, omend det endnu stadig overvejende er et arbejde, som overlades til kvinderne. ²⁾ Ordet angut bruges ogsaa om en fisks bryst- og bugfinner — samt nu undertiden om en dampskibsskrue. ³⁾ anguarpoq.

Maader ligesom Pagajaarerne, alleneste den er noget længere og førere.

D. 8. Saavel før, som efter Juul have en Hob Hvale ladet sig see. Dagene, som ere saa korte, at intet synderligt i dem kan udrettes, have dog forhindret Grønlænderne fra at fare paa Hvalfangst. Uagtet dette har dog Hr. Kapitainen ladet en Sluppe med danske Folk og Hvalfiskeliiner, og en Konebaad, hvor paa de fleeste ere unge Mennesker, som ingen synderlig Nytte kan gjøre ved Sælfangsten (a:) fare nogle Gange ud, skiønt uden nogen Nytte. D: 4de h: reyste de om Morgenen tidlig langt ind i Fiorden, og satte sig for at blive nogle Dage hos de der boende Grønlændere, for at see, om de ikke derinde kunde være heldigere. Paa Hiemreysen i Dag kom Konebaaden til at stikke i en Hval strax ved Temertleet. Harpunereren var Nehemias, ¹⁾ som aldrig havde stukket paa nogen Fisk tilforn. Han ramte den fortræffelig vel og stak Harpunen, som var gjort paa Hollændernes Maade, alleneste den var strax oven for

(a:) Man pleyer gemeenligen at laste Grønlænderne, fordi de saa seent begynde Hvalfangsten. Undertiden gaaer nogles Seendragtighed visseligen for vidt, og kan ey undskyldes. Man laster dem og, fordi gemeenligen hver Dag nogle ere fraværende og ude paa Sælhunde Fangst; iligemaade at nogle Dage ganske forsømmes, saa som man troer, at Hvalfangsten er af den Betydenhed at den bør foretrækkes al anden Slags Fangst. Men disse gode Dadlere bør betænke, at Grønlændernes Omstændigheder, allerhelst paa denne Aarets Tid, tillader ey at spilde een Dag forgieves, uden saa er, Handelen vil føde ham og Familie, samt give ham Spæk at brende i fald hans Lamper skulde blive slukkede, hvorfore Grønlænderne gjøre Ret deri, at de ey begynde Fangsten, førend de længere Dage komme, for om mueligt at faa nogle Sælhunde i de korte, og at de aldrig tage ud paa Hvalfangst, naar Veyret tegner at blive saaledes, at de forud kan vide, at intet bliver til Nytte gjort. At nogle ey ere tilstæde naar der fares er slemt men kunde afhielpes derved, at de aller beste Sælhunde Fangere bestandigen fore efter Sæle og aldrig kom paa Hvalfangst, thi det Almindelige havde derved stor Nytte; (a:) at man da kunde være vissere paa at een Sæl blev fanget, hvoraf Hvalfangerne fik deres Part [S: oven f: d: 6te Jul: 1767:]; (b:) at man altid kunde vist viide, hvor mange Mandfolk fulgte Konebaaderne paa det at deres Tal. om det var for lidet, ved Fruentimmer kunde forøges.

For deres Skyld, som maaskee troe, at de hurtigste Grønlændere best behøvedes ved Hvalfangsten, maa jeg anmærke, at til at roe og styre, udfordres meere Styrke end Hurtighed. Derimod maa en lykkelig Sælhundefanger altid være hurtig, hvilken Egenskab ogsaa udfordres af den, der vil vente at faa noget antageligt ved Flendsningen.²⁾

¹⁾ Han boede ved Timerdlit; se ovenanførte grønlandske brev. ²⁾ Hele sidste stykke er tilføjet i afskrift I med forfatterens egen haand.

Hakkerne forsynet med Springfjer, ind til Skaftet. Blæren var af tvende sammen syede Svartsiderskjind og den allerførste af dette Slags Blærer, som nogensinde er brugt. Da Fisken gik under, søgte Hvalfangerne ud efter, saasom gemeenligen de saarede Fiske søge strax ud af Fiorden. Men der fandt de ingen, hvorføre de uden videre Haab søgte at fare hiem. Da traf de den, omtrent paa samme Sted, som den var istukken, og begyndte af al Magt at forfølge den, da en Grønlænder og kom til at give den et lidet Lendsestød. Sluppen jog og efter den, men kunde ey indhente den, saasom de vare for faae Folk; thi Assistenten var, saasomt Fisken var blevet stukken, traadden overpaa Konebaaden for at opmuntre Grønlænderne, som han nok saae maatte gjøre det beste, efterdi de ubevandte Danske Folk vare alle frygtsomme.

D. 9. De fleeste Grønlændere ere nu aldeles færdige til Hvalfangst, og toge i Dag, da Veyret er baade mildt og bekvemt, ud paa Hvalfangst med tvende Konebaade, hvorpaa nogle Danske Mænd vare. Den eene Baad kom toe Gange til at stikke paa Fisk; men Harpunen, som var giort paa sin Grønlandsk, beed ikke Hul. Samme Harpun har i Aaret 1763 dræbt tvende Hvale, hvorføre man især tillægger Harpunereren, der var en ganske ubevant Grønlænder, Skylden.

D. 10. Søndag. J Dag begyndte ved den offentlige Gudstieneste at gøres Bøn for Hvalfiskeriets lykkelige Drift.

D. 11. Got Veyr, stille Søe, ingen Blæst. Man var i Dag atter ude paa Hvalfangst,¹⁾ stak med ovenmældte Harpun paa en Fisk, men fik intet Hul.

Da Hr. Kapitainen meener, at intet med Danske Fartøyer kan ved Hvalfangsten udrettes, saa har han i Dag ladet Lii-nerne tage af Sluppen og henlægge.²⁾

D. 14. Hvalfangst. Man jog, skiønt forgieves, efter en Fisk.

D. 15. Hvalfangst. Man saae alleneste et Par Hvale, men kom ey heller i Dag til at skyde i nogen. Her inde paa Skibshavnsbugten fik vi imidlertid tvende at see.

Hverken her, paa Temertleet eller Kapingarsok ere, Missionens Grønlændere undtagne, fleere end tvende Mænd, som kan gøre Tieneste ved Hvalfangsten. Som nu disse ikke ere stærke nok til at drive dette Fiskerie, saa ere i Dag efter Hr.

¹⁾ Dette kaldtes „at gaa ud paa brandvagt“ eller „at brandvagte“.

²⁾ Godt en halv snes aar senere dreves stor hvalfangst med danske slupper flere steder i Diskobugten med udmærket udbytte.

Kapitainens Opmuntring endnu tvende Mænd med deres Familier komne her til fra Tessiursarsok ¹⁾, for i nogen Tid at fare ud med vore Grønlændere.

OM FLENDSEKNIVE.

Een Flendsekniv kalde de Danske det Slags Knive, hvormed man skierer Spæk eller Barder af en dræbt Hval. Grønlænderne kalde den Kniv, som bruges til Spækket Arbejdet af verb: Arbejorpok ²⁾ og den, som man skier Barder af med Mamârsiut af verb: mamarsiorpok, ³⁾ skjønt nogle have ikkun een Kniv til begge Slags Arbejde. De blive og giorte paa een Maade, og den eneste Forskiel der er paa en Arbejdet og Mamârsiut er denne, at hiin behøver ey at være af saa god Materie, som denne, der altid maa kunde rette sig selv, naar den bøyes. Til Flendseknive bruges i Almindelighed Kaarde eller Sabelklinger, ⁴⁾ hvoraf et lidet Stykke skieres, saasom de gemeenligen falde Grønlænderne for lange. Undertiden har de og nogle Knive, som just til dette ere forskrevne. De ere bredere, tyndere og due intet til andet end at skiære Spæk med. Skaftet er af Reenshorn og som oftest iskuuret, paa det at det ikke skal under Flendningen glide af Haanden. Til Overflod er Skaftet forsynet med et Bendsel, som spændes om Haandledet, saa at Kniven ey kan falde i Søen, eller forvalde ringeste Ophold i Flendningen, om den end skulde falde af Haanden.

Da Flendseknivene nødvendigen maae blive sløve og det er ikke en Mands Leylighed at løbe i Land, hver Gang hans Kniv behøver at hvesses, saa ere og Hvalfangerne forsynede med en temmelig lang og et Par Fingers bred Slibesteen. Ved disse Steene ere intet at anmærke, uden at de beste skal faaes fra Rittenbenks Distrikt, ⁵⁾ og at i enhver saadan Steens smalere Ende drilles et Hul, hvorigiennem et Bendsel stikkes. Dette skal være saa langt, at, naar det er knyttet, Mandens Hoved kan da stikkes igiennem det, da enhver, saasomt han har faaet sin Springpelds paa, kaster Slibesteenen om Halsen, for bestandigen i Nødstilfælde, at have den ved Haanden.

---

¹⁾ Tasiussârssuk. ²⁾ arfersiorpoq = flendser hval (arfeq). ³⁾ mamârsiorpoq = afskærer barder (af mamâq — den hvide brusk, hvori barderne sidder). Disse ord findes ikke i det nu brugte grl. leksikon, men i et utrykt supplement til P. Egedes ordbog af G. Lahn selv. ⁴⁾ De fandtes paa handelen og kostede 1 rdl. 20 sk. ⁵⁾ Logen (senere kolonien) Rittenbenk anlagdes 1755 ved Sarqaq og flyttedes 1781 til sin nuværende plads.

D. 16. Hvalfangst, men man saae i Dag ingen Fisk i Fiorden.

Det er noget mærkeligt, at der skal være en usædvanlig Mængde Sæle i Søen. Toe af vore Døbte, som i Dag ey vare ude paa Hvalfangst, fik trende, og efter at de vare hjemkomne, blev endnu en skudt med en Flint. Skjønt det nu er unægteligen, at Grønlænderne ere i Aar saa villige og hurtige til Hvalfangst, som de vel nogen Sinde have været, saa er det dog at befrygte, at Sælhundene, om de skulde slaae sig til Roelighed, vil dagligen holde nogle af Mandfolkene fra Hvalfangsten; thi Sæle er altid rare her, helst paa denne Tid af Aaret, og, omendskiønt en Hval forslaaer noget meere, saa er den og vanskeligere at faae.

D. 17. Søndag. Et Par hedenske Familier ankom atter fra Fiorden, for at tage Deel i Hvalfiskeriet. De duelige Mandfolk ere 4re. Mærkeligen er det, at den fornæmste af disse, saavel som og den fornæmste af de Familier, som kom her forleden Dag, boede i Fior paa Kepingarsok, men reyste derfra, saasnart Hvalfisketiden ret begyndte. J Aar derimod, da de boe paa andre Stæder, komme de i Fisketiden hertil. Et Bevis, som det synes, paa, at Grønlænderne hemmeligen have baaret Fortrydelse over de Danskes Hvalfangerie.

ORPINGMIUTAK ¹⁾

er en liden Fugl næsten saa stor som en Spurv. Dens ægte røde Plet paa Hovedet gjør den baade kiendelig og anseelig. Dens sorte Hagesmække klæder den ikke ilde. Dens 16ten Vingefiere, og dens 12 Styrefiere i dens klyftede Stiirt, hvoraf 6 ere til hver Kløft fordeelede, ere alle bruune. Den øvrige Deel af Kroppen, Buggen, som er næsten hviid, undtagen, har samme Farve, dog saa, at hver Fier er i Enden forsynet med lidet hvidt. Fødderne, som have, foruden Bagtaaen, 3 Tæer, ere næsten sorte. Det kegleformige Nebb, hvoraf en Deel er skiult med Fiere, er guult, undtagen Spidsen, som er sortagtig. Overnebbet er noget længere end Undernebbet og Tungen er heel.

Fordi de opholde sig imellem Buskatzer kaldes de Orpingmiutat. ²⁾ Nogle vil at de skal være de samme som Nennamangvoit. Det synes og troeligt, naar man sammenligner min Beskrivelse over Orpingmiutak med Hr. Prof: Egedes over

¹⁾ ∅: Sidserønnike (*acanthis linaria*). ²⁾ orpingmiutak ∅: den der opholder sig i buskene.

Nenamak; ¹⁾ thi i hans Dictionario Grønland: dan: lat: S: 123. a. siger han: Nennamak, En Irisk, en liden bruun Fugl, rød paa Hovedet. Alle Slags Frøe, sær af Skeurten, ere dens Føde. Med Bygfrøe, og i Mangel deraf, med Havregryn, og nogle Blade af Skeurter lade de sig meget vel føde i Buur. Hampefrøe æde de meget gerne, men blive saa fede deraf, at de døe af Fet. J Danemark ere de meget underkastede Slag. Deres almindelige Kvidren er *pivit*; de synge ellers iblandt ret vakkert.

D. 18. Alleisuak døde i Morges. Hun var henved [ ] Aar gl: Dette Barns Historie indtil hendes Daab er omstændeligen fortaalt i min Dagbog for Aaret 176[. Dette besynderlige blev dog forbiegaaet, og da Fostermoderen Erkomak lagde Barnet, for at tydse det, jevnligen til sit Bryst, fik hun Melk, i det, skjønt hun aldrig har faaet uden et Barn og det for mange Aar siden, i hendes første Egteskab. Skjønt jeg nu vel strax fik dette at viide, vilde jeg dog ey anføre det, saa som jeg forestillede mig dette, som noget der var saa uhørt, at man ey kunde troe det. Siden den Tid har jeg erfaret, at det ikke er nogen rar Hændelse her i Landet.²⁾ Assistenten leverte for kort siden sit Barn, for at faae det afvant, til en gammelagtig Kone, hvis eeneste Søn er nu hen ved en Snees Aar gammel. Denne Kone lagde Barnet, for at stille det, til sit Bryst og fik Mælk. Dette skal og, skjønt meget sielden, hendes Piger. At dette er noget, som ogsaa sker andre Steder, seer jeg af Hr. Kulms ³⁾ Anmærkninger over den 13de af hans Anatomiske Tabeller; thi han siger S: 69: „Es haben zwar viele Juristen „und Aertze für ein unfehlbares Kenntzeichen einer geschehe- „en Schwängerung angeben wollen, wenn sich Milch in den „Brüsten finde. Dasz aber dieser Umstand ofters trüge, bezeugen viele Exempel unverheiratheter junger und alter Weibespersonen, bey denen sich von sich selbst Milch in die Brüsten gefunden: einige Mägde, auch alte Weiber, haben sich, durch Anle-

¹⁾ Jfr. Fabricius Grøn: ordbog sd. 295 og 338 er det den samme. Navnet nanamâq bruges nu ikke mere, i hvert fald ikke almindeligt.
²⁾ Et saadant tilfælde indtraf for en del aar siden. Kateketens kone ved Claushavn, der var over 45 aar gl. og aldrig havde født, plejede at lægge et moderløst barn, som hun og hendes mand havde taget til sig, til sit bryst for at berolige det. Efterhaanden kom der mælk i brysterne, og hun opammede selv barnet, der trivedes vel. ³⁾ Johann Adam Kulmus (1689—1745), prakt. læge i Danzig og professor i medicin.

„gung säugender Kinder an ihre Brüste, rechte natürliche Milch zu-
 „wege gebracht; ja man hat so gar bey Jünglingen und Männern¹⁾
 „unterweilen häufige Milch aus ihren Brüsten ausdrüchen sehen.“
 Saa vidt Hr. Kulm. Det Melk, som Fostermoderen fik, var
 dog ikke tilstrækkelig til Barnet, hvorfors det i Begyndelsen
 diede nu en nu en anden. Man kaagte og noget Grød, og gav
 Barnet den. Da Sorgen forgik Moderen noget, opammede hun
 det siden selv. Ved denne Føde trivedes Barnet meget vel.
 Men for et halv Aars Tid siden begyndte Barnets Liv skrække-
 lig at opsvolme, som en opblæst Blære, saa at Navlen end og
 skiød sig ud i en temmelig stor Pose, næsten af en knyttet
 Haands Størrelse. Hertil sloges først Udslet og Bylder og tilsidst
 Skiørbug. Det var forunderligen at see, med hvor stor Æmhed
 Fosterforældrene omgikkes det, udi denne langvarige Sygdom,
 og Moderen selv viiste sig ikke mindre omhyggelig. Efter megen
 udstanden Piine, og efter at have gaaet mange Gienvordigheder
 i en kort Tid igiennem, tog Gud det til sig og gjorde en salig
 Ende paa dets korte og elendige Liv, hvilket havde blevet baade
 kortere og elendigere, hvis ikke Kasper og Erkomak havde
 forbarmet sig over det; thi Moderen var desparat og Faderen
 kierte sig ligesaa lidet efter Barnet, som Moderen, naar han kun
 beholdt sine Drengbørn og sin nye Kone.

Formedelst at nogle af Fiordboerne ere komne herud, og
 ved Hielp af syv Danske, have 3 Konebaader i Dag været ude
 paa Hvalfangst. Det meget bekvemme Veyr gav Haab om et
 lykkeligt Udfald, helst efterdj en Deel Fiske ere med den, i
 Gaar og i Dag blæsende Norden Vind, gangen ind i Fiorden.

Luften er just ikke meget kold. Kvægsølvet i mit Therm:
 som er gjort efter Hr. Réaumurs var elleve Grader under Frys-
 punkten. Sakarias kom og virkeligen til at stikke en Fisk og
 fik en 2 all: lang, fiirehaget Jernharpun næsten lige ind til
 Skaftet. Men til al Uheld var denne Fisk meget uregierlig, saa
 at den, just da den blev stukket, løftede sig op i Vandet, hvor-
 ved Konebaaden paa omtrent en Favns Længde blev reent knu-
 set. Nu vare de fem Grønlandere ikke herved selv nogen Fare
 underkastede, siden de, forsynede med Springpeldse, kunde

¹⁾ Jfr. sagaen om Thorgils Orrabeinsfostre, hvor det fortælles, hvor-
 ledes Thorgils, da han var strandet med sit skib (paa Grønlands østkyst)
 og trællene, medens han var tilfjelds for at spejde, havde dræbt hans
 diegivende hustru, skar sig i brystet for at lade sin søn suge næring af
 sit blod: først kom der blod, saa en blodblandet vædske, og endelig mælk,
 hvormed han holdt liv i barnet.

gaae i Land (a:), skjønt tvende unge, som vare iblandt disse (og en Mand fra et andet Distrikt),¹⁾ ey synderlig ere øvede i dette Svømmeredskab; men der var foruden Grønlænderne 6 Danske, alle uden Springpeldser. Ved Baadens Knuselse og den derpaa fulgte Kantring greb en Dansk i denne Angst fat paa en grønlandsk Dreng, og havde, for at redde sig, nær kvalt Drengen, som dog omsider slap løs og flygtede til Land. Baaden reysede og kantrode sig ofte, og Folket var nu oppe, nu under Vandet. Tilsidst forlode Grønlænderne dem, undtagen Adam [: den samme Adam, som 1766 reddede Ekkarinna:], som allene flygtede saa langt bort, at han kunde surre sin Springpelds fastere om Ansigtet,²⁾ og i Roelighed gjøre sig færdig for Alvor at bierge een. Ved sit Raab fik han og Sakarias tilbage. J det samme fik de de 2de andre Baade at see, hvorefter de ey videre søgte at redde nogen især, men allene at forhindre Baadens videre Kantring, indtil de alle kunde blive biergede. Dette skeede, Gud skee Lov! ogsaa. Nogle Fruentimmer, som var ude efter Krækkebær, saae fra Landet af, at Baaden kantrode. Derved gave de et stort Skrig fra sig, hvilket blev hørt af nærmeste Baad, som strax roede i største Hast til den sønderslagte og reddede de arme Mennesker, som stode i Vand næsten til Halsen, og hvoraf fem vare allerede saaledes af Kulde betagne, at de næsten maatte bæres op, da de ved Tessiursarsok komme i Land.

Den nederste Baad jog efter den mellemste og biergede Stumperne af den, som var slagen i toe. Paa Tessiursarsok fik de deres Klæder tørrede, hvorefter de i temmelig god Tilstand komme hjem; tvende, her i Landet gifte Mænd undtagne, som var heel slette. Gud bør priises, at dette tog saa god en Ende; thi naar Fisken ved at lette sig op i Vandet, knusede Baaden, hvad vilde den da ey have gjort, hvis den havde slaget op? og havde Gud ey, ved Fruentimmerets Raaben, givet en af de andre Baade denne ulykkelige Hændelse tilkiende, er det at formode, at ingen af alle de Danske havde blevet bierget.

D. 19. Hvalfangst med toe Konebaade. En Sluppe fulgte med, for at være i Beredskab med at hielpe til at buxere, om noget skulde fanges.

(a:) Man kan ikke egentligen siges at svømme med Springpeldsene, da man virkelig gaaer i Vandet. [Anm. i afskrift I med forfatterens egen haand].

¹⁾ Tilføjelse i afskrift I af forfatteren selv. ²⁾ Forfatteren har her rettet „Hovedet“ til „Ansigtet“.

Om Tudlik.¹⁾

Denne meget smukke og anseelige Søefugl ligner saa meget Hr. Biskop Gunneri Jmber og Hav-Hymber, at jeg i dens Beskrivelse næsten kunde følge Ord for Ord denne berømmelige Forfattere. Ja jeg torde næsten sige, at Tudlik er enten hans Høyærværdigheds Jmber, eller snarere Hav-Hymber, hvis ikke de ypperlige Exemplarer jeg haver havt for mig, havde alle, i Henseende til Farven, været noget forskiellige saavel fra Jmbren, som fra Hav-Hymbren. Overflødig vilde det altsaa være, at beskrive denne Fugls Legems Skikkelse, som fuldkommen ligner Jmbrens; men desmere nødvendig er det at mælde om dens Farve hvori den ey fuldkommen ligner hverken den eene eller den anden. Havhymbren ligner den vel deri, at den har smaa korte hvide Striber under Struben og er tillige skinnende sort paa Hovedet og heele Halsen rundt omkring lige ned til Brystet, naar jeg undtager et, en Tomme bred, Halsbaand midt paa Halsen, som dog hverken for eller bag slutter aldeeles sammen, og hvis hvide Striber ere, fornemmelig paa Siderne, længere og bredere end de smaae Striber under Struben, men som den heri ligner Havhymbren meest, saa kommer den nærmest overeens med Jmbren i Henseende til Nebb og Føder, hvilke ere kulsorte, ligesom Jmbrens Nebb. S: Trunh: Sælsk:²⁾ Skrift: 3 D: S. 126: Paa Ryggen og Vingerne er dens sorte Farve bestrøet med hvide Terninger, men alle dens lange Vingefiere ere ligesom dens korte Hale Fiere ganske sorte. Under Bugen og Brystet er den hvid.

Hans Høyærværdighed meener, at Havhymbren er Hannen til *Mergus maximus Farrensis*, s: *arcticus Clusii, Wormii, Lorentzii* og til Færøernes Jmbrim og følgelig til hans Høyærværdigheds Jmmer eller Jmber 1: c: S: 127. Dette kan vel saa være. Men at ingen skal tænke, at min Tudlik, siden den saa meget ligner Havhymbren, findes allene af det eene Kiøn, vil jeg anmærke, at man i Legetiden finder den altid Parviis, ligesom og Grønlænderne ikke vil viide af, at der i Henseende til det udvortes skal være nogen synderlig Forskiel paa Kiønnet, hvilket især den om Fugle saa kyndige Otto Ipengvoak³⁾ paastaaer, ligesom og Nehemias og hans Kone, som i Fior

¹⁾ Colymbus glacialis, grl. tugdlik: ømmert, islom; Grønlands største søfugl. ²⁾ c: Kgl. Norsk Videnskabernes Selskab. ³⁾ Hans (hedenske) tilnavn betyder rimeligvis: den lille bukseklap (ipak).

skiøde paa een Tid baade en Han og dens Hun ved deres Reeder. De bygge deres Reeder ved smaae ferske Vande, ligesom andre Lommer. Undertiden finder man 1 og undertiden toe Eg, som skal være saa store omtrent, som vore Gaase Eg, og skal være bruune.

Disse Fugle holde sig ellers meest oppe i det salte Vand. J Iun: har jeg selv seet dem i Amertlok Fiorden og det Aarligen. Med Flint ere de meget vanskelige at skyde. Saa snart de see Fængekrudtet afbrænde dukke de som en Piil under Vandet, og komme ey op igien førend et got Stykke fra det Sted hvor man før saae dem. Deres Kiød spiises og deres Skind bruges til Underpeldse. Skindet agtes dog ikke stort, skjønt det er stort, stærk og meget vel forsynet med de ypperligste Fier.

Om denne Tudliks meget smukke og ordentlige Farve have Grønlænderne en Fabel, som jeg her vil fortælle. J Begyndelsen, siger man, var baade Tudlik og Ravnens hvid. Ey fornøiede med deres Farve, lagde de over med hinanden, at de vilde male den eene den anden. Ravnens skulde først gjøre Tudlik denne Tieneste, hvilket skeede med største Held. Men da Tudlik skulde gjøre den Gienskiel, smurte den Ravnens Nebb, Fødder, Hals og heele Krop over med brændt Lampetran, saa at den blev saa sort, som den endnu sees at være. Efter noget Mundhuggeri over det spillede Puds, begav Ravnens sig ganske fra denne bedragelige Fugls Sælskab, og vilde efter den Tid ey have noget meere med den at bestille.

D. 20. 22. 23. Forskrækkeligt ont Veyr, med Storm, Snee og Fog. Til denne Tid er falden lidet Snee, men i disse 3 Dage har den lagt sig over 2 Al: høy omkring Huuset. Af Jis har vi i Vinter ey heller vidst noget. Men nu ere en stor Deel Jisskoder inddrevne.

D. 23. Veyret bedagede sig, man tog paa Hvalfangst men maatte strax vende. Besøgere fra Jtiblek ¹⁾ og Jkærtok ²⁾ have paa Veyen seet Tegn til Hvalaadsel. Paa Jtiblek har de god Sælhundefangst.

D. 24. Skjønt det var Søndag toge dog Grønlænderne atter ud paa Hvalfangst. Man stak paa en Fisk, men fik ey Hul. Harpunen var af Been. Jeg vidste dog ey af, at de vare ude, førend jeg efter endet Gudstieneste spurte, hvor de voksne Mandfolk vare, siden de ey vare tilstæde.

¹⁾ Itivdleg. ²⁾ Ikertôq.

Man har i Dag igien seet Tegn efter Aadsel. Den stærke NO: meenes at have drevet det ud af Fiorden i Nat.

Kulden har i Dag og i Gaar været meget stærk. Kvægsølvet i mit Therm: faldt til 23° under Fryspunkten.

D. 25. Hvalfangst med 2 Konebaade. Elleve Personer vare paa hver. En Sluppe var og ude, men havde ey Redskaber med sig, saasom den allene var udsendt for at hielpe til at buxere om noget blev fanget.

De fra Tessiursarsok ¹⁾ komne Grønlændere ere nu alle tagne hiem igien og den sidste foer i Dag, efterladende sin Konebaad, med Løfte, selv om nogle Dage at komme igien, hvilket giver en stor og usædvanlig Lyst tilkiende.

D. 26. Atter Hvalfangst med 2 Konebaade og 10 Mænd paa hver. En Sluppe fulgte dem. J den eeneste Hval, man i Dag saae, stak en Grønlænder en, af Hr. Kapitain Egede gjort Grønlandsk Beenharpun, som kom meget dybt. Fisken slog, idet den blev stukken, op med Stierten. Ingen vidre Skade skeede, Gud skee Lov! end at Hornene paa Baadens Forstavn ²⁾ bleve afslagne og Baaden fik en Hob Vand ind, hvilket forhindrede den fra at forfølge Fisken, som, efter at den havde været noget under Vandet, kom op og blev ved at løbe oven i Vandskorpen og det saa stærk at den ey fik uden et Par Lendse Stød af den anden Baad.

Det besynderligste var, at Allursak ³⁾ og Kajuerne, ⁴⁾ tvende Angekkut, som vare paa den beskadigede Baad; da de saae at de ey med Magt kunde hale Fisken ind toge de deres Tilflugt til deres sædvanlige Abespil og vilde forgiøre den. J denne Jver kom Kajuerne ligesom uden for sig selv, rev Beltet af sin Springpelds, kastede det ud i Søen efter Hvalen, som, uagtet dette, blev ved at gaae sin Gang, og saaledes, for saa vidt undgik, skjønt det er troeligt, at den maa sætte Livet til.

D. 27. De ommældte Herrer Angekkut, tillige med Tinâk, som var den, der i Gaar stak Fisken saa got, ere i Dag ogsaa reyste med deres Familier hiem til Jkkarasak. ⁵⁾

Man kan ey andet end rose den Lyst alle Grønlænderne

¹⁾ Tasiussârssuk. ²⁾ Disse „horn“ dannes — i alt fald nuomstunder — ved, at man lader de to stænger, der danner konebaadens ræling, og hvorom skindene er bundet, rage et stykke ud fortil; undertiden gaar de helt sammen i en spidsbue. ³⁾ Alûssaq. ⁴⁾ Qajuerneq. ⁵⁾ Ikerasak ∴ sundet. Stedet er ikke boplads nu, og da navnet selvfølgelig er meget almindeligt, er det næppe til at stedfæste nærmere.

her omkring i Aar udviise til Hvalfangsten, skjønt den Nytte de fremmede have giort, bestaaer meest deri, at de have hiulpet til at æde det lidet Forraad op, som vore Grønlændere havde. Skjønt man kan sige, at det visseligen ikke er Grønlændernes Skyld at intet til Nytte er udrettet. Den naadige og almægtige Gud see til vor Trang og udføre al Ting til hans Ære og Folkets Nytte.

D. 28. Missionens Grønlændere vare i Dag allene ude. Man var nogle Gange paa Jagt efter Hvale, men fik ey fast i nogen. Mange Fiske skal være seet uden for Fiorden.

D. 29. Hvalfangst med tre Baade. Veyret var got, men ingen Fiske.

Tvende Mænd fra Tessiursarsok ere atter komne for at tage igien Deel i Hvalfangsten.

D. 31. Vi have i Gaar og i Dag havt et forskrækkeligt Veyr med Storm og Snefog.

Underviisningen er i denne Maaned holdet som sædvanligen.

Vi ende denne Maaned, uden at have i den fanget nogen Hvalfisk, skjønt man ideligen har været ude paa Fangst naar Vind og Veyr haver tilladt det. Man har ogsaa stukken paa en Deel, hvoraf tvende ere blevne vel istukne, men ere dog slupne bort, inden de ere blevne dræbte. Hungeren tager nu dagligen til og det seer ud til stor Elendighed, hvis Gud ikke hastig hielper.

FEBRUARIUS.

D. 1. Sakarias, som havde besøgt Jkertormiut,¹⁾ fortæller at han paa Jkkertok saae mange Hvale. Paa Amertlok²⁾ derimod ingen. Noget ligt til Hvalaadsel vil han og have seet, men af det forskrækkelige onde Veyr blev han hindret fra at see sig videre omkring, saasom han havde alle sine Konster nødig at bringe sin, i Kajak ey synderlig bevante Dreng i Sikkerhed til Jkkarasak, og siden at roe selv hiem hertil.

Rygtet om Hvalaadslet voldte, at tvende af vore Grønlændere fore, da de andre gik til Gudstienesten, ud i deres Kajakker at lede derefter. Saasom Veyret var nu meget got, og de dog ikke kom mod Aften hiem, meente man, at de havde fundet det, og, som de i deres Kajakker havde taget deres Springpeldse med sig, (troede man at de)³⁾ vare i Færd med at flendse.

¹⁾ D. e. beboerne af Ikertôq. ²⁾ Navnene bruges selvfølgelig her om de respektive fjordarme, ikke om bopladserne. ³⁾ Rettelse af forfatteren i afskrift I.

Heri tog man ikke heller Feyl. Thi i Aften silde kom de hjem med den behagelige Tidende, at Aadslet var, næsten et Par Miile, Syden for os, fundet, havde got Spæk, men ingen Barder. Dog havde Jkkarasarmiut ¹⁾ fundet nogle af disse, skjønt langt fra ikke alle. Der var nu ey lang Betænkning, førend alle Grønlænderne med fiire Konebaader toge ud, for i Nat at flendse.

D. 4. J Gaar foer en Sluppe til Fisken. Denne saavel som Grønlænderne, som i Aftes komme hjem, fortelle, at Fisken er slaget saa got som op paa Land, saa at Stierten er frossen fast i Jiskanten, men Hovedet ligger i Søen, at den ikke paa anden Maade kan flendses, end ved først at hugge det frosne Svær og Maksak ²⁾ i toe med en Øxe for at bane Vey for Kniven, som jo dybere den kommer ind, jo lættre gaar den, saasom, hvilket er forunderligt, Spækket ey allene ikke er frosset, men Kiødet endnu er varmt, at der staar saadan Varme ud af den, nu, der er kommet vel Hul paa den, at Grønlænderne klagede for Heede, i steden for at jeg ynkede dem for Frost, saasom Vinden har været skarp og Kulden haard; thi Kvægsølvet har staaet 19 til 20° under Fryspunkten. Det stærke Arbejde har endeligen og hiulpet til at holde dem varme. Man har ey i Fisken fundet noget Lendsestik, men allene et Hovedsaar, hvoraf Harpunen igien er udgaaet. Her af slutter man, at det er den Fisk, Sakarias den 18de Jan: stak. Nehemias vil, at det skal være den, han stak den 8de i forrige Maaned, men da maa man sætte, at den først efter lang Tid er død. De 2de Herrer Angekkut paastaae, at det er den, som blev stukket d: 26de do. og som de saa ivrigen fortryllede. Men som den fik tvende Lendsestød, hvoraf dog eet maatte sees, synes det ikke at være denne Fisk, skjønt de have faaet Broderparten deraf, siden de have fundet de Barder, som af den ere fundne, og have flendset, i Sammenligning med de øvrige Grønlændere, den største Mængde Spæk, saasom Fisken ligger deres Hus nærmest. Fisken skal have havt en stor Unge i sig, hvilket man mærker af de Sidebeen man har faaet af den, hvoraf man tillige har erfaret at den maa være forraadnet. Aadselets Kiød er ganske bedervet og ubrugeligt og skal stinke forskrækeligen, og dog er Sværet saa got, at Hr. Kapitain Egedes Familie og jeg har i Dag spiist et Stykke kaagt. Tilforn har

¹⁾ Beboerne af Ikerasak. ²⁾ Med „Svær“ menes her overhuden (mátak); Maksak er underhuden (maigssak). Glahn bruger andetsteds modsat sprogbrug, jfr. ovenfor sd. 23.

jeg spist det syltet og Kiødet fersk kaagt, men Sværet fersk kaagt har jeg tilforn ey prøvet. Med Flendsningen gaer det langsomt; deels efterdj det ligger saa afsides borte for de fleeste, deels siden Sværet er saa haart frossent. Mandfolkene ere dog i Dag med deres Kajakker tagne derhen igien, og siden man ey vel vovede sig ud i Konebaadene, laante Kiøbmanden dem en Sluppe for deres Fruentimmer, med hvilken Kateketen og Assistenten fulgte, den første for at see Aadselet, og den anden for at passe paa Sluppen og tillige at flendse noget Maktak til sin Grønlandske Familie. Af vores Bødker blev Aadselet, saa got som mueligt var, maalet, og befandtes det i Længden at holde 72 Fod og i Høyden omtrent 10. Man har fundet af dens Barder nogle, som ere over 12 Fod og slutter jeg deraf, at den ey var maalt, hvor den var tykkest.

Det er 8te eller 9 Aar siden en Kiøbmand meldte til Handels Kompagniet om et Saltbierg, han havde hørt skulde findes imellem Holsteinsborg og Sukkertoppen. Kompagniet holdt det vel for utroeligt, ikke destomindre befoel det, nøye at undersøge denne Sag. Ventelig blev Befalingen ikke efterlevet. Saasom man henførte den givne Beretning til Vindmagerie. Siden den Tid er intet tænkt meer paa Saltbierge. Jmidlertid kom en Grønlander i Dag ved en vis Leylighed til at fortelle om en i Kangertlurksoak ¹⁾ værende Salt Søe, ved hvis Bredder han om Sommeren vil have fundet bedre og hvidere Salt, end det, han har seet hos os.

D. 5. Den i Gaar givne Efterretning, om den salte Søe, der skal findes i Strømfjorden ved Sukkertoppen, synes mig at være saa betydelig, at jeg strax burde erkyndige mig derom hos saadanne, som baade kunde viide det vist, og tillige vare tilforladelige, hvorved jeg fik at viide, at denne salte Søe ligger rigtig nok i ommældte Fiord, og det paa Fiordens nordre Side, ikke meget høyt oppe i Landet, dog saaledes, at den ey haver nogen synlig Samkvem med Fiorden selv.²⁾ Otto sagde, at han af det ved Bredden liggende Salt havde engang taget en Prøve og solgt det til en Dansk Mand paa Sukkertoppen, dog vidste han ey, hvo denne egentlig var.

D. 7. Efter den Danske Prædiken var Altergang.

¹⁾ Kangerdlugssuaq — Søndre Strømfjord, kort nord for det daværende Sukkertoppen. ²⁾ Det fortælles stadig iblandt Grønlanderne, at denne saltsø virkelig skal findes et stykke oppe imellem fjeldene. Den er ogsaa i nyere tid bleven eftersøgt paany. — Fortællingen om saltbjerget stammer vel fra, at den omtalte købmand har misforstaaet en beretning om søen.

Efterdi Grønlænderne i den forrige Uge have været i idelig Uroelighed formedelst det fundne Aadsel, har man ingen ordentlig Underviisning kundet holde. J dens Sted er den overordentlige des flittigere holdet, ikke uden kiendelig Nytte. Saasom Grønlænderne intet Haab havde til at finde dette Aadsel, det onde Veyr havde desuden gjort dem modløse, og Hunger og Kuld havde begyndt at trykke dem, har man søgt at at føre dem især Gud Naade imod Menneskene, endog naar han synes at have forglemt dem, til Gemytte, og for at gjøre des større og almindeligere Indtryk, og for paa alle mueligste Maader at udbrede Guds Ære, blev, ved den offentlige Gudstieneste i Dag Gud lovet og priset for hans forunderlige Naade og Barmhertighed, og een, i den Anledning af mig forfattet Bøn med hiertelig Rørelse bedet, og for desbedre at erindre den, ved denne Hvalfisks Findelse beviiste Naade, blev den efter endet Gudstieneste leveret til Grønlænderne at udskrive. Den er kun kort, hvorføre jeg her vil indrykke den.

Nallegak, Gude killangmio! Nakinnirsusiet Innungnut nallekanginname, okautigiksaungilak. Isukangitsomut ningaungilavtigut, Seimaursusietle Annaursisivotalo Anniarsusia erkainiarpet saimaublutalo. Mersa illane nagliutikalloorpautigut, saniarkulluta, persuktaralloorpautigutlo. Ajortivivnik ipperarniarkulluta, nagliuktituangilautigut persuktuarataloneet. Ama mænna nakinnirsusiet Seimaursusietlo missigilerparput, sillalgiksaravit, Iglovutlo kirsarsinniaraukit, nertlertlutalo, sillalungmet, kejulerlutalo, kaklutalo, nagliulertlutalo. Sillorsoak ivna neriugiungnærautigo, tippilersipet Erkautivnut, sillulisitlutalo, ajtsortlutalo, Seimaursusietlo sakkomerlugo uautivnut. Guderpun-a! Innuit tammartluinnarmik Innursusiennik ajulermeta, tajmejtomik amertlennerit isumagiungnærpatit, Tunnirsutititlo illepf-

Oversættelse af ovenstaaende:

Herre, himmelske Gud! Eftersom din barmhertighed mod mennesker er uden lige, kan den ikke skildres. I evighed vredes du ikke paa os, men din naade og vor Frelsers lidelser ihukommer du og beviser os naade. Skønt du nok undertiden paafører os lidelser, for at føre os til omvendelse, og revser os haardt, for at faa os til at slippe vore synder, lader du os dog ikke bestandig lide eller revser os. Ogsaa nu har vi erfaret din barmhertighed og din naade, idet du har ladet vejret blive godt og givet os varme i vore huse og føde til os selv, da vejret var slet, og vi frøs og sultede og led ondt. Da vi ikke meere turde haabe paa hint hvalaadsel, lod du det drive i land i vor nærhed og gav os det at flendse, idet du derved beviste din naade imod os. Vor Gud! alle mennesker ere fordærvede af naturen; derfor tænker de fleste ikke mere paa dig, og om-

karnagit, ajorsarungnærasugangune. Tajmejtarangeta Innuit, tuksiarbiginnialerpautivkit, illinniarkulluta, tamasa illuartut pigautigit illingnit, kyegallutillo taukonginga illepfkarniarlugillo.

Nallegarsârsoarpun-a! Sillo tammenna illangerutigo, Iglovutloneet kirssalerangeta taurusoma Sillorsub orksoanik, erkajniartinnakput tava Sejmaursusiet uautingnut, tersangalo nekursektillugo opersuserput illingnut Attativtiovnut killangmetomut Akit ursorilirsuk etc: etc: etc:

J forrige Uge ere paa Amertlok Fiorden seet faae Hvale, men paa Nepisine mange. J Dag derimod vil Grønlænderne have seet mange her paa Fiorden.

D. 8. Siden Fisken nu er næsten afpillet har man i Dag begyndt igien den daglige Underviisning.

Det er tilforn anmærket, at man ved Underviisningen bruger den Maade, at den eene underviiser den anden. Nyttens deraf var saa kiendelig, at man har søgt at gjøre den saa almindelig, som muelig, saa at man næsten kan sige, at vor Underviisning har tabt sin forrige Skikkelse, og bør efter dens nærværende for en Deel kaldes: Underviisning for dem som skal undervise andre; i det ringeste ønskede jeg, at det var kommen saa vidt, skjønt jeg maa tilstaae, at en i Kateketerne indgroet gammel Vane, er ikke let at udrydde;¹⁾ thi jeg vil, at saa snart et Barn kan kiende Bogstaver, og nævne dem vel, skal det strax, under Opsigt af de ældre og Overopsyn af Kateketerne, lære fra sig, da denne bliver rettet, naar den ey behørigen underviiser, og skulde det ikke skee af den, som dertil er sat til Opsyn, sættes

---

gaas ikke sparsommelig med dine gaver — i den tanke at nu kommer de ikke mere til at lide nød. (?) Derfor beder vi dig om at lære os, at alle goder faar vi fra dig, og at takke dig for dem, og omgaas dem med sparsommelighed.

Vor mægtige Herre! Naar vi nu faar del i dette aadsel, eller naar vore huse opvarmes af dets spæk, saa hjælp os at mindes din naade imod os, og lad derudfra vor tro styrkes paa dig vor fader, som er i himmelen, lad Dit navn blive heiligt etc. etc. etc. —

Glahns grønlandsk er just ikke noget daarligt sprog, men der findes dog en hel del ugrønlandske vendinger og nogle ligefremme fejl. Et enkelt sted er endog saa uklart, at oversættelsen er tvivlsom.

¹⁾ Her sigtes rimeligvis til de grønlandske kateketers tilbøjelighed til at undervise ramsevis. Dette har i alt fald lige til nutiden været de grønsl. læreres og den grønsl. skoles skavank, som det hos dette konservative folk ikke er let at komme ud over, idet tankeløs opramsing af det udenadlærte stof endnu mange steder anses for idealet af viden.

den til Rette af Kateketen (a:). Det er og anmærket, at Ungdommen holdes til at lære at læse Skrift og trykket, og at nogle lære at skrive, hvorved Kundskaben des snarere kan udbreedes, desbedre rodfæstes og ved Guds Aands Biestand desbedre bære Frugt. Herved forskaffes dem og i deres Frietimer, en ikke allene sømmelig, men endog nyttig Tidsfordriv; men som Grunden til al Læsning og Skrivning er at kunde stave, saa drives herpaa med en besynderlig Flid, som kunde have Anseelse af Pedanterie, hvis ikke Erfarenhed havde lært, at de, som jeg troede forsvarligen at kunde stave, ere dog blevne Fuskere i at læse, og aldrig kan komme til at skrive noget forstaaeligt, fordi de for tideligen have forladt Stavningen, eller siden ikke noksom have øvet sig deri. Men som de fleeste, der kan læse, ey finde nogen Behag i at stave paanye igjen, har man betient sig af adskillige Kunstgreb; thi nu maae de undervise dem, som skal lære at stave, nu have Opsigt med disse smaae Læremæstere; nu stave nogle Ord uden ad, nu udskrive noget, om hvis Staverigtighed man er forvisset, nu efterskrive de allertungeste Stavelser, som de først maa høyt stave, og er det just for denne Aarsags Skyld i Særdeleshed, jeg selv har taget mig paa at lære de Unge at skrive.¹⁾ Saadan Afveksling og saa foranderlige Maader, som dog alle sigte til eet Maal, kan ey være uden kiendelig Nytte for de Børn, som selv tillige ere flittige. J Dag havde jeg en fornøvelig Prøve derpaa, da jeg vilde forsøge, hvad Fremgang de havde gjort, som under Hvidstedes Anførsel i Vinter ere underviiste, da en liden Dreng, som i Fior Vinter begyndte at kiende Bogstaver, og som altid ved Overhørelse haver fortient Roes, befandtes at være meget færdig, hvorfore jeg forsøgte om han ikke kunde læse. Jeg forelagde ham en Psalme i Katekismo,²⁾ hvilken han til min største Fornøvelse

(a:) For Tydeligheds Skyld vil jeg oplyse dette paa følgende Maade. Hans begynder at kiende Bogstaver, Niels kiender dem got, Peder læser færdigen, hvorfore Niels befales at undervise Hans. Naar han nu ikke underviiser Hans vel enten ved at lære ham Bogstaverne ligefrem, som de staae i Bogen, hvorved de vel kan læres uden ad, men dog ey kiendes, eller ved at see igiennem Fingre med en slet Udtale, retter Peder

¹⁾ Glahn var ikke den eneste præst, der paa den tid lærte Grønlanderne skrivning. Sverdrup og Egede Saabye underviste ligeledes selv heri. ²⁾ I den af Paul Egede oversatte og 1756 udgivne grøn. lille katekismus optoges som tillæg en del salmer, oversat og forfattet af Niels Brønlund Bloch, Hans Egedes søstersøn, f. 1720 i Vesteraalen, 1747—54 missionær i Christianshb. og Claushavn, † 1792 som fhv. sognepræst i Lier.

læste færdigen. Jeg lod ham derpaa læse et Kapitel af Pauli Breve, hvilket og gik got. Han havde lært at kiende skrevne Bogstaver, hvorfor jeg forelagde ham en grønlandsk Bog, skreven af en, ham ubekjendt Haand; og deri læste han næsten ligesaa got. Af dette tog jeg Andledning til at anpriise de ældre Stavningens Nytte; som de nu havde føleligt Beviis paa, og befoel Kateketen, at Drengen indtil viidere skulde blive ved at stave, paa det at han kunde blive deri saa fast, at man ey skulde befrygte, at han siden skulde glemme det. Denne Efterretning kan synes for nogle, at være saa ubetydelig, at den ey her fortienet Sted, men jeg har holt det for nyttig at anføre den, paa det de, som skal tiene her i Landet, kan see, hvilken Maade Erfaring har lært, at være den beste, og efter Grønlændernes Genie meest nyttige. Hvad ellers Læsning og Skrivning angaaer, da er det vel saa, at de ikke kan settes i Ligning med Hiertets Forbedrelse, men kan dog være et vel-signet Hielpemiddel dertil; thi som Grønlænderne have Tid til at læse, men ey altid, sær om Sommeren, naar de intet blivende Sted have, Leylighed til at høre Guds Ord, saa kan dets Læsning være dem paa deres Reyser i Sted for Præst og Katekete, som ey kan da have, og en idelig Paamindere til at skye det onde og giøre det Gode.

D. 15. Næsten heele Ugen har givet os meget mildt Veyr med sagte sydøstlige Vinde. Den stærke Søgang har forhindret Grønlænderne fra at hente deres af Aadselet flendsede Spæk og Maktak, skjønt de nogle Gange have været paa Veyen, saa at det lidet de have hiemført, er nu næsten fortæret, et Par Familier undtagne, som fik deres hiem førend Søedynningen kom, som endog har forbudet Grønlænderne at fange noget i deres Kajakker.

Naar jeg nu betragter, den store Trang her var, før Aadslæt blev fundet, samt det gode Veyr, som da i nogle Dage indfaldt, saa at Fisken ey allene blev flendset men endog en Deel af Spækket og Maktakken hiemført; men at det derefter har, et Par Dage undtagen, været saadan Søe, at man ikke engang med Kajakker har kundet kommet ud, maa jeg og enhver derved vækkes til at priise Gud, som saa underlig sørger for sine Børn og giver dem Spiise i betimelig Tid. Visselig er

dette, og siger, hvad Niels som Skolemester, bør iagttage, men skulde Peder heri viise sig forsømmelig, kommer Kateketen og siger ham, hvad han, som Opsynsmand, har at giøre, og maa dette altid iagttages, at der kræves noget meere, saasom altid, noget af sig selv afslaaes. —

Herren den, som oplader sin runde og milde Haand og mætter alle med Velsignelse. Give Gud! at baade jeg og de mig anbetroede maatte med ydmyg Taksigelse erkiende dette, og, om end intet meere i denne Vinter skulde fanges, være fornøiede med Guds Naade. Jeg kan for min Part ey nægte, at naar jeg har i disse Dage eftertænkt dette Steds elendige Tilstand og har gruet for, hvad Udfald den idelige mislingede Handel dog vil faae, er ved det, os i disse Tider er skeet, kraftigen opmuntret, forladende mig paa, at Gud efter sin Almagt kan, og efter sin Godhed vil give det saadant Udfald, som kan være til Nytte for dette fattige Distrikt, som Herren i denne Tid ret øyensynligen har hiulpet.

D. 16. J Dag var Vind og Veyr saaledes, at Grønlænderne kunde faae noget Spæk hiemhentet.

Herr Kapitain Egede har, paa nogen Tid været heel syg og kan kun lidet været oppe af Sengen. Den fornemste Smerte han føler er i hans eene Been, hvilket er meget stærkt ophovnet og hvortil har slaget sig Skiørbug;¹⁾ skjønt han ey selv vil vide af, at han, som saa gammel vant i Landet og desuden har bestandig været i Bevægelse, skulde kunde faae denne Sygdom.

D. 18. Efter at Søen havde i Gaar ganske lagt sig, og man fik nogle Hvale at see, foere Grønlænderne i Dag ud med tvende Konebaade. Sluppen, med danske Folk i, foer og som sædvanligen med, men havde ey Redskaber med sig, men allene Buxeretove og Liiner til at fastgøre Fisken med, om nogen skulde fanges. Vores, saa tit nævnte Sakarias stak en 4re hakket og af ypperligt seyrt Jern giort Harpun ind lige til Skaffet. Fisken blev derpaa nogle Gange meget vel lendset, og da Blæren, som ey var i Sømmene tæt,²⁾ begyndte at slappes, stak Nesaursak³⁾ sin lange Harpun ogsaa i Fisken og fik den meget langt ind, saa at Fisken saaledes tilreedt og med 2de Uksukblærer⁴⁾ besværet ey kunde holde det længe ud, men maatte lade sig inden Middag dræbe, da den dog allerede var

¹⁾ Paa grund af for meget salt mad, mangel paa vegetabilier og for lidt bevægelse led i tidligere tider de fleste Evropæere i Grønland af skiørbug i meere eller mindre heftig grad. Undertiden døde de som fluer deraf, saaledes i Uperniviks første tid. Nu er sygdommen ret sjælden i Grønland paa grund af den forandrede levemaade — men man kan bør dog altid vogte sig for megen stillesidden om vinteren. ²⁾ Blæerne — som ogsaa alt andet skindtøj — syedes sammen med den saakaldte „senetraad“ ∴ optrevlede sener af sæl, hval eller ren, og tættedes i sømmene med tykflydende tran. ³⁾ Skal rimeligvis være nasaussa ∴ som ligner en hue eller hat. ⁴⁾ ∴: Bælg af remmesæl.

kommen saa langt ud til Søes, at den ey vilde have kommet noget Menske (!) til Gavn, dersom ikke Gud havde saaledes føyet det, at Vinden og Søen maatte være stille, indtil de havde faaet den til Land ved Temertleet, som skeede i Aften Klokken 8te med høyeste Flod. Kapitainen fik strax en Konebaad ud, hvorpaa de fleeste vare Danske. Og da Vandet begyndte at voxe, samlede jeg alle hiemme værende Kvinder, som maatte slæbe en Sluppe over Jisen til Temertleet, hvorfra den roede ogsaa ud til Hvalen for at buxere, thi ved Buxeringen gør en Sluppe meere en toe Konebaade. Paa Veyen stødte en Konebaad fra Tessiursarsok til de Buxerende, saa at de i Alt vare 4re Konebaade og 2de Slupper. Jkkarasarmiut kom og med en Baad; men som man da var næsten ved Landet, blev denne ey spænt for. J Nat har jeg i vores Forstuedør hørt saa stærk Brusen af Hvale, som er kommet paa Bugten,¹⁾ som nogensinde paa Fiorden, og er dette saa meget des mærkeligere, som i Aar har kun været faa Fiske i Fiorden. Ved denne Fiskes Dræbning maa endnu anmærkes, at for uden Nesaursak, Nellerak og Namiak,²⁾ vare alle de andre af Missionens Grønlændere, som dog efter Landets Sædvaner og Vedtægt nu ikke have eller bør have større Ret til Flendsningen end de andre, som i Aar have været utroelig flittige, skjønt de ey vare med i Dag, hvilket ey kan regnes dem til Onde, saa som det onde Veyr har forhindret dem fra at komme hertil, og da Veyret i Gaar var got, var det ey uriimeligt at see, om der var Fiske eller ey, inden de vilde reyse hertil, skjønt man maa tillige tilstaae, at ved slig Forsigtighed gaaer den beste Leylighed imod ens Villie ofte af Hænderne.

D. 19. Veyret er i Dag til Hvalfangsten ubekvemt. Men om det end var nok saa got, som i Gaar, blev ey nogen Fangst foretaget: thi Grønlænderne ere alle trætte af det stærke Arbejde, de i Nat have havt, da de, hvilket er utroeligt, hvis jeg ikke selv i Dag havde seet det, have ey allene skaaret alle Barder men endog alt Spækket af den, undtagen noget lidet, som sider under nedden og maae bies med, til Floden vender Skraaget. Faa kom fra Flendsningen uden større eller mindre Saar. Dog fik ingen nogen Hovedskade uden Attaluk³⁾ fra

¹⁾ D. v. s. Skibshavnbugten. ²⁾ Navnet Nellerak (∴: naleraq) betyder orienteringsmærke (især for fangst- og fiskepadser paa søen); Namiak kan ikke nærmere etymologiseres nu; det var et meget almindeligt navn blandt de udøbte og benyttes endnu ofte som øgenavn. ³⁾ Navnet betyder rimeligvis „det daarlige møddingsted“.

Tessiursarsok, som uforvarendes løb Davids Kniv i Laaret; saasom Manden var af Arbeyde heed, og blev heedere ved at drage sin Springpelds af i et heet Huus, kunde Grøn: ey faae Blodet stillet, hvorføre man sendte Bud efter mig. Efter at han var bragt til Rette og en syg Pige besøgt og begge kortelig formanet at holde sig til den sande Jsraels Læge, uden hvis Hielp Lægemedlerne ey havde nogen Kraft, gik jeg hen at see paa dem, som flendsede Kiød og Sener af Skraaget, og som jeg var ganske fastendes tog jeg et Stykke Maktak og beed paa, hvilket, skiønt frossent, smagte ikke ilde.

D. 20. Efter at jeg i Gaar var gaet hiem fra Temertleet og Grønlænderne laae inden i Fisken for at udskiære, hvad der kunde være dem tienligt, kom Jeremias til Skade, idet han uforvarendes satte sig paa den i Livet siddende Jern Harpun. Man fik Blodet strax stillet, men i Dag brød det op igien, hvorved Karlen faldt i idelige Besvimelser, dog fik vi ham omsider bragt til rette igien, da vi fik Blodet retskaffen stillet.

S. 21. Formedelst den haarde Storm, som det i Nat har været, blev den eeneste her ved Steden til Hvalfiskeriet endnu brugelige Konebaad, min undtagen, sønderslaget, i det Vinden stødte den ud for Jiskanten. Denne haarde Storm af S: vedvarede endnu i Dag, hvorved Vandet voxede saa høyt, at et Par Grønlændere mistede derved en Deel Spæk, hvoraf dog noget igien er bierget ved det, at man strax med Kajakker foer ud og bragte saameget, som mueligt, igien til Land, hvorføre en Deel savnedes i Dag ved Gudstienesten.

Nauiauarsuk ¹⁾

er en meget smuk liden Maage, noget større end Krykkien eller Tatterak. Den er hvid over heele Kroppen, men Fædderne ere piksorte og forsynede med en maadelig stor Bagtaae. Nebbet, som er kun kort, er blaa grønt undtagen Spidserne, som ere gule og ey lige lange, da det øverste Nebbs krumbøiede Spidse er kiendelig længere end det nederste.

Af et andet Exemplar, som er mig fra Sukkertoppen tilsendt, seer jeg, at Ungerne maae være, ligesom andre Maagers, graae; thi skiønt det er næsten lige saa stort, som det, jeg i Dag har faaet, saa har det dog endnu paa Vingerne nogle sortagtige Pletter, ligesom Nebbet er endnu sortegraae.

D. 23. Begge de ommældte Saarede ere nu saaledes komne

¹⁾ Larus eburneus, grl. naujavårssuk.

sig, at de i Dag have været her ved Holsteinsborg at handle; og er dette meest at undre over i Henseende til Jeremias, hvis Saar var forfærdelig lang og stor. Lykke var det, at Harpunen skar paa langs og ikke paa tverts hvorved baade Aarer og Sener vilde have blevet aldeles overskaarne.

Den Daglige Underviisning har man ey kundet holde før end i Dag, saasom Grønlænderne for Travlheds Skyld ey har paa nogen vis Tid kundet være tilstæde.

Siden ingen Konebaad, min undtagen, er nu i saadan Stand, at dermed kan fares paa Hvalfangst, og Tiden tillader ikke heller at istandsætte dem, har jeg maattet gjøre Udlaan med min.

D. 24. J Dag laae Skibshavnsbugten sig ganske til med Jis, hvilket er i Vinter den første Gang.

J Nat maatte jeg toe Gange af min Seng til en Barselkone om hvis Forløsning var lidet Haab. Det som gjorde efter mine Tanker Forløsningen meest vanskelig var dette, at Bristningen gik for tilig. Det som gjorde Grønlænderinderne meest utaalmodige, var, at Fødselsdeelene ey vilde aabne sig. Det jeg i disse Omstændigheder kunde gjøre var at bede til Gud for hende, trøste hende, og formane Jordemødrene ikke at forhaste sig,¹⁾ men at oppebie Guds Time, hvilken kom i Aften, da hun blev forløst med en Datter til største Sorg for Forældrene, som ere af den Alder, at de ey kan vente fleere Børn og derfor ønskede sig en Søn til deres 4re Døttre. Barnet blev, efterdi det var svagt, strax efter Fødselen døbt og i Daaben kaldet Ekkarinna.

Det var noget mærkeligt, at da Søsteren lod mig viide, at Barnet var født, og jeg spurgte, om det var en Dreng eller Pige, svarede hun: *Angutaugalloarlhune arnangorpok* ∴ Det var vel en Dreng, men er bleven til en Pige. Denne Meening er i Grønland almindelig antagen, at en Dreng i Fødselen kan forandres til en Pige, og faaer Moderen gemeenlig Skyld derfor. Oprindelsen til denne uriimelige Meening formoder jeg at være denne: En Angekkok har maaskee engang givet en Kone et Arnoak,²⁾ med Løfte, at naar hun bar det, skulde hun vist faae en Dreng. Naar hun nu har skiænt paa ham, fordi det blev en Pige, har han ey vidst paa bedre Maader at rede sig

¹⁾ Glahn har dermed rimeligvis frelst kvindens liv, thi det skete hyppig i den tid, da der ingen læger var i Grønland, og følgelig heller ikke nogen som helst jordemoderuddannelse, at de som jordemødre fungerende kvinder øvede vold mod barselkoner, saa de døde deraf. ²⁾ ∴ amulet.

ud deraf, end ved at forsikre, at det vel var en Dreng, men af denne eller den Aarsag bleven til en Pige. Just fordi det var urimeligt blev det troet af et lettroende Folk, og siden gjort til en Troens Artikel.¹⁾

Ekkarinna døde i Nat, hvorpaa hendes Forældre strax toge en forskudt Kones Søn til sig for at opdrage det i Barns Sted. Moderen, som har havt en Angekkok, er meget syg, og der er lidet Haab om hendes Liv.

D. 27. J Nat kom Karls Kone ned med en Datter, til stor Glæde for Forældrene, som have 3 Sønner og nu tvende Døttre.

Det har forekommet mig mærkværdigt, at der imellem Karls 4re første Børn var, ligesom i Grønland er sædvanlig, nogle Aar imellem hvert. Derpaa falder Manden i en stærk Sygdom. Der gaaer mange Huller paa Kroppen og det varer i en 3 Aars Tid, førend han fuldkommen bliver helbredet. Derpaa bliver hans Kone frugtssommelig og den Dreng hun da fødte, er den største, friskeste og stærkeste af alle dens Jevnlige, og derpaa efter 1 1/2 Aars Forløb omtrent føder hun nu en dejlig og stor Pige.

D. 28. Da jeg efter endet Gudstieneste fik at viide, at ovenmældte forskudte Kone var, af hendes hedenske Huusfolk udbaaret i et lidet Proviant Huus, saasom de frygtede for hende, siden hun rasede, vilde jeg i Eftermiddag gaae over Jisen til Kapingarsokøen, hvor hun var, for at overtale dem til at tage hende ind til sig igien. Jmidlertid havde et Par af vore døbte Grønlændere været hos hende og da de vare komne, havde de, mig uafvidende, gjort den Anstalt, at hun af tvende Karle paa en Bærestang blev baaret hjem til deres. Paa Veyen mødte jeg disse, hvorføre jeg vendede om igien. Da Mennesket kom ind i Huuset, havde hun, saavidt man af hendes Gebærder kunde slutte, hendes fulde Forstand. Saasom hun som Pige, og siden af og til som Kone har havt den beste Leylighed til at kiende Gud og omvende sig, eftersom hun i min Formands Tid tiende Hr. Kapitain Egede, og siden den Tid altid har nu og da været paa saadanne Steder, hvor hun har kundet faaet og ogsaa virkelig har faaet Underviisning, tiltalede jeg hende paa en Maade, som hendes forrige Omstændigheder og Opførsel og hendes nuværende Tilstand udfordrede. Det varede dog ey længe at hun var i Stand til at tage imod Underviisning, hvorføre jeg

¹⁾ Endnu for knap en menneskealder siden kunde denne overtro findes paa afsides pladser i Grønland. — Se ogsaa P. Egede: Efterretn. om Grønland 129 f.

vendte mig til de nærværende, hvilke jeg foreholdte Guds Domme over Menneskene og at han ikke lader sig spotte evindeligt. Aldrig har jeg været meere bedrøvet og min Bedrøvelse satte mig i saadan Affekt, at jeg ey veed nogen Tid at have talet saa fyndigen i det Grønlandske Sprog. J Aften blev for nogle, som besøgte mig, det videre forklaret. Da jeg anden Gang gik i Aften ned at besøge den Syge, og man taledede om hvorledes Grønlænderne i Almindelighed forholde sig imod rasende Mennesker, at de enten bære dem ud levendes, eller slaee dem ihjel, hvilket ey skeer saa meget af Grumhed som af Frygt for dem, og den slette Leylighed man har til saadanne Mennesker, søgte jeg at vise Grønlænderne, at der ey altid var saa stor Fare ved at være hos saadanne Folk, som de indbilde sig, og at overbeviise dem om, at man ey burde dræbe dem, deels fordi man ey kunde viide, om de ikke kunde komme sig igjen, hvorpaa jeg fremførte et levende Exempel i Kasper, som havde engang lagt i en hidsig Sygdom og raset og dog var nu en frisk og nyttig Mand, deels af den Medlidenhed, vi ere vor Næste skyldig, hvilken bør være ligesaa stor, som den vi selv vil hendes, og da de dog meente, at naar et Menneske beed Kiødet at sig selv, eller søgte at dræbe andre, at man da vel kunde uden Betænkning tage Livet af dem,¹⁾

¹⁾ De her nævnte udslag af sindsforvirring har utvivlsomt været karakteristiske for fortidens Grønlændere. Følgende frygtelige tildragelse stadfæster dette: I august maaned 1805 faldt harpuner Jakob Dalager, boende ved logen Klokkehus i Diskobugten, søn af en i 1799 afdød dansk købmand i blandet ægteskab, i en svær sygdom med hyppige raserianfald, hvor han truede med at dræbe sine nærmeste og opæde sine børn; tegnet herpaa skulde være, at han afbed sin egen tunge. Ved sine anfald og trudsler skræmte han befolkningen dér saaledes, at de alle flyttede bort undtagen hans moder, en broder, hans hustru og børn samt et par tjenestepiger. Logens danske mandskab var, paa en mand nær, fraværende. Da raserianfaldene blev værre og værre, bad den syge til sidst om at blive skudt, inden han kunde faa gjort alvor af sine trudsler. Familien søgte først — ogsaa ved tilkaldelse af den danske mand — at holde ham i tømme, men da dette var umuligt, og et forsøg paa at spærre ham inde i et stort spækfad ogsaa mislykkedes, og da han virkelig begyndte at æde sin tunge — hvad den danske mand bevidnede — vidste familien i sin angst og forfærdelse ingen anden udvej end at føje ham. Der blev affyret et skud paa ham, som imidlertid ikke dræbte, men kun saarede ham, uaetget han selv havde taget om bøssepiiben og rettet den mod sit hjærte. Derefter affyredes der et skud til, hvor han ligeledes selv greb om bøssens løb og indstillede den, og dette skud dræbte ham straks, idet det ramte hjærtet. Ved det optagne forhør angaaende denne sag erklærede den dræbtes gamle moder, at hun selv havde rettet det sidste skud mod sin søn, hvorved denne „endte sine lidelser og efter Guds raad og villie gik ind i en bedre verden.“

viiste jeg dem, at man først ved at holde Vagt af stærke haandfaste Karle, hvortil en Meenighed burde skiftes, og ved at binde dem med stærke Reb prøve det yderste og aldrig gribe til saa voldsomt et Middel uden i aller yderste Nød, naar man ellers paa ingen anden Maade kunde redde sit Liv.

D. 29. Denne Maaned endes med temmelig Svaghed. Af de Danske maa Hr. Kapitain Egede, og en i Aar her til Landet kommende Karl, som har tient her paa Steden tilforn, holde af og til Sengen. Af Grønlænderne ere de allerfleeste plagede meget stærkt med Bylder, hvilket ikke er at undre over, da de nu have intet andet at spiise end Maktak og Hvalfiskekiød.

MARTIUS.

D. 1. Den syge bliver ålt slettere, og maatte jeg i Nat toe Gange ned i Huuset, saasom Grønlænderne ey torde være ene hos hende.

D. 3. Døde Jsauiok¹⁾ uden at komme til sin Forstand igien. Hun har faaet Ende paa sin legemlige Pine og er begravet. Hendes Omstændigheder og Endeligt kunde ikke andet end opvække en Eftertanke hos vore Døbte, som jeg haaber ikke vil være uden Frugt. J Andledning af, at vore Døbte antog sig denne af alle sine egne, hendes gamle Moster undtagen, forladte Syge men nu afdøde Jsauiok, er dem viist, af hvad Grund og i hvad Hensigt deres gode Gierninger bør skee, hvis de skal tækkes Gud.

Ved den dagl: Aftenbøn bliver nu det sidste af den 3die Artikel og det første af den 4de Part i Forklaringen igiennem-gaaet. Det hidtil i Forkl: og Katekismo lærte gaaes skiftevis igiennem om Morgenen. Ved Underviisningen for Katekumerne bliver det første af Forkl: over den 3die Art: igiennem-gaaet.

D. 4. Paa nogen Tid er nu falden saa megen Sne, at vi om Morgenen neppe har kundet kommet ud af Døren, og det har føget saa stærk, at man neppe har tordet vove sig ud. Af denne Aarsag har altsaa al Hvalfangst for nærværende Tid ophørt. Jmidlertid er Kulden saa taalelig, at vi neppe kan viide at det er Vinter, hvis Sneen ikke noksom gav det tilkiende.

D. 6. J Dag klarede det af. Men der blev ey faret paa Hvalfangst, fordi min Baad, som forleden blev nedtaget ²⁾ til

¹⁾ Se sd. 51. ²⁾ o: af stilladset.

Brug, var nedføgen. Af Kajakkerne høre vi, at der er Fisk i Mængde paa Fiorden.

D. 1). Tredie Søndag i Faste. Grønlænderne toge i Morges ud paa Hvalfangst; men kom med uforrettet Sag hiem igien inden Gudstienesten blev holdet ved hvilken Karls Daatter blev døbt og i den hl: Daab kaldet Auma. ²⁾

D. Søndag. Forommældte Jsauiockes Søn, omtrent $\frac{1}{2}$ Aar gl: blev, efter Fosterforældrenes Forlangende, døbt i Dag efter den Grønlandske Prædiken og kaldet Joseph. Hans Historie er mærkelig, hvorføre jeg vil anføre den.

Hans Moder er den ovenmældte Jsaviok. Hun tiende $\frac{1}{2}$ Aars Tid hos Kapitain Egede i den Tid han boede paa Amertlok. Der havde hun den beste Leylighed til at lade sig under-viise, men benyttede sig saa slet deraf, at hun kort for min Ankomst til Landet lod sig tage til Medhustru af Miluk. ³⁾ Det er sandt, han troede at skyde sig ihiel, hvis han ey fik hende. Hans Kone troede, at det var hans Alvor og Pigen troede det maaskee ogsaa. Efter et halv Aars Tids Forløb forskiød han hende igien og hun søgte til sin Slægt paa Kapingarsok. Formedelst de idelige Besøgelser, som hun gjorde til os, havde hun god Leylighed til at høre Guds Ord. En og anden Gang syntes hun og at være rørt. Paa Troen fattedes det hende, efter hendes Sigelse aldrig, men i Gierningen viiste hun ey Troens Frugter. Jmidlertid fik hun Angekkokken Sillarkak, som forskiød hende, saasart hun var bleven frugtsommelig. En Gierning, som Grønlænderne holde saa meget des meere last-værdig, som det er deres høyeste Glæde og største Lykke at være riig paa Børn. Hendes Ære tillod hende ikke at blive i Huus med ham og paa det Sted, de vare, var dog intet andet Huus. Hun tog sig derfor fore at gaae til Holsteinsborg. Formedelst tvende imellem værende Fiorde, som laa i Bunden med Jis, bleve de fiire Miile hun havde at gaae til meere end 4re Gange 4re, saa at hun maatte ligge nogle Nætter ude. Hun blev deraf syg, fødte om Foraaret et dødfødt Barn, og havde selv nær sat Livet til. Dog hun beholdt det den Gang, og Naadens Dør skulde endnu ikke tillukkes. Hun blev efterhaanden frisk igien og blev atter taget næste Vinter derpaa tilbage af hendes Mand, der imidlertid havde havt en anden

¹⁾ Ved denne og de følgende dateringer i Marts md. er datotalleene ikke tilføjet i afskrifterne. ²⁾ D. e. gnist, glød. ³⁾ Ordet er stammen til milug-poq — suger, dier, og betyder altsaa rimeligvis: den diende.

Kone, hvilken han atter forskiød ligesom forhen Jsaviok, da hun blev frugtsommel: Jmidlertid boe de saa nær Kolonien, at de idelig kunde faae Underviisning; men hverken Manden¹⁾ eller Konen agtede den. Frugten af en ubendig Frieheid fik hun strax derpaa at fornemme, thi aldrig snarere var hun bleven frugtsommelig igien, førend han forskiød hende paa nye til Grønlændernes største Forundring. Hun blev derpaa i Høst forløst med vores Joseph, som ikke kunde have stor Hielp af sin Moder, der nu blev syg igien. Sygdommen blev hver Dag værre. Det havde været ude med det stakkels Barn, dersom ikke hans Moders Moster, en meget gammel Pige (a:), havde taget sig af ham og betaget Moderen al Omsorg for ham, alleneste at hun gav ham at die. Men da Moderens Sygdom tog nu aldeeles Overhaand, og hendes Død strax derpaa indfalt, vilde Barnet ventelig have fulgt Moderen, dersom ikke Guds Forsyn havde²⁾—

Drengen blev dem endnu i Moderens levende Live af Mosteren overladt. Men som man ey kunde viide, om Moderen, naar hun fik sin Sands igien, vilde være dermed fornøyet, blev det ey fuldkommen afgjort førend efter hendes Død, og nu i Dag er han af Fosterforældrene igien opoffret deres Gud, som fra hans Fødsel af har og viist sig at være hans Gud, der har vidst at bruge Faderens Ondskab, Moderens Død, Mosterens Nød og Fosterforældrenes Begierlighed efter at eye en Søn til hans legemlige og aandelige Fordeel. En Ting jeg ønsker, mine Eftermænd i Embedet ville ved Barnets tiltagende Alder legge vel Mærke til og føre ham det til Gemytte, og er dette især Aarsagen, hvorføre jeg har skrevet saa vidtløftig om vores Joseph.

D. Om Serret³⁾ er i min forrige Dagbog underhandlet.
Fra Begyndelsen af jeg fik..nogen Jndsigt i den Grønland-

(a:) Denne Pige, som nu er eenøyet og seer meget heslig ud, skal have været i hendes Ungdom saa stor en Skjønhed, og af sin Skjønhed saa hovmodig, at ingen Ungkarl torde driste sig til at begiere hende til Kone eller jeg skal bruge den Grønlænders Ord, som fortaalte mig dette, Mandfolkene kunde ey naae til hende: *Angutit innorpæt.*

---

¹⁾ 1774 myrdede han i anledning af sin kones død en gammel, syg mand, hvem han beskyldte for ved hekseri at have forvoldt konens død. ²⁾ Her staar et stykke aabent i afskrifterne. ³⁾ *Serrat* oversætter Kleinschmidt ligefrem ved: trylleformular. Den maa ogsaa snarere komme ind under dette begreb end under begrebet bøn, idet den ikke har meget

ske Gudstieneste ¹⁾ formodede jeg det maatte være en Slags Bøn og venteligst til Tornarsuk. Nu er jeg fuldkommen underrettet om, at den er iblandt stiiet til ham, men alleroftest til de afdøde Forfædre, paa hvilke Grønlænderne [: at jeg skal bruge mine Fortælleres Ord :] forlade sig og til hvilke de især slaae deres Liid. Ulrica, en aldrende Enke, og som hun fortæller meget religious i hendes Uvidenheds Dage, forsikrer, at hun selv har kundet nogle, hvilke hun siger sig nu at have glemt, skjønt det er troeligt, at hun ey vil ud med dem. Baade hun og hendes Søn paastaae, at de indeholde saadanne Ord, som ere afskyelige at høre for enhver bedre oplyst, hvilket er høyst troeligt.

Man seer ellers heraf, at Grønlænderne, hvilket man og af adskillige andre Ting kan viide, troe et Liv efter dette,²⁾ thi ellers kunde de ey slaae deres Liid til de afdøde Forfædre. Dernæst at de ære ja tilbede disse, saa at Grønlænderne langt fra at holdes for Gudsnaegtere, kan siges at være Afgudsdyrkere, af samme Art, som de fleeste Hedninger, vi have Kundskab om, som foruden andre Afguder, beviise og deres afdøde Fædre guddommelig Dyrkelse.

Ved denne Leylighed vil jeg gjøre en Anmærkning. Den bliver ey skreven for andres Skyld end dem, som ere eller maatte komme i Landet, og i Særdeleshed for dem, som besidde Begierlighed men ey Forsigtighed nok til at udbrede Jesu Kristi saliggjørende Kundskab, at naar de ved en eller anden Leylighed, skulde komme til at tale om de hedenske afdøde, da synes det best, i hvad Tanker man end har om Hedningernes

---

at gøre med vor opfattelse af denne. En serret er nemlig aldeles ikke en bøn i fritvalgte ord, men — ifl. Rink: Grønlændernes gl. tro — en formel i bestemte, givne eller lærte, ord, hvoraf nogle endog ikke havde nogen betydning i det almindelige talesprog. Den kunde gælde hvadsomhelst og ansaas for at have kraft i sig selv, blot ved at nævnes. Den nævntes — fremsagdes — for det meste i en bestemt toneform, en slags recitativ. — Førstepræst Rosing i Angmagssalik siger i sin bog „tunua-miut“ (∴ Østgrønlænderne), at serratit kun maa benyttes, naar der virkelig er trang dertil, da de oplides ved for hyppig brug, og hvis nogen lærer sine serratit fra sig, kan han ikke selv længere have gavn af dem. De er altsaa absolut privat ejendom, kan endog nedarves.

¹⁾ Hans Egede siger, at „da der ey findes nogen fast Religion,“ har de ikke heller „nogen slags cultus religiosus“. (Erindring til missionærerne 1739). ²⁾ De antog baade en under- og en oververden (himlen.) Men i modsætning til de fleste andre folk ansaa de underverdenen for den bedste og attraaværdigste, uden dog at forbinde noget begreb om pine eller straf med opholdet i oververdenen.

Salighed uden Troen paa Jesum, at ikke tale derom, eller føre dem paa at tænke derpaa. Skulde det hende sig, at en efter-tænksom Grønlænder skulde falde paa at tænke paa, hvor hen hans Forfædre ere efter Døden komme, synes det raadeligst, at tilstaa heri sin Uvidenhed, og tillige forestille den Forskiel Gud, som en retfærdig Gud, nødvendigen maa gjøre imellem den, som han ikke har, og dem som han har aabenbaret sit Ord for, da disse sidste uden en levende Troe, som maa viise sig i Troes Frugter, ingenlunde kan blive deelagtige i den himmelske Glæde.

Aarsagen, hvorføre jeg synes, dog maaskee andre kan synes anderledes, at man ikke bør eller dog meget varligen bør tale om de i Hedendommen (!) afdøde, er den store og ofte for vidt drevne Kierlighed til de afdøde Fædre, Slægt og især til Børn, helst om de ere døde efter at de ere voxne, hvilket kunde maaskee forlede nogle, sær de ubefæstede, til at give Ordet idet Rom.

APRIL.

D. 5. 3die Paaske Dag efter endet Gudstieneste fik vi fra Jkkertok den glædelige og høystuventede Tidende, at der var inddrevet et heelt og holden frisk Hvalaadsel undtagen at de halve Barder vare tabte. Endnu et andet Aadsel var et Par Dage seenere derefter inddrevet, til hvilket Grønlænderne for Jisskoder ey kunde komme, hvorføre det og tillige med Jisen blev igien af Østenvind uddrevet. Vi havde ellers i Dag Kajakker fra alle Pladser i det heele Distrikt, og det som var det fornøylegste endog fra Umanak ¹⁾ : sc: Egedesminde Distrikt. En Grønlænder havde paataget sig denne Reyse, som er 20 Miile omtrent blot for Tobaks Skyld, som han ey kunde hente fra Egedesminde formedelst Jisen, hvilket ey laa saa stadig, at de med Hunde og Slæde torde vove sig derpaa, og med Baad kunde de ey heller endnu fare.²⁾ Han fortaalte, at Fangsten ved Jacobshavn havde en Tid lang ud paa Vinteren været overmaade slet, saa at nogle af Grønlænderne havde lidt temmelig Hunger. I Egedesmindes Distrikt og især hos dem, havde Fangsten

¹⁾ ∅: Rifcol ved Agto. ²⁾ Baad kan ikke bruges, fordi isen endnu ligger i april maaned, men saa opskaaret af strømmen, at den ikke kan befares. Den sydlige del af Egedesmindes distrikt er førøvrigt hele vinteren vanskelig at berejse med slæde paa grund af de mange strømsteder.

været overmaade heldig, saa han meente, at der blev god Handel i Aar.

D. 9. Jonas, Assistentens Kone Karen, tvende af Johannis Døttre neml: Abigael og Hedevig samt Eunikke bleve i Dag antagne i Herrens Navn til deres Daabes Pagtes Fornylse, som skal skee, om Gud vil vi leve og blive friske, paa næstkommende Søndag.

D. 10. 1ste Søndag eft: Paaske blev Konfirma onen offentlig holdet i en meget talrig Grønlandsk Forsamling og i Hr. Kapitain Egedes, Assistentens og andre Danskes Nærværelse, til hvis store Fornøjelse og min Glæde de med en stor Færdighed besvarede de dem forelagde Spørgsmaal, hvorved de viiste sig at have en tilstrækkelig Kundskab om det, et Menneske bør troe og giøre, om det vil blive saligt.

Frem for de andre destingverede sig især Jonas, som Gud har begavet med store Naturens Gaver, og en god sund Forstand.

D. 12. Otto og Ludvig reyste i Dag i Besøg til Sukkertoppen.

D. 13. Efter 24 Timers meget haard Barsel Nød fødte Assistentens Kone Karen en Dreng.

Karl flyttede i Dag i Telt. Han agter at reyse til Sukkertoppens Grændser, for der at gaae paa Reenjagt. Jngen Formaning eller Forestilling om den muligen indfaldne slette Vinterfangst og den deraf følgende Trang, har kundet holde ham fra denne Reyse, eller bevæge ham til at opsætte den i det ringeste indtil *Angmakset* Fangsten var forbie.

D. 14. J Dag kom Adams Hustrue efter en hastig men haard Forløsning ned med en Søn.

D. 17. Ved den Grønlandske Gudstieneste blev Adam og Assistenten deres Sønner døbte. Dennes blev i den hellige Daab kaldet Arksekpana Andreas¹⁾ og hiins Kajarnak Lukase. Der var og Altergang.

D. 20. Kom Otto og Ludvig fra Sukkertoppen. Man venter der saavel som ved Godthaab og Fiskernæsset meget

¹⁾ Andreas Sandgreen blev i 3 aar undervist af provst Sverdrup og derefter ansat som kateket i Jacobshavn. Men da missionskollegiet, uagtet han var ualmindelig dygtig og energisk, bl. a. talte og skrev flydende dansk, ikke vilde yde ham kostdeputat, men kun pengeløn, gik han i handelens tjeneste. Han døde 16. nobr. 1827 og var da gift for femte gang. Hans første hustru, Anna Marie Grætzte, var provst Sverdrups stedatter.

god Handel. Med samme kom og Tidende hertil om Kateketen ved Friderikshaab Jokum Grønbecks Død.¹⁾ Han haver efter Rygtet efterladt sin Enke, som ingen Børn haver, i en meget god Tilstand. Hans Død er ellers mærkværdig i Betragtning af at han er een allerførste Missionsbetient, saavidt jeg veed, som, af de med Grønlænderinder gifte, er død her i Landet.

Vinter Underviisningen ophører nu, saasom Grønlænderne deels ere, deels staae i Beraad med at flytte ud i deres Telte. De af Katekumenerne, som for Kundskabens Skyld vel kunde i Aar have været døbt, syntes ikke endnu at have et forandret Hierte. Og de, jeg for deres Skikkeligheds Skyld syntes best om havde ey den fornødne Kundskab, hvorføre i Aar ingen Gammel er døbt.

MÅJUS.

D. 2. OLIE KAN DÆMPE SØEN.

§: 1: —

J Hr. Strøms Sundmørs Beskrivelse første Part femte Kapitel S: 300de handles om Hvale, ved hvilken Leylighed den høylærde Forfatter gjør følgende Anmærkning: „For „nogle Aar siden blev ved den Gaard Alnæs i Borgunds „Sogn af Hvalene dræbt saa stor Mængde Sild, at da „samme sank ned paa Bunden, deraf opsteeg i nogle „Maaned: r en stærk Fedme,²⁾ og foraarsagede et Havblik „endog i stærk Blæst, saa at mange forbieseylende Fiskere, „som ikke vidste Aarsagen dertil, blev ey allene satte i „Forundring, men endog undertiden i Fare, saasom de „fra Landet faldende Kastevinde ofte laa i Seylene, førend „de kunde mærkes paa Vandet.“ J et Anhang til No. 4 af de Kiøbenhavnske nye Tidender om lærde Sager for A° 1763, hvor den første Deel af Hr. Strøms Sundmørs Beskrivelse bliver recenseret, gjør den ubekjendt F: i Andledning af det foranførte følgende Anmærkning: „Er denne Efterretning

¹⁾ Grønbech kom til landet ca. 1747 og virkede næsten uafbrudt ved Frederikshaab. Han var energisk og dygtig i sproget. 1759—61 bestyrede han missionen alene, da der ingen missionær var ved kolonien. Han levede mellem Grønlænderne og nærmest som Grønlænder. ²⁾ Originalen har her flg. sætning: „som dæmpede Bølgenes Kraft“ — hvilken Glahn sikkert selv har medtaget, men som altsaa er oversat af afskriveren.

„rigtig, da er det ikke lidet forunderligt, at Olien som er „lættere end Vand, skulde kunde hindre dets Oscillationer, thi man veed, at Bølgerne ere intet andet.“ Af denne Anmærkning slutter jeg, at den forømmældte Oliens Virkning er ikke almindelig bekendt; hvorfor jeg haaber, at det ikke vil være de lærde ubehageligt, at viide de Erfaringer, man i Grønland, denne Sag angaaende, haver.

§: 2: —

Naar man farer noget omkring i Grønland, forekommer jevnlig hist og her paa Havet og i Fiorden lange og undertiden nogle Favne brede Strimler af et olieagtigt Væsen.¹⁾ J den stærkeste Blæst og største Søb kan de sees længe, førend man kommer til dem; thi hvor de findes seer Søen ud, som naar det ellers er Havblik. Derfor, naar Grønlænderne vil give tilkiende, at det er saa stille, at den ringeste Kruse ey sees paa Vandet af Vinden, og at der enten aldeles ingen Dynning er i Søen, eller om der er nogen, da at det er en død Dynning, som ey kommer af nogen nu værende Vind, men er Levningen af den Søb, den nu afstilte Vind har opreyst, sige de: *Orksoalarpok* det er bliksille, det er Havblik, og *Orksoalarnek*, Havblik, hvis Stamme Ord er *Orksok* Flæsk, Spek af Svin, Sæle, Hvale, fordie Søen i saadant Havblik, eller naar der er kun nogen død Dynning, men ingen Vind, seer næsten deels ud, som de Strimler, hvor man seer Olie eller Tran at flyde paa Vandet.²⁾

Det er ellers ikke allene i Bugterne, Fiordene, og langs Landet disse Strimler sees.

Endog overalt ud i Davisstrædet og Langerak³⁾ forekomme de ikke sjelden. Paa min Overreyse til Grønland har jeg selv seet dette.

Af Søefolk kaldes slige Strimler Hvalspye; thi de ere af den Mening, at Hvalene udspye og udaande denne Fedme. Men dette er ey fuldkommen saa. Det findes i alt for stor Mængde, at dette skulde være dets eeneste Oprindelse. Jeg

¹⁾ Dette stof kaldes almindelig for flydefedt; det forekommer undertiden i saa store mængder, at det kan øses op i tøndevise og udbrændes til tran. Rink meddeler (Grønland, geogr. og statistisk beskrevet, II, 211), at det i fjordene ved Holsteinsborg i 1850—aaene forekom usædvanlig rigeligt, 1854 endog „til Beløb af 95 Tønder.“ Han antager, at det hidrører fra større hvaldyr. ²⁾ Nu bruges disse udtryk næppe mere om havblik i almindelighed. ³⁾ Gammelt navn paa det nordlige Atlanterhav.

siger **eeneste**; thi aldeles ugrundet er denne Meening ikke. Andre meene, at det skal være Sæden af Hvalene. Denne Meening er saa latterlig, at den ey behøver at igiendives. Det synes troeligt, at denne Fedme deels udaandes, saasom det er her noksom bekiendt, at Hvalene og Sælene efterlade sig en Slags Fedme paa det Sted, hvor de komme op for at drage deres Aande; deels har sin Oprindelse af Sæle, Hvale og slige Sædyrs Ureenlighed; deels af de Insekter, og Sædyr, som de dræbe, men fornemmelig af deres Aadsler, hvoraf saadan Fedme udflyder saasart der kommer Hul paa dem. Jsær flyder Fedmen i største Mængde af slige Aadsler, saasart de begynde at raadne, og da der af Grønlænderne heele Aaret igiennem, og af Hollændere¹⁾ og andre om Sommeren, dræbes en stoer Mængde af disse Dyr, hvoraf mangfoldige ey komme til Nytte, der desuden kan paa mangfoldige andre Maader mange omkomme, saa er det begribeligt, hvoraf denne Mængde Olie kan komme, som sees i Davisstrædet og Langerakket.

Denne er Grønlændernes Meening, den synes saa riimelig og grundig, at den ventelig vil finde de Fornuftiges Biefald. Den faaer ikke en liden Vægt ved den foranførte Anmærkning af Hr. Strøm, som angiver Sildenes Aadsler, som Aarsag til den Fedme og deraf følgende Havblik ved den Gaard Alnæs i Borgunds Sogn.

§: 3: —

Allerede er det anmærket, at Skibsfolk kalde almindeligen dette paa Vandet flydende olieagtige Væsen Hvalspy. Grønlænderne, som i slige Ting have unægteligen en meget stor Erfaring, og hvis Sprog ere i saadanne Ting, som de have erfaret, meget rigt, have i det ringeste tvende Ord, til at betegne tvende forskellige Slags Hvalspy med.

*Pyannek*²⁾ kaldes det Tran, som flyder ud i Søen af forraadnede Aadselser og efterhaanden udbreder sig i lengere eller kortere, bredere eller smalere Strimler. Det kiendes lætteligen baade af det store Rum, det indtager, og af dets Farve, som seer ud, som naar man kommer raaden eller gammel Tran oven paa Vand, da det viiser adskillige Farver, eftersom Solens Straaler bryde derpaa.

¹⁾ Hollænderne drev før den danske kolonisations tid og langt ned i denne en meget stor hvalfangst paa Grønland. ²⁾ Ordet *pujaneq* betyder: spæk, der er forandret ved luftens paavirkning. Det bruges ikke mere som navn paa flydefedt. Dette kaldes nu orssualigak.

Dette er det almindeligste og det af Søefolk egentlig saa kaldte Hvalspye. Men dersom Grønlændernes Meening er, som den synes, grundet, saa seer enhver lætteligen at dette Ord er ikke meget bekvemt til at betegne det, som Grønlænderne forstaae ved *Pyannek*.

§: 4: —

Bedre synes de Danskes Hvalspye at passe sig til Grønlændernes *Minniktornek*, skjønt det dog ikke heller udtrykker fuldkommen dette Ords Meening. Grønlændernes *Minniktornek* skal, saavidt jeg har kundet skønne, betegne alt det friske Tran, som sees paa Søen, det maa komme af levende Hvale eller Sæle ved Udaandingen og Uddampningen, eller af døde dog nyelig dræbte Sædyrs Saar.

Naar en Hval kommer op for at puste, følger med den Vind den udaander, en Fædme, som flyder oven paa Vandet. Ligeledes er det med Sæle. Man seer dette kiendelig, naar en Flok sortside Sæle [*: Amisut*¹⁾:] kommer opvæltendes, da det, naar de igien dukke under, befindes, at Vandet der er ganske fitted og der opstaaer paa det Sted en Art af Havblik. Naar et dræbt Sædyr af Hvale eller Sæle bliver buxeret fra det Sted, hvorpaa det er dræbt, til Grønlændernes Hiem, udflyer af Saarene altid nogen Fædme, mere eller mindre, ligesom Dyret er stort og feedt til, og ligesom Saarene ere mange og større.

Alt det Tran eller den olieagtige Vædske, som paa en af de nu beskrevne Maader kommer paa Vandet, kalder Grønlænderne *minniktornek*.²⁾ Man begriber lætteligen, at dette ikke kan være i nogen Mængde, hvorfors det ikke heller varer længe, inden det af Vinden fordeeles, og bliver efterhaanden ganske usynlig.

§: 5: —

At Olie kan dæmpe Søen, sees allerede af det foregaaende at være i Grønland bekiendt. Man har erfaret dette, naar man rundt omkring et Aadsel har seet Søen enten stille eller dæm-

¹⁾ Ordet betyder: en flok sødyr paa vandring; en stime (sælhundede eller hvaler).

²⁾ Denne forklaring beror vistnok paa en misforstaaelse fra Glahns side, eller ogsaa har ordet forandret betydning siden dengang. Nu betyder minniktornek den bevægelse i vandet, som fremkommer, naar en flok sødyr — eller søfugle — dukker op og igen forsvinder.

pet, saavidt Fedmen har stragt sig. Man har idelig seet Hvale eller Sælhundeflokke opkomme, Fit ligge paa Vandet og den samme Virkning af den samme Aarsag. Man har ført Spek i Baade, og naar man haver øst dem, er man altid bleven var, at ved det Spek eller rettere, den Tran og olieagtige Vædske, som ved Vandet er i Søen udøst, er Søen enten bleven aldeles stillet, hvis der haver gaaet liden Søe, eller dog dæmpet, ifald der haver gaaet stærk Sødynning, om ellers i det udøste Vand har været en tilstrækkelig Mængde Olie.

Denne Erfaring kunde ikke andet end opvække Eftertanke og tilskynde Folk i Nøds Tid at betiene sig af dette Middel til at formilde Bølgerne Raserie. Mr. Wulf, tilforn Kiøbmand, har fortaalt mig, at imedens han endnu var Katekete og Assistent, skulde han engang giøre en Rejse til Sukkertoppen. Jmidlertid kom de en Dag ud, da der gik en forskrækkelig Søe imod dem. Da gik en gammel Kierling, som var deres Lods, hen i Forstavnen, tykkede frisk Spæk i Munden, og naar hun saae en Søe, som truede at slaa ind i Baaden, spyttede hun Olien eller Trannen deraf lige i Søen, hvilket gjorde den fortreffeligste Virkning. En anden Kiøbmand har fortaalt mig, at da han engang kom seylendes med en Trælast, gik der saa stærk en Dynning, at Fartøjet blev fyldt og han flød allene paa Lasten. Han havde endnu en Fierding Vej eller noget længere hiem, saa at det venteligen havde været ude med ham, dersom han ikke havde haft en Deel Spæk inde. Af dette hængte han en Kobbe¹⁾ paa hver Side. Naar de vare udtærede hængte han friske ud paa nye igien. Ved dette Middel blev Søen dæmpet saa meget, at de ey alleneste ikke fik mere Vand ind, men fik endogsaa Tid til at øse lends igien og kom derpaa lykkelig og uden Skade til Lands. Disse Exempler kan være nok. Flere kunde, om det behøvedes, fremføres. —

§: 6: —

Da nu Erfaring har lært, at Olie dæmper Søen og betager Bølgerne en stor Deel af sin Kraft. Siden man af de anførte Exempler seer, at man allerede i Grønland har betient sig af dette Middel, næst Gud, til at frelse Fartøyer fra Undergang og Mennesker fra Døden, saa synes dette, at det kan ey andet end opvække i os Høyagtelse for og Taksigelse til den Gud, som baade har skabt det nyttige Hav og i Havet saadanne Dyr,

¹⁾ o: hele spæklaget af en åtåq (sortside).

hvis Fedme man kan betiene sig af til at dæmpe dets voldsomme Anfald.

Det synes ogsaa, siden der i mindste er gjort Prøver, som ved Erfaring ere befundne gode, at de og kunde gøres i det større, da de vel vilde falde bekosteligere, men og være nyttigere; thi det ligger dog meere Magt paa, at redde et Skib end en Baad, saasom det i sig selv er mere værd, og har flere Mennesker og større Mængde af Gods inde. Ved denne Leylighed erindrer jeg, at en vel erfaren Skipper, som i lang Tid har faret paa Grønland, har fortaalt mig, at Spæk Last var den allerbedste af alle at seyle paa. Hvorfore den er bedre end andet Tøndegods, veed jeg ingen Aarsag til, uden at Skibet, som deels selv bliver ved samme glattere, deels ved Udpompning og Lækning uddriver noget, skønt ey i stor Mængde, Olie eller Tran fra sig, bliver af Bølgerne mindre besværet. Dog dette er en Gisning, og meere gives den ikke ud for. —

§: 7: —

Nu kunde jeg ende dette Forsøg, dog maa jeg endnu melde, at det er ikke allene Olie, som besider den Kraft at dæmpe Søen, men endog al Slags flad Drevis; thi omendskønt der uden for samme kan gaae stærk Sædykning, kan der dog iblandt Jisen være liden eller slet ingen.

Selv samme Beskaffenhed har det og med Jiskrap [: *Potaur-sengoit*¹⁾:] og Snedrev, som kan legge sig paa Vandskorpen; igiennem hvilket man meest altid, uden Fare for Bølgerne kan sikkert fare, skønt der vel kan gives andre Farligheder, saasom Vinden, Jndfrysning o: d: sl: som kan forvolde, at man vel tager i Betænkning at vove sig ind i saadant Krap, hvis det er ellers bredt, Veyen lang og Kulden haard. Ligeledes kan man ogsaa imellem Jisskoderne letteligen komme til Skade, saasom Vinden og Strømmen skruer dem ofte op paa hinanden, hvorved et Fartøj let kan kantres eller stødes i toe, og i hvor vel Søen i og for sig selv ikke har Magt til at skade, kan dog Jisen ved den idelige Bevægelse og Støden ilde rede et Fartøj til. —

D. 5. Da Kiøbmand Wulf i Fior gik til Fædrenelandet, afkiøbte jeg ham de Faar, vi 1764 fik her over til Landet. Af

¹⁾ Pugraussat betyder de blæreagtige formationer, som nyis danner, naar den er ifærd med at lægge sig. Endelsen -nguit betyder: smaa.

disse lammede det første i Dag. Hun var selv Lam i Fior og uagtet dette, er det Vedderlam, hun fødte, saa stort, som det kunde være af et gammelt Faar.

D. 15. Giorde Jon Gundersøns¹⁾ Kone Barsel og fødte en Pige.

D. 21. 1ste Pintzedag efter den Grønlandske Gudstieneste blev Jons Daatter døbt og kaldet Sara Alleisuak.

D. 25. Fik et toe Aars gammelt Faar tvende Giemmerlam, hvoraf hun stødte det eene ihjel.

J disse Dage har det tæret saa stærk paa Sneen, at der nu næsten er bar Mark der, hvor der for tre Dage vel var toe all: Snee, hvilket dog ikke allene kan tilskrives den milde Luft, men og den stærke SO: som tredie Pindsedag blev saa haard, at Tagene vare færdige at ryge af Huusene, som Vinden og virkelig fik gjort Hul paa Bødkerhuustaget, men formedelst tilig Hielp fik den éy ganske Magt dermed.

D. 26. Saasom vore Grønlændere siden den anden Februarii, da det første Aadsel blev fundet, have havt fuldt op at æde og brænde, saa har det gaaet en Deel af dem, som det i Almindelighed gaaer Mennesker, som leve i Overflødighed og haver intet synderligt at tænke paa, at de er blevne kaade, hvorover jeg i denne Tid haver havt stor Sindsbekymring og meget Arbejde.

Vinteren har været meget mild, dog de Dage det har frosen, har det været saa stærk en Kulde, som noget Aar i min Tid. Foraaret har været overmaade strængt og tillige langvarigt.

JUNIUS.

D. 3. J. Aften saaes et Skib, som gik Nordefter, og er formodentlig et af vore Danske, som er bestemt til et af de nordre Stæder.

Fra Norden har vi faaet Breve, hvoraf vi ser, at der er ved Egedesminde og i Diskobugt god Handel. Ved Jakobs-havn skal dog for nye Aar have været temmelig mavert, i det at Fangsten der en Tid lang slog feyl. Paa sidstnævnte Sted har Hr. Sverdrup indladet sig i Egteskab med en af Landets Døttre.²⁾

Mundtlige Fortællinger fra Egedesminde berette at der

¹⁾ Jfr. sd. 111. ²⁾ Jfr. ovenfor sd. 44.

blev af Assistenten stukken i en Fisk; hvilken dog undgik, efterdi man var nød til at kappe Liinen. De samme Grønlændere¹⁾ have været om Bord hos tvende Hollændere. En af dem skal have faaet 10 og en anden 8te Fisk, hvilken Regning synes dog at være temmelig stærk.²⁾

Af Grønlænderne fra Umennak³⁾ ere vore, og af dem igien vi Danske blevne saa opfyldte med Brystsygdom,⁴⁾ saa ikke en eeneste her ved Steden indtil det mindste Barn, en af Bødkerne undtagen, er frie, og er dette den første Gang jeg har haft den rette Grønlandske Hoste,⁵⁾ som jeg nu ved Erfaring befinder at være værre og haardere, end jeg har forestillet mig. Det allerværste er, at vore Lægemedler ere aldeles opgaaet, saa at vi maa, næst Gud, lade Naturen hielpe sig selv.

D. 10. J hvor vel mit Bryst er ikkun i slet Tilstand, reysede jeg dog i Dag op i Amertlok Fiorden for at opmuntre vore Grønlændere til *Angmakset*-fangsten. Skiønt jeg nu ikke noget Aar er kommen sildigere derop, saa finder jeg dog ved min Ankomst, at Lodderne endnu ikke ere stødte til Landet; skiønt der sees nok paa Dybet, men der kan de ikke fanges.

D. 11. Blev de første Sild fangede høyst oppe i Fiorden, dog ey fleere, end der kunde kaages.

D. 13. Saasom man meente, at Sildene skulde støde til Landet høyst oppe i Fiorden, reyste jeg med fleere Konebaader derop.

D. 18. Siden den Tid har man ey seet noget til *Angmakset*, uden en Dag. Da fik nogle en skikkelig Deel; men de fleeste intet, iblandt hvilke og min Konebaad var. Stedet hvor Lodderne stod var et smalt Sund af nogle Favne, hvilket med Ebbe falder næsten tør, og som alle strømmede til det eeneste Sted, forstaar det sig selv, at den største Deel kunde ikke komme til at øse.

---

¹⁾ ∴: postmændene. ²⁾ Datidens hvalfangerskibe har næppe været saa store, at de har kunnet rumme spæk og barder af saa mange Grønlands-hvaler. ³⁾ ∴: Rifkol, se ovenfor. ⁴⁾ ∴: stærk, undertiden ondartet forkøelse, som plejer at bringes til landet med skibene fra Europa og brede sig blandt de indfødte ved disses omrejsen, ved poster o. l. Postmændene har altsaa været folk fra Rifkol, i hvis nærhed de hollandske hvalfangere altid søgte land. ⁵⁾ Grønlands klima og luft er saa sund for fremmede, at man i de første aar som regel aldeles ikke bliver forkølet, selv om ens omgivelser er det. Først efter nogle aars forløb, naar man er bleven tilstrækkelig akklimatiseret, følger man trop med de andre. Dette er grunden til, at Glahn først nu, efter 5 aars ophold i landet, blev forkølet — og rimeligvis ogsaa til, at den omtalte bødker gik fri.

Sælhundefangsten er ikkun slet, dog meget bedre end den har været i de forrige Aaringer i min Tid, men ingenlunde at ligne med Fangsten i Hr. Borkes, da man allene her i Fjorden har faaet 20 til 30 Fade Sommerspæk, hvortil der visselig vil mange Sæle, saasom Spækket er paa denne Tid overmaade tyndt.

Jeg haver i disse Dage faaet en god Deel Krykkie Eg, hvilket er den første Gang jeg har seet dette Slags. Fuglen er tilforn beskrevet. Eggene ere af Farve ligesom andre Maage Eg, af Størelse, som et fuldkommen Høns Eg, og af meget god Smag.

D. 19. 3die S: eft: T: J Dag blev den offentlige Gudstieneste holdet paa aaben Mark, saasom vores Telt var for lidet til den store Forsamling.

J forrige Uge er faldet stærk Regn. I Dag er det klaret op, dog regner det lidt i Byeviis.

Om Grønlændernes Skikke ved

*Angmakset*¹⁾ Fangsten.

1:) J nogle Distrikter vil man fortelle, at det er Fruentimmerets egentlige Arbejde at øse Lodder. Hos os derimod tilkommer det Mandkønnet at øse dem, men Fruentimmeret at bære dem paa Land, udbrede dem paa Klipperne, vende dem og naar de ere tørrede, samle dem sammen og komme i Poser og bære dem til Konebaaden, da Manden i Konebaaden tager imod dem, saavelsom imod al anden Ladning og legger enhver Pose paa sit rette Sted. Naar de øses følger nogle Kvinder med Baaden for at roe den, og imedens der øses passe de kun paa deres Aarer, paa det at de altid kan holde Baaden ved Loddestiimen.²⁾

2:) Toe eller tre Mænd slaae sig sammen om en Baad,

¹⁾ *Mallotus arcticus*. Den kommer i svære stimer til landet i maj—juni — jo nordligere des senere; nord for Diskobugten forekommer den ikke meget — og øses op med ketsere, der tidligere bestod af en pose af senetraadsfletning, men nu laves af bindegarn. Mange steder forekommer den igen i oktober-november, men kan da ikke tages fra land, derimod tages den enkelte steder ude paa fjorde og bugter med vaad. ²⁾ Nu om stunder øses der næppe noget steds fra baad, men kun fra stranden. — I modsætning til den af Glahn skildrede arbejdsfordeling ved angmagssatfangsten tager nu de fleste steder mænd og kvinder lige del i de forskellige grene af arbejdet.

saaledes at de vexelviis bruge hinandens Baad, og fra hver Mand følger gjerne en Mandsperson, som øser, da de toe gemeenligen bestandigen øse og den 3die jager Lodderne i deres Øser, og drager med det samme saa mange op, som han kan faae. Men naar Baad ligge mod Baad jage de Loddestiimen i hinandens Øsere. Dog forstaar det sig selv, at her ere mange og store Undtagelser.

3:) Er der en Mand, som har meget slet Skind om sin Baad, saa at han nødvendigens strax efter endet Loddefangst skal have nyt Skind om den, har jeg mærket, at hans Baad maa meest holde for. Og er dette meget viiseligen; thi hans slette Baad tager ingen Skade af at bruges til dette Fiskerie, efterdi den allerede er saaledes fordervet, at den skal have nyt Skind. Jmidlertid spare de andre deres nye Baade, og han har engang samme Rettighed, som nu [de andre].

4:) Naar Baaden legger til Lands med Lodderne, deeles de ikke; men enhver bærer op, saameget hans Kvindfolk formaaer. Saaledes kan en Mand faae ved et Dræt 3 eller fiire Gange saa mange, som en anden Mand, skjønt de have været lige gode om at øse. Og grunder denne Skik sig paa almindelig Billighed, idet den, som formaaer at lade de fleeste opbære, har fleest Kvinder i sin Familie, og følgelig fleest at føde, da den anden derimod, som faaer mindre, har og færre Ædere, i det mindste færre Forhververe.

5:) Huusmoderen er egentligen den, som tilegner sig Rettigheden til at uddeele alle Lodderne om Vinteren, ligesom hun og holder Huus over alt andet, som forhverves. Dog sees der ikke paa, om en Pige tager saa mange Lodder af, som hun kan fylde en Pose med, hvilken hun kan bruge, som hun vil. For nærværende Tid sælger hun gjerne sin Pose Lodder til en Dansk gift Mand, som ey har kundet komme selv paa Loddefangst. ¹⁾ En Enke derimod har jeg mærket haver langt større Frihed, saa at hun tager for sig en 5 til 7 Poser, over hvilke hun selv raader, og som hun kan bruge ligesom hun selv lyster. Aarsagen er venteligen, at det falder en Enke, der selv i

---

¹⁾ Det danske mandskab ved kolonierne havde kun kostdeputat (in natura) til sig selv, ikke til deres hustruer. Hvis de giftede sig, kunde de faa $\frac{1}{2}$ portion „ordinær mandskost“ til deres koner for 14 rd. aarlig, som afdroges i deres løn. Men da selv $1\frac{1}{2}$ portion kost ikke kunde slaa til, hvis der var børn, maatte de lade deres familie leve væsenligst paa grønlandsk, da deres gage — 30 til 60 rd. aarl. — ikke tillod dem at leve af butikkens varer.

sine Dage har haft noget at raade for, meere besværligt, end en Pige, at tage alting af Madmoderens Hænder. Dernæst, at en Enke, som har Børn, kan have lit at give dem, naar de ere sultne, og raaber paa Mad, og da slige Koner ere gemeenligen bedre Huusholdere end de, som have fuldt op. have de mestendeels Lodder, naar de andre ingen have, hvorved de kan have den Fornøjelse at de ved at traktere andre, kan dog i nogen Maade beviise deres Taknemmelighed for de Velgierninger, som de oppebærer. Saasom saadan en gammel og fornuftig Kone bærer selv sine Lodder op af Baaden, legger dem paa et Sted afsides for sig selv for at tørres, vender dem selv og passer paa dem, saa ere de og gemeenligen de beste, saasom Huusbondens, hvilke ere mange, og skal især af Tieneste Pigerne tilsees, hverken behandles eller vel kan behandles saa got.

Af et Brev fra Hr. Kapitain Egede, som i Dag blev mig tilsendt, seer jeg, at et af mine Faar har lammet d: 17de h: Den stærke Regn, som det har været der ude, skal have fordervet vore næsten tørre Tørv. NB: Disse Tørv ere skaaren for 2 Aar siden af min Karl, men da jeg i Fior flyttede til Holsteinsborg blev de ey biergedede, saasom der var andet magtpaaliggende at forrette, der og desuden var Tørv nok.

Af et andet Brev fra Kateketen Ludvig fornemmes, at Lodderne ere stødte til Landet ved Uttokait¹⁾, just det Sted, som jeg i forrige Uge foer fra, og at de af vore Grønlændere, som i disse Dage ere flyttede did ned, have faaet en anseelig Deel Lodder. Her oppe i Bunden af Fiorden²⁾ sees derimod ikke en eeneste, hvilket voldte, at jeg i Gaar Aftes tillod Kateketen med min Konebaad at fare igiennem Jkkertok paa Eggefangst.

Da Tamokvettes³⁾ Familie i den forbiegangne Vinter har boet ved Jkkertok, saa har mit Arbeyde i forrige Uge, siden vi samledes, været i sær at overhøre og undervise denne. Ved Overhørelsen har jeg taget hver Person for sig, og befunden at den deri værende døbte Ungdom har glemt meget lidet af det, de kunde. Hovedet for Familien, som er ret en naturlig skikkelig Grønlænder, men har dog ikke selv nogen retskaffen Lyst til at omvende sig, blev ombedet at flytte igien til os, hvilket han dog ikke vilde love til visse; ligesom han ogsaa ved at tillade sin Kones og 2de af sine Børns Daab, ikke har vildet for-

¹⁾ Se sd. 114. ²⁾ Amerdloq-fjorden er ca. 35 km. lang. ³⁾ Se sd. 25.

binde sig til at blive ved Stædet saasom han, som en meget slet Forhververe, meener ikke at kunde leve der; skjønt han har levet der i tre Aar og jeg ikkø veed nogen synderlig Forskiel paa de Stæder, hvor de andre Døbte boe, og paa Jkertok. Imidlertid er Manden høystroesværdig, at han ikke lover meere, end han agter at holde.

D. 21. J Nat kom Kateketen, hvorpaa vi strax fik Teltet i Baaden og foere ned til Innukoëksak¹⁾, hvor Sildene ey falt til den Dag.

Saasom de Grønlændere, som vare med Konebaaden paa Eggetogt, havde seet og smagt Pandekager, vilde de ogsaa giøre sig til gode med denne Ret. Pande havde de ey med sig, men derfor vare de ikke raadvild; thi de udleedte en dertil bekvem Steen, som maatte tiene dem i Steden for Pande; og Spækket af en nye fanget Sæl, var deres Smør. Ved, ellers at nævne Spækket, vil maaskee nogen deraf slaae Krøller paa Næsen, og meene, at det vilde smage meget ilde, men disse maa jeg have den Ære at sige, at frisk Spæk seer ligesaa nydeligt ud, som Flesket af et Svin, og smager ikke ilde, for dem som ere vandte dertil.

D. 22. Faldt skjønt Loddefiskerie lige strax ved Siden af vores Strand.

At Lodderne nu først begynde at gaae ret til, da de ellers pleye at fanges først i Juunio, tilskriver man det strænge og langvarige Foraar. J den Tid jeg har været her i Landet, maa jeg til Guds Ære sige, at Amertlokkfiorden har bestandigen givet god Loddefangst, og at de opholde sig her længere end jeg tilforn har troet, har jeg i de forrige sidste Aar deels erfaret deels hørt af andre. Lodderne, som her falde, ere for deres Godheds Skyld bekiendte vidt og bredt i Landet, skjønt de nu ey skal være saa overmaade fæede, som tilforn. J min Tid har der været noget Forskiel hver Aar, men i Fior var der en meget stor, da de vare saa overmaade feede, at man af deres Fedt, som man ved Kaagningen skummede af dem, kunde have næsten nok til Lamperne²⁾ i den Tid de bleve fangede.

Da Gud har nægtet dette Distrikt stor Overflødighed af Sæle, saa synes det, at han ligesom har vildet erstatte denne Mangel med at give det gode Lodder, hvormed Livet dog nogen-

¹⁾ Se sd. 114. ²⁾ Man erindre, at lamperne tillige benyttedes til at koge over Til belysning var de ikke nødvendige paa den her omhandlede aarstid, hvor der paa Holsteinsborgs bredde er fuldt dagslys hele døgn.

lunde kan, skjønt kummerligen, opholdes, og Hvale, for hvis Barder kan af deres Landsmænd kjøbes Baade og sligt til Fangsten henhørende Redskaber, og for Spækket anseelige Danske Vare ikke allene til Nødtørft men endog til Prydelser. Skade er det, at man ey altid bruger den beleylige Tid, men farer om Sommeren ud af Fiorden, førend man har vel forsynet sig med Lodder, og Skade er det, at man selger sine Barder til Fremmede, førend man har forseet sig med det, man trænger til hos sine Landsmænd, og at man kjøber Børneværk og Snavs, i Steden for gode Vare. Deraf kommer det, at Grønlænderne er lige riige, enten de have gjort god eller slet Fangst, og saalænge de ey faae bedre Forstand paa Handelen og lære, hvad og til hvem de bør sælge deres Varer, kan jeg ikke see, at Folket bliver riigere, Lyksaligere, og dueligere Det mangler heri som i alt andet paa gode Andordninger af dem, som kan give deres Befalinger Vægt.'

KOBBEREMME

ere Grønlænderne ligesaa nødvendige til deres Hvalfangst som til Sælhundefangsten, skjønt de af denne have faaet deres Danskenavn¹⁾, saasom de første, her i Landet værende Danske havde meget liden Kundskab om Grønlændernes Hvalfangst. Hvorledes de bruges ved Sælfangsten er af andre Efterretninger bekendte. Ved Hvalfiskeriet bruges de til at sye Hvalblæren med, at binde den fast til Harpunen, og til Buxeretove, samt til andet sligt. Slig en Kobberem kaldes i Almindelighed Allek²⁾ dual: Arlik og i pl: Arlit, skjønt den ved Brug til andre Ting forandrer Navnet.

Den gøres af Skindet af de middelmaadige Uksuk³⁾, hvilket, uden at skiæres op i Bugen, flaaes heelt og holdent af, og derpaa skiæres i saa store Stykker, at af hvert kan blive en Rem. Et hvert, saaledes afskaaren Stykke ligner en bundløs Pose. Det legges i Urinballien, og Haarene aftages omtrent paa samme Maade, som sorte Konebaads Skind. Naar dette er skeet skierer man Remmen rundt omkring Huden, saa at Remmen bliver heel og holden, uden at behøve nogen Skiødning. Remmen, saaledes skaaren, maa være en god Finger bred. Derefter legges den i Urinballien, saa at Haarremmen kan løsnest, hvor-

¹⁾ Glahn maa sigte til navnet „fangere“, der alm. bruges om de grønl. erhververe. ²⁾ aleq. ³⁾ ∴ Remmesælen (ugssuk).

paa den rinkes op og formedelst tvende Pinde vries den haart op og saaledes opvreden sættes den et Par Dage hen i Presen af disse Pinde. Herefter udtrækkes den, og henges op, ligesom Klædesnorer, til at tørres, hvorved maa agtes, at den bliver hengt i en lige Linie, paa det ingen Bugt skal komme paa den. Imidlertid smøres den vel med Spæk. Formedelst Udstrækningen og Tørringen indsvinder den i Henseende til Breden, at den ey bliver stort bredere end Halvparten af en liden Fingers. Naar den skal bruges, bliver Kanterne paa Kiødsiden afskaarne, og derpaa gøres den smidig over Bagen og Ryggen af en Kniv [: sauiklugo naupæt :].¹⁾

D. 23. Nogle Grønlændere, kiede af at bie efter Lodderne her i Fiorden, fore forleden op i Jkkertok. Men da de ikke heller der fandt dem, stødte til Landet, kom de i Dag tilbage igjen.

KYTSEKTAK²⁾

er en liden Landfugl, saa stor som en Spurv. Dens sorte Nebb er langt og meget smalt. Fra Nebbet til Øynene har den en sort bred Streg, Øynene selv er ogsaa sorte. Hovedet og Ryggen er Perleblaae. Under Halsen og Brystet er den guul. Vingene selv ere bruune, dog saa at hver Fieder har en meget smal Rand. Denne Farve har og Vingefiederne af anden Orden, hvilke ere 9, undtagne de 3, som sidde nest Kroppen. De af første Orden, hvilke og ere 9, ere ey forsynede med denne Kant, undtagen de tvende korteste. Dog ere de øvrige lidt meere lysebruune i Enden, end den øvrige Deel af Fieren. Bugen er muske hvid³⁾. Styrefiedrene i Stiertten ere 12. Af disse ere de tvende middelste ganske bruune, men de øvrige ere paa den øverste Halve Deel hviide, men paa Resten bruune. Laarene og Beenene ere en maadelig Finger lang. Til Knærne⁴⁾ og Knærne med ere dens sorte Been bare.

Føderne, som og ere sorte, ere forsynede med toe Tæer og en lang Bagtaae. NB. Denne her beskrevne er en Hun.

Silde om Aftenen kom Assistenten⁴⁾ her op i Fiorden, og havde Breve med sig, som vare komne fra Gothaab og Sukkertoppen. Handelen er, i følge Kiøbmanden paa Gothaab⁵⁾

¹⁾ savigdlugo návât ∘: gør den færdig ved at beskære den. ²⁾ Saxicola oenanthe, af vipstjærffamilien, stenskvætte, grøn. kugsagtaq. ³⁾ ∘: smudsig hvid, grumset. ⁴⁾ Sv. Sandgreen. ⁵⁾ H. Storm.

hans eget Brev til mig, maadelig god; men ey med det Allerbeste, saasom den beste Handels Plads i Distriktet slog Feyl.

D. 27. I Nat stødte Lodderne igien ret skikkelig til Landet, strax Østen for, hvor vi staaer. Jblandt dem som staae der, hvor Lodderne falt til, var nogle faa, som endnu ingen synderlig havde faaet. Disse øsede Lodderne, staaende paa Landet. Skjønt jeg nu havde en anseelig Deel, loed jeg dog min Konebaad udfare, for at tage Deel i Fangsten. Den fik og nogle, skjønt ey saa mange, som de kunde have faaet, hvis vi havde strax faaet at viide, at Lodderne vare stødte til.

Det er ellers ret mærkelig, at de Grønlænder, som ere komne med de ovenmældte Breve, og ere af Sukkertoppens Grændser, fortelle at Loddefiskeriet var der allerede forbie, da de toge hjemme fra.

D. 29. Saasom man i Forgaars vilde have hørt Kanon-skud, tog jeg i Dag med Assistenten hiem, i Haab at finde Skib paa Havnen, men omendskiønt det endnu ikke var ankommen til os, havde man dog seet Skib uden for, men da Sluppen blev udsendt i Tanke at lodse det ind, lagde det ud efter og gik atter til Søes.

Vi ende altsaa denne Maaned og med den det forbiegangne Skibaar uden endnu at have faaet Fædrenelands Skibet.

SAGREGISTER

- A**kpa (lomvien), meddelelser om 54.
 Akpaliarsuk (søkongen), meddelelser om 58.
 Akpartluk (klubalken), meddelelser om 53.
 Amikorsoak (blæksprutte), beskriv. af 182--85.
 Amuletter 72, 79 f., 101, 128, 186, 188 f., 216.
 Angåkok'er 10, 12, 32, 51, 56, 81, 99, 101, 186 ff., 192, 205, 207, 216, 220.
 — mængde af 78.
 — som læge 76.
 — tandlæge 75.
 — afhandling om 64—67.
 Angiak, meddel. om 99 f.
 Angmagssatfangst 31, 112, 232.
 — Grønlændernes skikke ved 233-35.
 Auinek (helvedesild) 16, 58, 91.
- B**ogsamling, forslag til 124.
 Bosteder i Hbg. distr. 1767 160 f.
 Brev, grønlandsk 176.
 Bøger, grønlandske 120.
 Bøn, grønl. 209—10.
- E**remiter 60, 70.
 Erloersortok (Indvoldsfortærerer), afhandling om 54—60.
- F**aarehold 111, 230—31.
 Falkeunge, meddel. om en 63—64.
 Fattigforsørgelse 168—70.
 Flendseknive, meddel. om 198.
 Flydefedt 226.
 Forbud mod handel m. Grønlænderne, betænkning om 139—45.
 Forfædredyrkelse 222—23.
 Forlis 109.
- G**rønlænderforsamling (ved Taseralik) 42.
- H**andelens farlighed m. hens. t. Grønlændernes forarvelse 175 f.
 — tilstand 106, 122.
 Helleflynderfiskeri 42.
 Helteedigte 83.
 Holsteinsborg, beskriv. af 155—56.
 Hund, den grønl., meddel. om 80-81.
 Hungersnød 20, 102, 105, 109.
 Hvalfangst 22, 90, 97, 101, 123, 213-15.
 — ved Sukkertoppen 106 f.
 — dreven af danske, betænkning om 151—52.
 Hvalfiskeriet, Grønlændernes skikke ved, afhandling 127—38.
- I**lliseetsut (hekse) 64 f., 76—78.
 Illuinak, meddel. om 74.
 Inalualik (holothurie), meddel. om 74—75.
 Inugpak, afhandl. om 71—73.
- J**ordskælv 16, 101, 191 f.
- K**ajakulykker 18, 161, 185.
 Kakutluk (havhesten) meddel. om 177.
 Katekumendaab 26 f., 104, 107.
 Killengek (søpapegøjen) meddelelse om 177—79.
 Kobberemme, meddel. om 237—38.
 Konebaadeskind, behandl. af 156-57.
 Konebaadsaarer, meddel. om 193-95.
 Komet 63.
 Korndyrkningsforsøg 45, 112.
 Kuld og Køn, Grønlændernes lysning i, afhandl. 167—76.
 Kvinderov, forhindring af 42 f.

- Kytsektak (stenskvætten), meddel. om 238.
- L**egat (til missionen) 16.
Lusen og ormen, fabel 105.
Lægprædikant 93—96.
- M**issionens tilstand ved Sukkertoppen 106.
— — ved Holsteinsborg 119-22, 123.
Missionshus i Hbg., beskriv. af 149 f.
- N**ationalkateketer 7.
Nauiauarsuk (elfenbensmaagen) 215.
Nidviser 83.
- O**lie kan dæmpe Søen, afhandling 225—30.
Orpingmiutak (sidserønnike), meddel. om 199 f.
Overtro, betragtninger over 11 f.
- P**olygami 59.
- R**ejse til Sydbay 8, 28.
— ind i fjorden 13, 112, 232.
— til gl. Egedesminde 30.
— til ny Egedesmd. 40, 152.
— til Maneetsok 41.
— til Sukkertoppen 46.
Rettergang, grønlandsk 42, 82, 84.
- S**aaleskind, behandl. af 157 f.
Saltbjerg 208.
Saltø 208.
Sange, de grøn., afhandl. 81—89.
Selvmord 41, 153.
Serratit (trylleformler) 221.
meddel. om 67—68.
Sindssygdom blandt Grønlanderne 217—19.
Skilsmisse bl. Hedningene 50.
Skind, røde, behandl. af 159 f.
Skørbug 213.
Springpelse 131.
Stednavne, mærkelige, meddelelser om 112—17.
Stridssange 81, 85—89, 137.
- S**truntjægeren (Isungak), meddel. om 49 f.
Støvleskind, sorte, behandl. af 158.
Sæl, sortsidet, meddel. om dens nytte 163—65.
— spraglet, do. do 162—63.
Sælskind, behandl. af 156—60.
- T**arrejarsoit, meddel. om 74.
Ternen, meddel. om 45.
Tingenes „Innue“, meddelelse om 56, 179—82.
Tornak, afhandl. om 189.
Tornarsuk 76, 222.
— af handl. om 186—89.
Torskefiskeri 155.
Trankogning af angmagssat 118.
Tudlik (ømmert), meddel. om 203-4.
Tueliksak (skind til helpels) 158.
Tunnersoit (indlandsboere), afhandl. om 69—71.
- U**lykkelig hændelse ved isfjælds kalvning 153.
— — ved hvalfangsten 202, 214—15.
- U**ndervisning af døbte 2, 10, 11, 12, 57, 161, 165.
— af hedninger 10, 12, 161, 209.
— af katekumener 13, 15, 165.
— af nadvergæster 13.
— i fangst 174.
— i skrivning 6, 57.
— indbyrdes 7, 210—12.
Undervisningens daglige gang 2, 37f.
Unneksak (hvidt skind), behandling af 159.
- V**arerekvisitioner, missionærernes, betænkn. om 145—47.
Vildgæs, meddel. om 83 f.
Vuggeviser 83 f.
- Æ**gteskaber, blandede 62.
Et ægteskabs historie 44, 46, 165 f.

STEDREGISTER

- A**da 114 f.
 Akersoak (Akerssuaq) 32.
 Akpamiut (Agpamiut), Sktp. 109, 121.
 Alnæs, gaard 225, 227.
 Amertlok (Amerdloq), missionsloge
 2 f., 9 f., 16, 18, 23, 31 f.
 37 f., 43 f., 46 f., 57, 64,
 82, 85, 90 ff., 100, 104,
 106, 111, 118 f. 124, 185,
 190, 206.
 — flytning af 147 ff.
 se Asungmiut.
 Amertlok-Fjorden 13, 19, 24, 82, 113,
 114, 121, 131, 155,
 186, 204, 210, 232,
 236.
 Asungmiut = Amertlok 37, 112, 120.
 Assung-Assung-a (Asungasungâq)
 112 f.
 Assumiut = Asungmiut 149.
- B**orgund, sogn 225, 227.
 Bunke-Ejlænder = Manitsoq, Ege-
 desmd. 45.
- C**hristianshaab (Kristianshaab) 4, 150.
- D**avisstrædet 226, 227.
 Disco Bugt 19, 42, 153, 165, 231.
 Disko 112 f.
- E**gedesminde 3, 58, 118, 120, 127,
 140, 150 f., 152 f.,
 166, 177, 231.
 — Gamle 30, 41, 42, 44,
 154, se Igdluerûnerit.
 — Nye 40 f. 46, 124.
- Etiblek = Itivdleq 25
 se Itiblek
- F**iskernæsset 5, 106, 224.
 Fortunebay 28.
 Frederikshaab 117, 225.
- G**odhavn 28, 112.
 Gothaab 3, 106 f., 109, 111, 115,
 117, 149, 224, 238.
- H**olsteinsborg 37 f., 40, 45 ff., 46 f.,
 57 f., 63 f., 74 f., 78,
 84, 90, 92, 94 f., 96 ff.,
 100 ff., 104 ff., 109 ff.,
 117, 119, 124, 127,
 131, 147 f., 150f., 154,
 160 f., 216, 220, 235.
 — = Sydbay 4, 6, 8 f.,
 32.
 Hundeylænder, Egedesmd. 42, 45.
 Hvalfske-Ejlænder = Kronpr. Ejl.,
 Gdhv. 45.
- I**bak = Ivfait 45.
 se Jbegne.
 Igaliko, Jlh. 5.
 Igdluerûnerit = Gl. Egedesmd. 3.
 Iluliak (Igdluliaq) = Spækhusbugt
 23, 97.
 Ikkarasak (Ikerasak) 205.
 Ikertok-Fiorden = Ikertôq 47, 50, 74,
 98, 161, 204, 206, 223, 235,
 236, 238.
 Innukoeksak = Inoquagssâq 112,
 114, 236.
 Itiblek = Itivdleq 165, 182, 204.
 se Etiblek.
 Itiblekfiorden 121.
- J**akobshavn 38, 44, 142, 151, 165,
 223, 231.
 Jbegne = Ivfait 30.
 se Ibak.
 Julianehaab 5.
- K**angâmiut 5, 6,
 se Sukkertoppen.
 Kangârssuk 9, 28, 48,
 se Næsset.
 Kangerlurksoak (Sdr. Strømfjord) 208.
 Kap Farvel 5.
 Kepingarsok, Kepingasok, Kepingit-
 sok = Qipingassoq 17 f. 22 f. 25 f.
 51, 56, 78, 97 f., 160, 182, 197,
 199, 217.
 Klaushavn 38, 42, 150, 166.

Langerak 226, 227.
Lichtenfels 180.

Maneetsok-Øe = Manitsoq 41.

Nakarvik = Nákarfik 113 f.
Napparsok = Napassoq, Sktp. 107.
Neksortok = Nagssugtôq 58, 59, 82,
se Strømfjord, nordre.
Nepisine = Nipisat 19, 91, 210.
Neu Herrnhut 3, 180.
Næsset 9, 28, 48,
se Kangårssuk.

Præstefjældet 4.

Refkul 41, 78,
se Umanak.

Strømfjord, nordre 3, 58 f., 82,
se Neksortok.

Sukkertoppen 5, 6, 29, 46 ff. 51,
106, 109, 111, 117 f.,
121, 123, 127, 149,

224, 229, 238, 239.
se Kangåmiut.

Sydbay = Holsteinsborg 8 f., 27 f.
Sydbay, Øen 41 f., 59, 107, 110.

Taseralik (Perutussut) 42.

Tegirsok = Takissoq 31.

Temertleet = Timerdlit 37 f., 47, 53f.,
57, 63, 79, 94 f., 97,
100, 105, 119 f., 160 f.,
176, 196, 197, 214.

Thesiusarsuk, Tesiursarsok = Ta-
siussårssuk 13, 16, 97, 198, 202,
205, 206, 214, 215

Tinetokesak = Tiniteqissâq 47.

Ujarasuksulik = Ujaragsugssulik 30.

Umanak = Rifcol 41, 82, 223, 232.

Umánaq, koloni 4.

Umenårsuk = Umánårssuk 47.

Uttokait = Utorqait 114, 235.

Wester Ejlænder, Egdsmd. 45.

PERSONREGISTER

Abigael, Grønl. inde 224.
Abraham Uttokaksak, Grønl. 108, 121.
Adam, Grønl. 9, 18, 31, 202, 204.
— Amiak, Grønl. 108.
Addison, litterat 77.
Akkoak, se Mette Malene.
Alleisuak, Grønl. inde 200.
Allursak, angåkoq 32, 192, 205.
Amalia, Grønl. inde 18.
Amiak, se Adam.
Ane, Grønl. inde 153, 166.
Anderson, Johs., borgmester 71, 80, 82f.
Andrea, Grønl. inde 96.
Arnarsak, Grønl. inde 9, 18.
Arnigesek, se Karoline Mathildis.
Aronsdatter, Johanne, blanding, g.
m. J. F. Egede 8.
Aronsen, Johs., blanding 190.
— Magnus, nationalkateket 8.
— Mathias, nationalkateket 8.
Attaluk, Grønl. 214.
Augustinsøn, Aron, kolonist 116.
Auma, pigebarnd 220.

Bernard, Jean Fr., forfatter 11, 67.
Berthelsen, familie 5.
— Joseph, nationalkateket
46.
Birgitte, Grønl. inde, g. m. J. L. de
Svanenhielm 152.
Biørn, C. F. S., missionær 3, 5, 29.
Bloch, N. B. missionær 211.
Bobé, L., dr. phil., forf. 19, 148.
Bone, hernhutisk missionær 3.
Borch, Jac., missionær 3, 4, 115,
121, 151, 233.
Bruun, Elisab. Eleonora, g. m. N.
Egede 139, 191.
— R. B., missionær 40, 115, 120.
Brünnich, M. T., zoolog 50, 53, 58.
Buddeus, Joh. Franz, theol. forf. 108.

Carl, se Karl.

Catrine, Grønl. inde 21.

Christian, se Pôq.

Crantz, Dav., forf. 93, 180.

- Dalager**, Lars, kbmd. 81, 107, 117.
David, Grønl. 30, 44, 165 f. 215.
Debes, Lucas, provst, forf. 49 f. 179.
Derham, W., filosof forf. 181.
Dorf, Carl, assistent 45, 110, 153.
 — Elisab. 152.
 — Jacob, assistent 45.
 — Jens Pedersen, kbmd. 44, 151, 165.
Drejer, missionær 127, 166.
- Ebenezer**, nationalkateket 7 f., 37, 57, 104, 176.
Egede, Gjertr. Lovise, g. m. Th. C. Wiborg.
 — Hans, biskop 2, 5, 7, 13, 19, 98, 120, 193.
 — Hans, underassistent 139.
 — Jørg. Fred., kbmd. 8, 139, se Aronsdtr.
 — Niels, kbmd. 3 f., 8, 22 f., 29, 32, 40, 117, 137 f., 147, 161, 185, 207, 213, 217, 219, 220, 224, 235.
 — som forfatter 14.
 — Poul, biskop 4, 9, 40, 49, 59, 67, 89, 114, 116, 120, 142, 179, 187 f., 199, 211.
- Ekkarina**, Grønl. inde 202.
 — pigebarnd 216, 217.
- Engel**, Grønl. inde 6, 9, 18, 28, 31 f.
 — pigebarnd 30.
- Erkomak**, Grønl. inde 200.
Erløk, Grønl. 152.
Eunikke, Grønl. inde 224.
- Fabricius**, O., biskop 55.
Finckenhagen, Johs., sekr. v. missionskollegiet 84.
Fred. V. 39.
Friderich (Fredrik), Grønl. 15, 21, 42.
- Gabriel**, Grønl. 152.
Giertrud, Grønl. inde 160.
 — — g. m. J. Gundersøn 111.
- Giesecke**, mineralog 113.
Gotlieb, Grønl. 93 f., 96.
Gregersen, L., missionær 5, 29.
Grætzte, Anna Marie, blanding, g. m. A. A. Sandgreen 224.
 — Vilh., bødker 44.
Grønbech, Jochum, kateket 225.
- Guminienne**, Grønl. inde 9.
Gunnerus, J. E., biskop 49 f. 58, 177, 203.
Gundersøn, Jon, kolonist 111, 231.
- Habakuk**, sværmer 46.
Hagerup B. P., præst 139.
Hanna, Grønl. inde 115.
Hedevig, Grønl. inde 30, 154, 224.
Hind, P. L., overassistent 152.
Hvass, J., formand 153; se Thorning.
Hveyssel, N., missionær 152; se Svanenhielm.
Hvidsted, M. J., kateket 37, 45, 47 f., 52 f., 57 f., 79, 94, 104, 107, 109 f. 161, 165, 211.
Høyer, Henr., naturforsker 49.
- Ikingut**, angákoq 75.
Imne, Grønl. 76.
Ingeborg, Grønl. inde 96.
Innakonak, dansk bødker 116.
Ipengvoak, se Otto.
Isaiok, Grønl. inde 51, 219, 220, 221.
Itseitlak, se Nehemias.
Itserne, Grønl. 25.
- Jane**, Grønl. 117.
Jeremias, Grønl. 176, 215, 216.
Johannes, Grønl. 45, 154, 224.
Jonas, Grønl. 224.
Jonsen, Eli, kolonist 96.
Joseph, barn 220, 221.
Juditha, Grønl. inde, g. m. H. Olsen 28.
Julia Kissivsak, Grønl. inde 108.
Juliane, Grønl. inde, g. m. C. Dorf 45.
Juliana Maria Uttok, Grønl. inde 108, 121.
- Kaas**, B., godsejer 139.
Kajarnak Lukase, barn 224.
Kajuerne, angákoq 78, 205.
Kekejak, Grønl., 27, 28, 182; se Kristian.
Kalluk (Kallo), Grønl. 18, 25.
Kanek, angákoq 117.
Karen, Grønl. inde, g. m. S. Sandgreen 28, 224.
Karl (Carl), Grønl. 9, 15, 53, 176, 217.
Karoline Mathildis (Arnigesek), Grønl. inde 107, 121.
Kasper, Grønl. 31, 201.
Kissivsak, se Julia.

Kisten, Grønl.inde 15.
 Kollitsak, angákoq 78.
 Kristen, Grønl. 176.
 Kristian, Grønl. 107, 121, 176.
 — Kakejak 182.
 — VII 39.
 Krüger, Joh. Gottlob, prof. 67.
 Kuglugiak, angákoq 78.
 Kujuk, Grønl. 7.
 Kulmus, Joh. Adam, prof. 200, 201.

Lange, Ole, missionær 19.
 Larsen (Laersen), B., missionær 5,
 40, 46 f., 117.
 Linné, botaniker 178.
 Louise, Grønl.inde. g. m. P. L. Hind
 152.
 Ludvig, nationalkateket 2, 6 ff. 16 ff.
 21, 29 ff. 38, 47, 53, 57, 94, 107,
 111, 120, 139, 161, 165, 176 f.,
 224, 235.
 Lydia, Grønl.inde 121.

Magrethe, Grønl.inde 115.
 Margrethe, Grønl.inde g. m. A.
 Thesen 8, 18.
 Maria, Grønl.inde 153.
 — Grønl.inde. g. m. A. C. Thor-
 ning 40, 153.
 — Elisabeth, blanding, g. m. H.
 R. Storm 5.
 Mariane, Grønl.inde, g. m. V. Grætzte,
 J. Sverdrup 44.
 Marthe, Grønl.inde 8.
 Mette, Grønl.inde 28, 30, 111.
 — Grønl.inde, g. m. J. P. Dorf 44.
 Michol, Grønl.inde 18, 30.
 Miltzow, Henr., missionær 19.
 Mossin, H. P. stiftsprovst 160.
 Muus, N. D. kbmd. 152;
 se Svanenhielm.

Namiak, Grønl. 214.
 Nehemias, Itseitlak Grønl. 108, 121,
 176, 196, 203, 207.
 Nellerak, Grønl. 214.
 Nesaursak, Grønl. 213, 214.
 Nese 137; se Niels Egede.
 Neublo, Grønl.inde 121.
 Nullytsiak, Grønl.inde 84.

Okakkiak, Grønl. 13, 31.
 Olsen, And.. kbmd. 5, 48, 58, 92,
 109, 112, 114 f. 117 f. 124, 140.
 — Hans, tømmermd. 28.
 Ortlena, angákoq 78.
 Otto (Ipengvoak), Grønl. 121, 166,
 203, 208, 224.
 Otway, Th., dram. forf. 77.

Parrak (Perrak), Grønl. 116.
 Pauia, drengbarn 40.
 Pávia 137; se Poul Egede.
 Pedersøn, And.. kolonist 21.
 Petronelle, Grønl.inde 28, 44, 165 f.
 Poek, se Pôq.
 Pontoppidan, Erik, biskop 2.
 Pôq (Christian), Grønl. 59.

Rasch, Gjertrud Nielsdtr., g. m.
 Hs. Egede 4.
 Rink 222.
 Rosing, førstepræst 222.
 Rønne. Jac., Skipper 3.

Saabye, Hs. Eg., missionær 135,
 141, 211.
 Sakarias (Zakarias), Grønl. 18, 101 f.
 123, 201, 202, 207, 213.
 Salak, se Susanna.
 Sandgreen, Arksarpana Andr., blan-
 ding 224; se Grætzte.
 — Sv., assist 28, 46, 84,
 94, 124, 147, 238.
 Sara, Grønl.inde, g. m. J. L. Smith 41.
 — Alleisvak, blanding 231.
 Sarbarsoak, Grønl. 42.
 Saurnek, Grønl. 161, 185.
 Schwabe, J. F., inspektør 169.
 Schønning, rektor 49.
 Sewerin, Jac., kbmd., godsejer,
 „Grønlands Patron“ 44, 146, 150.
 Sillarkak, angákoq 51 f., 78, 220.
 Simon, Grønl. 115.
 Sivertsen, Jon, kolonist 30.
 Smith, Johs., formand 152.
 — Jens Larsen, assist. 41.
 Sophia Magdalena, barn 21.
 — (Tornak) Grønl.
 inde 107, 108.
 Storm, H. R., kbmd. 5, 238.
 Stresow, Conr. F. provst 64.
 Struensee, minister 98.
 Strøm, præst og topogr. forf. 49, 53,
 118, 149, 178 f. 225, 227.

- Suhm, P. F., historiker 49.
 Susanna, Grønl.inde, g. m. B. Laersen 5.
 — (Salak), Grønl.inde 115.
 Svanenhielm, J. L. de, kbmd. 152.
 — Cecilia Christine, g. m N. D. Muus 152.
 — Charlotte Amalie, g. m. N. Hveysse 152.
 Sverdrup, Jørg., missionær, viceprovst 9, 43, 127, 146, 152, 154, 166, 211, 231.
- T**amokvet, Grønl. 25, 161, 235.
 Thesen, Aron, tømmermd. 8, 144, 190.
 Thimotheus, Grønl 18
 Thorhallesen, Eigil, missionær og viceprovst 44, 106, 113.
 Thorning, Adam, Chr., tømmermd., overassistent 40, 153.
 — Sophie, g. m. J. Hvass 153.
 Tinåk, Grønl 205.
 Tobias (Uttorotek), Grønl. 108.
- Topp, Albert, missionær 19.
 Tornak, se Soph. Magdalena.
 Torstensen, Kiold, tømmermd. 21.
 Tulle, H. H., missionær 40.
 Tupernat, Grønl.inde, g. m. A. Olsen 5.
- U**nniok, angákoq 78.
 Usorák, angákoq 77.
 Usôrak, drengbarn 165.
 Uttok, se Jul. Maria.
 Uttokaksak, se Abraham.
 Uttorotek, se Tobias.
- W**alløe, Ped. Olsen, frihandler 28.
 Wiborg, Th. C., missionær 139;
 se Egede.
 Wulff, C. F. A., kateket og kbmd 4, 17, 20 ff., 28, 40, 117, 120, 134, 143, 147, 150, 165, 229, 230.
- Z**acharias, se Sakarias.
 Zorgdrager 122.

